TÜRKİYE'DE FAŞİZM

ZEKİ TOMBAK

SEÇKİ

TÜRKİYE'DE FAŞİZM

İKTİDAR YOLU DİZİSİ – 2
SEÇKİ YAYINLARI –3

BİRİNCİ BASIM : ŞUBAT 1992

Dizgi–Kapak ve Cilt
YAYLIM Matbaası
Tel.: 519 33 04
Baskı :
YAZI Ofset

TÜRKİYE'DE FAŞİZM

ZEKİ TOMBAK

Seçki Yayıncılık
Cerrahpaşa Cad. Işık Psj.
No: 1/6, Cerrahpaşa/İSTANBUL
Tel: 586 77 05 – 587 33 59

GİRİŞ

"Türkiye'de Faşizm", çok okunmuş ama yayınlanmamış çalışmalarımla, yayınlanmış yazılarımdan oluşuyor. Buna rağmen kitap bir derleme değil. Pek çok devrimci gibi 1970'lerin ikinci yarısından itibaren faşizm üzerine, düşünmek, tartışmak ve yazmak zorunda kaldım. Bu kitapta yeralan çalışmaların hepsi de 12 Eylül sonrasında yazıldılar. Ancak salt teorik bir ilgi nedeniyle değil, politik bir tutum alışın, faşizme karşı mücadelenin ihtiyaç ve imkanlarını tesbit etme arayışının ürünü oldular. Bu politik tutum alış, değişik yıllarda yazılmış yazılar arasında bir ortak noktaya işaret eder: sürecin neresindeyiz? Dolayısıyla her yazının kendi içinde bir bütünlüğü olmakla birlikte, aynı zamanda birbirlerini de bütünleyen çalışmalar olarak yanyana geldiler. Gene de bazı bölümlerde ağırlığın ideolojiye, Türkiye tarihine, dine ve benzerlerine kaydığı görülecektir. Böylece merkezinde faşizm konusunun olduğu, ama çevresindeki alanlarla birlikte yürüyen bir düşünme ve tartışma çabasını paylaşmış olacağız.

Teorinin bu ülke zemininde yeniden üretilmesi ve zenginleştirilmesi "Devrimci Politika ve İslamiyet" adlı çalışmanın önsözünde de altını çizdiğim ihtiyaçlarımızdandır. Faşizm konusunda da aynı amacı önemsedim. Umuyorum, gecikmiş de olsa, bu kitap yarattığı tartışmalarla, teorinin burada üretilmesine ve zenginleştirilmesine katkıda bulunur.

Özellikle "Türkiye'de Faşizm" yazısı, çeşitli devrimci ve sosyalist çevrelerin düşüncelerini öğrenmenin çok zor ol-

duğu bir dönemde yazıldı. Ancak yakın ilişkileriniz varsa, ve karşı taraf yayınlarını size ulaştırabilecek rahatlıktaysa, görüş alışverişi mümkündü. Bazan yayın bir yana yüzyüze ilişkiler bile bulunmaz oluyordu. Bu yazının tartıştığı görüşlerin daha çok, şimdi herbiri tarih olmuş TIP–TSIP ve TKP görüşleri olması, bir yandan tanışıklıklar nedeniyle yayın bulma imkanlarının genişliğinden; diğer yandan, içinden geldiğimiz sağ gelenekle kopmayı önemsememizdendir.

Yurtdışına çıkmadım. Yakınlarımızdan yurtdışında siyasî faaliyet gösteren birileri de yoktu. Bu yüzden yurtdışının görüş alışverişi rahatlığından bu çalışmalar yararlanamadı.

Faşizm özel bir tarihsel dönemin rejim biçimidir. Gündeme geldiği hemen her ülkede, sosyalistler faşizme karşı mücadelenin en önünde, mücadelenin örgütleyicisi ve şehitleri olarak yeraldılar. Türkiye sosyalistleri 12 Eylül öncesinde sivil ve devletin gizli kurumları marifetiyle resmi, faşistlere karşı mücadelede, halkın cangüvenliği temelinde direnişini örgütlerken ve direnirken sayısız şehit verdiler. 12 Eylül sonrasında idam sehpalarında, işkence tezgahlarında destan yaratanlar, ölüm oruçlarında kendilerini tüketerek çevreye insanlık onurunun aydınlığını yayanlar şehitler ordusunu daha da kalabalıklaştırdılar. Çatışarak ölen, sorgusuz sualsiz infazlarda katledilenler zincirinin bugüne kadar da sonu gelmiş değil.

Ama gene de faşizme karşı işçi sınıfının ve emekçilerin mücadelesini faşizmi bir devrimle yerlebir etmeyi başaracak düzeyde örgütleyemedik. Bundan sonra işimizin daha zor, bizden istediği vasıfların ve enerjinin daha büyük olduğunu düşünüyorum. Türkiye yeni bir dönemin eşiğindedir; Sosyalistler de yeni bir devrimci kimliğin ...

Salih Zeki TOMBAK
10 Ocak 1992

Uzun bir kış için üç şiir

I

kangren yayılmıştı, kar başladığında
şehrin kapılarını örttüler ve humma
işaretini çizdi, gizli geçitlerden
kaçanların sırtına.

ahşap ve keten ve yonca
ana caddelerden örtünmeden geçemez
itilir meydanlara sağlam kalanlar
sırtlarında buzdan haçlarla.

hiç dinmeyecekmiş gibi yağan kar
taşır cesetlerini rüzgârdan kağnısıyla
durmuş bir zamanı gösteren
saat kulesinin altında.

II

bekliyorum burda
step rüzgârının bıçaklarıyla
hırpalanmış gül yaprağı beklentileri.

tükenince öğrenilmiş hüzünleri
şehir halkının yüreğini soğutmaz oldu
başını kaldırmadan akan acılar ırmağının
yorgun menderesleri.

"vaktimiz kalmadı
kış bastırdığından beri
yarım bırakıyoruz, seyrettiğimiz filmleri,
yetiniyoruz, üzülerek, konser çıkışlarıyla,
seviyoruz sözlü roman özetlerini
adaklarımız kabul görmüyor, biz inançsızlar
etkilenmiyoruz hiç bir büyüden
kışın kendi büyüsü gibi."

bekliyoruz burda
yeni acıların zambağıyla
mermer rengi bir şarkıyla.

III

kar kesildi, kış duruyor yerinde
bir bahar yapıyoruz çocuk seslerinden
şehrin arka sokaklarında.

1988

TÜRKİYE'DE FAŞİZM

Cumhuriyet'in kurucu kadroları, üretici güçlerin gelişme düzeyinin çok geri olduğu bir ülkeyi devraldılar. Kapitalizmin görece gelişkin olduğu imparatorluk toprakları savaş sonrası sınırların dışında kalmıştı. İstanbul, İzmir ve Adana gibi merkezlerin dışında kayda değer bir sanayileşme yoktu. Ülkenin insan kaynağı başta olmak üzere, kaynakları tahrip olmuş, büyük kentlerde yoğunlaşan azınlık nüfusun göç ve takaslar nedeniyle dışarıya gitmesi, vasıflı işgücü açığını büyütmüştü. Bununla birlikte, ekonominin birikmiş sermaye açığı büyüktü ve dış kaynak arayışlarını zorluyordu.

Kemalist kadro, devamcısı olduğu İttihat Terakki gibi, sermaye birikiminin üretim araçlarının özel mülkiyetine sahip olanlar eliyle sağlanması konusunda herhangi bir tereddüde sahip değildi. Gerek devlet imkanlarını kullandırarak, gerek önünü açarak, burjuva sınıfın güçlenmesini ve iktidarın sınıfsal tabanının sağlamlaşmasını amaçlıyorlardı.

Bu tercihin diğer yanı, işçi sınıfına ve emekçi halka karşı tutumda ortaya çıkmaktadır. Bu tutum her türlü halk muhalefetine karşı baskı ve terör, emekçi taleplerine karşı duyarsız bir politik çizgi ile somutlanmaktaydı.

Kapitalist-emperyalist dünyayı sarsan ve yeniden şekillendiren 1929-30 bunalımı, tercihlerini bu dünya ile bütünleşme yönünde yapmış Kemalist iktidarın dış kaynak ihtiyacını karşılayamaz duruma düşmesine yolaçtı. Yabancı sermaye girişi ve borçlanma yoluyla dış kaynak ihtiyacını

karşılamaya çalışan bütün bağımlı ülke ekonomileri gibi, Türkiye ekonomisi de bu dönemde ithal ikameci bir sanayileşmeye mecbur kaldı. Sanayi yatırımlarını gerçekleştirecek büyük çaplı bir özel sermaye birikimi bulunmadığı için, toplumun bütün kesimlerinden toplanan fonlar, özel sermayenin yararlanmasını açık, devlet sektörünü doğurdu ve güçlendirdi. Bu dönem yatırımların gerektirdiği sermayenin yetersizliği Sovyet kredileriyle aşılmaya çalışıldı.

Savaş yılları dış ticareti neredeyse sıfırladı. İthalat ve borçlanma imkanları ortadan kalktı. Hükümet savaş hazırlıklarını karşılamak için, halk kitlelerini ağır vergiler ve angaryalara tabi tuttu.

Savaşa girilmedi. Ama ülkenin emekçi sınıfları, savaşa girilmiş gibi ağır bir yokluğu ve yoksulluğu yaşamak zorunda bırakıldı. Yaşanan sadece tüketim imkanlarının yokluğu değildi. Tek Parti İktidarı, kendisine rakip olabilecek her türlü muhalif akımı fiziki yokediş de dahil, kurutmayı temel politik bir çizgi haline getirmiş Kemalizmin devamcısıydı. Bu yüzden işçi sınıfının siyasi örgütlenmesi yasaktı. Resmi müslümanlık anlayışı denilebilecek, islamı bir ahlak ve ibadete indirgeyen ve ulusal birliğin bir unsuru, bir kültürel geçmiş olarak tasarlayan anlayış dışında, her türlü islam yorumu yeraltına itilmişti. Kürtler üzerinde sadece asimilasyon politikaları değil, ayaklanmalara yolaçan ve gene bu ayaklanmaları bahane yapan kırım ve sürgün politikaları işletilmekteydi. Burjuva muhalefete de izin yoktu. Serbest Cumhuriyet Fırkasının akıbeti de, Terakki Perver Cumhuriyet Fırkası gibi olmuştu. Bu partiler çok kısa süren yasallık dönemlerini kapatılarak tamamladılar.

Demokratik hak ve özgürlüklerin yokluğu, gelir dağılımında derin bir eşitsizlik, sınıf örgütlenmelerine konulan kesin yasaklar ve islamî geleneksel örgütlenmelerin kapatılması, alttan alta işleyen, zaman zaman su yüzüne çıkan tepkiler biriktiriyordu. Ağır yasaklamalar ve baskı, bu tepkilerin de

kendisini şekillendirmesine izin vermediği için, birbirinden çok farklı muhalif eğilimler, fırsat buldukça, yanyana ve çok sınırlı zeminlerde kendilerini ifade etmek imkanını buluyorlardı. Gerek komünistlerin, gerek tarikatların CHF karşısında yasal muhalefeti her fırsatta desteklemiş olmaları bu yüzdendir. Gene emekçi yığınlar açısından derin bir nefrete sebep olan Tek Parti diktatörlüğünün hatıralarının, CHP kendisini "solcu" olarak tanımladıktan sonra, sol düşmanlığına dönüşmesi boşuna değildir. Keza, Kemalist politikaların pek çoğunu ilericilik adına destekleyen TKP geleneği ile, 1960'ların sonlarında ve 1970'lerde CHP'yi destekleyen solun, işçi sınıfına ve emekçi sınıflara nüfuz etmekte güçlük çekmesi, başka pek çok sebebin yanısıra, yaşanmış ve yeni kuşaklara aktarılan bu anılara da dayanmaktadır.

1946 sonrası ve özellikle 1950'lerin başından itibaren Türkiye ekonomisinde birbirini bütünleyen iki temel politikadan sözetmek mümkündür. Birincisi, giderek etki alanı genişleyen, ekonominin bütünü içinde payı büyüyen özel sektör ve liberalizm politikasıdır. İkinci temel politika ise kamu yatırımlarının, özellikle ulaştırma ve haberleşme ile enerji alanlarında yoğunluk kazanması, ulaştırmanın karayolları temelinde geliştirilmesi ve devlet yatırımlarının maliyetinin yüksek enflasyon yoluyla halka ödetilmesidir.

Bu süreç, ekonominin genelinde ve sınıflararası ilişkilerde çok temel değişikliklerin sözkonusu olduğu bir zaman dilimini ifade etmektedir. Sözü edilen ayrışma ve değişimleri kısaca açmaya çalışalım:

Tarımda traktör ve suni gübre kullanımının gelişmesi ve sulu tarıma geçişin başlaması, tarımda kapitalistleşmenin hızlı denilebilecek ilk adımları olarak görülmüştür. Traktör kullanımı işlenen tarım alanlarını çok büyük bir hızla genişletmiş, teknolojinin gelişimi aynı zamanda yoksul köylülüğün topraklarını kaybetmesinin de hazırlayıcısı olmuştur. Bu dönem ülke pazarının bütünleşmesinde nitel bir değişikliği belirginleştirmiştir. Artık Türkiye kırlarından kentlere iki tür

akımın varlığından söz edilebilir : Bir yandan tarım alanında ortaya çıkan artı–değerin sermaye olarak sanayi ve ticaret alanına yönelmesi, diğer yandan da tarım teknolojisinin ve kırda sınıfsal ayrışmanın, yoksullaşmayla birlikte gelişmesiyle açığa çıkan işgücü fazlasının yoğun bir iç göç (60'lı yıllarda yurt dışına da taşar) olayıyla, gecekondulaşmayla kentlere akışı. Bu iki akım dönemini kapatmak üzere bulunan feodal üretim biçimindeki kavgalarını daha farklı bir yapı ve saflaşmanın içinde sürdürmek ve kesin çözüme ulaştırmak üzere kentlerde yoğunlaşan daha büyük bir mücadelede buluşmaktadırlar.

Feodal toprak mülkiyeti ve üretim biçimi, kapitalizmin gelişmesiyle gerilemekte, bir bölümü kapitalist tarım işletmeciliğine yönelir veya tarımdan elde ettiği fonlarla ticaret ve sanayi alanına yatırım yaparken, bir bütün olarak ağalık, siyasi planda direnişini sürdürmektedir. Feodalizmin çözülüşü esas olarak altyapıda gelişirken, siyasî planda feodal baskı ve sınıf ilişkileri korunmaktadır(1).

Burjuvazi de kendi içinde bir gelişme ve bu gelişmeye bağlı ayrışmayı yaşamaktadır. Sanayi burjuvazisi genel olarak, burjuvazi içinde en küçük kesim olmaktan çıkarak, payını ve etkinliğini geliştirmektedir. Sanayinin gelişmesi, bankacılığın sistemleşmesini ve yükselişini zorunlu hale getirmektedir. Bu dönem aynı zamanda bankacılığın da sermaye sınıfı içinde bir kesim olarak belirginleşmeye başladığı dönemdir. Sanayi ve banka sermayesinin gelişim hızından daha geri olmakla birlikte, sermaye sınıfının en gelişkin kesimi olan ticaret burjuvazisi de hızlı bir gelişmeyi yaşamaktadır.

Burjuvazi, bürokrasiyle ilişkilerini ve bütünleşmesini ileri aşamalara götürürken, egemen ittifak içindeki dengeler ve

(1) Gerek Atatürk ve Tek Parti döneminde, gerekse çok partili dönemde toprak reformu girişimlerinin hiç bir zaman gerçekleşme imkanı bulamaması, siyasi partiler içinde toprak ağalarının veya temsilcilerinin etkinliğinin, önemli sayıda milletvekili ile somutlanması hatırlanmalıdır.

güçler ilişkisi yeni dönemeç ve hesaplaşma noktalarına doğru ilerlemektedir.

Gerek burjuvazinin, bir bütün olarak, egemen ittifak içindeki etkinliğini ağalara ve büyük toprak sahiplerine karşı arttırması ve gerekse burjuvazi içindeki ayrışmanın, dolayısıyla kesimler arası uyumsuzlukların büyümesi bu dönemin karakteristiklerindendir.

NATO'ya giriş, ordunun emperyalizm tarafından denetimini geliştirirken, daha önce ülkenin gerçek sahibi gibi davranabilen, sürekli sıkıyönetimlerle, tek parti döneminin özellikleri nedeniyle siyasi iktidarın kendisi gibi davranabilen askeri bürokrasi, Demokrat Parti'nin iktidarıyla eski konumunu yitirmekte, daha geri planda bir işleve razı duruma getirilmektedir.

Diğer yandan üretim güçlerinin gelişimiyle büyüyen, genişleyen işçi sınıfı, ağır politik baskılar altında tutulmakta, politik hareketi bitmez tükenmez cinayet ve tevkifatlarla yokedilmeye çalışılırken, sendikalaşma grev ve toplu iş sözleşmesi dahil, en basit ekonomik hakları bile kıskançlıkla verilmemeye çalışılmaktadır.

1960'a gelindiğinde egemen sınıflar arasında bir hesaplaşmanın koşulları da oluşmuş bulunmaktadır. Bürokrasi, özellikle askeri bürokrasi, itilmek istendiği görece geri konumu reddetmekte, sanayi ve banka burjuvazisi etkinliklerini burjuvazi içinde tescil ettirmek isterken, genel olarak burjuvazi, ağaların ve büyük toprak sahiplerinin etkinliğini geriletmek istemektedir.

Diğer yandan, DP'nin iktidarı ekonomik politikasının bütün yükünü işçi ve emekçi kitlelerin üstüne yıkmış, eşitsizliği görülmemiş boyutlara ulaştırmıştır. "Her mahallede bir milyoner" ortaya çıkmış, ancak mahallenin diğer sakinleri yoksulluğun batağına itilmiştir. Bu politika siyasi planda da demokratik hak ve özgürlüklerin zaten çok sınırlı olan var-

lığını bile hazmedemeyen, en son demokrasi kırıntılarını da yoketmek isteyen bunu yaparken giderek daha önemli ölçüde, geleneksel tepkilere ve tarikat örgütlenmelerine yaslanmaya çalışan bir iktidarın sonunu hazırlamıştır.

Muhalefet üzerindeki ağır baskıların, yoksulluğun ve eşitsizliğin yanısıra, "Dinci–gelenekçi" gericiliğin" geliştirilmesi, "Laiklik"in yok sayılması yeniden tek parti dönemindeki itibarını arayan askeri bürokrasiyi, alttan gelen baskıların da zorlamasıyla, kendini haklı gördüğü bir müdehalaye götürmüştür.

İSLAMÎ ÖRGÜTLENMELER VE POLİTİK SAFLAŞMA

Burada devlet ve "din" olayı arasındaki ilişkiye de değinmek gerekir. Osmanlı devlet yapısı içinde, dinin devletten ayrı bir örgütlenme yoluyla siyasi iktidarın ortağı olarak ortaya çıkmaması için etkin önlemler alınmak yoluna gidilmiştir. Din; Osmanlı Hanedanı'nın iktidarının onaylayıcısı olmuş, ama hiçbir zaman kaynağını teşkil etmemiştir. Devlet kesinlikle şeriat temelinde örgütlenmemiş, böyle bir kimlikle biçimlenmemiştir. Fatih ulemanın tarikatlar içinde yer almasını yasaklamıştır. Ancak, Kanuni döneminden başlayarak toplumsal yapının ve devletin çözülme sürecine girmesiyle birlikte ulema arasında tarikatçı eğilimler ortaya çıkmaya, ağır bir yoksullaşma ve zulüm altında bulunan halk kitlelerinde de, içinde bulundukları durumun dinden uzaklaşmaktan kaynaklandığı düşüncesiyle tarikatlara yönelme eğilimi kendini göstermeye başlamıştır. Ve 16. yüzyıldan itibaren derinleşen çözülme süreci, Anadolu'da tarikatların etkinleşmesi ve toplumsal kurumlaşmalar haline gelmeleri sürecinin hazırlayıcısı olmuştur.

Cumhuriyet döneminde egemen anlayış olarak ortaya çı-

kan ve gerek kurtuluş savaşını, gerekse daha önce meşrutiyet hareketlerini hazırlayan uluslaşma akımının düşünürleri tarafından İslamiyet, ulusal kültürün birleştirici bir unsuru olarak "kaynaklar müslümanlığı" olarak algılanmış, bu anlayış dışındaki, tarikatlar tarafından sürdürülen "müslümanlık" ise bir "hurafeler müslümanlığı" olarak nitelendirilmiş ve reddedilmiştir. Ancak bu reddediş, yasal düzenlemeler ve başlangıçta sert bir uygulamaya rağmen yokedici bir denetlemeyi hiçbir zaman getirmemiştir. Bu yüzden kendi kurumlaşmasıyla, devletin eğitim sistemine paralel kendisi eğitim sistemiyle ve hiyerarşisiyle tarikatlar İslam'ı, varlığını Osmanlı döneminde de, Cumhuriyet döneminde de sürdürebilmiştir.

Tek Parti döneminde "kendi dünyasını yaşayan" bu yeraltı İslam'ı, Demokrat Parti iktidarı döneminde, kapitalistleşmenin hızlanmasıyla hareketliliği artan, bu hareketliliği taşıyarak yeni toplumsal kurumlaşmalar olmadığı veya yetersiz bulunduğu için, bireylerini kendi mekanizmaları içinde yükseltemeyen toplumun gündemine yeniden girdi. Düzenin kurumlarına paralel olarak varlıklarını sürdüren kurumları ve kendi iletişim olanaklarıyla gerek kişiler, gerekse doğrudan politikacılar düzeyinde, toplumsal hareketlilikle birlikte politikayla ilişkileri, tarikatlar İslamının yeniden yükselişini getirdi.

Demokrat Parti iktidarı döneminde, yönetimle tarikat müslümanlığı arasında kurulan ve daha ileride de özellikle sünni kökenli tarikatların ülkedeki ilerici gelişmelerin ezilmesinde sivil araç olarak kullanılabilmesini sağlayan ilişkinin kurulmasındaki kolaylaştırıcı etkeni belirtmek yararlı olacaktır: siyasi planda Kemalizm ve onun laiklik anlayışının izleyiciliği iddiasındaki CHP'nin bir yandan tarikat müslümanlığını baskı altında tutarken ve bu konuda ordunun desteğini hep en yakınında duyarken, diğer yandan İslamiyetin bir ulusal birleştirici, bir kültür olarak anlaşılmasına dayanan diğer anlayışı devlet görüşü olarak yaygınlaştır-

maya çalışması, böylece tarikatların düşmanlığını kazanmış olması[2].

27 MAYIS VE ASKERİ DARBELER

İşte 1960 27 Mayıs'ına gelinirken, ordunun ve aydınların DP iktidarına karşı çıkışlarındaki hareket noktalarından birisi de tarikat müslümanlığının DP ile içiçeliği ve iktidarın din konusunda resmi anlayıştan uzaklaşmış olmasıdır.

27 Mayıs müdehalesi, ileri bir anayasayı üretmiştir. Diğer kapitalist ülkelerde çok uzun ve acılı sınıf savaşları sonunda elde edilmiş demokratik hak ve özgürlükler, nisbeten daha sancısız bir sürecin sonunda işçi ve emekçilere tanınmıştır. Ancak Osmanlı'dan Tek Parti dönemine, oradan da "çok partili" döneme ve 1960 müdahalesine uzanan süreçte hak ve özgürlükler emekçi yığınlar tarafından devlete rağmen, devlet geriletilerek elde edilmemiş, devlet baskıcı geleneğinden uzaklaşmamıştır. İktidara yönelik eylemler hep bir "kadro hareketi" niteliği taşımış, hareket amacına ulaşsa bile, gerçekleştiricileri geleneksel yapıdan köklü biçimde uzaklaşamamışlardır. 27 Mayıs müdahalesi de, gerçekleşmesi tibariyle önemli bir değişiklik göstermemiştir.

1923'ten 1960'lara ülke hemen hemen kesintisiz sıkıyönetimler altında yönetilmiş, halkın burjuva demokratik kurumlara sahip çıkması ve demokrasi bilincinin gelişmesi engellenmiştir. Devlet baskıcı, sağ bir diktatörlük olarak biçimlenmiştir. Halkın demokratik bilincinin gelişmesinin aracı olabilecek kurumlaşmalar veya bu bilincin ifadesi olan örgütlenmeler derhal bastırılmış, dağıtılmış, yok edilme yoluna gidilmiştir.

---

(2) CHP'nin bu anlamdaki uygulamaları içinde ezanın türkçe okunması, 1946'da ilkokullara din dersinin konulması vb. sayılabilir. Zaten laiklik batıdakinden farklı uygulanmakta, "din"in devlet işlerine karışması engellenmekte, ancak Diyanet İşleri, devlet örgütlenmesi içinde yeralan bir "başkanlık" haline getirilerek, bir anlamda devletin din işlerine müdahale edebilmesi sağlanmaktadır.

Ancak halk kitlelerinde belirgin bir biçimlenmenin ürünü olmasa bile yaygınlaşan muhalefet, baskının, zulmün, eşitsizliğin simgesi haline gelen iktidarlara karşı, gene düzen içindeki alternatif partilerde kendini göstermesi, iktidara yönelen tüm muhalefet eğilimleri ile birlikte olabilmiştir. En gerici muhalefet akımlarıyla birlikte ortaya çıkabilen demokratik muhalefet, bu yüzden net bir kimliğe sahip olamamıştır. Üstelik taleplerinin gerçekleşmesini düzen içindeki muhalefet partilerinin program ve kadrolarından bekleyen halk, hoşnutsuzluğunu bilinçli bir muhalefet biçiminde ortaya koyamamıştır.

Gene de 1960 müdahalesinin getirdiği anayasanın ilerici karakterinin oluşmasını sağlayan bileşenlerden önemli biri olarak, emekçi halkın hoşnutsuzluğunu ve zulme karşı şekilsiz de olsa öfkesini saymak gerekir. Bununla birlikte DP'nin alternatifinin CHP olarak görülmesi ve CHP'nin Tek Parti dönemindeki uygulamaları, bu tepkinin çok daha yaygın olmasını önleyen bir etken durumundadır. Diğer bileşenler, egemen ittifak içinde değişen güç dengelerinin siyasi planda da kendini göstermesi, burjuvazinin egemenliğini iyiden iyiye pekiştirmek istemesi ordunun geri bir konuma itilmek istenmesine karşı tepki duyması sayılabilir. Bu arada aydınların Demokrat Parti tarafından dışlanması ve baskı altına alınmasının, bu kesimin muhalefet içinde etkin bir yer tutmasına temel teşkil ettiğini, anayasanın ilerici özünün ortaya çıkışında bu kesimin büyük payı olduğunu belirtmek gerekir. Meşrutiyet hareketleri içinde asker kökenli kadrolarla birlikte yeralan, önderlik eden, Kuruluş Savaşında önemli bir etkinliğin sahibi olan, Cumhuriyet döneminde de itibarlı bir konuma sahip olan aydınların Kemalizmin ideolojik çerçevesi dışına çıkan ve kendilerine karşı da güvensizlik gösteren DP'ye karşı tavır alması muhalefetin güçlenmesine ve canlılık kazanmasına yolaçmış, ilerici açılımlara ulaşılabilmesine katkıda bulunmuştur. Ancak aydınların daha önceki dö-

nemlerdeki özgün ve ayrıcalıklı konumunun kapitalizmin gelişmesiyle törpülenmesi kaçınılmazdı.

Anayasanın getirdiği ve kendileri için işçi sınıfı ve emekçi halk kitlelerinin verdiği mücadelenin gücü, programlaşma düzeyi ve mücadelenin sertliği gibi ölçülere vurulduğunda oldukça ileri sayılabilecek demokratik hak ve özgürlükler, çok kısa sürede toplumsal gelişmede oynayabilecekleri roller bakımından kavranmaya başlandı. Her sınıf anayasaya karşı tutum geliştirmeye yöneldi. İşçi sınıfı ve emekçi kitleler sosyal ve siyasi uyanışlarının yasal sınırlarını geliştiren, ona gerekli koşulların hukukî olanlarını sağlayan anayasaya sahip çıkmaya yöneldiler. Burjuvazi ise, anayasayı ülkemize "bol" gelen bir anayasa olarak niteledi. Bundan sonra da burjuvazinin anayasa ile ilgili politikası sürekli, bu "lüksün " kaldırılarak daha geri düzenlemelerin yapılmasını istemek ve yapmak oldu.

Burada bütünüyle anayasaya tepki olarak değerlendirilmesi mümkün olmayan, belirli bir sınıf ve toplum kesimi adına bir programın taşıyıcısı da olmayan, daha çok 27 Mayıs sonrasında ordu içinde gerçekleşen düzenlemeleri kendileri açısından uygun ve doyurucu bulmayan bazı unsurların 22 Şubat ve 21 Mayıs eylemlerine yönelmelerinin üzerinde durmak gerekir.

Hemen hemen aynı kişilerin içinde yeraldığı bu iki eylemin belirtilmesi gereken özellikleri vardır. Bu özelliklerin birincisi, ordu içinde 27 Mayıs müdahalesinden sonra, "biz istersek iktidarı alır ve yönetimi istediğimiz gibi belirleriz." düşüncesini edinen yüksek rütbeli subaylar, salt bir askeri eylemin buna yetmeyeceğini, gerekli toplumsal koşulların da gerçekleşmesi gerektiğini öğrenmiş oldular. İkinci bir özellik de, ordunun kendi hiyerarşisini dikkate almayan askeri müdahalelerin başarılı olmalarının, hiyerarşiyi dikkate alanlara göre daha zor olduğudur. Ancak gene de bu iki başarısız girişimden sonra bu tür olayların, "kendi adına askerî ey-

lemlerin", tekrarlanmaması için gerekli önlemlerin alınması ihmal edilmedi. 1960'ların sonunda Deniz ve Hava Harp okullarında politikleşme Kara Harp Okulu'na göre çok daha ileri oldu.

1961–1971 döneminin başlıca karakteristiği işçi ve emekçilerin uyanışı, politikleşmesi, örgütlü mücadelesi, özetle söylemek gerekirse TİP hareketi olmuştur. İnisiyatifi gelinden kaçıran egemen sınıflar bu dönemi önlemler ve karşı politikalar üreterek geçirmişlerdir. İşçi sınıfı, emekçi halk ve aydınlar, öğrenciler arasında hızla yayılan sosyalizm düşüncesi, doğrudan ve dolaylı saldırılarla geriletilmek, saptırılmak istenmiştir. Devletin kendi kurumlarının kullanılmasına ek olarak, 1965'te ülke genelindeki derneklerin % 28'ini teşkil eden dinci örgütlenmeler, işçi ve emekçilere, ilerici öğrencilere karşı bir saldırı silahı olarak kullanılmıştır. DP döneminde salt oy açısından desteklenen İslamcı güçler, AP tarafından sol–ilerici nitelikli güç ve örgütlenmelere karşı vurucu güç olmaları açısından değerlendirilmiş, kullanılmıştır. Seçim yasalarında yapılan değişiklikler ve benzeri politikayı burjuvazi ve toprak sahiplerinin tekeline bırakmaya yönelik düzenlemelerle yetinilmemiş, sivil bir faşist hareketin örgütlenmesinin desteklenmesinden de geri durulmamıştır.

Bu dönemde ordu üzerinde NATO'nun denetimi güçlendirilmiş, ABD emperyalizmi ordu içinde, gerek kişiler düzeyinde, gerekse ikili antlaşmalarla ortaya çıkan kurumlaşmalar düzeyinde kontrol imkânları kazanmıştır.

12 MART

1971 Martına gelindiğinde ithal ikameci birikim modelinin daha da ağırlaştırdığı dış kaynak açığı sorunu, derinleşen bir kriz halindeydi. Diğer yandan, güçlü, merkezî bir önder-

liğe sahip olmasa da, toplumsal muhalefet görülmemiş ölçüde yüksek bir hareketliliğe sahipti. Artık emekçi sınıfların, tek ve güçlü bir örgütün programında ifadesini buluyor olmasa bile, önceki dönemlere göre çok daha ileri ve net talepleri ortaya çıkmıştır.

12 Mart 1971 faşist darbesi, baskıcı, sağcı Demirel Hükümeti'ne yöneltilmiş bir "muhtıra" ile gündeme geldi. Muhtıra'nın Demirel hükümeti'ne verilmiş olması ve solun Kemalizme bulaşık dünya görüşü nedeniyle orduya öteden beri "anti–emperyalist , "ilerici" gibi yakıştırmalar yapmakta oluşu, muhtıranın hedefi konusunda da, özellikle ilk günlerde yanılgılar yarattı. Darbenin amacı, yükselen demokratik toplumsal muhalefeti, tekelci bir programın yürürlüğe konulması için ezmek ve dağıtmaktı. Demirel hükümetinin ve parlamenter işleyişin olağan seyri içinde bu hedeflere ulaşılamıyacağı noktasından hareket etmekteydi. Şüphesiz ülkede devrimci bir durum yaşanmıyordu. Devrimci durumun olgunlaşmış objektif ve subjektif şartlarından bahsedilemezdi. Ama son on yılın birikimiyle mevcut örgütlülükleri çok aşan toplumsal hareketlilik. emperyalizme ve tekellere endişe veriyordu.

Gerçekten muhtıranın verilmesiyle başlayan dönem, faşizan baskıların alabildiğine yoğunlaştığı, tutuklama, işkence, gözaltı, öldürme ve idamların mevcut hukuku da aşarak uygulandığı, tekelleşmenin ve sermayenin örgütlenmesinde holdingleşme gibi bir düzeyin yaşandığı, yoksulluğun da olağanüstü yaygınlaştığı dönemdir. Fakat faşist darbe, bir faşist devleti yaratamadan etkinliğini yitirmiş yerini yeniden bir burjuva parlamenterizmine bırakmıştır.

Bu dönemde faşizm kurumlaşmasını tamamlayamamış, devlet üzerinde gerçekleştirmek istediği ve başladığı reorganizasyonu sonuçlandıramamış, halkın demokratik etkilerine şu ya da bu ölçüde açık kurumları, geçici bir süre dışında tasfiye edememiş, bütünüyle işlevsiz kılamamıştır. Dernekler,

sendikalar, partiler bütünüyle kapatılamamış, anayasada gerçekleştirilen değişiklikler sınırlı kalmış, parlamentonun işleyişi ancak, kısmen ortadan kaldırılabilmiştir.

Bütün bu sayılanlar dönemin niteliğini belirginleştiren önemli çizgilerdir. Ancak 12 Mart dönemi sınıf mücadelesi açısından, onun gelişkinliğinin bir ölçüsü olması açısından başka göstergeler de taşımaktadır. Devlet, ilk defa "sol"la böylesine topyekûn karşı karşıya geldi. İlk defa onunla böylesine geniş çaplı bir savaşa girişti, bütün güçlerini seferber ederek uğraşmak zorunda kaldı. Üstelik buna rağmen, üç–beş yıllık bir baskı döneminin sonunda yerden fışkırırcasına ortaya çıkmasını engelleyemedi. Artık sol hareket, polisiye önlemlerle veya "tevkifatlarla" baskı altında tutulabilecek boyutları aştığını kanıtladı.

Egemen sınıflar ve devlet artık ciddi bir tehlike olarak bilincine vardıkları devrimci ve demokrat akıma karşı çok yönlü önlemler almaya girişti. Bunların konumuzu doğrudan ilgilendiren iki biçiminden birisi sivil faşist hareketin güçlendirilmesi, palazlandırılmasıdır. Solun baskı altında tutulmasından da yararlanarak, aradaki dönemde kamplar kurarak, devlet imkanları sivil faşistlere cömertce ve açıktan açığa sunularak ve çoğu zaman devletin bir parçası gibi işlem yaparak faşistler geliştirildi. Cumhurbaşkanı "Onlar milliyetçi gençlerdir." diye devletin en yetkili kişisi olarak konuşabildi.

Burada belirtilmesi gereken bir nokta da, sivil faşist hareketin henüz örgütlenmediği dönemde ve örgütlenmesinin ilk dönemlerinde, sermaye sınıfının ilerici ve devrimcileri baskı altında tutmak için kullandığı diğer sivil gruplarla (çeşitli tarikatlarla) sivil faşist hareketin ilişkileridir. Başlangıçta faşist hareketin kullandığı (İslamcı çevrelerce "Kavmiyetçilik" suçlaması yapılmasına neden teşkil eden) ırkçı, turancı motifler, İslamiyet öncesi Türk gelenek ve dinlerinin yeniden yaşanmaya çalışılması anlamındaki anlayış ve tutumlar, Şamancı eğilimlerin gizlenmemesi gibi faktörler nedeniyle bu ilişkiler geri bir çizgide bulunurken, süreç içinde (ve özellikle 1977, 5 Haziran seçimleri sonrasında) sivil faşist ha-

reketin İslamcı motifleri öne çıkarmasıyla, örneğin Necip Fazıl Kısakürek ve onun izleyicilerinin oluşturduğuu Büyük Doğu çevresi MHP'yi desteklemeye başladı. Süleyman Hilmi Tunahan'ın müritleri olan ve esas olarak AP içinde yeralan, kendi örgütlenmelerini de Kur'an Kursları temelinde geliştiren Süleymancılar, Hüseyin Hilmi Işık'ın müritleri olan ve gene AP içinde çalışan İhlas Işıkçılar Vakfı çevresi vs. MHP'ye süreç içinde omuz verdi, destekledi. Aralarında zaman zaman ortaya çıkan sürtüşmelere rağmen, gerek bu gruplarla gerek Nurcularla (bu grup önceleri DP, sonra AP, daha sonra bir bölümüyle MNP ve MSP içinde yeralmıştır.) MHP arasında karşılıklı destekleme ilişkisi gelişerek sürdü. Ancak MHP son zamanlarda bile, "güçlü iktidarın ve başbuğun" kendi dinselliğini yaratmaya çalışmaktan geri durmamış, "güçlü iktidar"ı dinsel otoriteyi de içeren, kendi üzerinde hiç bir otorite tanımayan, dini salt "maneviyat" olarak ele alan bir iktidar olarak tanımlamaya devam etmiştir. MHP bir yandan Alevî düşmanlığı ile, diğer yandan gelenekçi, anti-komünist ve saldırgan yönüyle bu grupların vazgeçemeyecekleri bir hareket haline geldi.

Bir yandan MHP güçlendirilirken, diğer yandan da en az sivil faşist hareketin güçlendirilmesi kadar önemli bir gelişme olarak devlet içinde faşist mekanizma ve kurumlaşmalara gidildi. Egemen sınıfların "sol"dan korkusunun devlet içinde ete, kemiğe bürünmüş biçimi olarak MİT'te, poliste ve esas olarak Ordu'da önemli kurumlaşmalar yaratıldı. Zaten sivil faşist hareketin geliştirilmesi de "Özel Harp Dairesi" gibi adların arkasına gizlenmeye çalışılan bu tür mekanizma ve kurumlar aracılığıyla ve eliyle sağlandı.

MİT ÖDENEKLERİNİN ARTIŞI

Gizli haberalma hizmetleri için Milli İstihbarat Teşkilatı'na (MİT) örtülü ödenekten verilen para miktarının 1971 yılından 1988'e kadar 8 bin 700 kat artarak 52 milyar 200 mil-

yon liraya ulaştığı belirlendi. Bu artış 1980–1988 yılları arasında 225.5 kat, Özal hükümeti döneminde ise 11 kat olarak gerçekleşti.

Gizli haberalma giderleri, bütçede "gizli hizmet giderleri" koduyla yer alıyor. 1988 yılı Bütçe Kanunu Başbakanlık bütçesinde "07–00–830" koduyla yer alan bu para, TBMM 1988 Mali Yılı Bütçe Kanunu Tasarısı ve Bağlı Cetveller (A–B–C–Ç–G–H–İ–M–O–P–R–T) ile Plan ve Bütçe Komisyonu raporunda şöyle açıklanıyor:

"830– Gizli Hizmet Giderleri ayrıntı kodu.

Sadece Bütçe Kanunu'na bağlı (A) işaretli cetvelde, "1050 sayılı yasanın 77'nci maddesine tabi hizmetler faaliyetiyle ilgili olarak;

111. a) Örtülü ödenek, b) 1.11.1983 tarih ve 2937 sayılı Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Milli İstihbarat Teşkilatı Kanunu'nun gerektirdiği giderler,

c) Gizli haberalma giderleri."

1988 yılı bütçesinde örtülü ödenekten gizli istihbarat giderleri için önerilen toplam 52 milyar 200 milyon lira, Başbakanlık Bütçesi'nde sadece üç ana bölüme ayrılıyor ve bu paranın nerelere nasıl harcanacağı hakkında başka herhangi bir ayrıntıya rastlanamıyor. Önerilen 52.2 milyar lira şöyle dağıtılıyor:

– İstihbarat yatırım giderleri: 18 milyar 150 milyon lira.

– Vizeli kamulaştırma ve bina satın alımları: 100 milyon lira.

Harcamasında hiçbir belge aranmayan, "özel bir fon" olarak bilinen örtülü ödenek 1971 yılında 6 milyon lira iken, ilk önemli artışını 1973 yılında gösterip 14 milyon 587 bin liraya yükseldi. 1976 yılında 24 milyon 796 bin liradan 1977 yılında 45 milyon 290 bin liraya yükselmesi, 1978 yılında ise 90 milyon 300 bin liraya ulaşması, ödeneğin art arda katlanarak yükseldiği yıllardaki durum oldu. 1980 yılında 231 milyon 812 bin lira olan örtülü ödenek, 1981 yılında da aynı rakamla bütçedeki tek kalemlik yerini aldı.

Gizli istihbarat ödeneği en büyük artışına 1984 yılında ulaştı. 12 Eylül yönetiminin seçimle işbaşına gelmiş bir hükümet tarafından devralındığı bu yıl, örtülü ödenek birdenbire 250 milyon liradan 4 milyar 76 milyon liraya yükseltildi. Bu da yetmedi ve ikinci bir ödenek olarak 4 milyar 150 milyon lira daha ayrıldı. Gizli haberalma hizmetleri için örtülü ödenekten ayrılan para 1988 yılı için 52 milyar 200 milyon liraya ulaştığında, 1971 yılındaki 6 milyon lira tam 8700 kat arttırılmış oluyordu.

Bir hesaba göre 1985 yılında 55 milyon olduğu saptanan Türkiye nüfusu, bu ödeneğin oluşturulması için kişi başına 949 lira ödemek durumunda kalıyordu.

MİTİN ALDIĞI ÖDENEKLER

YIL	MİKTAR (bin TL.)
1971	6.000
1972	6.000
1973	14.587
1974	15.365
1975	15.745
1976	24.796
1977	45.290
1978	90.300
1979	111.000
1980	231.812
1981	231.812
1982	235.350
1983	250.000
1984	4.076.000
4.150.000(İkinci ödenek)	
1985	6.062.614
80.000 (İkinci ödenek)	
1986	19.480.600
1987	29.900.000
1988	52.200.000

Sivil faşist hareketle, devlet içindeki bu odaklar arasındaki ilişkiler bu biçimiyle 12 Eylül faşist darbesine kadar sürdü.

12 Mart'tan Halk Nasıl Çıktı?

12 Mart döneminden çıkış egemen sınıfların istediği gibi olmadı. Döneme damgasını vuran tekelleşme olgusu, egemen sınıflar içinde bu dönemde demokratik toplumsal muhalefetle hesaplaşma daha öne çıktığı için, bitirilemeyen hesaplaşmayı, sanayi ve banka sermayesi açısından süreç içinde çözülecek bir sorun haline getirdi. Ancak 12 Mart muhtırasında ifade edilen, sanayi sermayesinin ekonominin bütününü kendi ihtiyaçlarına göre yeniden düzenleme isteği (tarım reformu, yeni vergi sistemi, bankaların "ikramiye" vermelerinin yasaklanması gibi) bütünüyle gerçekleştirilemedi, ertelendi. Egemen ittifak içinde ayrı siyasi partiler biçiminde görülen ayrışma, en geri noktada koalisyonlarla yeniden ittifak sağlanarak durduruldu. Yeni ortaya çıkan partiler bir süre sonra güçsüzleştirilerek veya kapanarak ortadan kalktı. (CGP, DP, MP gibi).

12 Mart faşizmi, işçi sınıfına, emekçilere, aydınlara, demokratik siyasi çizgilere saldırırken hedef daraltmadı. Sadece devrimci örgütlere, sadece örgütlü insanlara değil, solcu, ilerici saydığı herkese saldırdı. Saldırının bu genişliği, yığınlar nezdinde yaratmayı amaçladığı meşruiyeti, daha başından imkansız hale getirdi. Diğer taraftan, işçi sınıfının 15–16 Haziran gibi büyük bir efsanesi, köylülerin toprak işgalleri, öğrenci gençlik yığınlarının büyük anti–emperyalist gelenekleri yığınların zihninde derin izler bırakmıştı. Bunlar kadar önemli olan bir unsur da, programlarının düzeni aşan bir nitelíğe sahip olup olmadığı sorusu bir yana, devrimciler 12 Mart'ta, dediğini yapar, bunun için her şeyi göze alır, bir tutumla fiziki olarak yokedilen çeşitli önderliklere sahip ol-

dular. THKP/C, THKO ve TKP/ML önderleri öldürüldükten sonra, kitlelerin moral ve esin kaynağı haline geldiler.

İdamlar ve katliamlar, yığınların gözünde, 12 Mart'ın meşruiyetini bir kere daha yoketti.

Bu sempati ve yakınlık, yığınları bu siyasi çizgilere doğrudan doğruya taşımasa da, sola, demokrasiye, baskısız, duyulan özlemi olağanüstü yaygınlaştırdı.

Baskı .döneminin çıkışında CHP eskiden olduğundan çok daha sol bir kimlik taşıma iddiasıyla demokratik potansiyelin toparlayıcısı oldu. Toplumdaki genel bir sola kayışı yönlendiren, kendinde toparlayan ve bu anlamda sınırlarını da düzen sınırları ile çizen CHP oldu. Ancak 1973'te beliren ve 1975'ten sonra büyük ivme kazanan sola kayma ve hızlı politikleşme, taşıdığı büyük potansiyele denk düşen sonuç alıcılığa ulaşamadı. Sol hareketin alabildiğine dağınık ve bölünmüş yapısı, politik iktidar yerine, sol içinde veya belli anlayışlar içinde "iktidar" olmanın öne çıkışıyla, sol içi mücadelenin yoğunluk kazanması bu başarısızlıkta önemli rol oynadı. Sol içi mücadele ve tartışma, ideolojik kimliğini netleştirememiş, zaten ülkesinin tarihine ve halkının kültürüne oldukça yabancı kalmış, gelenekleri değerlendirememiş solu, daha da kendi içinde kalmaya, emekçi halkın sola yönelişinin sahibi olmasını engellemeye neden oldu. Solun zaafları, MHP'nin tek merkezli çalışmasıyla birleşince, faşist güçler önemli avantajlar elde ettiler.

Neden Sosyal Demokrasi?

Sola yönelişi CHP'ye teslim edilen kitlelerin anti–faşist potansiyeli, CHP'nin 1975'te, iktidara yaklaştığını hissetmesiyle başlayan gerilemesiyle çar–çur edildi. Kendine güvenmek yerine "ehven–i şer" tercih etmenin, en kötüyü tercih etmek olduğu bir kez daha kanıtlandı.

Tekelleşmenin, bir yandan dışa bağımlı niteliğinin geliştirilmesiyle, holdingleşmelerle, banka sermayesiyle bütünleşmesiyle, diğer yandan OYAK gibi kuruluşlarla ordunun üst kademeleriyle ilişkileri geliştirerek ulaştığı düzey, geçmişle kıyaslanamıyacak boyutlara ulaştı. Mülksüzleşme ve büyük kentlere, yurtdışına göç, işsizlik, toplumun en yoksul sınıflarından orta sınıflara doğru tırmandı.

Faşist terör, okullardan, mahallelere, işçi, emekçi semtlerine, oradan kentlerin denetimine sıçradı. Giderek K. Maraş katliamı gibi, Sivas, Çorum olayları gibi, Ankara'nın bazı emekçi semtlerinin ateşe verilmesi gibi iç savaş denemelerine kadar ulaştı.

Faşist terörün kurbanı devrimci, demokrat ve ilericilerin sayısı binlerle ifade edilmeye başlandı. Ancak sol, faşist teröre karşı yer yer etkin tavır alsa da, onu söndürecek, ortadan kaldıracak "basireti" gösteremedi. Bunda solun dağınıklığının oynadığı rol kadar, faşist teröre ve demogojiye karşı mücadelede sözkonusu olan hata ve zaaflar da rol oynadı. Mücadele yöntemleri konusunda sağ ve sol yanılgıların, yani bir yandan silahlı mücadeleyi kendi başına bir alanı olarak gören ve kitle mücadelesini geliştirecek şekilde değil, solun kitleler gözünde haklılığına gölge düşürecek şekilde kullanan "sol" anlayışlar, öte yandan faşist teröre karşı halkın silahlı direnişini örgütlemenin önemini görmeyen ve bu konuda atılan her adımı "goşistlik" diye damgalayan anlayışların da rolü büyüktür.

Ancak faşist terör MHP'nin terörü ile sınırlı kalmadı. Gerek 1 Mayıs 1977 ve gerekse K. Maraş katliamlarında olduğu gibi devlet içindeki faşist odaklar doğrudan doğruya katliamlara giriştiler.

K. Maraş katliamından sonra ilan edilen sıkıyönetim de karşısında artık hatalarını öğrenmiş ve birleşmiş bir sol bulmadı. Tersine bu dönemde de gerek solun genelinde, gerek birbirine yakın görüşler savunan hareketler arasında hakim olan ilişki "birbirini yemek" temelinden uzaklaşmış değildi.

Bu toz duman ve iç çekişmeler içinde kitle örgütleri ve sendikalar işlevlerini yerine getiremez, mücadelede saf dışı olmuş hale getirildiler.

Dimitrov'un "aslında burjuvaziye herkesten çok kendilerinin, emekçi kitlelerinin hoşnutsuzluğunu kontrol altında tutuabileceklerini, böylece komünistlerin etkisinden emekçileri koruyacaklarını göstermek istemezler mi?" biçimindeki sözleriyle tarif ettiği sosyal demokrasi, ülkemizde de aynı işlevi yerine getirmeye çalıştı. Pol-Der CHP iktidarında kapatıldı. Töb-Der aynı iktidar tarafından kapatılmak istendi. DİSK, herkesin içinde etkin olabilmek için, sendikalar kurutmak bahasına çalışmalar yaptığı, olmazsa gidip karşısında yeni sendikalar kuranların gittikçe çoğaldığı bir kuruluş haline geldi. 1980 Eylül'ü geldiğinde en temel işlevlerini bile yerine getirmekte zaafları olan bir ilerici sendikal hareketle karşı karşıya idik. DİSK başta olmak üzere, bütün demokratik kitle örgütleri derin zaaflar içinde, savaşçılıklarını yitirmiş çoğu daha savaşmadan savaş dışı kalmış bulunuyordu.

Sıkıyönetim altında faşist tırmanış sürdü. Fatsa'da olduğu gibi, solcuları tesbit etmek üzere sivil faşistler görevlendirildi. MHP'nin giremediği yerler, sıkıyönetim eliyle devrimcilerden temizlenerek faşistlere teslim edildi. Ankara, Elazığ, Adana, böylesi temizliklerin en çok yapıldığı iller oldu. Çorum olayları işin içindeki ABD parmağını daha da açığa çıkardı. Gizliliği bile gerekli görmeyen ABD askerî ateşesi bizzat Çorum'a gittikten sonra olaylar başladı. Hatay'da MHP'nin Müslüman Kardeşler [3] ve MOSSAD'la

(3) Müslüman Kardeşler, Mısır'da Kral Faruk döneminde kurulan, İslamın başlangıç kaynaklarına (Kur'an ve Hadis) dönülmesini savunma iddiasıyla ortaya çıkan, süreç içinde ümmetçi, hilafetçi, şovenist, Batı'ya bağımlı, bağnaz ve ilkel dinci niteliği açığa çıkan, Ortadoğu'da siyasi komplo, ilerici yönetimlere karşı ayaklanma düzenleme ve suikastlerle, anti-emperyalist, ulusçu, ilerici gelişmelere karşı emperyalizme hizmet eden bir örgütlenmedir. Ancak, bu yazının yazılmasından daha sonraki tarihlerde, İran devriminin de etkisiyle, aynı isimle faaliyet gösteren anti-emperyalist nitelikte iddialara sahip oluşumlar çeşitli ülkelerde ortaya çıkmıştır.

doğrudan ilişkileri, Lübnan'da İsrail ve Falanjist, kamplarına giden ülkücüler herkesin bildiği konular haline geldi. Son anda Tariş direnişi ve Çorum direnişleri ile, Türkiye tarihinde görülmemiş boyutlara ulaşan grev ve greve katılan işçi sayısı, ülkemizde gene subjektif unsuru çok geri düzeyde olmak üzere, bir devrimci dalganın yükselişini olgunlaştırdı.

Bu dönemin en önemli özelliklerinden biri de, faşist terörün tırmanışıyla birlikte, halkın kendiliğinden silahlanma eğilimine girmesi ve bu eğilimin son derece yaygınlık kazanmasıdır. Ancak bu eğilim devrimciler tarafından örgütlü ve sistemli bir şekilde geliştirilen ve denetlenen bir eğilim olmaktan uzaktı.

Gene 1974 Ocak ayında Astsubayların mesai boykotu ve yürüyüşleriyle somutlanan ve daha sonra toplumsal gelişmelerin etkisiyle, ama hiç bir zaman bir iktidar perspektifine oturtulmadan yaratılan örgütlenmelerle, ordu içinde sol, ilerici eğilimli subayların çıkması, (12 Mart döneminde hem varolanlar temizlenmiş, hem yeniden böyle bir durumla karşılaşmamak için bir dizi önlem alınmıştı), polis örgütü içinde Pol–Der gibi bir demokratik örgütlenmenin görülmesi ve yüksek başarısı, önemle altı çizilmesi gereken olgulardır.

Burada bir parantez açılabilir. 12 Eylül'ün faşist nitelikte olmadığını ileri süren eğilimlerin gerekçelerinden birisi de, "hakim sınıfların" bir devrim tehtidi altında olmadığı şeklindeki, bizce de doğru tesbittir. Ancak devrim arefesinde olmadığımız, bizim, sol tarafın değerlendirmesidir. Tekelci burjuvazinin de bizimle aynı tesbiti yapması mümkündür, ama şart da değildir. Tehtidin yönü ve düzeyi konusunda farklı kriterler kullanmaları mümkündür. Gerçekten de devrimci örgütlenmelerin harekete geçirebildiği veya kendiliğinden ayağa kalkarlarsa önderlik edebileceği hareketlilik bir devrim için yeterlidir. Dahası, 12 Eylül'den çok önce 1977'den başlayarak sendikalarda ve kitle örgütlenmelerinde bir daralma, k lesizleşme yaşanmaktaydı. Ama diğer

taraftan , devletin bizzat silah tekelini kullanan organlarında, burjuvazi açısından bir çürüme sözkonusudur. Mevcut polis sayısının neredeyse yarısı politik niteliği belirgin derneklerde örgütlenmiştir ve Pol–Der Pol–Bir'in kat kat üzerinde bir örgütlenme yaratmıştır. Deniz ve Hava Harp Okullarında büyük bir hareketlilik yoktur. Ama Kara Harp Okulu 1975 devresinden başlayarak 1978 ve 1979 devrelerinde zirvesine ulaşan bir sol etkiyi yaşamıştır. 1980 devresi üst devrelerle her türlü ilişkisi kesilerek bu etkiden kurtarılmaya çalışılmıştır. Birliklerin komutası küçük rütbeli subaylardadır. Üst subaylar birliklere değil, onların komutanlarına emir komuta ederler. Emir komuta zinciri bozulmadığı sürece bu çok anlamlı bir ayrım değildir. Ama 27 Mayıs'ı devlet unutmamıştır. Silahlı kuvvetlerin hiyerarşisi pekala bozulabilmekte, zincir bir yerinden kopabilmektedir. Hızla kıtalara gelen solcu genç subaylar hem ordu üst kademelerini, hem de egemen sınıfları telaşlandırmıştır. Bu telaşın ürünü olarak Kara Kuvvetlerinden çoğunluğu subay, bin civarında personel, Deniz kuvvetlerinden subay–astsubay ve Hava kuvvetlerinden çok sayıda astsubay tasfiye edilmiş, büyük bölümü işkenceden geçirilmiştir.

Olumlu ve olumsuz unsurlarıyla, 12 Eylül'e gelen tablo budur.

Burada geçmişin özetlenmesine ara vererek, 12 Eylül öncesinde de çizilen bir çerçeveyi yeniden çizmek gerekiyor.

FAŞİZM ÜZERİNE

Faşizm teorisinin çeşitli zaafları olduğu ve tamamlanmamış olduğu söylenebilir. Zaafları, teorinin kuruluşuna politik ihtiyaçların aşırı etkisinden kaynaklanmaktadır. Dönemin ihtiyaçları içinde, faşizmin saflarını daraltmak, anti–faşist safları genişletmek gibi pratik–politik dayatmaların yeralması, kurulduğu haliyle teoriyi sınıf uzlaşmasına ve işbirliklerine aç-

mıştır. Bu zaaf ve sorunlara başka bir yerde değinmek üzere şimdilik işaret etmekle yetiniyoruz.

"Faşizm, tekelci sermayenin en gerici, en şoven, en emperyalist (en işbirlikçi) kesiminin açık terörcü diktatörlüğüdür. Nerede olursa olsun faşizmin iki temel karakteri değişmez. Bunlardan birincisi tekellerin ve emperyalizmin çıkarlarını temsil etmesi, yani sınıf özünün ayniyeti, ikincisi de terörcü bir diktatörlük olmasıdır.

Dimitrov'un üçüncü Enternasyonal 7. Kongresine sunduğu raporda yaptığı yukardaki tanımın genel çerçevesi içinde kalmakla birlikte, faşizm, değişik ülkelerde iktidara hazırlanırken, gelirken ve geldikten sonra çeşitli düzeylerde özgünlükler gösterebilir. Bu farklılaşmayı dile getiren Togliatti, "Faşizme giden farkla ulusal yollar"a dikkati çekmektedir. Dimitrov da aynı konuyu şu sözlerle belirtmektedir. "Tarihsel, toplumsal ve ekonomik koşullar; hatta bir ülkenin uluslararası durumu, faşizmin ve faşist diktatörlüğün değişik ülkelerde, değişik biçimlerde gelişmesine yol açmaktadır."

Bu anlamda farklılıkların bir biçimi de, üretim güçlerinin gelişme düzeyi, sınıfsal ayrışmanın ulaştığı düzey, tekelcilik olgusunun ortaya çıkışı gibi ölçülere vurulduğunda görece geri durumda bulunan bazı ülkelerde de, faşizmin sözkonusu olabilmesidir. İktidarı elinde bulunduran egemen sınıflar ittifakının tekellerin öncülüğünde ülkenin emperyalizme bağımlı kapitalist yapısının içine düştüğü bunalımdan çıkışın devrimci olanakları ortaya çıktığında, konumlarını kaybetmemek ve emperyalizmin çıkarlarının korunması temelinde faşizmi işçi ve emekçi sınıflara dayatmaları, bunu yaparken emperyalizmin izni ve yakın desteğini kullanmalarıdır.

Emperyalizmin, bir "dış" faktör olarak bu gibi ülkelerde faşist diktatörlükleri tezgahlamasında oynadığı rol daima zorunlu bir koşulsa da, sadece dış faktörlerle faşizmi izah etmeye çalışmak, dış faktörü belirleyici ve tek başına yeterli

saymak, ülke içindeki sınıfsal mücadeleyi doğru kavramayı engelleyecek bir yanlışa yol açar. Diğer yandan emperyalizmin, belirli zorlayıcı faktörler olmaksızın, kendine bağımlı ülkelerde sınıfsal çelişkileri keskinleştirecek bir baskıya başvurarak çıkarlarını tehlikeye atacak kadar apolitik olduğunu düşünmek bir başka yanlıştır. Böylesi yanlışlıkların üzerine kurulacak sınıfsal ve ulusal mücadelenin sağlıklı bir temelde gelişebilmesi ise olanaksızdır.

Faşizmin gelişmesi ve iktidara gelişi, değişik ülkelerde değişik gelişme aşamalarında gündeme gelebileceği gibi, iktidara gelişinde dayandığı kitle tabanı, kitleleri etkilemek için kullandığı demogojinin temel unsurları, motifleri, ulusal tarihin bu demogojik saldırıda kullanılış biçimi, temsili burjuva parlamenterizminin kendisine ve kurumlarına, burjuva partilerine karşı tavrı, onlara karşı gündeme getireceği politikanın uygulanma takvimi, sol, devrimci güçlere karşı saldırısının işçi sınıfı düşmanlığının gereği olarak kullandığı şiddet dozu gibi konuularda da farklılaşmaların görülmesi doğaldır, görülmüştür ve görülmektedir.

Bütün bunlarla birlikte faşizmin tezgahlanması, bağımlı ülkelerde de çoğunlukla, genel faşizm tanımının çerçevesi içinde, yani tekelleşme sürecinin gereklilikleri, ekonominin içinde bulunduğu bunalım koşulları, sınıfsal çelişkilerin keskinleşmesi ve bunalımdan çıkışın devrimci alternatifinin güçlenmesi karşısında egemen sınıfların içine düştükleri korku ile açıklanabilir. Böyle ülkelerde bağımlı tekelci kapitalizmden, bağımlı devlet tekelci kapitalizmine geçiş süreci esnasında, keskinleşen sınıf çelişkilerinin sertleşen bir mücadeleye yol açmasının sonucu olarak, genellikle burjuvazinin bu geçişin tavizler yoluyla gerçekleşmesine yeterli sermaye birikimi sözkonusu olmadığı ve burjuvazinin devlet geleneği uzun geçmişe sahip olmadığı, bu yüzden sosyal manevra imkanının sınırlılığı nedeniyle faşizm, emperyalizmin de isteği ve desteği ile tezgahlanmak istenir. Ancak "geçiş süreci" ile faşizm arasındaki ilişki bir zorunluluk değildir. Sadece geçiş

sürecinin ihtiyaçları, faşizmi gerektirmeyebilir de. Söz konusu olması gereken koşullardan birisi geçiş sürecinin yaşanması ise, ülkedeki devrimci hareketin yükseliş halinde olması ve ancak güçler dengesinin son tahlilde tekelcilerden ve emperyalizmden yana olması da diğer koşullardır. Yani faşizm hem bir geçiş süreci gereğidir, hem de bir karşı devrimciliktir.

Tekellerin ve emperyalizmin güçlerinin devrimci hareketle hesaplaşması hiçbir zaman son güne bırakılmaz. Faşizmin iktidara gelişinde hangi güçlere dayanacağı ve hangi biçimleri kullanacağı gene her ülkenin özgün politik koşullarına bağlı olarak değişebilmekle birlikte, özellikle emperyalizme bağımlı ülkelerde faşizm tehlikesi devlet mekanizmasının bizzat kendisinden kaynaklanmaktadır. Çok öncelerden başlayarak emperyalizm ve tekelci güçler, devlet içinde bir dizi faşist kurumlaşmayı gerçekleştirirler. Ancak bununla yetinmez, sivil bir faşist hareketi de oluşturmaya ve güçlendirmeye çalışırlar. Gerek iktidara yürüyen alternatif bir hareket olarak, gerekse faşist bir darbenin gerçekleşmesi halinde ona direnecek olan güçleri baştan sindirmek ve ezmek için, gerek böyle bir "devlet" müdahalesinin haklı gösterilmesi için gerekli toplumsal psikolojiyi oluşturmak için böyle bir örgütlenmenin varlığı ve gelişmesi istenir. Bu sivil hareketin güçlenmesi her ülkenin kendi koşullarına göre değişen boyutlarda olabiliriz. Kullandıkları propaganda motifleri de esas olarak şiddetli bir anti-komünizme dayanmakla birlikte, çok büyük farklılıklar gösterebilir. Anti-komünizm dışında tek ortak nokta milliyetçiliktir.

İster sivil faşist hareket eliyle, isterse devletin siyasi kurumları eliyle gerçekleşmiş olsun, faşizmin sınıf özü değişmez. Bu öz, onun tekellerin en gerici, en şoven, en emperyalist (işbirlikçi) kesiminin açık terörcü diktatörlüğü olduğu ve bu kesim dışında bütün toplum kesimleri üzerinde başta proleterya olmak üzere, tarif edilen tekeller dışındaki kesimleri kapsayacak bir terörle ayakta durduğudur.

Ancak sivil hareketle, devlet içindeki odakları veya faşizmin bu iki gerçekleşme biçimini birbirinden dışlamak, birbirinin karşısına koymak ve birbiriyle ilgisiz iki gelişme süreci izlediklerini düşünmek son derece yanlıştır. Çünkü her iki hareket de kaynağını tekeller ve emperyalizmden almakta, onların çıkarlarına hizmet etmekte ve gelişmeleri süresince birbirleriyle ilişkilerini korumakta, birbirlerini geliştirmektedirler. Zaman zaman görülebilecek çelişki ve çatışmalar esasta bir şey değiştirmez. Taktik ayrılıklardan kaynaklanan ve çok sık karşılaşılmayan ters düşmeler, kesinlikle geçici bir nitelik taşımaktadır. Bu tür karşı karşıya gelişlere bakarak, bu durumdan bir tarafı savunma veya onun faşist olmayışının kanıtlarını arama, kesinlikle anti-faşist harekete yanlış hedef göstermedir, saptırmadır.

Genel ve bilinen doğruları tekrarlamaktan çok, belki gene bilinen, ama değişik farklılıkları ve özgünlükleri belirginleştirmeye çalışan bu genel çerçevenin çizilmesinin amacı, bazılarının dikkatlerini farklılığın kendisinde toplayarak, sorunun özünü gözden kaçırmalarının da "genel"likle rastlanan bir durum olmasındandır. Örnek vermek gerekirse "Latin Amerika'da bugün de, Brezilya, Bolivya, Uruguay ve Şili'de kurulmuş rejimlerin faşist karakterini inkar edenlere epey rastlanır. Bunların çoğu, özellikle bu rejimler ile kıtada çoktandır egemenlik sürmekte olan sağcı diktatörlükler arasında benzerliğe aldanıyorlar. Bundan başka emperyalizme bağlı ülkelerde faşizmin ortaya çıkmasının olanaksızlığından sözediyor, ancak sağcı otoriter rejimlerin son derece radikalleşmesinin sözkonusu olabileceğini söylüyorlar."

"Gerçi geçmişin ve bugünün bir çok sömürücü rejimlerinde, faşist "model"in bir çok bilinen çizgileri bulunabilir. Politik ve toplumsal yaşamın demokratik kurallarının yokedilmesi işçi hareketine ve demokratik muhalefete karşı girişilen terör, egemen sınıfların ayrıcalıklarını savunmayı amaçlayan anti-reformist siyaset hattı, egemenliği gerçekleştirmede zorbalık vb. bu bilinen çizgilerdendir. Ama bizce

buna dayanarak geleneksel sağcı diktatörlükler ile faşist rejimlerin birbirinin aynı olduğu sonucunu çıkarmak hata olur. Böyle bir yaklaşımla, olgunun özlüğü yerine kendisi ön plana çıkar. Bu gibi bir hatanın da ciddi politik sonuuçları olabilir, çünkü anti–faşist savaşımda doğru bir strateji ve taktik saptanmasına isabetli bağlaşıklıklar seçilmesine vb. engel olur. " (BSS, Latin Amerika'da faşizmin doğuşu ve özellikleri)

İster sivil faşist hareketin gelişip güçlenmesi ve iktidara burjuva hükümetlerinin zaaflarının açtığı yoldan gelmesi veya bir darbe gerçekleştirmesi, isterse devlet içinde yaratılan faşist odakların siyasi iktidara bir darbe yoluyla el koyması biçiminde olsun; faşizmin zafere ulaşması engellenemez mi? Engellenebilir ama 1) İşçi sınıfının militan ve birleşik eylemin sağlanmasıyla, 2) Emekçilerin faşizme karşı verdikleri yanlışsız yürütecek güçlü bir devrimci partinin yaratılmasıyla, 3) Proletaryanın köylü ve kentli küçük burjuva kitlelere karşı doğru bir politika izlemesiyle ve 4) Proleteryanın uyanıklığı ve devrimci eylemini zamanında yürütmesiyle. Dimitrov'un sözlerinden özetleyerek aldığımız bu koşulların sağlanabilmesi için de, daha baştan tehlikeyi doğru görmek ve değerlendirmek zorunludur. Gramsci, "Faşizmin tarihi, aynı zamanda anti–faşizmin ve onun zaaflarının tarihidir." sözleriyle faşist tehlikeyi görme ve ona karşı mücadelenin hatasız yürütülmesi konusunda özlü bir uyarıda bulunuyor.

Ancak Dimitrov'un, Gramsci'nin, Togliatti'nin ve Üçüncü Enternasyonal'in diğer seçkin önderlerinin anti–faşist mücadelede sakınılması gereken hata ve yanlış tutumlara karşı uyarıları da, o dönemde yapılan hataların, yanlışların sonuçlarının değerlendirilmesinin ürünüdür. Faşist hareketin küçümsenmesi, yanlış değerlendirilmesi, Bonapartizm veya küçük burjuvazinin hareketi gibi tanımlar yapılması, eklektik ve kendi içinde çelişen bir ideolojiyle kitlelerin karşısına çıkmasının gülünçlüğünü söylemekle yetinilmesi, faşizmin ikti-

darının devrim sürecini hızlandıracağı gibi iddiaların ortaya koyulabilmesi faşist teröre karşı silahlı direnişin önemsenmemesi, gereksiz ve bazan yanlış bulunması, değişik ülkelerde ortaya çıkan farklılıkların abartılması ("Almanya Italya'ya benzemez"), burjuva demokrasisinin kendisini faşizme karşı koruyacak mekanizmalarının olduğundan daha güçlü görülmesi, klasik burjuva demokrasilerinin varolduğu ülkelerde faşizmin yeşerecek toprak bulamıyacağının sanılması, faşist darbeler karşısında komünistlerin "tarafsız" kalma kararı alabilmeleri, faşist demogojinin kullandığı ulusal ezilmişlik üzerine bina edilmiş propagandanın tutarsızlığının kitleler tarafından kolayca görülebileceğinin sanılması vb. binlerce yanlışın acı sonuçlarının doğru değerlendirilmesi ve acımasız özeleştirilerle faşizm ve faşizme karşı savaşın teorisi geliştirilmiştir. Bugün de özellikle Latin Amerika ülkelerinde faşizmin ulusal ve uluslararası dayanakları, iktidara gelişi, iktidarı sırasında izlediği politik çizgi ve benzeri sorunlar, Latin Amerika KP'leri ve uluslararası hareket tarafından titizlikle değerlendirilmekte, deneyler genelleştirilmeye çalışılmaktadır. Bu çalışmalar iki açıdan önemli görülmelidir: birincisi yürütülen mücadelenin yanlışlardan kurtarılması, hatalardan uzak durulması için, aynı acıların yeniden yaşanmaması için deneylerden yararlanma; ikincisi ise, her ülkedeki devrimci hareketin kendi hatalarına karşı aynı hoşgörüşüz özeleştiri tavrıyla yaklaşabilmesi açısından deneylerden yararlanma.

Çizmekte olduğumuz çerçeveyi kaldığımız yerden sürdürelim:

Faşizm iktidara geldikten sonra iki temel alanda köklü önlemler, değişiklikler gerçekleştirmeye yönelir. Birinci alan siyasi iktidar alanıdır. Siyasi iktidarın "anayasal temellerini" değiştirmekle işe başlayan faşizm, devleti kendi "model"ine göre reorganize etmeye girişir. Eğer başta konumunun sağlamlığına güveniyorsa hemen, yoksa süreç içinde konumunu güçlendirdikçe temsili burjuva demokrasisini yalnız eylemde değil, biçimsel olarak da değişikliğe uğratır veya ortadan kal-

dırır. Parlamento, siyasi partiler, dernekler, sendikalar çalışamaz hale getirilir. Siyasi iktidar her türlü demokratik "sızıntıya" kapatılır ve olağanüstü merkezileştirilir. Yasama ve yürütme, diktatörlüğün en üstünde, zirvesinde en dar bir çevrede, en geniş yetkilerle toplanır. Yargı ise diktatörlüğün doğrudan denetimine sokulur veya bu denetim daha dolaylı biçimlerde sağlanır. Basın özgürlüğü, üniversitelerin ve kitle örgütlerinin, sendikaların özerkliği, yerel yönetim organlarının varlığı ortadan kaldırılır.

Bunlarla birlikte terörü yasallaştırır. Terör kitlelerin hayatına başlangıçta bir takım "gerekçelerle" sonra da "yasal biçimler alarak" girer. Emekçi halk hareketi acımasızca ezilir, işkenceler, öldürmeler, tutuklama ve gözaltına almalar rejimin diğer özellikleriyle bütünsellik gösteren bir nitelik çizgisi, siyasi iktidarın ve onun temsil ettiği işbirlikçi tekellerle emperyalizmin ekonomik ve toplumsal dayatmalarının doğrudan bir belirtisi haline gelir.

Faşist diktatörlüğün köklü önlemler aldığı diğer alan ise toplumsal–ekonomik önlemlerin alındığı alandır.

"Bu alandaki politika, burjuva toplum düzenini savunma ve sürdürme tutumu olarak belirlenebilir. Bu politikanın ana karakter çizgisi, emekçilerle her türlü toplumsal uzlaşmanın ilkesel olarak reddedilmesidir. Bu cümleden olarak, ulusal gelir dağılımında emekçi yığınlarının yararına herhangi bir değişime yanaşılmıyor. Faşizm birikim düzeyini her ne pahasına olursa olsun yükseltmek ve sermaya merkezileşmesi sürecini hızlandırmak için çırpınırken, bir avuç yeni oligarşinin zenginliği ile emekçi halkın ezici çoğunluğunun çaresiz yoksulluğu arasında çok büyük bir uçurum yaratıyor. "(BSS, Latin Amerika'da Faşizmin doğuşu ve özellikleri).

Temel değişiklikler gösteren, üçüncü alan ise ekonomi politikasıdır. Bu alanın belirleyici niteliği emperyalizmin çıkarlarına göre düzenlenmesinin yanı sıra, bu politikanın gene emperyalizmin yardımlarıyla sürdürülebilmesidir. Em-

peryalizmin diktatörlüğü politik olarak desteklemesinin yanı sıra, yabancı sermayenin yardım ve yatırımları, terörle gerçekleştirilen maliyet düşüşlerinin, yani işçi ücretlerinin düşürülmesinin yaratacağı sonuçlarla sağlamaya çalışır. Emekçi halk üzerinde sürdürülen ağır baskılarla sağlanan "politik istikrar"ın yabancı sermaye akımı için güven verici bir unsur olacağı düşüncesi, bağımlı ülkelerde faşist diktatörlüklerin politikalarının temel belirleyicilerindendir.

"Bu politikanın diğer paralel çizgileri arasında, silahlanma yarışına ve burjuvazinin çeşitli kesimleri arasında güçler dengesi değişimine işaret edebiliriz. Faşist rejimlerin ekonomik politikasının yaşama geçirilmesi bu temel üzerinde sağlanmaya çalışılıyor. İç pazara bağlı sermaye kesimleri ekonomik güçlerinin, askeri sanayi kompleksleriyle ve dış satım için çalışan üretim kollarındaki kesimlere oranla, aynı zamanda finans kapitali elinde bulunduran ve spekülatif işlerle uğraşan bir avuç büyük sermayedarın durumuna oranla nasıl azalıp gittiğini görüyorlar." (BSS, aynı yazı)

Burada dikkatle ele alınması gereken bir özellikten sözedilmektedir; büyük sermaye ve tekellerin kendi aralarındaki ayrışmanın, faşist diktatörlüklerin ekonomi politikalarının sonucu belirginleşmesi görülür hale gelmesidir.

Siyasi planda işbirlikçi tekellerin politik tekelinin kurulması, ekonominin bütününün tekellerin sermaye birikiminde olağanüstü bir düzeye ulaşmaları ve diğer bütün toplumsal kesimlerin, hatta tekelci burjuvazinin iç pazarda yaşama olanağı bulabilen kesiminin de baskı altına alınması; işte faşizmin iktidarının temel çizgileri kısaca bunlardır.

Ancak iktidara hangi yoldan gelmiş bulunursa bulunsun, faşist diktatörlükler sadece tekelci sermayenin belirli bir kesiminin kitle desteğiyle ayakta duramazlar. Faşizm iktidara gelmeden önce de, geldikten sonra da kitle desteğini genişletmeye, bir yandan kendisine karşı çıkan toplum kesimlerini baskı altına almaya, diğer yandan da toplumun daha bü-

yük bir bölümünün desteğini sağlamaya çalışır. Bunun için yoğun bir propagandayı sürekli canlı tutar.

Özellikle kitle desteği ile değil, devletin silahlı güçlerine dayalı bir darbeyle gelen faşist yönetimler, ülkenin örgütlü politik güçlerini bazan hemen, genel olarak da süreç içinde karşılarına alırlar. Bu durumda başından itibaren kitle desteği olarak sadece (hiyerarşik yapısı içinde) silahlı kuvvetlere dayanırlar. Fakat toplumsal tepkilerin bu yapıyı ve içinde bulunanları süreç içinde etkileyeceği açıktır. Bu etkileme özellikle ordunun bünyesinde geçici olarak bulunan erlerle, assubay ve alt kademelerde yeralan subaylar için geçerlidir.

Azgelişmiş, bağımlı ülkelerde faşist diktatörlüklerin işçi ve emekçi sınıfların yoksulluğuna basarak tekelci aşamadan, bağımlı devlet tekelci kapitalizmi aşamasına geçişi sağlama, bunalımdan kurtulma politikaları pek çok dar boğazdan geçmek zorundadır. Ancak kitlelerin acımasızca yoksullaştırılmaları, insanlık dışı bir hayata mahkum edilmeleri de bu dar boğazların aşılmasına yetmez. Kısa vadede bile ekonomik engeller faşist diktatörlüklerin önüne dikilir. Siyasi tepkilerin etkinleşmesi ise sürecin daha ilerideki dönemlerinde gündeme gelecektir.

Gerek ekonomik başarısızlıklar ve sınıflararası uçurumların derinleşmesi, gerekse yoksulluğa, baskıya, zulme karşı genişleyen, derinleşen hoşnutsuzluk, direnişler, faşist yönetimlerin iktidarlarını sürdürmelerini güçleştirir. Bu yüzden ulusal ve uluslararası tecriti kırmak, tepkileri yumuşatmak amacıyla, burjuva temsili demokrasisinin bazı kurumları, salt bir biçim olarak, yeniden gündeme getirilmeye, bu yolla iktidarın sınıf özü gizlenmeye, terör maskelenmeye çalışılır. işin sonunun varacağı nokta baştan belli olduğu için, daha darbenin yapılışının hemen ertesinde "demokrasiye" dönüleceğine ilişkin açıklamaların yapılması, bugün artık alışılmış bir faşist taktik olmaktadır.

Faşist yönetimler, kendilerine karşı tepkileri azaltabil-

mek için bir yandan yoğun bir terör uygulaması içinde bulunurken, bir yandan da "demokrasiye dönüş takvimleri" açıklama ve süreç içinde, sadece kendilerine yakın çevrelerin "politika" yapmalarına izin verme yollarına başvururlar. Diğer yandan da kitle tabanlarını genişletmek amacıyla sürekli propaganda çalışmaları yürüterek kitleleri etkilemek için çaba gösterirler. Özellikle faşizmin ideolojisinin teşhir edilmesi ve kitleleri etkileme gücünün ortadan kaldırılması için verilecek mücadele anti-faşist mücadelenin canalıcı bir parçasını oluşturmaktadır. Komünist Enternasyonal, komünistlerin, faşizmle girdiği çatışmada "Yalnızca kendi bakış açısını, Marksist-Leninist ideolojisini açıklamalarının yeterli olamıyacağı sonucuna vardı. İdeolojik sınıf savaşımının bu çok önemli ve zorunlu yanıyla, faşist ideolojinin somut ve anlaşılır biçimde çürütülmesi birbirine bağlı olmalıydı. Faşizmin tezleri ve sloganları her ne kadar mantıksız, çelişkili ve ilkel de olsa, böyle bir çalışma gerekliydi. (E. Lewerenz, Komünist Enternasyonal'de Faşizmin Tahlili, s. 181).

Faşizme karşı ideolojik mücadelenin, bugün onun demogojisini teşhir etmenin yanısıra, kendini gizleme çabalarını teşhir etme, sahte bir parlamentoculuk gösterisini, sahte bir demokrasicilik oyununun sahnelenmesinin teşhir edilmesi gibi önemli bir yanı daha bulunmaktadır.

Özellikle böyle sahte bir demokrasinin gündeme getirilmesiyle ortaya çıkabilecek "yumuşamaları", anti-faşist mücadelenin de yumuşaması gerektiği biçiminde değerlendiren veya rejimin faşist niteliğini inkar etmede bir kanıt olarak öne süren anlayışların yanlışlığının gösterilmesi de, ideolojik savaşın canalıcı bir yanını oluşturmaktadır.

Faşist diktatörlüğün yıkılması, devrimci demokratik bir iktidarın kurulması için verilen mücadelenin değişik alanlarda görevlerinin belirlenmesi, ortaya çıkabilecek yanlışların tartışılması ve mücadelenin üzerinde yükseleceği sınıfsal güçlerin örgütlenmeleri üzerine söyleyeceklerimizi daha so-

mut olarak ortaya koyabilmek için, genel olarak bağımlı ülkelerde faşizm olgusu üzerine söylediklerimizi burada noktalayarak, ülkemize, ülkemiz somutuna dönelim.

12 EYLÜL DARBESİ NASIL DEĞERLENDİRİLDİ?

12 Eylül askeri darbesinin değerlendirilmesinde, tanımlanmasında sol, devrimci güçler arasında ortaya çıkan ve zorunlu olarak mevcut iktidara karşı mücadelenin hedeflerini ve ittifaklarını da belirleyecek olan farklılıkları ulaşabildiğimiz kaynaklardan aktarmalar yaparak tartışmaya çalışacağız. Bunu yaparken yöntem olarak, ideolojik alandaki eksiklikleri gidermek ve gerekli netlikleri sağlamak için sürdürdüğümüz çabalarda, ortak anlayışlar sağlanmasının önüne subjektif engeller koymamaya özen göstereceğiz.

Konuya girmeden önce, faşizme karşı ve anti-faşist kampta ideolojik çalışmanın öneminin altını kalın çizgilerle çizen Gramsci'nin bir sözünü aktarmayı gerekli görüyoruz.

"İşçi sınıfı niçin yenilmiştir? Niçin birleşememiştir? Faşizm niçin emekçi halkın geleneksel partisi olan Sosyalist Parti'yi yalnız fizik planda değil, ideolojik planda da bozguna uğratmayı başarmıştır? Komünist Parti niçin 1921-22 yıllarında hızla gelişememiş, proletaryanın ve köylü kitlelerinin çoğunluğunu kendi çevresinde bir araya getirmenin üstesinden gelememiştir? İtalyan proleter partileri niçin devrimci açıdan hep cılız kalmışlardır? Bunlar niçin sözden eyleme geçecekleri anda iflasın eşiğine gelivermişlerdir? Üstünde harekete geçecekleri, savaşa girişecekleri yeri tanımıyorlardı onlar. Bunu aklınızdan çıkarmayın.

Sosyalist parti, otuz yılı aşan yaşamı boyunca, İtalya'nın ekonomik ve toplumsal yapısını inceleyen bir kitap bile çıkaramamıştır. Bizlerin tümüyle bilgisiz, tümüyle yolunu şaşırmış olduğumuzu kavramak için yalnız bu soruyu ortaya koy-

mak yeter. Gevşekliklerimiz konusunda acımasız bir özeleştiri yapmak zorunludur. Her şeyden önce bize varacağımız noktayı yitirten nedenler üstüne kendimize sorular yöneltmek zorunludur.... İtalyan devrimci partisinin bozguna uğramasının başlıca nedeni şudur: İdeolojisinin olmayışı, kitlelerle bir bağ kurmamış olması, militanlarının bilincini ruhsal olduğu kadar, ahlakî inançlar yardımıyla da güçlendirmemiş bulunması.... Bu durumda kimi işçilerin faşist olmasına niçin şaşılsın?" (Gramsci'nin Moskova'dan gönderdiği bu mektup 1 Kasım 1923'te İtalya'da yayınlanmıştır.)

FAŞİST DİKTATÖRLÜK OLMAK ZORUNDA MIDIR?

12 Eylül darbesi ve bu yolla siyasi iktidara el koyan Evren cuntasının faşist olmadığını iddia eden, bu yolla reorganize edilen devlet aygıtının faşist bir diktatörlük olmadığını savunanların iddialarına temel yaptıkları görüşlerden birincisi, yönetimin sivil faşist hareketten farklı olarak "ırkçı" bir tezi savunmuyor oluşudur.

"Cunta kendisine resmi ideoloji olarak gerici bir öz verdiği Kemalist ideolojiyi benimsemiştir. Faşist ideolojiye sarılmamıştır." (İleri sayı 6, Şubat 1983).

Gençlik yayınından aktardığımız bu görüş TKP'ye aittir. Öncelikle belirtilmesi gereken nokta, faşizmin ülke ve zaman faktörlerinden bağımsız, değişmez motiflerden oluşan bir ideolojisinin olmadığıdır.

Bu görüş iktidara el koyan sınıfsal güçleri tanımlamak yerine, bu sınıfsal güçlerin yürüttükleri demogojinin kullandığı motifleri öne çıkarmakta ve bir iktidarın belirleyicisi gibi sadece ve sadece bu motifleri ortaya koymaktadır. Gerçekten faşist hareketler çoğu zaman ırkçı tezlere dayalı olarak ulusal tarihi çarpıtmakta ve "seçkin bir ulus" ve aynı "seçkin-

cilik" anlayışının gereği olarak" insanlık tarihinde özel bir misyonu bulunan seçkin önder" tezlerini demogojilerinde işlemektedirler. Ancak birincisi bu olgu "çoğunlukla" görülen bir olgudur. Yoksa hiç bir zaman faşizmin belirleyici ayırdedici öğesi olarak propaganda unsurlarından sadece birisi, ırkçılık öğesi, ölçü yapılmamıştır. Bu biçimde önemli sayılmamıştır. Sayılması için bir neden de yoktur. Daha ilerde tekrar belirteceğimiz gibi Alman ve Doğu Avrupa faşist hareketleri "ırkçı" bir karakter gösterirken, gene milliyetçi olmakla birlikte Latin Avrupa faşist hareketlerinin katolik karakteri öne çıkmaktadır.

Faşist hareketlerin kendi ulusal tarihlerini çarpıtmaları, onun bazı unsurlarını seçerek kullanmaları ve kendi varlıklarının haklı gösterilmesi, kendilerinin doğrulanması için kullanmaları genel bir olgu olmakla birlikte, ırkçılık genel bir özellik değildir. Temel ve genel olan faşist hareketlerin seçkinci milliyetçi ve karşı devrimci bir ideolojik çerçeve içinde demogojilerini geliştirmeleridir.

Faşist hareketlerin demogojilerinde farklı motifler kullanmaları olgusunu örneklendirmek için yeniden yukardaki farklılaşmayı açmaya çalışalım: Latin Avrupa ülkelerinde resmi mezhebin katolik kilisesinin gelenekçi, otoriter, monarşist bir rejimi burjuva demokrasisine tercih ediyor bulunuşu, bu ülkelerde faşist hareketlerin katolik kimlikle ortaya çıkışına neden olmuştur. Ancak İtalyan faşizmi katolik değerleri en fazla öne çıkaran bir örnek olmakla birlikte, İtalya'da da faşizm iktidarını kilise ile paylaşmak yoluna gitmemiş, kilisenin kendisine verilenlerle yetinmesini istemiştir. Burada temel kaygı, faşizmin ve Duçe'nin mevcudiyetinin kaynağının din olarak gösterilmesinin en yüksek dinî otoriteyi temsil eden Kilise ve Papalıkla ilişkilerinde, onun buyruklarına tabi olmayı, onun altında bir konumda bulunmayı doğurabileceğidir. Bu yüzden İtalya'da faşizm, kendi katolikliğinin propagandasını yoğun biçimde gerçekleştirirken, diğer yandan Duçe'yi ulusun ve devletin önderi olarak yücelt-

mekte, böylece siyasi iktidarı kilise ile paylaşmamanın gerekçelerini yaratmaktadır.

Alman Nazizmi ise, ülkesinde katolikliklik kadar etkin olarak bulunan protestan mezheblerinin varlığını görmezlikten gelerek, dinci bir görünümle ortaya çıkma yolunu tutmamıştır. Alman Nazizmi ırkçıdır. Zaten evrensellik iddiasındaki Hristiyanlık dini ile bu anlamda çelişik bir yapı ortaya koymaktadır. Bununla birlikte Alman Nazizmi Hristiyan öğelerin yanı sıra, Hristiyanlık öncesi Cermen dinlerinin motiflerini ve eski Cermen göreneklerini öne çıkararak, kendi dinselliğini yaratmış, Hitler'i bir tür "aziz" haline getirmeye çalışmıştır. Latin Avrupanın aksine Alman ve onun etkisindeki Doğu Avrupa ülkelerinin faşist hareketleri ırkçı motiflerin esas alındığı bir dünya görüşü ile kitlelerin karşısına çıkmışlardır.

Böylesine oldukça farklı görüşlere sahip olan faşist hareketlerin hepsini birden faşist diye nitelendirebilmemizin nedeni hiç kuşkusuz propagandalarının oturduğu zeminin bir bölümünün ırkçı mı, dinci mi olduğu değildir. Ortak nitelendirmeyi sağlayan bu hareketlerin sınıfsal kimliğidir. Bununla birlikte bir kaç ortak özellik daha vermek gerekir: birincisi bütün faşist hareketler, kitlelere bir "öcü" gösterirler. Bunun karşılığında ise bir "cennet" vaadederler. Örneğin bu öcü, genel olarak komünizm (veya devrim) öcüsüdür. Gene iktidara gelmeden önce kendilerinin yarattıkları şiddet ortamını "öcü" olarak ortaya koymaları da genel bir özelliktir. Bizde de faşist cunta başından bu yana bir yandan komünizmi kendini kitlelere onaylatmak için korkulacak bir şey olarak gösterirken, diğer yandan 11 Eylül'ü sık sık hatırlatma yolunu kullanmaktadır.

Ülkemizdeki sivil faşist harekete gelince, başlangıçta ağırlıklı olarak ırkçı bir çizgi izlenirken, giderek bu çizginin bazı sivri yerleri terkedilmiş, "Türk–İslam sentezi" tezi öne çıkarılmış, dinci motif ve unsurlarla ırkçılığın müslüman kitlelere itici gelen yanları gözden kaybedilmeye çalışılmıştır. Evren cuntası ise, ideolojik motif olarak, kendisine güçlü

tepkilerin varlığı su götürmez olan bir ırkçı çizgi yerine, zaten devletin egemen ideolojisi olarak yeterli meşruiyete sahip olan Atatürkçülük 'ün en sağ yorumunu tercih etmiş, ideolojik motiflerini Kemalizm'den almıştır. Burada ırkçılık o kadar ikincil bir olaydır ki, MHP davasından yargılanan faşist teorisyen Agah Oktay Güner ve Türkeş sürekli olarak kendilerini "fikirleri iktidarda, kadroları tutuklu" bir hareket olarak tanımlamakta bir sakınca görmemişlerdir. Faşistlerin bile çok fazla önemli görmedikleri bir "nüansı", devrimcilerin belirleyici ölçüt olarak ele almaları, üstelik bu nüansı faşist bir darbeyi değerlendirmede sınıfsal tahlillerin önüne ve yerine koymaları mümkün değildir.

"EN SON ÇARE"YE NE ZAMAN BAŞVURULUR?

Gene siyasi iktidarın faşist olmayışının kanıtı olarak öne sürülen görüşlerden biri de, "faşizmin burjuvazinin en son başvuracağı çare" olduğu iddiasıdır. Bu görüşün temelini oluşturan yanlışlıklardan birincisi, faşizmi sadece burjuvazinin devrim korkusuyla açıklama anlayışıdır. Gerçekten yazımızın başından bu yana açıklamaya çalıştığımız gibi, faşizm mülk sahibi sınıfların devrimden korkusunun bir ifadesidir. Ve bu anlamda da Türkiye'nin egemen sınıfları böylesine derin bir korkuyu yaşamışlardır, şu anda da "anayasa" metni başta olmak üzere, bütün yasal düzenlemelerinde, bütün siyasi davalarda uygulanan terör ve yürütülen demogojiye dayalı ideolojik saldırıda bu korku fazlasıyla açık biçimde görülebilmektedir. Görüldüğü kadarıyla, devrim korkusu gerçekleştirilen bu kadar değişiklikten sonra bile hafiflemiş değildir. Egemen sınıfların tercihlerini anlamaya çalışırken, devrimcilerin kendileri hakkındaki değerlendirmelerini, egemen sınıflar açısından da "bire bir" bir ayniyet taşımasını beklemek yanlıştır. Gerçekten 12 Eylül öncesinde proletarya siyasi iktidarı alabilecek konumda bulunmuyordu. Ve böyle bir konuma gelebilme için de alınacak çok büyük mesafeler bulunuyordu. Ancak egemen sınıfların devrimci hareketi

ezme amacı ile, faşizme başvurmak için proletaryanın iktidar adayı olmasını beklemesi için hiçbir neden yoktur. Böyle bir genel yasa da bulunmamaktadır. Kaldı ki, faşizm gibi son derece karmaşık bir politik sorunu böylesine tek bir boyutta anlamaya çalışmanın, daha da ötesi, anlatmaya, açıklamaya çalışmanın varabileceği sonuçların düzeyi baştan bellidir.

(12 Eylül darbesinin niteliğini tesbit etmede TKP ile aynı konumda bulunan Kurtuluş grubuna ait bu görüş ve ilk bölümde tartışmaya çalıştığımız "ırkçılık" sorunu, yazılı kaynaklardan edinilmiş bilgiler temelinde değil, sözlü tartışmalardan ve birden fazla kaynaktan doğrulanarak bu bölümde alındı. Gene de bir ihtiyat payı bırakarak, yazılı belge edinmek için beklenebilirdi. Ancak sorun bir grubun mahkum edilmesi değil, bir yanlış görüşün mahkum edilmesi olduğundan, burada belirterek, sözünü ettiğimiz görüşleri tartışıyoruz. Önceki bölümde öne sürülen görüş "ortak" olduğu için ayrıca belirtmeye gerek görmedik).

Burada ele alınması gereken noktalardan birisi, emperyalizmin bölgedeki ve ülkemizdeki çıkarlarının ortaya koyduğu ihtiyaçların neler olduğudur. Diğeri ise faşizmin tekelci kapitalizmden, tekelci devlet kapitalizmine geçişin bir biçimi oluşu, tekellerin sadece proletarya ve emekçi sınıflarla değil, tekel dışı sermaye ve hatta tekellerin bir bölümünün, diğerleriyle olan ilişkilerinde ortaya sayısız sorun çıkaracak bir geçişin sorunlarını çözmek için faşizme ihtiyaç duymaları, buna zorunlu olmalarıdır. Diğer yandan zorunlu olmaları ve niyetlerinin dışında, faşizmi tezgahlamanın örgütsel koşullarına da sahip olmaları gereklidir.

FAŞİST CUNTANIN "TEORİK SAVUNMASINI" TK P YAPIYOR.

12 Eylül öncesinde faşizm tehlikesini sadece sivil faşist hareketle açıklayan, kitlelere de Türkeş'in tutuklanması, MHP'nin kapatılmasıyla faşizm tehlikesinin ortadan kaldırı-

labileceği gibi sahte ve sonuçları bakımından aptalca bir saflığı ifade eden sloganlarla giden TKP, 12 Eylül sonrasındaki tahlillerinde de aynı anlayışı sergiledi : "Türkiye'de faşist hareketin, legal, illegal tüm faşist örgütlenmenin merkezi tektir. Bu faşist MHP'dir." (İleri sayı 7, Şubat 1983) 12 Eylül darbesi sonrasında Türkeş'in ve MHP yöneticilerinin tutuklanmasını sadece sevinçle karşılamakla yetinmedi, bunu darbenin faşist niteliğini inkar etmede bir kanıt olarak kullanmaya giderek beş kişilik cunta içinde görüş ayrılıkları, kamplaşmalar "keşfederek" darbenin arkasından uzun bir süre "faşizme geçit yok" demek gibi komikliklerde bulundu:

"Türkiye'deki gerici diktatörlüğü neden faşist olarak nitelendirmiyoruz?" adını taşıyan "Kerim Seyran" imzalı broşürde şöyle söyleniyor: "Eğer tüm ilerici güçler, bugünkü durumu, tüm çelişkileri değerlendiremez ve güçlü bir cephe kuramazsa, ülkemizdeki en gerici, faşist çevrelerin rejim içindeki ağırlıkları artabilir. Çünkü gerici diktatörlükle, faşist hareket arasındaki çelişki uzlaşmaz değildir."

TKP'nin tesbit edilmesi gereken birinci yanlışı, faşist tehlikenin esas olarak devlet mekanizmasının bizzat kendisinden kaynaklandığını görmeyişi, görmek istemeyişidir. Ancak bu yanlışlık salt bir "görememe" olayı, anlık bir yanılgı da değildir. Türkiye'deki "devlet"i tahlil etmede başından beri Kemalizm'den yoğun biçimde etkilenen, Kemalizm'le ideolojik bağlarını bir türlü kesemediği, burjuva ideolojisinin ülkemizdeki resmî biçimlenişi olan Kemalizm'i doğru olarak tanımlayamadığı için, başından itibaren egemen sınıflara "kadro" yetiştirme durumunda kalan TKP, devleti sürekli olarak sınıf mücadelesindeki doğru konumuna oturtamamıştır. Devlet'in en önemli siyasi organı olan ordu'yu "ulusal kurtuluş mücadelesi içinde oluşmuş, anti-emperyalist ordu" olarak tanımlamaktan ve kendi uydurmasından başka bir şey olmayan "1961 geleneği" gibi yakıştırmaları, yurtseverlik, ilericilik etiketlerini kullanmaktan kendini alıkoyamamakta, kullanmanın da ötesinde, böylesine asılsız "tesbitleri" tahlillerine temel yapmaktadır. (TKP'nin İleri'siyle hemen hemen

aynı tarihlerde çıkan TİP yönetiminin İleri adlı yayınında da (Eylül 1982 sayısında) "1961 geleneği"nden sözedilmekte, "yurtsever subaylar" gibi, ordunun kendi hiyerarşisi içinde etkinliği, örgütlülüğü belirsiz, özellikle bu sözü yazanlar açısından hiçbir gerçek bilgiye dayanmayan yakıştırmalar yeralmaktadır. Bu ağız bildiğini, konum birliğiyle, sağ oportünist kimlikle açıklamak gerekir.)

Söylenmesi gereken, şudur: Ordu devletin en önemli baskı aracıdır. Her hangi bir ülkedeki bazı özgünlükler, onun bu niteliğini asla değiştirmez. Kaldı ki, azgelişmiş , emperyalizmle bağımlılık ilişkileri içinde bulunan ülkelerde ordunun esas işlevi "dış" görevlerden çok ülke içine yönelik bir işlevdir. Türkiye Cumhuriyeti ordusu da gerek emperyalizmin askeri örgütlenmeleriyle içli dışlı oluşu, gerekse bugüne kadar yerine getirdiği görevlerle, bir aygıt olarak, bu tanımın dışında yeralmasını, Marksist–Leninist tanımların dışında yeralmasını bırakalım gerektirecek, bu konuda herhangi bir bulanıklık yaratacak bir tarihe bile sahip değildir. Böylesine temel bir konuda bu ölçüde bulanıklıklar içinde bulunabilen TKP için, adının gerektirdiği tanımın dışında olmaktan sözedilebilir. Ancak TC ordusu için böyle bir tanımın yapılması, yapanın taşıdığı ad bakımından politik ipuçları veren bir göstergedir. Ordu aygıtını doğru değerlendiremeyen, ona asla sahip olmadığı misyonlar yükleyen TKP'nin ortaya koyduğu politik umutlar da onun nasıl "gerçekçi" yaklaşımlara sahip olduğunu sergilemektedir: "Cunta ayakta kalabilmek için Sovyetler Birliği'nin barış önerilerine olumlu yanıt vermek zorunda kalırsa, bu yakın doğuda ABD'yi bozguna uğratmakta büyük bir adım olur. Bu halkımızın anti–emperyalist demokratik devrimci savaşımının derinleşmesi için son derece elverişli koşullar yaratır. Cuntanın yerine sivil gericiliğin, emperyalizm yanlısı politikayı sürdürdüğü sözde parlamenter rejimin vereceği olanaklar bunun yanında hiç kalır." (Atılım, Şubat 1983, Ali Saim imzalı yazı) Yazıdan aldığımız bölümün özellikle son cümlesi, cuntanın değerlendirilmesinde, onu faşistlikten aklamanın da ötesinde, ilerici bir konuma oturabilecek potansiyellere sahip olarak göstermek anlamındadır.

TKP devletin baskı aracı olarak polis mekanizmasından ve sadece generallerden sözetmektedir. Pol-Der olayı nedeniyle az daha polis mekanizmasıyla ilgili olarak da sadece Emniyet Müdürlerinden sözedebilir hale gelmek üzereydi. Böylece dünyanın hiçbir yerinde görülmeyen sözümona "komünist" bir tahlille karşılaşacaktık" Devletin baskı unsurları generaller ve emniyet müdürleridir."

Devleti tahlil edemeyenlerin, faşizm tehlikesi ile devlet arasındaki doğrudan ilişkiyi değerlendirebilmesi mümkün değildir. Adı geçen partinin durumu da budur. 12 Eylül'ün ve faşist diktatörlüğün "kendisi" olarak tahlil edilebilmesi, tanımlanabilmesi için önce "devlet" bulunduğu konumdan, sınıflarüstü ve bulutların üstündeki konumundan aşağıya indirilmeli, sınıf mücadelesindeki yerine konmalıdır.

TKP'nin faşist cuntayı aklama konusundaki birinci yanlış hareket noktası budur:

Devlet ve faşizm arasındaki ilişkiye göremek, sivil faşist hareketle devlet arasındaki ilişkileri çözümleyememek, faşist tehlikeyi salt sivil faşist hareketten ibaret görmek.

Böyle tahliller yapanlardan cuntanın "İç politikada, zaman zaman faşist yöntemlere başvurmakla birlikte, dış politikada anti-komünizm resmi politika olmamıştır." biçiminde tesbitlerin gelmesi şaşırtıcı olmamaktadır. Önce içerdeki uygulamaların sadece "zaman zaman" faşistçe olduğunu söylemenin yüzkızartıcılığını tesbit etmek gerekir. İkinci yüzkızartıcı tesbit ise, TKP'nin komünizmden ne anladığı konusunda okuyucuda gülümsemeler yaratacak olan dış politikaya ilişkin tesbittir. Gerçekten cunta dış politikada "akılcı" ve "gerçekçi" davranmaktadır: Çevik kuvvet Erzurumda son günlerde tatbikat yapabilmekte, Türkiye Kürdistanındaki Kürt köylerine yapılan baskınlar yetmediğinden Irak'taki Kürt köyleri de artık cuntanın emriyle basılmaktadır. Ortada bir akıl vardır, ama TKP yöneticilerine ait bir akıl değil. (Yukarda alınan satırlar da İleri dergisi sayı 7'dendir.)

Faşist Cunta Hangi Sınıfların Temsilcisidir?

TKP yanlış tesbitini gerekçelendirmek için birbirinden ilginç başka gerekçeler de öne sürmektedir. Bunlardan biri, faşist cuntanın "tekellerin bir bölümünün değil, tamamının çıkarlarını temsil ediyor" oluşu iddiasıdır. (Bu partinin dikkatsiz yazarları, bazan "büyük sermaye ve tekellerin tamamı" gibi değişik tesbitleri de dile getiriyorlar. İlerde örneklenecek.) Öncelikle belirtilmesi gereken Komünist Enternasyonal belgelerinde yeralan genel faşizm tanımında belirleyici ve ayırdedici özellik olarak konulan şey, tekeller arasındaki ayrışma değil, tekellerin, kendileri dışında tüm sınıf ve tabakalarla ayrışması, onların üzerinde açık teröre dayalı bir diktatörlük kurmaları oluşudur. Zaten genel tanımdaki "en"ler göreceli bir ayrıştırmadır. Eğer böyle bir ayrışma yoksa, yani tekellerin bütünü gericilik, işbirlikçilik ve şoven oluşta aynı çizgide veya farklı konulamıyacak bir çizgide bulunuyorlarsa, emperyalizm ve tekellerin çıkarlarını açık terörle emekçi sınıflara karşı gerçekleştiren bir siyasî iktidar nasıl tanımlanabilecektir? Gerçekten de başlangıçta cuntanın ekonomik politikası açıkça tekellerden bir bölümünü diğerlerine karşı koruyan, kollayan bir politika olarak ortaya konulmamıştır. Ancak gerçek durum böyle midir? Hayır. İzlenen politika çok net olarak ulusal pazar için üretim yapan, bu pazarın yüksek gümrük duvarlarıyla veya ithal sınırlandırmalarıyla korunan talebi üzerinde, tekelcilik konumunu ele geçiren kesimin zararına, dış pazarlarda iş yapabilme yeteneğine sahip olan veya bu yeteneği kısa zamanda gerçekleştireceği değişikliklerle kazanabilecek olan tekellerin yararına bir politikadır. Ancak izlenen politikadan yararlanan kesim bununla sınırlı değildir. Aynı zamanda ordu yüksek kademeleriyle içli dışlı olan, askerî malzeme üretiminde yeralan sermaye kesimleri de bu konumlarından ayrıca yararlanmışlardır. Esas olarak 12 Eylül Faşist darbesi, tekeller arası ayrışmanın tamamlanmasının bir ürünü olarak gündeme gelmiştir. Bu politikanın nesnel olarak işlevi budur. Bu durum bir öz-

günlüğü ifade etmemekte, tam tersine, bütün faşist rejimlerin ortak bir niteliğini oluşturmaktadır. Özal döneminde, tekeller arası ayrışmanın oldukça hızlı gelişen bir süreç izlemesinin ardından ve özellikle Kastelli olayının ardından süreci daha uzun vadeli olarak ele almak cunta için de gerekli olmuştur. Gerçekten de ülke ekonomisi bir bütün olarak Özal döneminde ortaya çıktığı biçimiyle zincirleme iflasları, konkardatoya gitmeleri göğüsleyebilecek sağlamlıkta değildir. Ve yıkıntıların ardından gelecekler konusunda faşist cunta ve temsil ettiği güçler endişe duymuşlardır. Özellikle ayrışmanın açık çekişmelere ve sürtüşmelere dayalı olarak yürütülmesi (Çukurova Holding olayında olduğu gibi) bu endişeyi artıran bir etken olmuştur. Dahası Asil Çelik olayında da görüldüğü gibi en büyük tekellerin bünyesindeki kuruluşlar bile iç talebin düşürülmesi, mevduat ve kredi faizlerinin yükseltilmesi politikasından zarar görmeye başlamışlardır. Bugün yukarda da belirtildiği gibi izlenen ayrışma politikası uzun vadeli bir sürece "intikal" ettirilmiştir.

Burada belirtilmesi gereken bir nokta da, faşist diktatörlük ile, tekelci gruplar ve emperyalist kuruluşlar arasındaki ilişkinin doğrudan doğruya bir emir–komuta ilişkisi olmadığı, ekonomik düzeydeki konumların siyasi düzeyde de aynı boyutlarda izdüşümü vermediğidir. Bu anlamda ortaya çıkabilecek özgün durumlar, örneğin daha güçlü bir tekelci grubun kendisinden daha güçsüz bir tekelci gruba göre daha geri düzeyde bir siyasi etkinlik, hükümetle ilişkilerde daha olumsuz bir pozisyon sahibi olması kimsenin kafasını karıştırmamalıdır.

Cuntanın arkasındaki güçleri yanlış değerlendiren TKP, onun yapısı içinde çelişkiler" keşfediyor, "çatlaklar" yakalıyor, politikasını etkileyebileceğini düşünüyor. Ve aşağıdaki teorik yoksulluğu da "safiyane" dile getiriyor.

"Bu çözümleme, cuntaya ve cunta'nın dayattığı rejime karşı kurulacak cephenin olası bileşimini de gösteriyor. Faşist bir rejimde, devrimcilerle geçici, taktik işbirliğine yanaşması olası olan kimi büyük burjuva, dahası tekelci çevre-

lerin bugünkü durumunda cephede yeri yoktur. Çünkü bugün bu çevreler gerici askersel rejimin dayanaklarını oluşturuyorlar." (İleri sayı 7). Bu sözlerin neresini düzelteceğiz?

TKP'nin faşist cuntanın bu niteliğini inkar etmek üzere söyledikleri bunlarla sınırlı değildir. Örneğin "faşizm tekelci burjuvazinin en kanlı rejimidir, oysa cunta çok kan akıtmamıştır." sözleri de aynı partiye aittir. Burada sorulacak bir tane soru bulunuyor: "Askersel cuntanın" faşist olabilmesi için dökülen toplam kan miktarı mı ölçü alınacaktır, yoksa, ülkede adam başına dökülen kan miktarı mı ölçü alınacaktır?

Gene ordunun hiyerarşisinin bozulmamış olmasını aynı şekilde, cuntanın ve 12 Eylül "askersel devirmesinin" faşist olmayışının kanıtı olarak göstermeye kullanan bu partinin yazarlarına söylenecek şudur: Orduya sınıf mücadelesindeki konumunu sağlayan temel, içinde yeralan unsurların bazılarının ilerici devrimci, yurtsever veya gerici, faşist olmaları değildir. Bu temel onun işleyişidir ve işleyişi yürüten, onun başında bulunan kadroların, kademe kademe yükselişinde etkin olan, belirleyici olan ölçülerdir. Bu ölçüler de militarizmin gelişkin olduğu, emperyalizmin askeri örgütlenmeleriyle içli dışlı ilişkilerin son derece ileri olduğu ülkemiz sözkonusu olduğunda çok kolay görülebileceği gibi, yurtseverlik, ilericilik, demokratlık ölçüleri değildir. Kademelerde yükselmenin ölçülerini koyan ve bu konuda uzunca bir geleneğe sahip olan işbirlikçi burjuvazi ve emperyalizm, yapının bütününe de kendi damgasını vurmuştur ve artık bu yapı kerte kerte dönüştürülebilir bir yapı veya içten ele geçirilebilir bir yapı değildir. Komünistler, ordunun başında bulunan generallerin harekete geçirerek 12 Eylül darbesini gerçekleştirdikleri bu yapıya, dışardan bakıp, "bütünlük bozulmamıştır, o halde darbe faşist olamaz" gibi yalnış değerlendirmeler içinde kaybolacaklarına, bütünlüğü sağlayan zinciri neresinden ve nasıl kırabilirler, onun yolunu aramak durumundadırlar.

Söylenenin altını çizmek gerekirse, bütünlüğün korunması veya bozulması, darbenin niteliğinin belirlenmesine ölçü değildir, ölçü alınamaz.

Faşizm tesbiti ortak mücadelede belirleyici bir öneme sahiptir. Gerek 12 Eylül darbesi ve darbenin ortaya çıkardığı faşist diktatörlüğün tanımlanması konusunda sağa savrulan TKP ve gerekse, faşizm tahlili yapmakla birlikte, sağcılık yapmada ondan geri kalmayan TIP yönetimi ile TSİP, ağız birliği yaparak faşizm tesbiti yapmak veya yapmamak mücadelenin ortak yürütülmesini engellemez biçiminde değerlendirmelerde bulunmaktadır.

Gene aynı konuda TKP "Formel tartışmaları dayatmanın" ortak mücadeleyi engelleyici bir tutum olduğunu belirtmektedir. Acaba gerçekten siyasi iktidarı tanımlama konusunda ortaya çıkan bu farklılaşma salt biçimsel bir tartışma durumunda mıdır? Bizce faşist diktatörlük ile bütün diğer burjuva iktidarları arasındaki fark, nitel bir farktır ve bu farklılık açık ve net olarak mücadelenin niteliğini, hedeflerini ve ittifaklarını belirlemektedir. Ve bu haliyle tanımlama konusunda ortaya çıkan ayrı konumlar, mücadeleye bakış ve mücadelenin yürütülmesi bakımından da bizi bu anlayışta olanlardan farklı konumlara koymaktadır.

Örnek vermek gerekirse:

1) Bizler "cuntanın ayakta kalabilmek için Sovyetler Birliği'nin barış önerilerine olumlu yanıt vermek zorunda kalırsa" gibi hayaller kurmaya zaman ayırmıyoruz. Cuntanın böyle bir karar vererek, böylece "halkımızın anti-emperyalist demokratik devrimci savaşımının derinleşmesi için son derece elverişli koşullar" yaratacağı gibi düşünce taşımıyoruz. Çünkü böyle bir olasılığın faşist bir cuntadan değil, gerçekleşmesi ve sürekliliği ve imkanları konusunda hiçbir garanti olmamakla birlikte ancak ulusalcı, anti-emperyalist, (Örnek vermek gerekirse Portekiz Nisan devrimi, Baas veya Nasır benzeri) bir cuntadan, yönetimden sözediyorsak düşünülebileceğini biliyoruz.

2) 7 Kasım 1982'de yapılan "anayasa" referandumu öncesinde ortaya çıkan somut tavırlar da bu ayrımın göstergeleri olarak önümüzde durmaktadır; TKP yayınladığı "TKP ve anayasa savaşımı" adlı broşürde şöyle demektedir: Cuntanın referandumundan Hayır sonucu alınabilir mi? Biz bu soruya Evet diyoruz. Böyle bir potansiyel vardır. En geniş demokrasi güçleri birleşirse, somut savaşıma atılırlarsa, yığınların cuntanın anayasasına Hayır demesi, cuntanın varlığına Hayır demesi demektir. Ülkemizde yeni bir evre, güçler oranında yeni bir durum demektir. Cunta artık zayıflamış, ağır bir darbe yemiş olacaktır. O zaman demokratik bir hükümet ve anayasa için atılıma geçme sırası demokrasi güçlerinindir, halkındır, "Gene TKP'nin anlayışını paylaşan TIP yönetiminin referandum öncesinde yayınladığı (daha önce Eylül 1982 sayısından sözettiğimiz) İleri adlı yayında da sorun "Anayasa'ya Hayır demek, Yüksek Hakem Kurulu rezaletine son vermektir; Anayasa 'ya Hayır demek, siyasi tutuklulara özgürlük kapılarını aralamaktır." biçiminde konuluyordu. Faşist cuntanın düzenlediği bir referandumun sonuçlarının bu ölçüde abartılması, üstelik bu abartmanın oylama öncesindeki hayallerin üzerine bina edilmesi, nerdeyse oylama sonuçlarının faşist diktatörlüğü devirebileceği gibi bir anlayışın "devrimci politika" adına kitlelere götürülmesi, sadece reformist hayallerin yazıya dökülmesinden de öte, faşizm konusunda açık bir bilgisizliktir. Hiçbir oylama sonucu, ülkemizde yaşanan iki yıllık süreç gözönünde bulundurulduğunda faşist cuntayı devirme gücüne sahip olamaz. Hele hele oylama sonuçları cunta açısından pek parlak değil diye, bütünüyle iktidarı terketmesi veya bazı kurumlarından vazgeçmesi (YHK gibi) beklenemez, siyasi tutukluların üstlerine kapalı kapıların "aralanması" düşünülemez. Çünkü "demokrasinin sınırlarının genişletilmesi" demokratik hak ve özgürlüklerin geliştirilmesi için iktidarların zorlanması biçiminde bir yol, faşizm koşullarında önerilemez. Bu arada anayasa oylaması sonuçlarının TKP'nin ümit ettiği gibi olmaması yü-

zünden, atılım sırasının kendisine gelmesi için başka bir oylamaya kadar işçi sınıfına, emekçi halka ve demokrasi güçlerine bu partinin söyleyeceği söz "bekleyin" olmaktadır. Gerçekten de Atılım'ın Ocak sayısında "Bugünkü açık askersel rejimden parlamenter görünümlü bir rejime geçiş sürecinde ortaya çıkacak şu ya da bu "çatlaktan", "doğacak boşluklardan" yığınların akacağı söylenmektedir. Kısacası, yığınlara cuntanın kendi planını uygulaması sırasında da ortaya çıkacak çatlakların, oylamaların beklenmesinden başka söylenen bir şey yoktur.

Yukarda sözünü ettiğimiz referandum için "Anayasa'ya Hayır!" şiarını atmak doğrudur. Ancak oylama sonuçlarının böylesine önemli ve nitel politik sonuçlara yolaçacağını söylemek, hatta "demokratik hükümet" hayalleri yaymak tek kelime ile reformist bir kimliği açığa vurmaktır.

Faşist diktatörlük mü, askersel cunta mı tartışmasının bu iki partiyle TSIP arasındaki temelleri dikkate alındığında gerçekten "ortak mücadeleyi" engellemiyeceği ve "formel" bir tartışma olmaktan öteye gitmeyeceği rahatlıkla söylenebilir. Kaldı ki, TKP ile ortak mücadele konusunda değil, Parti Birliği konusunda bile bu ayrımı önemli görmediğini de söyleyen, dolayısıyla bu ayrımın kaynağını teşkil eden tahlilleri, değerlendirmeleri de önemli görmediğini söylemiş olan ve böylece "parti"den ne anladığını da ortaya koyan TIP yönetimi için bu tartışma gerçekten biçimsel bir tartışmadır. Ve uzun süredir tartışmanın varlığına dair bir belirti de görmüş değiliz. Örneğin İleri'nin Eylül sayısında bir tek kez olsun "cunta" faşist olarak nitelendirilmemiştir.

Faşist diktatörlüğe karşı verilen mücadelenin önüne devrimci demokratik iktidar öncesinde "demokratik hükümet, gelişkin demokrasi vs.." hedefleri koyan bu anlayışlarla iktidarı adlandırmakta anlaşsak bile, temel anlayışlarda ayrı konumlarda bulunmaktayız.

Siyasi iktidarın niteliğini yanlış tesbit eden, mücadeleyi

"cunta içindeki çatlağın derinleştirilmesi noktasına yöneltmek" gibi bizim ciddiye almamızın bile mümkün olmadığı bir anlayışla kavrayan, faşizme karşı mücadeleyi devlete karşı mücadele olmaktan çıkarıp salt biçimsel bir "cuntaya karşı mücadele" hatta, "cunta içindeki faşist eğilimli unsurlara karşı mücadele" şekline sokan, önümüzdeki devrimci görevin, demokratik halk devrimi için mücadelenin önüne ve yerine, oylama sonuçlarıyla ortaya çıkabilecek güçler dengesindeki değişikliklerin sonucu oluşacak "demokratik hükümet" gibi reformist saçmalıklar koyan TKP, gene her zaman olduğu gibi en sağ çizgiyi yakalamış ve politikasını bu çizgide sürdürmeye kararlı olduğunu ortaya koymuştur.

TİP ve TSİP mücadelenin önüne koydukları hedeflerle TKP'nin sağ çizgisini paylaşmaktadırlar.

Bu iki partinin siyasi iktidarı adlandırmada hiç değilse başlangıçta aldıkları doğru tutumun, demokrasi güçlerinin önüne koydukları hedefin ne olduğu görüldüğünde fazla bir anlam taşımadığı ortaya çıkmaktadır. Peki böylesi bir noktaya varış tesadüfi bir yanlışlıktan mı kaynaklanmaktadır? Hayır. TİP yönetimi doğru bir kavrayışla, faşist darbe ile tekelci kapitalizm aşamasından devlet tekelci kapitalizm aşamasına geçiş süreci arasındaki ilişkileri tesbit etmekte, 12 Eylül öncesinde de faşizm tehlikesinin kaynakları ile devlet mekanizması arasındaki ilişkiyi ortaya koymakta doğru bir tutum almaktadır. Ancak 12 Eylül darbesinin sınıf karakterini tesbit açısından önemli olan bu kavrayışlar, bugün gelinen noktada yanlışlardan kaçınabilmek için yeterli olmamaktadır.

Çünkü TİP yönetimi, faşizmin karşı-devrimci yönünü yeterince kavrayamadığı, faşizmin esas olarak ülkede ve bölgede her türlü devrimci- ilerici gelişmenin önünü kesmek, bunun için gerekli önlemleri almak ve kalıcı kurumlaşmaları sağlamak amacına yönelik olduğunu kavrayamadığı, sorunu ağırlıkla bir "geçiş sorunu" olarak algıladığı için, 12 Eylül darbesini adlandırmanın ötesinde doğru bir çizginin izlen-

mesini sağlayamamıştır. TİP devlet mekanizmasında gerçekleştirilen reorganizasyonu gözardı edebilmekte ve faşist diktatörlüğün yıkılışını bir "hükümet sorunu" olarak görebilmektedir. Bu yüzden anayasa oylamasında, faşist reorganizasyonun en önemli kurumlarının "ortadan kaldırılmasını" açık devlet terörünün göstergelerinden biri olan on binlerce ilerici, devrimcinin zindanlarda oluşuna son vermesini bekleyebilmektedir.

Burada belirtilmesi gereken önemli bir nokta da TİP yönetiminin kendi tezlerini kendisinin ciddiye almamak gibi bir alışkanlığının bulunmasıdır. Bu konuda birinci örnek, faşizm tehlikesi ve tehlikenin yakınlığı konusunda doğru tezler ortaya koymasına rağmen, 12 Eylül günü parti genel merkezinde faşizmden gizlenmesi zorunlu ne kadar belge varsa hepsini bulundurabilmesidir. Gene faşizm tesbitini parti birliği için bile sorun yapmayacak bir "esnekliğe" sahip olabilmeleri burada belirtilmelidir.

Gene TSİP'de yayınlarından tesbit edebildiğimiz kadarıyla daha çok faşist cuntanın uygulamalarından kalkan, pragmatik niteliği ağır basan bir tahlil sonucunda onun faşist niteliğini tesbit etmektedir. Tekellerle devlet arasındaki ilişkilerin izlediği süreç açısından cuntanın konumunuu görme konusunda eksik bir tahlil de olsa, TSİP'in siyasi iktidarın niteliğine ilişkin faşizm tesbiti yapması ve bunda ısrarlı olması olumludur. Burada bu tesbitin gözleme dayanan niteliğine ek olarak belirtilmesi gereken bir nokta da TSİP'in gelinen noktadan geriye bakarak kestirme ve anlamsız fetvalar verme hastalığıdır. Örnek vermek gerekirse, TSİP'in sivil faşist hareketin 12 Eylül sonrasında değerlendirilmesinde görülen eşsiz "mekanizm" bu anlayışı somutlayan bir konu olarak ortada durmaktadır. Şöyle söyleniyor: "dahası da : ülkemizde ordu hiyerarşisi içinde bir askeri faşist darbenin ortamını ve koşullarını hazırlamak için faşist MHP ve onun başbuğunu tepe tepe kullanan CİA ve Beyaz Saray (!), kendi istediği şartlar oluşunca ve kendi güdümündeki değişik as-

keri klikler birleştirilip Kenan Evren cuntasına dönüştürülerek, cunta yönetime el koyar koymaz emperyalizm tarafından bir yana itilmemiş midir. (Gerçek, sayı: 196 Ekim 1981) Diğer yayınlarda da bu konuda söylenenler özetle sivil faşist hareket başından itibaren tekeller ve emperyalizm tarafından "kullanıldığı" biçimindedir. Bu tesbit ülkedeki siyasi gelişmeleri yaşamamanın, onun sadece "kenardaki yorumcusu" olmanın açık bir kanıtı olmaktan başka hiçbir şey ifade etmemektedir. MHP olayını emperyalizmin (sadece emperyalizmin) başından itibaren bir iktidar alternatifi olarak görmediği, onu sadece faşist askeri bir darbenin koşullarını hazırlamak için kullandığını söylemek, MHP olayını da, genelde sivil faşist hareketle devlet arasındaki ilişkileri de kesinlikle kavramamanın belirtisidir. Bu anlayış görünüşte, faşizm tehlikesini sadece sivil faşist hareketle sınırlı olarak gören TKP'nin tam tersine, iktidar alternatifi olan faşizmi sadece devlet mekanizması içinde aramak, sivil hareketi ise bütünüyle bir piyon olarak değerlendirmek biçiminde somutlanmaktadır. Ancak terslik buraya kadardır. Bundan sonrası olguları sadece bir yanından görmek bakımından tam bir çakışma göstermektedir. Faşizmin kaynağı konusunda böylesine ters uçlarda bulunanların, faşizme karşı mücadeleyi sulandırmak konusunda mutlak bir ortaklık içinde bulunmalarının nedeni de budur: sınıf mücadelesini bir bütün olarak kavrama yeteneğinden yoksun bulunmak.

Söylenmesi gereken şudur: sivil hareketle devlet içindeki faşist kurum ve odaklar arasındaki ilişki bir birbirinin dışında gelişen iki ayrı ve karşı karşıya konulabilecek örgütlenme arasındaki ilişki değil, tersine sürekli birbirini geliştiren, koruyan, özellikle sivil hareketin suçlarının cezasız kalmasının sağlanması,devlet olanaklarının sivil faşistler tarafından kullanılabilmesi gibi konularda çarpıcı örneklerini yaşadığımız bir ilişkidir. 12 Eylül sonrasındaki durum ise kesinlikle geçici ve taktik ayrılıklardan, ülkedeki siyasi gelişmelerin özgünlüklerinden kaynaklanan bir durumdur. Örnekte

görüldüğü gibi kestirme ve bilimsel olmaktan uzak, gözlemci tesbitler yapmak, TSİP'in karakteristiklerinden birini oluşturmaktadır.

12 Eylül darbesinin faşist karakterini tesbite yeterli olan "gözlemcilik" TSİP için faşizme karşı mücadeleyi doğru bir temelde geliştirmek yeteneği de olabilmiş midir? Hayır. Farklı tahlillerden yola çıkarak, ama doğru bir tesbitte buluşabilen TİP ve TSİP neden anti-faşist mücadelede doğru bir konum alamamaktadır? Bu sorununun yanıtını vermeden önce, alınan konumun ne olduğunu ve neden yanlış olduğunu ortaya koymak gerekir.

TSİP Gerçek dergisinin "Anti-faşist cephe ve iktidar mücadelesi" başlıklı yazıya ayrılan sayısında şunları söylüyor.

"Çünkü cuntanın devrilmesi madalyonun bir yüzüdür. Madalyonun öbür yüzünde ise cuntanın yerini kimin alacağı, ya da iktidarın yeni sahibinin kim olacağı vardır. Çünkü iktidar boşta kalmaz.

Bu sorunun cevabı iradi olarak belirlenemez.."

Bir Marksist için önemli olan her verili durumu bilimin kıstasıyla değerlendirmek, buradan olası gelişim perspektifini kestirmek ve iradi müdehale payına düşeni-düşebilecek olanın azamisini- belirleyerek toplumsal mücadeleyi, sınıf mücadelesini yönlendirmektir.."

"O halde bugün iktidarı gaspetmiş olan cuntanın-tekelcilerin bu en açık ve zorba diktatörlüğü- bir ve en temel alternatifi Demokratik Halk İktidarıdır."

Buraya kadar kötü değil. Şimdi TSİP soruyor: "Yani proletarya için en köklü gözüken bu çözüm, faşist diktatörlük şartlarındaki tek mümkün ve geçerli olan yol mudur?"

Ve buradan itibaren sağa çarkedilmeye başlanıyor. Şöyle:

"Bir başka deyişle cunta, proletaryanın iktidar mücadelesinde, hem de hatırı sayılır (ne demekse?..) bir olumsuzluk

oluşturmaktadır. Bu nedenle proletaryanın, onun iktidar mücadelesini yönlendiren siyasi hareketin, cuntadan bir önce kurtulmaya bakmaları, bu uğurda vargüçlerini seferber etmeleri kaçınılmaz ve zorunludur. Çünkü cuntadan kurtulmadıkça, cunta devrilmedikçe iktidara ulaşılamıyacaktır."

Burada okuyucuların bir elçabukluğuna dikkat etmesi gerekiyor. TSİP maharetli elleriyle Demokratik halk devrimini, sosyalist devrimle değiştirivermektedir. Bu durumda herkesin bildiği doğrular tekrarlanmaya başlanmaktadır. "Faşizme karşı sosyalist devrim şiarı yanlıştır." İyi amq demokratik halk iktidarı nereye gitti? Çünkü başta söylenen iktidar proletarya iktidarı değil, demokratik halk iktidarı idi. Şimdi kısa bir tekrar yaparak sorunu özetlemek istiyoruz. Faşist cuntanın (diktatörlüğün) yıkılması gerekir. Yıkılanın yeri boş kalmaz, yerine başka bir iktidar oluşacaktır. Bu iktidar demokratik halk iktidarı olabilir mi? Cevap: Hayır, işçi sınıfının iktidarı olmaz. Soru: İşçi sınıfı iktidarı olabilir mi değildi ki, bu cevap geçerli olabilsin..İşte TSİP, yani ülkemizdeki sağ oportünist çizginin prototipi olan anlayış, az sonra göstereceğimiz burjuva kuyrukçusu "çözüme" böylesi bir el çabukluğuyla varabilmektedir.

Burada konuya küçük bir ara vererek bir soru sormak istiyoruz: "Proletaryanın iktidar mücadelesinde hatırı sayılır bir olumsuzluk oluşturan", "devrimin siyasi ordusunu oluşturacak, bir anlamda devrim yapacak olan geniş emekçi yığınlar"ın örgütlü mücadeleye kazanılmasında "varlığıyla ve zorbalığıyla önemli bir handikap oluşturan" sözleriyle ifade edilmek istenen nedir? Bu yayınları ilk kez okuyan bir şöyle düşünebilecektir: "Bu parti herhalde faşizm koşullarında kuruldu. Eğer daha önce kurulmuuş olsaydı, bu handikap ve olumsuzluk öncesinde ortaya çıkabilseydi, ortalığın dumanını attıracakmış, yazık olmuş. Ancak böyle düşünen kimseler yok. Bu sözler komiktir. Kimse TSİP yöneticilerine olumsuz koşulların bulunmadığı bir ülkede iktidar mücadelesi vereceklerini söylemedi. Zor geliyorsa vazgeçebilirler. An-

cak bu kadar acıklı sözün arka arkaya sıralanmasının amacı başkadır. Gelinmek istenen nokta, faşizme karşı mücadeleyi bir devrim sorunu olarak görmeden, anti-faşist mücadeleyi faşist devlete karşı mücadele temeline oturtmadan, salt bir "anti-cunta" temelde, burjuva liberallerinin vereceklerini umdukları mücadelenin peşine takılarak, ülke içinde kendilerini hiç bir ciddi rizke sokmadan, ortaya çıkabilecek bir sahte demokratik ortamda yeniden boy gösterebilme noktasıdır.

Bu noktaya da şöyle geliniyor: Bu nedenle burjuva demokratik hak ve özgürlüklere sahip çıkarak bunlar uğruna mücadele etmek için toplumun ezici çoğunluğunu anti-faşist mücadeleye çekmek, kazanmak, seferber etmek özellikle faşist diktatörlük şartlarında çok büyük önem taşır. İşte bu yüzden Türkiye'de proletaryanın asıl hedefi cuntanın bu yoldan devrilmesidir. Ancak bu sayede demokratik halk devrimi uğruna sürdürülmekte olan mücadele çok daha elverişli şartlara kavuşacak, iktidar hedefi daha yakınlaşacaktır. "Yani önce cunta yıkılacak, ortaya çıkan boşluk bir iktidar tarafından doldurulacak, bu iktidar şartlarında proletarya demokratik halk devrimi uğruna mücadeleyi yükseltebilecek. Peki bu iktidar nasıl bir iktidardır? Hangi programın izleyicileri bu iktidarı oluşturacaklardır? Cevap şöyle: "Bütün bu tesbitlerimizden faşizm mutlaka ve mutlaka burjuva demokratik sınırlar içinde kalınarak altedilir" şeklinde bir genellemeye gitmek kesinlikle yanlıştır.", "her zaman devrimci duruma hazırlıklı olmak"da gerekir.

Çok açık olarak TSİP kendi tesbitlerinin esas olarak burjuva demokratik bir program çerçevesi içinde çözüm aradığını, bu çerçeve dışına çıkmanın ancak "bu karmaşık ve bunalımlı günlerin dünyasında hayatın diyalektiği devrimcilerin önüne farklı perspektifler getirirse" (aynı yazıdan) mümkün olabileceğini söylemektedir. Bu bakış açısı "ayaklarının üzerine oturtulması gereken" bir bakış açısıdır. Komünistler anti-faşist mücadeleyi devlete karşı bir mücadele temelinde

ele almakta ve bir devrim sorunu olarak görmektedirler. Bu devrim de proletarya devrimi, yani sosyalist devrim değil, demokratik halk devrimidir. Bizim mücadele programımız Demokratik Halk Devrimi programıdır. Ancak güçler dengesi elvermez, bu hedefin gerisinde kalınırsa, bu kesinlikle güçler dengesinin bir sonucu olarak ortaya çıkabilir. Kesinlikle bir olumsuzluk olarak. Yoksa işleri baştan bizim gücümüz yetmez" kafasıyla burjuva demokrasisi programı çerçevesine oturtmak, bugün cuntaya karşı müçadele yerine onunla pazarlık yapmaya çalışan burjuva liberallerinin koparabildiğinden, acaba bize de düşer mi, anlayışıdır ve kuyrukçuluğunun yanısıra, bir ham hayalden başka bir şey değildir.

Ocak 1983 tarihli Kitle dergisinde de TSİP "Anti–faşist mücadele ve devrimci lafazanlık" başlıklı yazıda şu görüşleri dile getiriyor: "Devrimci durumun varolmadığı koşullarda faşizmin ancak devrimle mağlup edilebileceğini ileri sürmek, gerçekte faşist diktatörlük karşısında hiçbir şey yapmamayı önermektir. Devrim diye diye devrimi geciktirmek ve devrime giden yolda bugünkü en somut engelin aşılmasını –kitlelerin devrime hazır olacağı– bilinmeyen bir tarihe ertelemektir. Bugün devrimin koşulları yoktur ve devrime hazır olmayan kitleler faşizm ile burjuva demokrasisi arasında acil bir tercihle karşı karşıyadırlar. "Bu sözlerden sonra da "devrim edebiyatı" yapanlara önemli olanın "iş yapmak" olduğu konusunda öğütler veriyorlar. Bugün burjuva demokrasisi için mücadele önermelerinin doğrulayıcısı olarak da (böylece pek zavallı duruma düşürdükleri) Dimitrov'u gösteriyorlar. Öylesine dikkatsizleştiren bir gaflet içindeler ki, Dimitrov'ı "Burjuva demokrasisine karşı tavır" yazısını da adı geçen yazının yanına basmışlar. Uyarılarına uyarak bu yazıyı okuduktan sonra varılan tek sonuç, TSİP'lilerin bu yazıyı okumadıklarına inanmak oluyor. Şöyle söylüyor Dimitrov : "Bugün faşist karşı–devrim, emekçi kitlelerin sömürülmesine ve ezilmesine en barbarca hizmet eden bir rejim kurmak için burjuva demokrasisine saldırmaktadır. Bugün bir çok kapitalist

ülkede emekçi yığınlar proletarya diktatörlüğü ile burjuva demokrasisi arasında değil, burjuva demokrasisi ile faşizm arasında bir tercih yapmak ve o tercihi hemen yapmak durumundadırlar."

Yerli yerine oturtmak gerekirse, bu sözler faşizmin iktidara henüz gelmediği, burjuva demokrasisine saldırmakta olduğu, henüz bir tehlike olarak bulunduğu koşullarda proletaryanın, sınırları ne olursa olsun eldeki "demokrasiyi" korumaya öncelik vermesi gerektiğini söylemektedir. Yoksa faşist diktatörlüğün kuruluşu ve iktidarını sağlamlaştırışından sonra kitlelerin böyle bir tercih durumunda olduğunu söylemek yanlıştır. Ancak TSİP adı geçen yazıda bir sorunu daha karmakarışık etmekte ve "demokratik hedefler" formüle etmekle "anti-faşist Demokratik Halk Devrimi" formüle etmeyi karşı karşı koymaktadır. Proleter devriminin programında bile "geçerken çözülecek" demokratik sorunlara ilişkin hedefler formüle edilebilir. Kaldı ki, sözkonusu olan proleter devrimi değil, "anti-faşist demokratik halk devrimi"dir. Bu bakımdan demokratik talepler formüle etmeyi savunan Dimitrov'u "burjuva demokrasisini savunmak"la suçlayanlarla, TSİP'i faşist diktatörlük koşullarında burjuva demokrasisini işçi sınıfının ve emekçi halkın önüne hedef diye koyduğu için, "burjuva kuyrukçusu, reformist" diye eleştirenlerin hiç bir ortak yanı yoktur.

Diğer yandan, TSİP'in "Acil Siyasal Demokrasi Programı"nda dile getirdiği "burjuva demokrasisi" için mücadele etmeye kararlı, istekli, bunun bugünden belirtilerini ortaya koyan herhangi bir burjuva demokrat veya burjuva liberal kesimden sözedebilmek de mümkün değildir. Bu bakımdan TSİP'in acil görevin gerçekleşmesi için "razı" olduğu burjuva demokrasisi boşuna fedakarlık durumunda bulunmaktadır.

Peki TKP'yi "Hatırlanacaktır, TKP, UDC'yi münhasıran CHP ile TKP'nin ittifakı olarak görüyor ve yaptığı çağrılarda da başlıca CHP'yi muhatap alıyordu. Bunun kendine göre

"rasyonali de" komünistlerle sosyal-demokratların işbirliği" idi. Şimdi ise CHP yok. Ama yurtsever subaylar var. Hatta bu "kanat'ın Cunta katında dahi etkinliği olabilir. Bu nedenle günümüz şartlarında, TKP'ya göre işbirliği yapılacak en "sağlam" güç bu ilerici kanat olmaktadır. TKP'nin keskin Atatürkçülüğünün nedeni de budur. Cuntanın yerine konulmasını önerdiği hükümetin sivil ve asker güçlerin hükümeti olmasının hikmeti de budur." sözleriyle cuntacılıkla suçlayan TSİP, ortaya koyduğu "acil" programın gerçekleşmesi için kimlerle işbirliği yapacaktır? Eğer kastedilen güçler devrimci güçlerse, neden kendilerini "burjuva demokrasisi" ile sınırlasınlar? Yok, mücadeleye etkin olarak katılacak burjuva güçler varsa, bunlar kimlerdir? Burada TKP ile TSİP'in bir ortak yani daha ortaya çıkmaktadır: TKP ordu içinde muhayyel ittifaklar bulmaktadır ve onları "ürkütmemek" için Atatürkçülük etmektedir; TSİP ise aynı muhayyel müttefikleri burjuvazi içinde bulmakta ve daha baştan onların programına teslim olmaktadır. İkisinin sorunu da ciddi hiç bir çabaya girişmeksizin beklemek, kendiliğinden önlerinin açılacağı, burjuvazinin belki bir gün kendiliğinden bu tür akımlara tanıyacağı legaliteden yararlanacakları günün düşleriyle kendilerini avutmaktadır. Ancak kendiliğindenciliklerini "gerçekçi, akılcı, sağduyulu" gibi etiketlerle örtmeye, devrimcileri de "sekter" olmakla karalamaya çalıştıkları için, yani "gölge ettikleri" için, açığa çıkarılmak durumundadırlar.

"Gelişkin demokrasi ve demokratik hükümet" için mücadele ettiğini söyleyen ve büyük ihtimalle; birlik için bu görüşü de, "engelleyici" saymayacak TİP yönetimi ise "Ecevit'in (veya sözkonusu hareketin) anti-tekel bir cephe içinde hemen yeralabileceğini söyleyebilir miyiz? Kesinlikle hayır. Bugün anti-tekel talepleri benimseyeceklerin cephesini önermek yalnızca sol güçlerin birliğini önermek, bunların dışındaki kesimleri defterden silmektir. ", "Çünkü, tekeller konusunda bu tavrı gösteren Ecevit, geçmişten çıkaracağı ön büyük ders olarak "sol'la hiçbir iş yapılmaması gerektiğini"

de ilan etmiştir. Bu durumda bizler yukarıdaki çelişkiyi nasıl çözümleyeceğiz? Bu probleme Ecevit'in (veya sözkonusu hareketin) anti–emperyalist mücadeledeki bulanıklığı ve NATO'ya karşı olmama eğilimini de katarsak sorun iyice karmaşıklaşmaktadır." sözlerinde somutlanan tesbitleriyle bizleri sol sekter ilan etmektedir.

Yani komünistlerin artık sınıf tahlillere yerine "Ecevit tahlilleri" yapmaları gerekiyor. Ecevit anti–tekel ve anti–emperyalist hedefler için mücadele etmez, o halde onunla işbirliği yapabilmek için biz de bu hedefleri erteleyelim. Ama Ecevit "sol'la" işbirliği yapmamaya kesin kararlı. O halde siz de solculuktan vazgeçelim. TİP yönetiminin mantığı budur.

1) Komünistler burjuva demokrat güçlerle cephe içinde birlikte olmayı hemen, bugün gerçekleşecek bir iş olarak görmemektedirler.

2) Bu yüzden birleşebilmeleri daha kolay olan ve birleştikleri taktirde burjuva demokratlarının cephe içinde yeralmasını büyük ölçüde kolaylaştıracak olan Devrimci Blok'u, cephe hedefini ertelemeksizin devrimci–demokratların önüne koymaktadırlar.

3) Burjuva demokratlarını cepheye kazanmak için yapılacak olanın, onların programını savunmak değil, devrimci demokratik iktidar için mücadele programının çevresinde güçlü bir hareket yaratmak olduğunu, ancak böyle bir gücün, burjuva demokratlarını ortak mücadeleye istekli kılacağını öngörmektedirler.

4) Liderlerin önemini inkar etmemekle birlikte, onların siyasi geriliklerinin ve saplantılarının hareketin bütününü sonuna kadar bağlayacağına da inanmamaktadırlar.

5) Öncünün doğru bir program savunması onu tecrit etmez, tersine öncü burjuva demokrat bir programın savunuculuğuyla kendini sınırlarsa, onun bütün geriliklerine teslim olursa, öncülüğünü kaybeder.

İşte sorun budur. Ve böyle bir politika "sol" dışındakileri

defterden silmek değil, tam tersine, onlarla işbirliği yapmanın koşullarını yaratacak tek devrimci politikadır. Politika böyle net olunca da "sorun iyice karmaşıklaşmaz."

Görüldüğü gibi anti-faşist mücadeleyi böylesine "kendiliğindenci" bir anlayışla ele alan, faşizmin yıkılışını burjuva güçlerden bekleyen, proletaryayı da güçlerin yardımcılığına atayan, devrimi gene bilinmeyen tarihlere erteleyen anlayışın ülkedeki siyasi iktidarı adlandırmada bizimle aynı kelimeyi kullanması hiçbir anlam ifade etmemektedir.

Bizim bu anlayış sahiplerine önerimiz "atılım sırasının kendilerine geleceği" günleri beklemeleri, oluşturulmaya çalışan sahte bir demokrasinin gereği olarak nasılsa yapılacak seçimlerin yaratacağı "çatlak ve boşluklardan" , "legalitede yaratıcılık"larını kullanarak kendilerine bir yer bulmaları, süreç içinde kendilerinin de kabul edilebileceği bir siyasi yapının ortaya çıkması için akıllı uslu konumlarını bozmadan oturdukları yerde oturmaya devam etmeleridir.

Yoksa kitlelere sahte umutlar yaymaya, kendi hayallerini yaygınlaştırmaya, bu arada devrimcilere de akıl öğretmeye yeltenmelerine de gerçekten gerek yoktur.

TKP-B SAĞ ANLAYIŞI "SOL" BİR GÖRÜNTÜ İLE ORTAYA KOYMAKTADIR.

Anti-faşist mücadele konusunda ülkemizde "üç farklı yaklaşım"ın bulunduğunu söyleyen TKP-B, yukarda değindiğimiz sağ, anti-faşist mücadelenin önüne bir burjuva demokrasisi hedefini koyan anlayışı, anti-faşist Demokratik Halk Devrimi anlayışını ve aşağıda açmaya çalışacağımız kendi "özgün" anlayışını sayıyor. Gerçekten görüşleri "özgün" müdür? Yoksa oldukça yakından tanıdığımız bir sağcılığı ve bununla birlikte dehşetli bir kafa karışıklığını mı yeniden karşımıza çıkarmaktadırlar?

Konuya ilişkin görüşlerini "Anti-faşist iktidar ve anti-

faşist cephe" adlı yayınlarından öğreniyoruz. Broşürde ortaya konulan ve kendilerinin de "kavranması zor" olarak nitelendirdikleri görüşleri şöyle:

"Türkiye için kapitalizmden sosyalizme geçiş üzerinde Demokrat devrim ve sosyalist devrim konaklarının yeraldığı kesintisiz bir devrim sürecini kapsar. Bu devrim konakları arasında ayrı bir aşama yoktur; biri diğerini ara vermeden, takip eder.

Faşist iktidarla birlikte, ana stratejisi değişmemesine rağmen devrim süreci yeni bir somutluk kazanmıştır. Faşist diktatörlük toplumumuzun tarihi gelişiminin önüne bir engel olarak dikilmiştir. Toplumumuzun ileriye doğru gelişimi bu engelin ortadan kaldırılmasına bağlıdır. Burjùva ve küçük burjuva liberallerinin ve onların peşine takılan sağ oportünistlerin yaklaşımlarından farklı olarak, faşizmin yıkılışı ve onun yerine geçecek olan iktidar devrimci güçler tarafından, kesintisiz devrim sürecinin bir adımı olarak ele alınmalıdır. Faşizmin doğası gereği bu adım devrim sürecinin ilk adımı, girişi olmak durumundadır.

Faşizmin yıkılması ve demokratik bir iktidarın kurulmasını antifaşist devrim, bu demokratik iktidarı da antifaşist iktidar olarak isimlendirmeyi uygun görüyoruz.

Devam ediliyor ve "antifaşist devrim ve iktidarla demokratik halk devrimi ve iktidarı arasında tam ve zorunlu bir çakışma" öngörmenin yanlış olacağı belirtiliyor. "Tarihsel koşulların çakıştırabileceği bu iki birbirinden farklı devrim ve iktidar" birbirinden farklı güçlerin, birbirinden farklı programlar için verecekleri mücadelelerle ulaşılması öngörülen hedefler olarak ele alınıyor. Ve antifaşist iktidarın "sınıfsal ve siyasal olarak demokratik halk iktidarından daha geniş güçler"i barındıracağı, içinde burjuva antifaşist güçlerin de yeralabileceği; antifaşist iktidara devrimci demokratik bir muhtevanın kazandırılması için, devrimci güçlerin, iktidarda burjuva demokratik bir muhteva için mücadele eden burjuva güçlere karşı egemenlik sağlamasının gerekli olduğu söyleniyor. Peki bu güçlerle (?) bizi birarada mücadele etme

ve birlikte iktidar olmaya "ikna eden" ortak sorun nedir?" –faşizmin yıkılması ve şu hedefleri gerçekleştirecek bir iktidarın kurulması."

Burada sözü edilen "şu hedefler" i ilerde gene aktarmalar yaparak tesbit etmeye çalışacağız. Aktarmayı sürdürelim:

"Antifaşist iktidarın programı halk iktidarı programına göre daha sınırlı ve daha sığ olacaktır. Demokratik halk iktidarı köklü bir antiemperyalist ve antitekel programa sahiptir, emperyalizme bağımlılığa ve tekelci sermayenin egemenliğine tam anlamıyla son vermeyi bir bütün olarak tekelci kapitalist ekonomik ve siyasi yapıyı tasfiyeyi öngörür. Antifaşist iktidarın gerçekleştireceği program ise siyasi ve ekonomik olarak esas itibari ile faşizmi tasfiyeye öngörecektir."

Aldığımız bu bölümden sonraki paragrafta antifaşist devrimin, demokratik halk iktidarı ile mantıksal bütünlük içinde bulunduğu ve izlenen sürecin sosyalist devrim ve proletarya diktatörlüğüne vararak mantıksal bütünlüğünü tamamlayacağı söylenmektedir. Böylece süreç olarak bir bütünü teşkil eden, ancak birbirinden ayrı olarak tarif edilebilen üç devrimle karşı karşıya gelmiş bulunuyoruz. Ancak bu "üçlünün" birincisi gerçekten "devrim" midir, yoksa TİP, TSİP ve TKP'nin önlerine hedef diye koyduğu, devrimcilerin ise önlerine hedef olarak koymakla birlikte, güçler dengesinin kendilerinden yana olumsuzluğu nedeniyle karşılaşılabileceğini bir ihtimal olarak tesbit ettikleri, ancak gene de bir "aşama" saymadıkları, "aşama" saymadıkları için de baştan kendisi için bir program tesbit etmedikleri, bir siyasal yapıdan mı sözedilmektedir? Kesinlikle ikincisinden. Çünkü bu "devrim" TKP–B'nin görüşlerinde kesinlikle antitekel ve antiemperyalist bir karakterle tarif edilmemekte, faşizmin maddi ve siyasal temellerinin olduğu gibi kaldıkları bir "aşama" olarak belirlenmektedir. Hatta bu "devrim" sonrasında "bunalımın yükünü tekelci kodamanlara yıkan" bir ekonomik programın uygulanması öngörülmektedir. Broşür "sanayi, ticaret, bankacılık vb. alanlarda tekelci işletme ve kurumların" devletleştirilmesine karşı çıkmaktadır.

Buraya kadar geniş olarak özetlediğimiz görüşleriyle bu örgüt antifaşist mücadeleyi sadece siyasi bakımdan değil, terminoloji bakımından da sulandıran ve çarpıtan sağ bir anlayışın temsilcisi durumundadır. Birincisi faşist diktatörlük koşullarında öne çıkan antifaşist görevlerin yerine getirilmesini, sadece öne alan bir anlayışı değil, diğer görevlerden koparan, böylece faşizmin temellerini koruyarak salt bu temellerin sonuçlarıyla savaşmaya yönelen bir anlayışı dile getirmektedir. Bu haliyle "burjuva demokrasisi" için mücadele ettiğini söyleyenlerle aynı konumda buluşulmaktadır.

İkinci olarak devrim olarak adlandırılması mümkün olmayan, çünkü demokrasinin önündeki iki engelin, ülkemizde tekellerin ve emperyalizmin egemenliğine son verecek, siyasi gericiliğin iki temel kaynağının toplumsal, siyasal ve ekonomik hayatın dışına çıkarılması, direnme olanaklarının ellerinden alınması ve karşı devrim için güçlerini yeniden organize etmelerini önleyecek herhangi bir adımın atılmasını öngörmeyen bir "iktidar" hedefine "devrim" adını yakıştırarak, "sağ" diye tanımladığı görüşlerle sadece "sözlerde" ayrılmaya çalışan bir anlayışı sergilemektedir.

Üçüncü olarak antifaşist mücadelede belirli, somut konularla sınırlı olarak gerçekleştirilebilecek demokratik işbirliklerini, eylem birliklerini kimsenin reddetmediği burjuva güçlerle cephe birliği öngörerek, dahası burjuva güçlerle ortak bir iktidarı tarif ederek, anti-faşist cepheyi faşizmin yıkılışıyla birlikte, bu haliyle dağılacak ve yeniden örgütlenmesi gerekecek bir örgütlenme olarak kavrayan, bu alanda burjuva demokratik güçlerin, antifaşist mücadele potansiyellerini abartan, bu abartma temelinde, salt böylesi muhayyel ittifaklar için mücadeleyi geri hedeflere mahkum eden anlayışıyla, "kavranması zor" değil, diğer sağ anlayışlar bilindiğinden, oldukça "kolay" farkedilen bir sağ çizgi ortaya konmaktadır.

Dördüncü olarak "antifaşist devrim" olarak adlandırdıkları aşamayla demokratik halk devrimi arasındaki farklılığı

belirtmede broşürü hazırlayanlar da güçlük çekmiş olmalılar ki, sürekli olarak "daha geniş, daha sığ, daha sınırlı" gibi göreceli, kendi başına tanımlanamayan ölçüler kullanmak yolunu tutmuşlardır. Ancak somut olarak söylenenlere gelindiğinde öngörülen program TSİP'in söylediğinden "daha" farklı olmamaktadır. Hatta burjuva demokrasisini "devrimi gerçekleştirecek esas güç olan işçi ve emekçilerin örgütlenebilmeleri, devrimin siyasi ordusunun hazırlanması bakımından" önüne hedef koyan TSİP'ten bu bakımdan da ayrılınmadığı şu sözlerle somutlanmaktadır.

"Toplumsal ve siyasi gelişmenin daha gelişkin bir demokrasiye hazır ve uygun hale" gelebilmesi için, antifaşizmden öteye bir demokratik devrimin ve sosyalist devrimin şartlarının oluşması ve yolunun temizlenmesi için, faşizmin yıkılması, sadece bir engelin ortadan kaldırılması bakımından değil, kitlelerin bilincinin oluşması bakımından da gereklidir."

Metnin bütününden çıkan sonuç, bu broşürü hazırlayanların özgün bir hat ortaya koymaktan çok, özgün hayaller kurdukları, ancak bir yanda "sağcılar", diğer yanda "sol sekterler", ortada "biz komünistler" şemasını, kullandıkları bütün "sol" terminolojiye rağmen inandırıcı kılamadıkları gerçeğidir.

12 Eylül faşist darbesini doğru değerlendirmeden faşizme karşı mücadele doğru bir temelde geliştirilemez!

12 Eylül askeri faşist darbesini ve onun nitel bir değişikliğe uğrattığı, reorganizasyonuna sıçrama kazandırdığı devlet mekanizmasını, siyasi iktidarın sınıf karakterini doğru değerlendirmeyen, basit bir reddetmeyle yetinen anlayışlar sol'un devrimci kesimlerinde de yaygın bir nitelik göstermektedir. Ve bu haliyle ortak mücadelenin geliştirilmesinin önünde sağa göre daha ayrıntıda kalmakla birlikte birer engel oluşturmaktadır. 12 Eylül faşist darbesinin sadece sıkıyönetimi 67 ile yaygınlaştırdığını, devletin faşist kimliğinde

değişen bir şey olmadığını, darbenin hemen ertesinde dile getiren anlayış, aşağıya bir bölümünü alacağımız DS değerlendirmesinde çok net olarak görülebilmektedir. Şöyle söyleniyor :

"Toparlarsak, yükselen halk muhalefetini bastıramadıkları, kendi iç çelişkilerini (buna bağlı olarak) çözemedikleri zamanlarda başvurduğu bu yöntemle gizli faşizm arasında bir Çin Seddi yoktur. Aynı devlet biçiminin (faşist devlet biçiminin) farklı uygulamaları, sömürüyü sürdürüş biçimindeki yöntem değişiklikleridir."

Burada yapılan herkesin görülebileceği kadar net ve önemli değişikliklerin DS militanlarının zihinde yarattığı soru işaretlerini cevaplamak, ancak geçmişte savunulan "gizli faşizm" tezinin (TKP belgelerinde de "Açık askersel rejim" gibi tezler değil, ama terimler yeralıyor, ne demekse?) yanlışlığını anlayıp kabul edecek yerde gözlerini hayatın kendisine kapama olmaktadır. Burada kısaca şu soruyu sormak gerekir: 12 Eylül'le başlayan dönem sadece egemen sınıflar açısından bir yöntem değişikliğini, "sömürüyü sürdürüş biçimindeki" bir yöntem değişikliğini mi ifade etmektedir? Yoksa değişiklik çok daha kapsamlı ve radikal bir temelde mi yürütülmektedir?

Örneğin, DS'nin oligarşi olarak tanımladığı egemen sınıflar ittifakında meydana gelen ve işbirlikçi tekellerin siyasi iktidarı artık tek başlarına ele geçirmeleriyle somutlaşan, değişiklik neyi ifade etmektedir? (Burada oligarşi tanımlamasını tartışıyor değiliz, DS'nin oligarşi tanımında yeralan yapıdaki değişikliği belirtiyoruz) .

Daha somut ve kapsamlı olarak, faşist cuntanın izlediği politikanın temel çizgileri ve devletin reorganizasyonunu burada açmakta yarar var:

1) "İstikrar politikası" adı altında uygulanan ekonomik politika,

a) İç talebi kısmak ve ihracatı geliştirmek amacıyla alı-

nan önlemler sonucu, ücretler dondurulmuş, geriletilmiş, Yüksek Hakem Kurulu eliyle proletarya, Maliye bakanlığının (Özal döneminde Özal'ın başbakan yardımcılığının) önerisi, bakanlar kurulunun kararlarıyla memurlar ve köylülük geçmişteki gelir düzeyinin bile çok altında ve giderek gerileyen bir yaşam düzeyine mahkum edilmiştir.

Buna karşılık üretim artışı sağlanamadığından fiatlar olağanüstü artmış, halkın temel ihtiyacı olan mallar bile (belirli bir politika olmaksızın yürütülen ihracat kampanyasının (!) da etkisiyle) "korkunç" denilebilecek fiatlara sıçratılmıştır.

İşçi, memur ve köylülerin yaşam düzeylerini iyileştirmek, geliştirmek için mücadele yürütebilecekleri sadece varoldukları biçimiyle değil, gelecekte alabilecekleri biçimler de gözönünde bulundurularak, çalışamaz, mücadele yürütemez ve silahsızlandırılmış hale getirilmiş, bunun yasal, hatta anayasal önlemleri alınmıştır.

b) Yüksek faiz politikası geçici olarak mevduat faizlerinin de yükselmesini getirmiş, ancak bankerlerin ayakta duramaz hale getirilmeleri, arka arkaya iflas etmelerinin koşullarının hazırlanmasından sonra toplanan milyarlarca lira tekellere karşılıksız veya maliyetsiz aktarılmış, arkasından da mevduat faizleri düşürülmeye başlanmıştır.

Yüksek faiz politikasının kredi faizlerini de yükseltmesiyle küçük sermaye, esnaf ve zanaatkarların zaten sınırlı olan kredi kullanma olanakları yokedilmiştir. Bankalar arka arkaya büyük sermaye grupları ve tekellerin kavga alanı haline gelmiş, banka sahibi olmayan büyük sermaye grupları kredi kullanma olanaklarını kaybetmişlerdir. Bazı tekelci grupların elindeki bankalar, diğerleri tarafından ele geçirilebilmesi için, iflas durumuna getirilmiştir. Özellikle iç piyasada çalışmaya alışmış firmaların, ihracat yapma imkanı bulamamaları, iç piyasada da taleplerin düşüklüğü stokları büyütmüş, kullanılan kredilerin hemen hemen tamamı işletme finansmanı için kullanılır hale gelmiş, bu anlamda kredi bula-

mayan, bulduğunu ödeyemeyen oldukça büyük ölçekli çok sayıda firma el değiştirmiş, tekellerin eline geçmiş veya devlet desteğiyle ayakta kalabilir hale gelmiş, hisse senetleri el değiştirmiştir. İflaslar, el değiştirmeler, devlet yardımı talepleri günlük basının bile artık önemsemediği olaylar haline gelmiştir.

c) Sadece özel sektörün yatırımlarının değil, kamu yatırımlarının da durması veya en aza indirilmesiyle, zaten milyonlarla ifade edilen işsizler ordusu korkunç bir toplumsal felaket haline gelmiştir.

Özetle cunta, tekellerin çıkarlarına hizmet eden politikasını, hiç bir toplum kesimiyle, en küçük bir uzlaşmaya yanaşmadan sürdürmeye kararlı olduğunu göstermiştir.

2) 12 Eylül'ün ardından, "anarşi ve terör" bahane edilerek bütün sendikalar, dernekler kapatılmış siyasi partiler önce faaliyetten alıkonulmuş sonra temelli kapatılmıştır. Parlemento ilk gün dağıtılmış, yerel yönetimler el değiştirmiş, muhtarlık düzeyine kadar atama yöneticiler seçilme yöneticilerle değiştirilmiştir. Yönetim olağanüstü merkezileştirilmiş ve askerileştirilmiştir. Bütün yönetim kademesi, kurum ve kuruluşların kilit yerlerine asker veya asker emeklileri atanmıştır.

Cunta kendisini "her şeye kâdir" yetkilerle donatırken, sıkıyönetim komutanlıklarının yetkilerini de alabildiğine genişletmiştir.

Her türlü "özerk" kurum cuntanın doğrudan müdehalesine açık hale getirilmiş, üniversiteler, bütün öğretim kuruluşları, vakıflar ve kurumlar atama yöneticilerle yönetilmeye başlanmıştır. Demokratik kurum ve demokrasinin filizlenebileceği her türlü ortam dağıtılmış, yasal düzenlemelerle eski kimliklerinden uzaklaştırılmışlardır.

3) Anayasa bütünüyle değiştirilmiş, yeni getirilen sözümona anayasa ile temel hak ve özgürlüklerin kullanılmasına bütünüyle keyfi ve hakkın özünü ortadan kaldıran müdehale

imkanları getirilmiş, "kişinin dokunulmazlığı" hakkı, bu hakkı düzenleyen maddenin 5. fıkrasında başta yaşama hakkı olmak üzere hak olmaktan çıkarılmış, "konut dokunulmazlığı" hakkı anayasada yeralmakla birlikte, gerçekte bu hakkın olmadığı gene getirilen "gerekli haller" düzenlemesiyle ortaya konmuş, bütünüyle keyfî hale getirilmiş bulunan gözaltı uygulamasının keyfî niteliği yasallaştırılmış, böyleçe ve benzeri sayısız düzenlemeyle "devlet terörü" yasal hale getirilmiş, yasallaştırılmıştır.

Toplantı hak ve özgürlükleri kapsamında ele alınan dernek kurma ve toplantı ve gösteri yürüyüşleri düzenleme haklarının kullanılması cunta yanlıları dışındakiler için imkansızlaştırılmıştır.

Sendikalar, iş hayatı, grev ve lokavt maddeleri paranoya haline gelmiş bir işçi sınıfı korkusunun ifadesi olarak kaleme alınmışlardır. Bu maddelerle proletaryaya köle statüsü verilmeye çalışılmıştır.

Siyasi partiler de dahil, her türlü demokratik örgütün kapatılması son derece kolaylaştırılmıştır.

Basın zaten fiilen ağır biçimde uygulanan sansürle, haber veremez, düşünce dile getiremez, eleştiri yapamazken, anayasada ve sonradan hazırlanan basın yasası ile büsbütün güdümlü ve suskun bir basın haline getirilmiştir. Kapatma kararlarıyla otosansür geliştirilmiştir.

Faşist cunta mensuplarını devlet örgütlenmesinin en üstünde sürekli tutacak bir mekanizma olarak "Devlet Danışma Konseyi" oluşturulmuştur.

Cumhurbaşkanına "padişah" yetkileri tanınmıştır.

Devlet Güvenlik Mahkemeleri anayasada düzenlenmiş ve yasası çıkarılarak gelecekteki demokratik gelişmelerin önünü almanın yasal hazırlıkları gerçekleştirilmiştir.

Ve anayasa ile Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu, yargının bağımsızlığını bütünüyle ortadan kaldıran değişiklik-

lerle düzenlenmiş, yargının güvenirliği, sadece yargıcın kişilik sorunu haline getirilmiştir.

Polis selahiyetleri yasası değiştirilerek, polise olağanüstü yetkiler tanınmıştır.

Danışma meclisi hayatın bütün alanlarını düzenleyen faşist bir yasal sistemin ortaya konulması için oluşturulmuş ve "seçilmiş bir meclis"ten önce düzenin devamını sağlayacak her türlü faşist yasalaştırma görevi bu "meclise" yaptırılmıştır.

4) Faşist cunta siyasi planda işbirlikçi tekellerin politik tekelini kurmak için gerekli düzenlemeleri siyasi partiler ve seçim yasaklarında gerçekleştirmiş, ayrıca uygulamada kapatma ve veto hakkını "tasarruf" düşüncesine kapılmadan kullanarak, kendisiyle geniş bir uzlaşma içinde olmayan her türlü politik çizgi veya kişiyi politika alanının dışına çıkarmıştır. Ayrıca gelecekte bu yönde bir gelişme olursa düşüncesiyle her türlü yasal düzenlemeyi gerçekleştirmiştir.

5) 12 Eylül darbesinden bu yana yüz binlerce kişi politik gerekçelerle gözaltına alınmış, tutuklanmış, işkenceden geçirilmiş, silah arama bahanesiyle köyler, mahalleler basılmış, on binlerce yıl hapis cezası kesilmiştir. Operasyon adı altında ilerici, devrimci, Kürt devrimci ve demokratı katliamına girişilmiş, binlerce idam talebinin küçümsenmeyecek bölümü hüküm haline gelmiş, çok sayıda idam kararı infaz edilmiştir. Hapishanelerde, işkencelerde gerçekleştirilen "infazlar", "kayıp" kişiler dış basında bile yüzlerce kişilik listeler halinde yayınlanmış, hükümet, bu listede adı geçenlerin bazıların varlığından haber vererek, aslında olayı doğrulayan "yalanlama" çabalarına girişmek zorunda kalmışlardır.

Buna karşılık MHP ve yan kuruluşlarına mensup faşist katiller ve teorisyenleri grup grup serbest bırakılmış, Agâh Oktay Güner, başbakanla birlikte defalarca "yemeklerde" görüşebilecek kadar aklanmış, "itibarı" iade edilmiştir.

6) Dış politikada tam bir Amerikancılık çizgisi tutturulmuş, Birleşmiş Milletlerdeki sonucu baştan belli bir kaç oy-

lamada farklı tavır alınarak, ya da ekonomik çıkarlar için Arap dünyasıyla ilişki kurma çabalarına girilerek bağımsızlık gösterisi yapılırken, emperyalizmin bölgedeki bütün planları içinde rol üstlenilmiştir. Bir yandan sosyalist ülkeler ve bölgedeki ilerici hareketlere (örneğin Filistin Kurtuluş Örgütü'ne) karşı "dost" görünümlü bir politika izlenirken, karşılıklı ziyaretler düzenlenirken, diğer yandan çevik kuvvet planına süreç içinde evet denilmiş, ülkemizde Sovyetler Birliği ve Bulgaristan sınırlarında Çevik Kuvvet ve NATO tatbikatları gerçekleştirilmiştir. Diğer yandan "eşkiya kovalama" bahanesiyle Irak sınırı içinde operasyona çıkılmış, Irak'-taki Kürt köyleri basılmaya başlanmış, 2 binin üstünde "esir" alınarak operasyon tamamlanmıştır.

Son olarak polis teşkilatında ve MİT'te gerçekleştirilen düzenlemeler, Bilgi İşlem Merkezlerinin kurulması, Ankara'daki örneğinde olduğu gibi DAL (Deney, araştırma labaratuarı) tipi işkencehaneler oluşturulmuştur.

Bütün bu değişiklikler salt bir "yöntem değişikliği" olarak geçiştirilebilir mi? Daha da ayrıntılandırılması ve bütününün ifade edilebilmesi için yüzlerce sayfalık listeler yapılabilecek değişiklikler ve reorganizasyon çalışmaları doğru değerlendirilmeden faşist devlete karşı savaşılabilir mil? Hayır, bu soruların cevabı doğru dürüst verilmeden ne faşizme, ne devlete, ne emperyalizme, ne şovenizme karşı doğru bir mücadele verilemez.

Durum bu olunca, hala "parti olmadan cephe olmaz" bu yüzden "cuntaya karşı olan her siyasetle

- sınırları ve fonksiyonları belirlenmiş
- ajitasyon ve propaganda birliği olan
- kendi örgütlüğüne sahip

Geçici ittifaklar aramalıyız? gibi antifaşist mücadelenin ihtiyaçlarını kavramamış bir anlayışla yazılar yazılır. Antifaşist mücadelede " geçici ve sınırları ve fonksiyonları belirlenmiş" ittifaklar devrimcilerle devrimciler arasında değil,

devrimcilerle burjuva liberalleri veya burjuva demokrat güçler arasında gündeme gelebilecek demokratik işbirliği yapmanın biçimleridir. Devrimci Sol ve aynı anlayışı paylaşanlar kendi yerlerini böylesi işbirliklerinde değil, Anti-faşist halk cephesinin oluşturulmasında bir adım ve güçlü bir manivela olacak DEVRIMCİ BLOK içinde aramalıdır. Bunu yapabilmek için de bir yandan hayatın kendisini kavramaya yönelmeli, geçmişteki hatalı tezleri gene savunabilmek için "kendini abartmaktan, gerçekleri küçümsemekten" vazgeçmelidir.

SONUÇ

Yazımızın birinci bölümünde oldukça gerilere giden bir dönem ele alınarak, ülkemizde üretim güçlerinin gelişmesi, sınıf ilişkilerinin izlediği süreç, siyasal kurum ve gelenekler, devletin temel kurumlarına ilişkin tesbitler ve önemli dönüm noktaları gibi çok kapsamlı araştırma ve incelemelere konu olabilecek noktaların altı, 12 Eylül faşist darbesinin daha somut ve anlaşılır bir zemine oturtulabilmesi açısından çizilmeye çalışılmıştır. Bu bölümde aynı zamanda faşizm teorisi, tarihsel ve uluslararası deneylerden çıkarılan dersler ele alınarak genel bir çerçeve çıkarılmaya çalışılmıştır. İkinci bölümde ise, bugün ülkemizdeki sol siyasi akımların 12 Eylül askerî faşist, darbesi, onu bekleyen dönem ve anti-faşist mücadele konusundaki tutum ve değerlendirmeleri açılmaya, tartışılmaya çalışılmıştır. Hem yayın edinmenin güçlükleri, hem de soyut sözlerden mücadelenin pratiğiyle ilişkili olma noktasına genel olarak önemsenecek ölçüde gelinmediği, dolayısıyla önerilen yollar ağırlıkla "aktarmadan ibaret" olduğu için, bu alandaki görevler bu yazıdan sonra da ve ağırlaşarak gündemimizde bulunacaktır.

Görülmektedir ki, bugün faşizme karşı mücadelenin en temel unsurlarının k vranması, anlaşılması konusunda bile üstelik sol, devrimci örgütlerin oluşturduğu anlayışların, or-

tak ve genel anlayışlar haline gelmesi için ideolojik mücadeleyi geliştirerek sürdürmek, bunu bir yandan devrimciler arasında yürütürken, diğer yandan faşist diktatörlüğün emekçi yığınlarına yönelttiği yoğun propagandayı kırmak için yığınlar içinde yapmak durumundadırlar. Ancak ortak anlayışlara ulaşmanın yollarından en önemlisi de faşizme karşı mücadelenin en temel aracı olan Cephe'yi yaratmak için, ortak mücadele zeminlerini bulmak ve geliştirmektir. Sorunların böyle ayrı ayrı ortaya konulması, aralarında zaman olarak bir öncelik ve sonralık ilişkisinin bulunmasından kesinlikle kaynaklanmamaktadır.

Ülkemizde anti faşist demokratik halk devrimini gerçekleştirecek Demokrasi Cephesi'nin yaratılması yolunda önemli bir avantaja sahip olduğumuz da kesindir. Bugüne kadar bir zaaf olarak ortada duran komünist, sol–devrimci güçler arasındaki bölünmüşlük, cepheye giden yolu açacak, onun kitle tabanını, içine alabileceği siyasi güçleri genişleten bir unsur haline getirilebilir. Cephe öncesinde, devrimci güçlerin birliği, Devrimci Blok yaratılabilir. Komünistlerin, devrimci demokratların ve Kürt Ulusal Demokratik güçlerinin örgütlü birliğini ifade eden böyle bir blok için gerekli adımların atılması, bugün gündemdedir.

Gramsci'nin 23 Mayıs 1922'de Enternasyonal çalışmalarına katılmak üzere Moskova'ya giderken söylediği sözlerle yazımızı bitiriyoruz: "Bugün, her şey, genel mücadeleye elverişli bir durumdadır! Geçmişteki deneyler ve gerçekler bunu gösteriyor; kitlelerin isteği ve patron sınıfın onları içine soktuğu yaşam koşulları bu yöndedir.

Bunu anlamamak, halk güçlerinin birliğine hala karşı çıkmak, boş vaadlerle onun gerçekleşmesini önlemek, kişinin tarih içinde cezasını kendi yaşamıyla ödeyeceği bir suçu işlemesi demektir."

BİR ŞEY YAPMADIK DAHA

Türkiye, toplumsal hareketliliğin kendisini farkettirdiği ve giderek süreklilik kazandığı bir dönemi yaşamaya başlamıştır. Hareketliliğin hangi talepler etrafında geliştiği veya hangi toplumsal kesimleri içine aldığı gibi kriterler bakımından gösterdiği farklılaşmalar varolmakla birlikte, eylemliliği artan toplum kesimleri ve eylemleri arasında bağlar, ortaklıklar bulunmaktadır. Bu yönüyle hareketliliği oluşturan değişik çıkışlar arasında genel bir bütünlükten sözedilebilir.

İşçilerin, öğrenci, esnaf ve benzeri toplum kesimlerinin, katılanların büyük bölümü açısından birbirinden bağımsız ve değişik talepler için ortaya koydukları eylemliliğin ortak yanının "yükselen demokrasi savaşımı" veya "kitlelerin engellenemeyen devrimci hareketi" gibi değerlendirmeleri doğrulayan ortaklıklar olduğunu söylemek mümkün değildir. Bu tür "sağ ve sol" değerlendirmelerin dayanakları, daha çok sahiplerinin dilek ve temennilerinden ibaret bulunmaktadır.

"Elde mevcut" kolay açıklamalar yerine, sözkonusu hareketliliği sağlıklı bir çözümlemeye tabi tutmak, çapını, sınırlarını ve tanıdığı müdahale imkanlarını tesbit etmek gerekmektedir.

Bugünkü hareketliliği tartışırken, öncelikle 12 eylül'ün bazı yönlerini tesbit etmek zorunludur.

Yaşanan siyasi ve iktisadi bunalımı emperyalizmin ve işbirlikçe tekellerin istikrar programıyla aşmak, toplumsal muhalefeti sindirmek ve ezmek, bunalımdan çıkışın devrimci

alternatifini yoketmek amacıyla yürürlüğe konan 12 Eylül neden, varlık nedeni kısaca bu amaç olan MHP eliyle gerçekleştirilmemiştir?

MHP alternatifi, esas olarak, giriş bölümü nisbeten uzun bir sürece yayılmış içsavaş yöntemidir. Halkın sağ siyasal etkiler altında bulunan kesimlerini militanlaştırarak ve bununla birlikte süreç içinde sağ ve baskıcı bir geleneğe sahip devletin her kademesindeki etkinliğini geliştirerek, emperyalizmin siyasi–askeri katkıları da dahil, her türlü desteğini de arkasına alarak solu, sosyal demokrasi dahil fiziki planda yoketmek MHP alternatifinin stratejisinin özetidir. Ancak bu strateji 1980'e gelinirken emperyalizm ve tekeller için bir alternatif olmaktan uzaklaşmıştır.

Bu uzaklaşmanın birinci nedeni MHP'nin geliştirmeye çalıştığı sürecin kendisindedir. 1980'e yaklaşılırken, çok yönlü himayeler bir yana, devletin her kademesinden ve her kurumundan, gördüğü etkin desteğe rağmen MHP gelişmesinin sınırlarına ulaşmıştır. Solun, içinde bulunduğu bütün zaaflara rağmen MHP terörüne teslim olmadığı, direnilen her yerde MHP'nin geriletilebildiği açıktır. MHP "sokağa" hakim olamamış, güç karşısında durmak, gerilemek ve yer yer çözülmek durumunda kalmıştır. Almanya ve İtalya'daki gibi, siyasi iktidara ulaşmanın önemli bir basamağı olabilecek sokak hakimiyeti sağlanamamıştır. MHP'nin gücünü geliştirme ve hedeflerine ulaşmada karşılaştığı tıkanıklık, aynı zamanda örgütsel tıkanıklıklara da yolaçmaya başlamış ve bunun belirtileri görülür hale gelmiştir. Bir yandan direnişin ürküttüğü faşist militanlar arasında çözülme ve örgütten kopma örnekleri görülürken, bunları önlemek için örgütün sahip olduuğu şiddet, kendi içine karşı bir tehdit unsuru olarak sık sık gündeme gelmeye başlamıştır. Diğer yandan para ve silah temin etmek maksadıyla mafia ile girilen ilişkiler, uyuşturucu ve kadın ticareti gibi alanlarda uzmanlaşan parti kadrolarının, daha çok mafia kadrosu haline gelmesine yolaçmış, bu gelişme örgüt yapısı içinde sorunlar yaratma

aşamasına gelmiştir. Eylem ve örgüt planında karşılaşılan sorunlar, partinin kimliğindeki bir diğer tıkanmayla birlikte gelişmiştir. Başlangıçta ırkçı Turancı ve Şamanist motiflerle karşısına çıktıkları sağ eğilimli yığınların, dinci eğilimlerin politikleşmesinin de uyardığı müslümanlığı karşısında değiştirilmesi ve sözkonusu görüşlerin bir parça müslümanlıkla birleştirilmesi gerekmiştir. Partinin propagandasında müslümanlık iddiaları ağırlık kazanmaya devam etmiş fakat bu süreç içinde artan müslümanlık, artan bir inandırıcılığa dönüşememiştir. Dolayısıyla sağ militan kesimin tamamının kazanılması bir yana, bu alanda yükselen bir rekabetle karşılaşılmıştır.

Devrimcilerin başını çektiği anti–faşist direniş başta olmak üzere diğer faktörlerin de etkili olduğu tıkanma MHP'nin emperyalizm ve tekeller için birincil alternatif olmasını önlemiştir. Şüphesiz bu sonuca 1980'de varılmamıştır. MHP'nin gelişmesinin sınırları önceden de kestirilebilir sınırlardır.

Ülkede gelişen mücadele sürecinin yanısıra Ortadoğu bölgesindeki gelişmeler de MHP'yi alternatif olmaktan uzaklaştıran özelliklere sahip bulunmaktaydı.

Gerek tekeller ve gerekse emperyalizm açısından, kesin sonuçlarına ulaşmış, solun tamamen ezildiği bir uygulama asıl istenilen olmakla birlikte; böyle bir sonucun alınacağı ve gelişmesi her durumda bir içsavaş anlamına gelecek MHP alternatifinin denenmesi, hem ulusal boyutta, hem de bölgesel koşulların hızlı değişimi nedeniyle bölgesel boyutta, bir kumar anlamına gelecekti. Afganistan'da gerçekleşen ilerici darbe ve İran'da mollaların rengi hakim görünmekle birlikte, solun örgütlü ve silahlı bulunduğu belirsizliklerle dolu süreç; FKÖ'nün 1980'lerin başında düzenli ordu yaratmaya girişebildiği Lübnan, emperyalizm açısından Türkiye'yi her zamankinden daha önemli hale getirmiş bulunuyordu. Türkiye için "kesin sonuç" değil, güvenceli ve zaman kazandırıcı

bir formül emperyalizm için tercih edilmek durumundaydı. Şöyle de formüle edilebilir: Solun fiziki planda bütünüyle yokedildiği değil, ezildiği, dağıtıldığı, sindirildiği, böylece etkisizleştirildiği bir uygulama "tercih" edilmiştir.

Bu tercih, şüphesiz ülkedeki sınıf mücadelesinden bağımsız, bir masa başı tercihi değildir, olması da mümkün değildir. MHP'deki tıkanıklıklara ilişkin söylediklerimizin, hiç değilse belirli yönleriyle bu tercihe ulaşanların da tesbit edebileceği veriler olduğu düşünülmelidir.

Burada 12 Eylül gerçekleştikten sonra yapılan MHP faktörü darbenin koşullarının oluşması bakımından gerekliydi. MHP rolü zaten bu kadardı", şeklinde özetlenebilecek anlayış ve değerlendirmelere katılmadığımızı da belirtmeliyiz. MHP ve devletin siyasi organları arasındaki ilişki birbirini sürekli etkileyen, geliştiren, süreç içinde içiçe geçmenin yeni aşamalara tırmandığı bir ilişkiydi. Burada ilişkinin MHP'lilerle, bu partiye sempati duyan "devlet memurları" arasında değil, MHP ile devlet arasında bir ilişki olarak tarif edilmesi daha doğrudur. Fakat 12 Eylül rejimi de, MHP ile devlet arasındaki ilişkileri, MHP ile sempatizan memurlar arasındaki ilişkiler gibi sunmaya özen göstermiştir.

Sonuç olarak MHP alternatifinin dışlanmasıyla, gündeme gelen 12 Eylül formülü, kendisini bazı çizgilerle MHP alternatifinin yaklaşımından ayırmak zorundaydı. Bu zorunluluk propaganda düzeyinde kendisini "Sağ–sol çatışmasının" yarattığı "can güvensizliğini" ortadan kaldırmak şeklinde, darbenin hemen ertesinde ortaya koymuştur.

Bu "taraflarüstü" görünüm, darbeye karşı toplumu tepkisizleştirirken, aynı zamanda darbenin hareket alanına da belirli sınırlar getirmiştir. Şüphesiz darbenin kendisini taraflarüstü vb. şekillerde tarif etmeye çalışması ve bu tarifin getirdiği sınırlar içinde kalması, darbenin ve yaratılan rejimin sınıf özü hakkında bir bulanıklık yaratmaz.

İşaret etmeye çalıştığımız sınırları açalım:

Taraflarüstü görünme ve can güvensizliğini ortadan kaldırma iddiaları, öncelikle rejimin saldırılarını kime ve neye yönelteceği konusunda bir ayrımı ifade etmektedir. Bu ayrım, saldırının bütün sola değil, devrimci sola; halkın tamamına değil; örgütlü kesimlerine yöneleceği anlamına gelmektedir. Tabiidir, burada kastedilen saldırı, sömürünün azgınca arttırılması değil, açık terörün kendisidir.

Gerçekten de darbe esnasında ve hemen sonrasında asker ve polis eliyle gerçekleştirilen, tutuklama, gözaltı, operasyon, arama, kimlik kontrolü vb. uygulamalar ve yoğun biçimde yürütülen propaganda kampanyası, esas hedef olarak anılan kesimleri seçmiştir. Devrimci örgütlenmelerin dağıtılması, etkisizleştirilmesi mümkün olan ölçüde gerçekleştikten sonra, artık devletin rutin işleyiş içinde kontrol edebileceği devrimci örgütlenme ve çıkışlar için, bütün toplumu rahatsız edecek genel uygulamalar kaldırılmış; terör, devrimci sola, ulusal demokratik direnişe ve direnmenin görüldüğü her toplum kesimine karşı kullanılmak üzere, rejime tepki göstermeden yaşayan halkın günlük hayatından çekilmiştir. Bu derece derece çekme, rejimde bir yumuşama, veya bir demokratikleşme süreci anlamına gelmez. Devlet artık kendisine güveni yüksek bir devlettir. Sol dağıtılmış, polis ve ordu içindeki "güvensiz unsurlar" temizlenmiş, haber alma örgütüne çeki-düzen verilmiştir. Durum buyken,orduyu sokakta tutmanın, her fabrikaya asker koymaya devam etmenin, köşe başlarında kimlik kontrolü yapmayı sürdürmenin faydası değil, yaratacağı tepki nedeniyle, rejime zararı olabilir. Artık, geliştirilmiş terör mekanizmaları, istenilen yer ve zamanda kullanılmak üzere devletin siyasi örgütlerinin, semt karakollarından en üst düzeye kadar, her kademesinde sürekli ve yerleşik biçimde teşkili tamamlanmıştır.

Rejimin saldırısını bilerek yönelttiği sosyalist sol dışında kalan sol, yani sosyal demokrasi, kendisini saldırının karşısında bulmadığı için, rejimi doğrudan doğruya kendisiyle muhatab saymamıştır. Bu yüzden geçmişin politik tıkanıklıklarının

suçlusu ilan edilen parti üst kademeleri hariç, sosyal demokrat yığınlar, 12 Eylül'e karşı olumlu bir tutum almışlar, 1982 referandumuna da olumlu oy vermişlerdir.

Ancak sosyal demokrasinin üst kademeleri de, rejimle zaten yatkın oldukları uzlaşma konusunda bu süreç içinde ikna olmuşlardır. İknanın bir yanı kendilerinin hemen solundan geçen devlet terörü iken, diğer yanı, sözümona karşı çıkıyor görünseler de, bu anayasanın düzenin işleyişini çok kolaylaştıran, güvence altına alan nitelikleridir.

Ancak 12 Eylül'ün düzene yönelen mücadeleleri şiddetle bastırması, tek başına düzene yönelmeyen, hak arama niteliğindeki mücadeleleri kendisine hedef seçmemesi, darbenin hemen arkasında görülemeyen, ancak zaman içinde ortaya çıkan bir başka açıklığı, özellikle 1985 sonrasında ortaya koymuştur. Başka bir deyişle, rejimin suçlamadığı, bu yüzden rejimle uyumlu yığınların gözönünde meşruiyeti varolan bir mücadele alanı kalmıştır. Örnek vermek gerekirse, öğrenci dernekleri için verilen mücadele meşru bir zemindedir. Pazarcı esnafının Fatih'te yaptığı yürüyüş, otobüs biletlerinin, işe geliş ve gidiş saatlerinde çift yapılması kararına karşı durakların ve otobüslerin işgali, işçilerin genel yemek boykotu meşru bir zeminde gelişmiş, kendiliğinden veya (Türk–İş eyleminde olduğu gibi) tabanın baskısıyla gerçekleşmiş eylemlerdir. Şüphesiz, kendiliğinden eylemliliklerin ortaya çıkmaya başlaması, bu eylemlerin sürüp gideceği veya bir üst düzeye tırmanabileceği hayalleri yaratmamalıdır. Adı üstünde bu eylemler kendiliğindendir ve sürekliliklerinin hiç bir garantisi yoktur. Üstelik, meşru eylem, polisin tepkisiz kaldığı eylem değildir.

Ancak meşruiyet anlamında rejimin bıraktığı boşluk değerlendirilebilir ve kitle eylemi bu zemin üzerinde geliştirilebilir. Sosyalist hareketin militan ve kadrolarını kitle eyleminde yaratması, kazanması ve geliştirmesi, büyüme, gelişme etkinleşmenin asli yoludur.

Bu meşriyet alanına sınırlı da olsa müdahale etmenin değişik örneklerinden de bahsetmek gerekir. Gençlik Şura'sının protesto edilmesi ve hapishane direnişleri bu müdahalenin değişik örnekleridir. Önümüzdeki dönemde meşru zeminlerin büyük çaplı ve cesur eylemlilik alanları haline getirilmesi, kendiliğinden çıkışların ilk adımlarının hazırladığı bu gelişmenin üst düzeylere yükseltilmesi, gereklidir, mümkündür, zorunludur.

Gelinen noktada sol yığınlara eylemlilik ve direniş içinde ulaşma, direniş ruhunun yığınlara iletilmesinde insiyatif kazanma görevini, bu zeminlerin kullanılmasını ihmal etmeden gerçekleştirebilir.

Ancak varolan ve herhalde bir süre daha yaşanacağından kuşku duyulmaması gereken etkisizlik, kadro ve militan sıkıntısı ile kitle eylemlerinin yaratılması veya bunlara müdahale edilmesi, solun birleşik eylemi ile aşılabilir. Antifaşist mücadelenin ihtiyaç duyduğu geniş birlikte eylemin, çekirdeğini de devrimci solun birleşik gücü ve eylemi teşkil edecektir. Mümkün ve muhtemel bütün sorunlara, pürüzlere rağmen, bu birleşik gücün yaratılması, Devrimci Blok çalışması, bugün mücadelenin gelişmesini bir üst düzeye sıçratacak ana halkadır. Bu halka yakalanmalıdır.

DARBE VE YUMUŞAMA BEKLENTİLERİ

Basının solcu bilinen bazı köşe yazarlarından, Boğaziçi Üniversitesi öğretim üyelerinden D. Demirgil'e kadar, pek çok kişi zaman zaman herkesin gündemi haline getirilen darbe tahminleri yapmaktadırlar. Bu tahminler, genellikle ekonominin iyi gitmediği, tıkanıklıkların büyüdüğü, borç ödemelerinin ülke ekonomisini dar boğazlara sürükleyeceği gibi tesbitlere dayandırılmaktadır. Bu tesbitlere, 1989 ve 90'ın toplu sözleşmeler dönemi olması nedeniyle geniş grev beklentileri de eklenmektedir.

Bu tahminlerin hiçbir ciddi yanı yoktur. Türkiye'nin önünde "darbe girişimi'ni bilemeyiz, ama darbe yoktur.

Çünkü : 1. ekonomik politikalar ve sonuçlarının kısa vadede sorunlar yaratabileceğine itirazımız olmamakla birlikte, tamamiyle tekellerin ve emperyalizmin beklentileri doğrultusunda geliştiğini görmek gerekir. Zaman zaman Tüsiad ve Odalar birliğinin bildirilerinde yeralan eleştirileri bir bunalım olarak algılayan ve yıllardır "iflas yakın" diyenler hem yanılmakta, hem de yanıltmaktadırlar. Bu eleştiriler daha çok, ekonominin tekellere göre biçimlenmesi sürecinin sonuçlarına yönelik eleştirilerdir ve süreç işlemeye devam etmektedir. Ülkede en büyük 500 firmanın (1987 rakamlarıyla) satış hasılatı artışı % 52.2, en büyük 50 özel sektör firmasının % 56.4 olarak gerçekleşmiştir. Öz sermaye artışı 500 firmada % 43, en büyük 50 firmada % 60.1; bilanço kâr artışı 500 büyük firmada % 76.6, en büyük 50 firmada ise % 124.1 olarak gerçekleşmiştir. Küçük ve orta ve hatta bir kısım büyük sermayenin sıkıntıları veya iflasları, izlenen politikalar açısından sorun değil, beklenen gelişmelerdir. Tekeller küçük üretimi hergün yeniden-üretmektedir. Ancak varolanların bir bölümünün gelişmelere ayak uyduramaması, tekeldışı büyük sermaye gruplarından bazılarının tıkanıklıklara uğraması politikaların başarısızlığını değil; sonuçlarından bazılarını ortaya koymaktadır ve bundan başka bir anlam da bulunmamalıdır. Burada asıl sorulması gereken, hükümetin pek başarılı biçimde izlediği politikaların kimin hesabına başarılı olduğudur. Tekeller ve emperyalizm bu politikalarla ülkeyi talan etmekte, sömürüyü görülmemiş boyutlara yükseltmektedirler. Borçlar da bu sömürünün bir aracıdır. Ancak borç uluslararası sermaye tarafından, kat kat geri alınmak üzere işbirlikçi tekeller eliyle kullanılmak üzere verilmektedir. Sadece borç ödeyemedi diye kendileri açısından son derece başarılı politik kadrolarını kırmalarını beklemek ve bu beklentiyi "Menderes" örneğiyle açıklamak saflıktır.

2. Bir darbe neden yapılır? Hükümet varsayalım ki, eko-

nomiyi iyi "götüremiyor". Seçimle, bu sorun aşılabilir. Dahası "prensler" yoluyla bürokrasinin, atamalarla bakanlar kurulunun takviyesi gündeme gelebilir. Ancak bundan da önce, parlementonun, iktidar partisinin ve hatta bakanlar kurulunun dışında gerçekleşen politik kararlar alma sürecine, gene aynı yerden müdahale edilebilir. Darbe ekonomik işleyişi düzene koymak için yapılmaz. Darbenin amacı sınıf mücadelesini bastırmak, tekeller ve emperyalizm adına sınıf mücadelesinin diğer tarafını ezmek için gündeme gelir. Bugün bu işi yapmak için devletin bünyesindeki mekanizmaların yetersiz olduğu düşünmek için ne gibi bir sebep vardır? 12 Eylül devleti sonuna kadar takviye etmiş, güçlendirmiştir. Sınıf mücadelesinde kullanılabilecek her türlü gelişkin baskı mekanizmaları oluşturulmuştur ve kullanılmaktadır.

Diğer yandan da rejimin gelişkin iletişim araçları sistemiyle ve sıkı sıkıya kontrollü basınıyla yürüttüğü ideolojik bombardıman etkisini kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya değildir. Bu tehlike ancak güçlü bir ideolojik karşı saldırıyla tehlikeye girebilir. Böyle bir saldırıyı başlattığımız ve alternatif bir odak haline geldiğimizi, devrimci sol, bir bütün olarak söyleyebilir miyiz?

3. Rejimi sarsabilecek güçte ve örgütlülükte bir sol sözkonusu değilken, devletin gücünün solu bastırmaya yetip yetmeyeceği henüz bir soru olarak gündeme gelmemişken, devletin gündelik uygulamanın dışına çıkması ve yeniden yapılanması için ne gibi bir neden gösterilebilir?

Evet gerçekten de önümüzdeki dönem toplu sözleşmeler dönemidir ve gerçekten gelecek günler, yaygın grevlere gebedir. Ancak bu sözleşmeler döneminde, sendikaların yönetimlerine hakim olan sarı sendikacılık anlayışının etkinliğini büyük ölçüde kaybettiğini, sendikalarda demokratik sendikal muhalefetin yönetime aday olduğunu, işyeri Komitelerinin yaygınlık kazandığını, vb. az sayıda örnek dışında söyleyebilecek durumda değiliz. Kaldı ki, sendikal mücadele-

nin sağlam bir zeminde gelişmesinin garantisi de, işçi sınıfının siyasi örgütlenmesinin gelişkinliğidir. Bu konudaki iddialar da henüz mütevazi iddialar durumundadır. Bir yandan devlet ve tekelci birliklerin, diğer yandan sarı sendikacıların ücret talebiyle sınırlandırmaya çalıştığı toplu sözleşme görüşmelerinden çıkacak grevlerin, düzeni tehdit eder boyutlara ulaşabileceğini tahmin etmek, aşırı iyimserlik olur. Şüphesiz, talepleri ne kadar sınırlı olursa olsun, grevler işçi sınıfının okullarıdır ve işçiler kendi deneylerinden çok şey öğreneceklerdir. Ancak bu öğrenmenin sınıf mücadelesine bugünkü etkilerinin sınırlarını da görmek zorundayız.

Solun gücünü ortaya koyan değişik göstergelere sahibiz. Yapılan mitingler, dergilerin tirajları bu konuda fikir vermektedir. Sol henüz toparlanmasını tamamlamaktadır ve rejim kendisini bu toparlamayla başa çıkacak ölçüde güvende hissetmektedir.

Beklentilerin tersine, önümüzdeki dönemde, şaşırtıcı olmayan, rejimi yumuşatmamakla birlikte, işleyişi rahatlatan, görüntüyü düzelten gelişmeler beklenebilir. Bu gelişmelerin başında 141 ve 142. maddelerin yumuşatılması veya kaldırılması, dahası tövbelerini tekelcilerin örgütlerine gönderdikleri mektuplarla da ortaya koyan TKP ve TİP birliğinin yasallaşması da gelebilir.

ANAP, SHP ve DYP'yi giderek birbirinden farklı partiler olmaktan çok, bir devlet partisi içindeki fraksiyonlar haline dönüştüren rejim, iktidar adayı olanlar arasında değil, ama, yasallık çerçevesinin uçlarında hizaya gelmiş farklılıklara tahammül edecek oturmuşluğa sahiptir ve üstelik böyle etkisiz farklılıklara ihtiyaç da duymaktadır.

SHP önce Baykal–Topuz grubunun partideki yükselişi ve daha sonra Topuz'un ihbarcı çıkışıyla yapılan tasfiyeler sonucu iktidara adaylığını kadrolar düzeyinde onaylatmıştır. Son olarak milletvekili Aksoy'un "Kürtçülük" nedeniyle gerçekleşen ihracı, bu partinin rejimle kendisi arasında hiçbir

uyumsuzluğa gözyummayacağını tekrar ortaya koymuştur. "Işte Alternatif" adlı çalışma ise, SHP'nin nisbeten demokratik talepler içeren programının yerine ikame edilmiştir. SHP bu rejimin hükümeti olabileceğini tekellere ve emperyalizme kanıtlamıştır. Bu yüzden kendi tezleriyle değil, ANAP'ın yıpranması sonucu iktidara gelme umuduyla, görevin sırasını beklemektedir.

DYP ise başlangıçta ANAP içindeki sözümona liberal kanat denilen eski AP'lilere oynarken, TRT'deki "sol kadrolaşma" önergesi ve "Ayasofya'nın ibadete açılması" gibi çıkışlarla artık "Kutsal İttifak denilen kanada oynamaya yönelmiştir. S. Demirel'in yasaklılığının kaldırılmasından önce, bir bölüm solun gönlünü kazanmaya yönelen, ve bunda başarılı olan bu parti, kırk yıllık kaşarlanmış Demirel'e "yurtsever ve demokratik güç" iltifatının yapılmasını bile sağlamıştır.

Ancak solun gönlünü kazanmak ölçüsünde kolay olmayan, ANAP kadrolarının gönlünü kazanma işi bugüne kadar başarılamamıştır. Doğrudan doğruya ANAP içindeki gruplar için politika üretmeye yönelen ve bunun dışında politikası olmayan DYP de, rejim için pürüzsüz bir parti durumundadır.

27 Mayıs sonrasında kaldırılan, partilerin Ocak–Bucak teşkilatları, yığınların parti politikasına, aynı politikaların sınırları içinde de olsa müdahalesine izin vermekteydi. Bugün bir adım daha atılarak, partiler sadece Genel merkezler haline dönüştürülmektedir. Artık il ve ilçe örgütlerinin parti politikalarını geçmişte olduğu ölçüde etkilemesi mümkün değildir. Her üç partide de genel merkezler ve hatta lider ve birkaç yakını, partinin her şeyi haline gelmiş bulunmaktadırlar. İl ve ilçe teşkilatları ise, sadece yerel çıkarların mücadelesinin yapılabildiği kuruluşlar haline dönüşmekte, işlevsizleşmektedir.

Bu gelişmeler, yığınların parlamenter işleyişten umutlarını kesmelerine ve kısa vadede apolitikleşmelerine, uzun

vadede ise düzenden kopmalarına yolaçacak boyutlara sahiptir. Bu durum, yasal partilerin yasal siyasi yelpazenin uçlarında çeşitlendirilmesi ihtiyacını dayatabilir ve bu çeşitlilik özellikle SHP'nin hemen solunda bir partiye olabilir. Bu konumun adaylarının birden fazla olduğu da bilinmektedir.

Gerçekten de TKP–TİP birliğinin yasallaşmasının, 141 ve 142. maddelerinin yumuşatılması veya kaldırılmasının beklenebilir olduğunu düşünüyoruz. Bu birliğin, gerçekte 1961–71 dönemi TİP kadrolarının yeniden birleşmesinden başka bir şey olmadığını, İktidar Yolu'nun 2. sayısında Murat Işıklı arkadaşımız yazmıştı. Bu birleşmenin, bileşenleri ne olursa olsun "komünistler arası bir birlik" olmadığı da aşikârdır. Yapılan her kelimesiyle ve hepbirlikte TBKP adının, yasal sosyalistler tarafından, sahtekârca ayağa düşürülmesidir. Gene de tutumumuz açıktır. Böyle bir birliğin yasal bir parti olarak kurulabilmesini olumlu buluruz.

Bu adımların yanı sıra, "politik göçmenlerin durumunda iyileştirmeler beklenebilir.

YÖK yasası değişebilir.

TRT, geçmişte yasaklanmış pek çok aydın ve sanatçıyı ekrana ve mikrofon önüne getirebilir.

TÜSİAD ve TİSK sözcükleri başta olmak üzere, büyük patronların kuruluşları, toplu sözleşmelerde görece "yüksek" zamdan yana olduklarını zaman zaman açıklamaktadırlar, bu bir ölçüde gerçekleşebilir.

Bütün bunlar ve benzeri gelişmeler neyi ifade etmektedirler?

ÇÖZÜLME VEYA YUMUŞAMA MI?

Sözkonusu değişiklikleri rejimde bir "yumuşak geçiş" sürecinin belirtileri olarak değerlendirenler, artık demokrasiye geçtiğimizi ileri sürmektedirler. Bu iddiaları, "sol" bir

yaklaşımla 1983 seçimlerinden itibaren "demokrasiye dönülmüş" olduğunu; ancak burjuva parlamenter bir demokrasiyle faşizm arasında fark bulunmadığını tesbit edenlerle ayırmak gerekmektedir. Ancak bu ayırma, sadece tutum farklılığını ayırma anlamına gelmelidir. Yoksa, her iki değerlendirmeyi yapanların da ortak yanı, faşizmi anlamamış oluşlardır. Birinciler demokrasiyi "hafife" almakta ve rejimin sınıf özü ile, kurumlaşmalarında hiçbir değişiklik yapmayan "yumuşatmaları" abartmaktadırlar. Ikinciler ise faşizmin son derece sınırlandırılmış bir parlamento seçimiyle ortadan kalkabileceğini düşünen, faşizmin gelişini ve gidişini" sıradan bir hükümet değişikliği düzeyinde algılayan bir anlayışı ortaya koymaktadırlar. Bu anlayışın "sol"luğu, faşizmi kavrayışındaki sığlıkla sıkı bağları bulunan ve burjuva rejimlerin hepsinin, "son tahlilde" birer burjuva diktatörlüğü olduğu gerçeğini, burjuva rejimler arasındaki bütün farklılıkların önüne koyan bir kolaycılıktan ibarettir. Keza, faşizmin ekonomi politiğinin, kapitalizmin ekonomi politiğinden ayrı olmadığı yolundaki açıklama gibi, bir genel gerçeği ifade eden; ancak ekonomi politiğin faşizm koşullarındaki işleyişinin özgünlüklerini atlamak suretiyle, anti-faşist görevlerin ağırlıklı bulunduğu bir devrim süreci yerine, demokratik görevlerin "geçerken" çözümleneceği bir devrim süreci formüle etmenin ekonomi-politik düzeyindeki teorik "sorunlarından" kurtulan anlayış da, bu kolaycılığı paylaşmaktır.

Öyle anlaşılmaktadır ki, faşizmle öteki burjuva diktatörlükleri arasındaki farkın "bir Çin Seddi" olmadığı görüşüyle, bundan sonra sık sık ve yaygın şekilde karşılaşacağız. Çünkü faşizm, klasik örneklerinden olduğu gibi, bazı Latin Amerika ülkelerindeki örneklerden de saldırısını yönelttiği kesimler ve meşruiyetini yoketmeyi propagandasının temel konusu yaptığı mücadele türleri bakımından fazla gelişmiş, yazımızın başında belirtmeye çalıştığımız sınırlar içinde seyretmiştir. Bu sınırlılık ve sınırların süreç içinde günlük politikaya yansıyan somutluğu, bazı çevrelerde, faşizm tesbitini artık "sert" bulan değerlendirmelere yolaçmış görünmektedir.

Faşizm "filminin" hatırlanması kolay hikayesi, hep mutlu bir sonla bitmektedir. Ya halk ayaklanması, ya halk ayaklanmasının yanısıra Kızıl Ordu faktörü, ya da faşizmin uzun veya kısa, bir savaş macerasının kendisi açısından kötü bitmesiyle ayakta duramaz hale gelmesi....

Asıl hatırlanması gerekense, faşizmin bir geçiş biçimi olduğudur. Tekelci kapitalizmden , devlet tekelci kapitalizmine geçişin, iktisadi ve devrimci alternatifin gündemde olması yüzenden, siyasi bunalım şartlarında gerçekleşmesi, tekelleri ve emperyalizmi faşizme zorlar. Sözkonusu geçiş, güçlü bir devrimci tehdit yoksa, sancısı daha az bir süreçte gerçekleşir. Ancak her iki biçimde de mali sermayenin üst yapısı olarak ulaşılan oligarşik devlet, son derece güçlendirilmiş, toplumu kontrol ve baskı altında tutmanın en etkin mekanizmalarına sahip kılınmış, toplumun bütün kesimlerini tekellere tabi hale getirmiş ve bunun sürekliliğini garanti etmiş bir devlet yapısıdır.

Toplumsal yapının bu yeniden şekillenmesi ve devletin bir mekanizma olarak aşırı güçlendirilmesi tamamlandıktan sonra, bu geçiş eğer faşizmle gerçekleşmişse, devletin kurumlaşmalarından ve sınıf özünden hiçbir taviz verilmeden, şekli ve düzenin işleyişine ilişkin yumuşatmalar gerçekleşebilir. Bu devletin İngiltere'de olduğu gibi uzayan ve siyasileşme belirtileri gösteren maden işçileri grevine silahla saldırmayacağı; İRA'nın mücadelesini, karşı suikast ve sabotajlarla veya halkın hayatını cehenneme çeviren baskı ve saldırılarla bastırmaya çalışmayacağı; özetle böylesi kurumlaşmalara sahip olmadığı ileri sürülemez. Ama IRA'nın mücadelesi ile, madencilerin grevi dışındaki toplumsal hayat, "demokratik gelenekler" temelinde sürüp gidiyor olabilir. Keza, işçi ve öğrenci eylemlerine, halkın kendiliğinden direnişlerine ve ulusal demokratik mücadeleye karşı devletin ortaya koyduğu açık terörün, bu mücadelelerin içinde yeralmayan halkın günlük hayatından özenle uzaklaştırılmış olması, toplumun direnmeyen kesimlerine demokrasi sunulduğu anlamına gelmez. Toplumun bu kesimlerinin düzen sınırları içinde kal-

maya, toplumun tekelci çıkar ve sömürü ilişkilerine göre yeniden biçimlenişine tepkisiz kalmaya, çeşitli yol ve yöntemlerle ikna edilmiş olduklarının en azından örgütsüzlüklerinin düşünülmesi gerekir.

Faşizmin, iktidara geldikten bir süre sonra, kendisine karşı örgütlü tepki göstermeyen toplum kesimleri için bir dizi maddi, siyasi rahatlıklar gerçekleştirmesi ve bu rahatlıkları aynı zamanda kendisine karşı muhtemel tepkileri düzen içinde eritmek için kullanmaya yönelmesi, faşizmin çözüldüğü anlamına gelmez. Zaten emperyalizm ve tekellerin kendiliğinden, "artık ihtiyacım kalmadı" diye, faşizmi tamamen veya kısmen çözeceklerini düşünmek yanlıştır. Sözkonusu yumuşatmalar da, rejimin kendisine, manevra alanı sağlamak ve rejime yönelik eleştirileri düzenin temellerine değil, bazı biçim ve görüntülerle, işleyişe ilişkin olan ulusal ve uluslararası etkilere cevap vermek amacıyla gündeme getirilmektedir.

Gerçekten, faşizmin bir geçiş biçimi olarak amacına ulaşması; devlet tekelci kapitalizmine geçişin tamamlanması iktisadi ve siyasi bunalımın aşılması, istikrarlı bir toplum yapısının sağlanmasından sonra, faşizm, oligarşik bir devlet yapısına dönüştürülebilir. Burada şu sorular sorulmalıdır: 1. İktisadi ve siyasal bunalım aşılmış mıdır? 2. Uzun vadede istikrarlı bir toplum yapısı garanti edilmiş midir? 3. Tekelci burjuvazi ulusal düzeyde sürdürdüğü aşırı sömürü ve kaynak transferi yoluyla, uluslararası pazarlarda etkin bir güç olarak yerleşebilmiş midir? ... Bu başlıkları açan başka sorular da sorulabilir. Ancak, bugün sağlanmış görünen suskunluk, depolitizasyon ortamı, geçicidir. Devletin güçlendirildiği doğrudur, ama devrimci güçlerin toparlanma süreci ilerledikçe, bu güçlülük bugünkü tartışılmazlığından uzaklaşacaktır. Kaldı ki, geçmişte doğrudan doğruya devletin siyasi organlarında görülen ve gerek genç subaylarla astsubaylar ve gerekse polisler arasında yaygınlık kazanan devrimci görüş ve örgütlenmelerle somutlanan "çürüme", nedenleri ortadan kalkmadığı, kaldırılamıyacağı için yarın tekrar gündeme gelebilecektir.

Tekelci sermayenin kendisini uzun vadede, devrim korkusundan kurtulmuş saymadığı kesindir.

Aşırı sömürü ve kaynak transferi yoluyla sağlanan tekelci sermaye birikimi, bu sömürü emperyalizmin her düzeyde ortaklığı suretiyle gerçekleştiğinden, uzun vadede istikrarlı bir iktisadi büyümeyi garanti edecek boyutlara ulaşamamıştır, ulaşamıyacaktır. Buna karşılık aşırı sömürü gelir dağılımındaki eşitsizlikleri korkunç boyutlara ulaştırmıştır. 12 Eylül öncesinde, yığınları devrimci çözümün etkisine açan toplumsal şartlar, bugün çok daha keskin çelişkilerle ortadadır. Yığınları devrimcilerin etkisinden ayıran açık terörle birleştirilmiş ideolojik saldırının duvarıdır ve bu duvar, bizim bugünden delmeye başladığımız bir duvardır.

Rejimdeki her bunalım, yaşanacak her siyasi ve iktisadi kriz, faşizmin bütünüyle veya kısmi çözülmesi.... bütün bunlar, sadece ve sadece, ülkemiz devrimci güçlerinin doğrudan veya dolaylı etkisiyle yaşanabilir. Evet gerçekten de, bu etki, ilk yükselişinde nihai hedeflerine ulaşamayabilir. Veya güçler dengesinde ortaya çıkabilecek yetersizlikler, yapılan politik hatalar gibi bir dizi faktör nedeniyle nihai hedeflerin gerisinde kalabiliriz. Ama düzenin temellerini hedefleyen bir saldırı olmaksızın, faşizmin çözülmesi beklenmemelidir. Diğer taraftan emperyalizmin ve işbirlikçi tekellerin, "artık faşizme ihtiyacımız kalmadı" değerlendirmesi yapabileceklerini düşünmek; aynı zamanda tekelci sermayenin sermaye birikiminin düzeyi ile, istikrarlı bir iktisadi ve sosyal yapıyı garanti ettiğini düşünmek anlamındadır.

Kısmi, geçici ve temele ilişkin olmayan, daha çok faşizmin kendisine manevra alanı açmak amacıyla gerçekleştirdiği "rahatlatıcı uygulamalar, farklı teorik tesbitlerin verileri düzeyine yükseltilmemelidir. "Bizim" yolaçmadığımız hiçbir değişiklik, rejimin niteliğinde köklü dönüşümler yaratmaz. Yakın gelecekte yapabileceklerimiz ve yapacaklarımız dikkate alındığında, bugün bir şey yapmadık daha.

FAŞİZM YAZILARI

1. Genel tanım ve sınıfsal ayrışma

Genel tanımda "tekelci sermayenin en gerici, en şoven, en emperyalist kesiminin, açık teröre dayalı diktatörlüğüdür" denilirken, göreceli bir ayrışmayı işaret eden "en" ayrılığı; genellikle faşizmin ayırdedicilerinden birini teşkil etmez. Hakim sınıflar içinde güçlü bir tekelci burjuvazinin, diğer burjuva ve varsa mülk sahibi sınıflardan ayrışmış ve yaşanan bunalımdan çıkış için kendi programını dayatıyor olması daha sık rastlanan bir olgudur. Tekeller arası ayrışma ise, başlangıcını daha öncede bulmakla birlikte, genellikle faşizm koşullarında belirginleşen bir süreç içinde gerçekleşir. Burada genel tarifte yeralan "en gerici" en şoven ve en emperyalist" şeklindeki siyasi farklılıklardan ziyade, uluslararası işbölümünün o ülkedeki tekellere bazı üretim kollarında sağladığı ek imkanlar, askerî sanayide sahip olunan pay, tekel konumunda bulunulan üretim kolunun dış pazar olanakları vb.den doğan farklılaşmadan bahsetmek yerinde olur. Kaldı ki, tekeller arasında bir ayrışmanın gerçekleşmemiş olması, yahut ayrışmanın uzun bir süreç içinde cereyan etmesi, rejimin niteliğini belirlemez. Tekellerin işbirlikçi nitelikleri, aralarındaki farklılaşmanın siyasî bir muhteva kazanmasının temellerini baştan ortadan kaldırmaktadır.

Hakim sınıflar arasındaki ayrışma ise, çoğunlukla zannedildiğinin aksine, tekeldışı burjuvaziye antifaşist bir potansiyel kazandırmaz. Tekeldışı burjuvazi, tekellerden iktisadî

ve siyasî güç ve etkinlik bakımından ayrışmasını, tekelci iktisadî ve siyasî yapıyla bütünleşerek tamamlar. Mülk sahibi sınıflar arasındaki ayrışmaya siyasî bir yön kazandıracak dinamik, bu ayrışmanın ölçüsü ve hızıyla değil, devrimci alternatifin güç kazanması ile ilgilidir. Ancak bu güçlenme, tekeldışı burjuva ve mülk sahibi sınıflarda bir kararsızlık ve tekelci yapıyla bağlarında bir zayıflama yatabilir. Bu zayıflama ve kararsızlıkların bir anti-faşist ittifak ilişkisi potansiyelini ihtiva etmeyeceğini, çok ender de olsa, somut konularda işbirliği ve parelel eylem imkanlarına izin verebileceğini, ilerde tekrar açmak üzere belirtebiliriz.

Devrimci alternatif açısından mülk sahibi sınıflar arasındaki ayrışmanın anlamı, karşı saflarda yararlanılacak çelişkiler ve muhtemel müttefikler bulma ümidi ve çabasını içermez. Özellikle güçsüz bir devrimci alternatif için bu tür ümit ve beklentiler, iktidar hedefinden uzaklaştırıcı, uzlaşmacı ve teslimiyetçi, beklemeyi öngören sağ anlayışları ifade eder. Siyasî mücadele kendi tabii hedefine, iktidara yöneldiği ölçüde güçlenir ve bu arada karşı saflarda kararsızlıklar yaratır. Bu kararsızlıklar üzerine politik bir hat inşa edilemez.

Somut örnekler vermek gerekirse, tekelci burjuvazinin siyasi programını en net biçimde uyguladığı, gerek işçi ve emekçi sınıflarla, gerekse tekeldışı burjuvaziyle program düzeyinde en küçük bir uzlaşmaya yanaşmadığı koşullarda, tekelci düzenin siyasî partileri arasındaki farklar haline gelir. Hatta hükümet etmeye aday olan parti veya partilerle iktidar partisi arasında düzenin sınırları ve temelleri hakkında tam bir aynılaşma, çakışma ortaya çıkar. Kendisini iktidara yakın gören parti için bu yakınlığı program, politika, örgüt ve kadrolaşma anlamında yapacağı düzenlemelerle somutlamak, hükümete gelme hazırlığının birincil alanı haline gelir.

2. İdeoloji

Faşist ideoloji, hayatın bütün alanlarını açıklamak iddiası bakımından, burjuva ideolojisinin diğer türlerinden daha

dayatıcı, fakat çok daha derme–çatma, eklektik bir görünüm ortaya koyar. Bununla birlikte, sanıldığının aksine ülkeden ülkeye değişmeyen en temel özelliği antikomünist oluşudur. Bunun dışında ırkçı olabileceği gibi, dindar da olabilir. Her faşizm, kendi ülkesinin özgün tarihinin çarpık bir yorumuyla yığınların karşısına çıkar, tarihi adeta yağmalar. Tarihin hangi bölümlerini öne çıkaracağı konusunda genellemeler yapılamaz. Ancak öne çıkarılan motiflerin faydacı mantığı kolayca teşhis edilebilir.

Katolik İtalya'da faşist hareket bir yandan katolik bir kimlik geliştirirken, diğer yandan geçmişin Roma İmparatorluğu hayallerini tahrik etmeye, aynı zamanda İtalyan ulusal birliğinin kurulmasının ünlü kahramanı Garibaldi'ye sahip çıkmaya yönelebilmişti. Görüldüğü gibi Katolik, eski Roma düşü ve Garibaldi.. her üçü de birleştirici unsurlardır. Faşist demogojinin amacı halkın ortak, ulusal hedefler etrafında birleştirilmesi değil, yığınların tekelci devlet kapitalizmi şartlarında, tepkisiz kalması için yığınların avlanmasıdır.

Almanya'da ise katolik ve değişik kiliselere bağlı protestan yığınların, bunlardan birini tercih edip öne çıkarılarak kazanılması mümkün olmadığı için, hristiyanlık öncesi Alman dinlerinin yaşanılan zamana taşınması gerekmiştir. Böylece faşizm kendi dinselliğini, varolan dinsel inanışlarla karşı karşıya getirmeden yaratmış ve bu yola yığınları avlamayı amaçlamıştır.

Ancak İtalyan faşizmin, kiliseyi tehdit ederek aştığı, dinsel otoritenin, kendi üstünde olması problemini, günümüzdeki, halkının çoğunluğu müslüman ülkelerin faşist hareketleri yaşamamaktadır. Örneğin sünnî inancın, katoliklikte papa örneği, aynı zamanda siyasi özelliği de bulunan bir otoritesinin bulunmaması, ırkçılıkla yeterince gelişemeyeceğini gören MHP için önce bir Türk–İslam sentezi ve günümüzde işaretleri görülen, ağırlıkla islamcı bir görünüme bürünebilme kolaylığını göstermektedir.

Bununla birlikte ülkemizde faşizm, Kemalizmin özel bir yorumu ile popülist islamî motifleri birleştirerek varolabilir ve genel kabul görebilir. Sorun hangi motiflerin faşist demogojinin unsurlarını teşkil ettiğinden çok, bu demogojinin hangi sınıf çıkarlarına hizmet ettiğinin gösterilebilmesindedir. Örneğin Almanya'da olduğu gibi ülkemizde de faşizm mezhep ayrılıklarının olduğu yerde "hepimiz Türküz" diye Türk olmayı öne çıkarabildiği gibi halkın dinsel inançlarını okşamayı da deneyebilir. Gene aynı zamanda "Atatürkçülük ve laiklik"ten bahsedebilir. Bu birbirinden farklı üç motif arasında ilişki kurmayı gerekli görmez.

Yığınların günlük hayatıyla doğrudan ilişkisi, horlanan ezilen ve hızla yoksullaşmayla birlikte, iyice belirginleşen gelir dağılımındaki aşırı bozulma nedeniyle insanî değerlerine sahip çıkamaz hale getirilen yığınların hayatlarındaki manevi boşluğu doldurmak olan bu demogojik saldırı, başka bir unsurla birleştiğinde işlevselleşir. Bu unsur yığınlara düşman göstermektedir. Her şeyin sorumlusu olan ve ona karşı savaşılmazsa, bütün değerlerin elden çıkacağı düşman bütün faşizmlerde komünizmdir, devrimdir. Ancak tali düşmanlıkların yaratılması da ihmal edilmez. Bu komşu bir ülkede de olabilir. Mason örgütleri de olabilir, yahudiler de olabilir.

Almanya ve İtalya'daki faşist hareketlerin çıkışlarında anti-kapitalist şiarlara sahip olduğu bilinmektedir. Benzer şekilde MHP'de "Savaşımız vurguncu düzenedir" gibi şiarları duvarlara yazmışsa da, görüntüde bile anti-amerikan bir tutum göstermemiştir.

"12 Eylül'den hemen önce gelen, Komer türünden CIA bağlantılı Amerikan Büyükelçisi Spain, 12 Eylül'den hemen sonra gittiği Washington'da yazdığı anılarında Albay Türkeş'i de anlatmadan edemiyor.

"Gerçekten, genel olarak, bize sıkıntı yaratacak ölçüde, pro-american, Amerikan tarafları, biliniyordu."

"Türkiye'nin Birleşik Devletler ile yakın bağlarına verdiği önemi vurguladı.

"Örnek verdi, Birleşik Devletler'in kendi özgür toplumunda komünistlere hoşgörü gösterebileceğini ve göstermesi gerektiğini söyledi. Eğer Türkiye Batı yarıküresinde olsaydı Türkiye de aynını yapabilirdi. Fakat Sovyetler Birliği'ne komşu olunca, Türkiye'nin kendi komünistlerini, olabildiğince tam ve şiddetle ezmekten başka tercihi yoktu."

(J.W. Spain, American Diplomacy in Turkey, Praeger, 1984, s. 9–10. Aktaran Y. Küçük, Türkiye Üzerine Tezler, üçüncü kitap s. 439)

Irkçı milliyetçilik, Amerikan muhipliğine; müslümanlık hıristiyan ve yahudi Israil'in hâmisi Amerika'nın uşaklığına, mani olamaz, sözkonusu demogojik dünya görüşü içinde birarada bulunabilir. Bu durum, sadece sivil faşist hareketler için sözkonusu değildir.

Faşist ideolojinin bileşenlerinden biri de, günlük hayatın her alanında çıplak biçimde varolan şiddetle birleştirilmiş burjuva mülkiyet dalgasıdır. Bu dalganın propagandası, yığınlardaki mülksüzleşme süreciyle paralel bir yükseliş arzeder. Şiddetin ürküttüğü yığınlar, siyasi kalıtım ve geleneksel dayanışma biçimlerinden koparıldıkça, yoksullaşmalarıyla ters orantılı olarak bu propagandanın hedefi olur ve etkilenirler.

Bu etkileniş, bireysel ve günübirlik gerçeklere aşırı bağlılık, günlük çıkarların ufkuyla sınırlı, daraltılmış bir dünyada yaşayan ve birbirinin rakibi haline getirilmiş insanların oluşturduğu bir toplum yönünde gerçekleşir. Köşeyi dönme, erdemsiz ama becerikli olma, toplumsal sorumluluklardan uzak, sadece kendi varlığını esas alan çıkarcı ve bireyci bir hayat tarzına yönelme, fuhuş, ihbarcılık, her türden dolandırıcılık ve genellikle yürürlükteki yasalara uygun haksız zenginleşme, hırsızlık vb. yeni toplumsal değerler sistemin unsurları haline gelir.

Faşist ideolojinin genel unsurlarıyla, günlük hayattaki, birbirinin zıddı gibi görünen, bu yeni değer ölçülerinin ilişki-

si; ufku terörle daraltılmış yığınların günlük hayatında kurulamaz. Faşist ideoloji ve propagandanın eklektik tutarsız ve hatta saçma oluşuyla, yığınlara sunduğu hayat tarzının aşağılık değer ölçülerine dayalı oluşu, yığınlar için de tutarsız, saçma ve aşağılık göründüğü anlamına gelmez. Sürekli ve ısrarlı propagandanın etkisinin kırılması, gene sürekli ve ısrarlı bir karşı propaganda ve teşhir ile mümkündür. Karşı propaganda sadece teşhirle yetinemez. Aynı zamanda, hayatın her alanına ilişkin cevapları olan, sistematik ve insanlığın bütün olumlu mirasını geliştiren yeni değerlerin propagandası zorunludur.

3. Klasik tanım ve "açık terör" meselesi

Her devlet, en demokratik burjuva devlet ve proletaryanın devleti dahil, örgütlü şiddeti içerir ve son tahlilde birer diktatörlükten başka bir şey değildir. Ancak şiddetin uygulanması hukuk'la; örgütlenmesi, düzenlemesi ve tekel durumu siyasî süreç ve mekanizmaların işleyişiyle örtülmüştür. Hukukun yaratılması ve biçimlenmesi, siyasi süreçlerin ürünü olan organlar eliyle gerçekleştiği ölçüde, şiddetin uygulanması yığınların günlük hayatının dışına taşınmış olur. Faşizm koşullarında ise, başta siyasi karar süreçlerinin ortadan kaldırılması veya şeklî hale getirilmesi ile, buna paralel olarak siyasi iktidarın aşırı daraltılması ve bu iktidarın hukuku doğrudan biçimlendirmesiyle, devletin şiddet tekeli örtülerinden soyulmuş hale gelir.

Aynı zamanda şiddetin kullanımı yaygınlaşır ve görülmemiş ölçüde genişletilir. Bu durumu hukuk örtüsüne sokmak için, hukukta yapılan değişiklikler, kanun yapma yetkisinin siyasi süreçlerin dışında, ya da biçimsel hale getirilmiş, siyasî katılımın aslî unsurlarını dışlayan süreçler sonucunda oluşmuş, hiçbir demokratik "sızma" ya izin vermeyen organlar tarafından gerçekleştirildiği için, şiddete örtü sağlamazlar.

Şiddetin yaygın kullanımı, devlet organlarının da bu amaçla uygun kurumlaşmalarla donatılmasını ve bu kurumların kalıcılığının sağlanmasını gerektirir. Faşizme karşı direnişin varolduğu koşullarda ve alanlarda bütün açıklığıyla kullanılan şiddet, direnişin ezilmesi veya direnebilecek unsurların susturulmasından sonra kitlelerin günlük hayatından çekilebilir. Fakat bu çekilme verili alanda ve verili anda gerekli bulunmadığı içindir. Yoksa kurumlaşmaların ortadan kaldırılması veya bir direniş halinde şiddetin uygulanmayacağı anlamına gelmez.

Direnişin ezilmesinden ve faşist rejimin yerleşmesinden sonra, şiddetin günlük hayatın bazı alanlarından çekilmesinin, bazı sol unsurlarda bir "yumuşak iniş" veya bir "demokratikleşme süreci başlangıcı" izlenimi vermesi, rejimin niteliklerinden çok, bu unsurların solculuklarının özelliklerinden kaynaklanan, değişik tarih ve ülkelerde örnekleri görülen gelişmelerdir.

4. Faşizm koşullarında tekelci sermaye birikimi

1. Kâr oranlarının düşme eğilimi yasasının işleyişi .

Üretimde yeni tekniklerin kullanılması, teknolojinin iyileştirilmesi, sermayenin organik bileşiminde artışa yolaçar. Kapitalistin nisbî artık–değer talebinden kaynaklanan sermayenin organik bileşimindeki artış, emeğin ortalama üretkenliğinin, işkollarında ve giderek bütün işkollarını kapsayacak şekilde artışına yolaçar. Sermayenin bileşiminde meydana gelen değişiklik kâr oranlarının düşmesine yolaçarken, emeğin üretkenliğinin artmış olması kâr kütlesinin büyümesini doğurur.

Çünkü, hiç şüphesiz yeni bir teknolojinin uygulanması birim maliyetlerini düşürürken, aynı zamanda üretimin kütleselliğini sağlar.

Kâr oranlarının sermayenin organik bileşimindeki artışa

bağlı olarak düşmesi eğilimine karşı, frenleyici rol oynayan faktörlerin varlığı, gerek üretim sürecinin kendisinde ve gerekse sınıf mücadelelerinde önemli sonuçlar yaratmaktadır.

Bu faktörlerden nisbî artı-değer'in kâr oranının düşmesini dengeleyici özelliğinin geçiciliği bilinmektedir. Bizi daha çok ilgilendiren yöntemlerse

a. İşgününün uzatılması suretiyle kâr oranının tekrar yükseltilmesi;

b. Emeğin yoğunlaştırılması ve işçinin sömürülme derecesinin artması;

c. Nisbî fazla nüfus, dolayısıyla kütlesel işsizlik sonucu ücretlerin düşürülmesi;

d. Dış ticaretle somutlanan uluslararası işbölümü yoluyla, bağımlı ve ekonomik bakımdan azgelişmiş ülkelerden ham ve yarı işlenmiş madde, malzeme ve tüketim malları ithal edilmesi ve gelişmiş kapitalist ülkelerde nisbeten ucuz sanayi ürünlerinin bu ülkelerde daha yüksek fiyatlarla ihraç edilmesi gibi yöntemlerdir.

Diğer yandan holding örgütlenmesi de, şirketler zincirini kontrol eden sermaye grubunun, elde edilen kârın tamamını dağıtmamak suretiyle kâr oranlarının düşmesine karşı bir fon yaratmaya imkan vermesi bakımından etkin ve yaygın bir tedbir oluşturmaktadır.

Bağımlı ülkelerde kapitalizmin gelişimi, bağımlılık ilişkisinin niteliğiyle önemli ölçüde belirlenen bir görünüm arzader. Tarım ve sanayinin yapılanmasında emperyalizmin dayattığı uluslararası işbölümü modeli etkin olur. Ancak emperyalizmin dayatması, bağımlı ülke egemen sınıflarının ciddiye alınır bir direnciyle karşılaşıyor değildir. Bu sınıflar, genellikle başından itibaren işbirlikçi bir nitelik gösterirler. Günümüzde işbirlikçi sıfatı genellikle "işbirlikçi tekelci sermaye" şeklinde tekellere ilişkin olarak yaygın kullanılıyorsa da, işbirlikçi olan sadece tekeller veya onların bir bölümü değildir. Tersine tekelci olmayan sermaye kesimleri de üre-

tim kollarının niteliğine göre değişiklik gösterebilen çeşitli büyüklük düzeylerinde uluslararası sermayeyle yoğun ve karmaşık ilişkilere girmektedirler.

Bağımlı, geri ve ulusal ihtiyaçlara göre çarpık gelişmiş kapitalistleşme süreçleri hem kapitalist–emperyalist sistemin bunalımlarını, hem de kendi niteliğinden kaynaklanan bunalımları yaşama durumundadır. Tekelci aşamada bağımlı kapitalistleşme, bunalımını aşmada, gelişkin kapitalist ülkere göre çok daha fazla faşizm ihtiyacı duyar. Faşizmin karşı devrimciliğine ilişkin söylediklerimiz hatırda tutulmak kaydıyla, yukarıda söylenen kâr oranlarının düşme eğilimini frenleyen yöntemler, işbirlikçi tekellerin iştahını kabartır.

Ekonominin bütün alanlarının tekelci ihtiyaçlara göre yeniden yapılandırılması, deyim yerindeyse, tekellere göre hiza ve istikamete getirilmesi; siyasî ve hukukî yapının, devlet yapısında gerçekleştirilen bir dizi kurumlaşma ile birlikte, tekelci aşırı sömürüyü garanti edecek biçimde düzenlenmesi, bunalımdan çıkışın tekelci alternatifi olarak bir bütünlük gösterir.

Ancak bunalımdan çıkış formülünün iki niteliğine dikkat çekmek yerinde olur. Bu çıkış münhasıran tekeller içindir. Ülke ekonomisinin veya halkın bunalımdan çıkışı, bu formülle değil, tersine devrimci alternatifin güç kazanmasının sonucu olarak mümkündür. İkinci olarak tekelci formül emperyalizmle bütünleşme ve bağlılık ilişkilerinde varolan durumdan daha da ileri bir aşamayı öngörür. Ülke sömürgeleşir, halk köleleşir.

Faşizm koşulları altında, tarımdan ve ticaretten, sanayi ve bankacılık sektörüne; tekelci olmayan kesimlerden tekellere sistematik kaynak aktarımı gerçekleşir. Ancak hızlı sermaye birikimi esas olarak yoğun sömürüyle gerçekleşir.

Ücret, faşizm koşulları altında, işgücünün kendisini yenilemek için ihtiyaç duyduğu geçim araçlarını satınalmaya yetmez. Geçimlik malların kalite ve miktar olarak mutlak as-

gariye itilmesi de, bunların satınalınmasına imkan sağlamaz. Önce işçi ailesinin yerine, sadece işçinin geçimini ölçü alan ücret hesaplaması, daha sonra ihtiyaçların daha kalitesizlerle ikame edilmesine rağmen ve son olarak miktarda mutlak asgariye inilmesine rağmen ücret yetersiz hale gelir. Bu durumda çalışanlar ikinci bir işte çalışma imkanı bulmaya çalışırlar. Asgari bir yeniden üretim için, işgücünün kiralanması sekiz saatten yukarı doğru tırmanışa geçer. Doğal olarak daha fazla süre için çalışabilmenin, kitlesel işsizlik şartlarında bir şans haline geleceği açıktır. İşe talebin böylece katlanan bir artış göstermesinin patronlar için ücretleri düşürmede yeni bir pazarlık imkanı yarattığı açıktır. Faşizm koşullarında "Sekiz saatlik işgünü" talebi, doğrudan anti-faşist bir talep niteliği kazanır.

Kaldı ki, işgücünün uzaması sadece ikinci işte çalışma biçiminde gerçekleşmez. Zorlamalar, yemek saatlerinin kısaltılması, zorunlu ihtiyaçların yasaklanması, fazla mesainin yoğun biçimde ve zorunlu hale getirilerek uygulanması suretiyle de işgünü sekiz saatin çok üstüne çıkartılır.

Çalışma süresinin artmasına rağmen ücretlerin emek gücünün yeniden üretimine yetmemesi, mutlak açlık sınırına itilmiş işçi yığınlarında, kendisini değişik biçimlerde ortaya koyan tepkiler yaratır. Bu tepkiler gizli açık örgütlenmeler ve ne ölçüde sınırlı olursa olsun, sendikal imkanların kullanılmasına daha yoğun bir ilgi biçiminde ortaya çıkabileceği gibi; ahlâkî çöküntü, yaygın tembellik, kişisel kurtuluş çabaları ve işçiler arasında rekabet gibi biçimlerde de görünebilir. Ancak kendisini siyasî bir program içinde tanımlamamış, kitlesel karşı çıkışlar, kendiliğinden ve bazan örgütlü eylemlerden çok daha şiddetli biçimler alabilen biçimde de tezahür edebilir.

Özellikle kendiliğindenci nitelikte eylemlerde, gelir dağılımında meydana gelen uçurumların tahrik edici rolü sözkonusudur. Ancak yaygın ve sürekli şiddetle birleştirilmiş

mülkiyetçi ve bireyci ideolojik propaganda, bu tür tepkilerin devrimci bir örgütlenmeye dönüştürülmesinde önemli bir geciktiriciliğe sahiptir.

Gelişkin teknolojilerin üretime sokulması yoluyla emeğin üretkenliğinin artırılması, buna karşılık ücretlerin yükseltilmemesi yoluyla sömürünün yoğunlaştırılması bağımlı ülkelerde ancak, belli işkolları için sözkonusudur. Daha sık raslananı ise, işyerlerinde kurulan baskı uygulamaları ile emeğin yoğunlaştırılması yöntemidir. Bu amaçla işyerleri "kışla"ya çevirilir. İşçilerin başına resmi veya patronların kendi kurdukları işyeri polisi denilebilecek görevliler dikilir. Bu bazan doğrudan doğruya sarı sendikacılar eliyle de yürütülebilir.

Uluslararası işbölümünün bağımlı ülke işbirlikçi tekellerine tanıdığı üretim ve pazar imkanlarının, ağırlıkla geri teknolojiye dayanan kollarda olması ve gerek ulusal, gerekse uluslararası pazarlardaki rekabet koşulları, sömürünün yoğunlaştırılmasını giderek daha çok zorlamaktadır. Maliyetlerde düşürebilecek tek faktörün ücretler olması ve bunu da devletin şiddet tekeline dayandırarak garanti edebilmesi patronlar açısından bu yolun pervasızca kullanılmasına yolaçar.

Sonuç olarak, gerek sermaye birikiminin aşırı hızlandırılması, gerek işbirlikçi tekellerin dış ticaretin niteliğiyle somutlanan, uluslararası işbölümünün kendilerine tanıdığı imkanlar bakımından, faşizm koşullarında emeğin görülmemiş boyutlarda sömürülmesi; rejimin devrimci alternatifinin güçlenmesinde de büyük potansiyeller yaratır. Ancak bu potansiyelin örgütlü bir güce dönüştürülmesinin önünde çok ciddi engellerin varlığına da işaret etmeye çalıştık. Karşı ideolojik propagandanın örgütlendirilmesi, örgütsel çalışma ve yığınların kendi eylemlerinden öğrenmesinin, siyasi çalışmadaki öneminin altını özellikle çizmek gerekir.

EYLÜL'ÜN FARKLI TARİFLERİ

12 Eylül darbesi ve siyasî hedeflerine ilişkin olarak, solun büyük bölümü "faşizm" tesbiti yapmakla birleşti. Bu "birleşme"nin çok genel olduğunu söylemek gerekiyor. Yani çözümleme düzeyinde ortaya çıkan farklılaşmaları doğrudan doğruya konu almıyor. Tesbit düzeyinde görülen farklılaşmayı tartışırken, kuşkusuz aynı tesbiti yapmakla birlikte, bu noktaya çok farklı noktalardan gelmiş olanların yaklaşımları da daha dolaylı biçimde tartışılmaya çalışılıyor.

TKP 12 Eylül'ün hemen arkasından yayınladığı bir bröşürle, rejimi faşizm biçiminde tanımlamadığını duyurdu. Ancak bununla kalmadı, tutumlarını uzun gerekçelerle izah etti. Bu noktanın bir adım daha ilerisine geçilerek, faşizm tesbiti yapanların bir bölümü bu partinin yayınlarında eleştirildi. Eleştirilere şöyle bir örnek verilebilir: "TİP–TSİP. Kürt Devrimci Demokratları, cuntaya konum alıyorlar. Partilerine yönelik saldırılara göğüs germeye ve örgütlenmeye çalışıyorlar. Ama bu parti ve gruplar, cuntayı faşist olarak nitelemekte var olan çelişkileri ve savaşım olanaklarını göremiyorlar, geniş demokratik güçleri birleştirebilecek esnek bir tutum takınamıyorlar. Bu parti ve gruplar, cuntanın Türkiye'de faşist hareketi temsil eden MHP'ye de vurduğunu unutuyorlar. Oysa bu faşist hareketi tümüyle yok etmese de önemli bir göstergesidir. (TKP–TKP/İşçinin Sesi. TKP/Devrimci Kanat İddianame. İstanbul SYK Askerî Savcılığı. İstanbul, 1982, s. 85).

Sözkonusu eleştirilere gene kendi yayınlarından çok sayıda örnek verilebilir. Bu örneği seçmemizin nedeni, bu partinin, ülkedeki rejimin tanımlanması gibi, programatik bir konuya bile "geniş demokratik güçleri birleştirebilecek esnek bir tutum" anlayışıyla yaklaşabildiğini göstermektedir. "En geniş demokratik güçler"in başta sosyaldemokratlar olmak üzere, MHP dışındaki bütün burjuva politik akım ve partiler şeklinde anlaşıldığını, gene bu parti, günlük basın dahil, görüşlerini dile getirdiği her yerde ortaya koyuyor. AP, CHP ve MSP'yi "küstürmemek" nezaketinin gösterildiği tek konu, şüphesiz rejimin adlandırılması değildir. Tabiidir ki, bu nezaketin hiçbir teorik değeri bulunmuyor. Aynı şekilde teorik hiçbir değeri bulunmayan "askersel devirme" tanımının sosyalist kavramlarla içerden hiçbir ilgisi olmadığı söylenmelidir.

TKP, daha sonra "cunta içindeki faşistlerin belirleyici hale geldikleri" gerekçesiyle, "askersel devirme"yi "faşizm" ile değiştirdi. Askeri yönetimi oluşturan beş kişi arasındaki ayrımı hangi kıstaslara göre yaptıkları, beş kişi arasındaki ilişkilerin izlediği seyrin özelliklerini, meydana gelen "köklü" değişiklikleri kendilerinden öğrenebilmiş değiliz.

Bununla birlikte, bugün hâlâ sözkonusu değişiklikte ısrarlı olduklarından da emin olmak mümkün değildir. Ancak bu partinin görüşlerinde meydana gelen değişikliklerin ülkedeki bazı gelişmelerle ilgili olduğunu görmek gerekir. I. "askersel devirme"nin "faşizm" ile yer değiştirmesi. Büyük Türkiye Partisi (BTP)'nin kapatılmasının hemen arkasından gerçekleşmiştir. 2. Bu partinin rejime ilişkin "eleştirilerinin" tamamını yumuşatması veya geri çekmesi. Avrupa Topluluğu ile ilişkilerin hızlandığı günlerde ortaya çıkmıştır. Gösteri yanı ağır basan. Boran'ın cenazesi ile ilgili yumuşamayı AET ilişkilerine bağlayan TKP ve TİP; Genel Sekreter Yağcı'nın sözleriyle "Özal'ın en önemli niteliği olan pragmatizmi" ne güven duyarak yasal ve açık hale gelebileceklerini ummuşlardır.

Görüldüğü gibi "MHP'liler de darbe yedi. O halde faşizm değil"; "Demirel'in partilerinden birisi kapatıldı. O halde faşizm" ; "Avrupa Topluluğu'na girilecek. "Komünist Parti" lazım olur. O halde demokratikleşme sürecine katkıda bulunalım. "Bu partinin konumuzla ilgili serüveni özetle budur.

2. "Olağanüstü devlet " tesbiti eksiktir.

Diğer yandan "olağanüstü devlet" tanımlamasıyla farklılaşan "sol"lar oldu. Ancak buradaki farklılık, sadece çözümlemeyi sonuna kadar götürmemiş olmaktan ibarettir. Bilindiği gibi "olağanüstü devlet" genel bir kategoridir. "Faşizm, olağanüstü devlet biçiminin özel bir rejim biçiminden başka bir şey değildir; bunun dışında. Bonapartizm ve çeşitli askerî diktatörlük biçimleri gibi biçimleri de vardır." (N. Poulantzas, Faşizm ve Diktatörlük s. 8). Açıktır, sadece "olağanüstü devlet" demek hiçbir şey söylememek anlamındadır.

3. "Bonapartizm" zorlama bir benzetme çabasıdır.

Bonapartizm tesbiti ise, görüntü benzerliği üzerine inşa edilmiş görünmektedir. 1848 sonrası Fransa'sında, işçi sınıfını geriletmiş mülk sahibi sınıflar bloğunun, kendi iç mücadeleleri (kralcı grupların birbirleriyle ve cumhuriyetçilerle; cumhuriyetçilerin birbirleriyle ve kralcılarla) sonucu doğan "denge" ve "iktidar boşluğu"nu Louis Bonapart'ın ordu ve lümpenlere dayanan darbeyle doldurması, 1980 12 Eylül'ündeki Türkiye ile benzerliği aşırı zorlama ve yüzeysellikle mümkün olabilecek bir politik manzara arzetmektedir. Türkiye'ye bu görüntünün taşınabilmesi, sınıflara değil, politik partiler arasındaki çekişmelere ve özellikle bu çekişmenin günlük görüntüsüne bakmak ve bu görüntüyü esas almakla mümkündür. Gerçekten CHP–AP ve AP ile MHP, MSP ve CGP arasındaki bloklaşma ve çekişmelere ama yalnız bu göstergeye bakarak ve sonunda ordu eliyle gerçekleştirilen "müdahale"yi temel alarak Bonapartizm tesbiti yapılabilir. Ancak bu tesbit yanlış olur. Çünkü :

a) 12 Eylül, siyasi–iktisadî bir programı uygulamak üzere yapılmış ordunun gerçekleştirdiği bir darbedir. Herkesin üzerinde ittifak ettiği gibi, bu program, işbirlikçi tekellerin ve emperyalizmin bütün taleplerini, sistematik biçimde ihtiva etmektedir. Darbe 1851'dekinin aksine serseri bir terör uygulayarak hemen her sınıfa rasgele yönelmemiş yöneleceği sınıfı ve unsurları büyük bir netlikle ayırdetmiştir.

b) 12 Eylül öncesinin burjuva partileri arasındaki çekişmenin, sözkonusu çekişmelerden kolayca görülebilir farkları bulunuyor. Bir devrimi bastırmış ve artık kendi arasında iktidar kavgası yapan mülk sahibi sınıflar bloğunun sert iç kavgalarıyla; düzenini güvende hissetmeyen, devrimci muhalefeti ezmek ve yoketmek isteyen bunun için köklü bir "restorasyon" programından yana olduğunu farklı biçimlerde dile getiren, ancak bu programın hazırlanması ve yürürlüğe konması için biraraya gelemeyen burjuva partilerin günlük, cesaretsiz kavgalarını birbirine karıştırmamak gerekir. Partilerin lider kadrolarının, gelen müdahaleyi görmediklerini, burjuva politik kadroların böyle bir gelişmeyi istemediklerini iddia etmek veya bu tür iddialara inanmak safdilik olur. Demirel 24 Ocak Kararları'nın siyasi sorumluluğunu hâlâ kimseye bırakmıyor. Darbeye ve darbenin gerçekleştirdiği "anayasa" dahil düzenleme ve kurumlaşmalarla ilgili olarak kişisel ve şekli itirazlar yapıyor. CGP, darbenin o ölçüde taraftarıdır ki, genel başkanı T. Feyzioğlu'nun başbakanlığı düşünülüyor. MHP ise Agâh Oktay Güner'in sözleriyle "Fikirleri iktidarda kadroları içerde"dir. MSP'nin itirazları daha çok olmakla birlikte bu partinin orta ve üst düzey kadrolarının bir bölümü de dahil "islamcı" kesim, 12 Eylül sonrasının "halka daha fazla din" sunan rejiminden hoşnuttur. Ecevit ise, ekonomik politikaya itirazlar yapmakla birlikte, "anarşi paketi"ne "pişmanlık yasası" ile katkıda bulunduğunu söylemekte, ordu içindeki "sızmalara karşı" yürütülen "temizlikten" memnunluk duymakta, darbe yapanların eleştirilmesine karşı ve mücadeleyi yararsız görmektedir. (Hasan Cemal, 12 Eylül

Günlüğü İle İlgili Aktarmalar" Rejim ve Sosyaldemokrasi" başlığı altında yapılacak).

Şüphesiz parti liderlerinin, hepsinin, bütünüyle aynı beklentileri paylaştığı ileri sürülemez. Fakat beklentilerin antikomünizm ve işçi sınıfı düşmanlığı gibi değişik dozlarda da olsa, ortak paydalara sahip olduğunu söyleyebiliriz.

Sorun, düzenin karşılaştığı düşünülen sorunların, olağan işleyiş içinde çözümlememesi ve olağanüstü bir işleyiş kurumlaşma ve yöntemlere duyulan ihtiyaçla ilgilidir. Burada farklılığın, olağanüstü mekanizma ve işleyişlerin olağan mekanizma ve yapılarla ilişkisi sorunundan kaynaklandığı görülmelidir. Darbe ve parlamento, darbe ve siyasi partiler darbe ve burjuva siyasi kadrolar gibi başlıklar altında beklenti farklılıkları incelenebilir.

Faşizmin tesbitinin değil, Bonapartizm tesbitinin "yaratıcılığa açık" olduğunu ileri sürenler oldu. Önemli olan bilimdışı bir yaratıcılık merakının tatmini değil, gelişme ve gelişmenin anlamını doğru çözümleyebilmektir. Bu yüzden rejim hakim sınıflar içindeki bir çekişme durumunun bir askeri müdahale ile, yeni bir aşamaya gelmesi gibi benzerliklerle yetinilerek açıklanamaz. Yerli yerine oturtulması gereken ayırdedici başka çözümlemelere ihtiyacımız var. Ülkedeki tekelci yapı emperyalizmle siyasi, iktisadi ve askeri ilişkiler ve bu ilişkilerin bölgedeki gelişmeler karşısında Türkiye'ye yüklemek istediği yeni roller ve bu rollerin gerektirdiği şekillenmeler, devlet mekanizmasının 12 Eylül'den çok daha önce başlayan yeni organlarla takviye edilmesi süreci, hakim sınıfların 1977'den itibaren farklı bir ivme ve yoğunluk kazanan hesaplaşma süreci iktisadî ve siyasi bunalım, bunalımdan çıkış için tekellerin programı, vb. böyle kapsamlı bir çözümlemenin temel başlıkları olabilir.

İlle de, 12 Eylül sonrasına, Bonapart darbesinden bir şey taşınmak istenirse, Marks'ın şu sözlerini önerebiliriz. "Fransız burjuvazisi de darbenin ertesi günü bağırdı: Artık

yalnız 10 Aralık derneğinin başkanı kurtarabilir burjuva toplumunu! Artık yalnız hırsızlık kurtarabilir burjuva toplumunu. Yalnız piçlik aileyi,; düzensizlik, düzeni kurtarabilir".

4. "Askerî diktatörlük" tesbiti kendiliğindenci bir yaklaşımın işaretidir.

Askerî diktatörlük tesbiti ise, iki ihtimali akla getirmektedir:

a) Eğer bu tesbit Latin Amerika'daki askeri diktatörlüklerden hareket eden bir tesbitse: Latin Amerika'da askerî diktatörlüklerin görüldüğü ülkelerin daha çok, bizdekinin aksine; sınıfsal ayrışmanın gelişkin olmadığı, üretici güçlerin gelişme düzeyinin geri, ülke ekonomisinin çok az sayıda sektöre dayalı ve genellikle çok az sayıda ailenin ekonominin bütününü kontrol eder durumda bulunduğu ve siyasi gücü de elinde tuttuğu ülkeler olduğu hatırlanmalıdır. Bu ülkelerde ordu üst kademeleri hakim sınıfların dolaysız bir parçasını oluşturmaktadır. Bağımlı, yeni sömürgecilik ilişkileri içindeki ülkelerin, süreklilik arzeden iktisadi ve siyasi bunalım ve istikrarsızlığına karşı, gerek işbirlikçi hakim sınıfların, gerekse emperyalizmin başvurduğu formül hep baskı ve şiddetle güvence altına alınmış azgın bir sömürü ve yağma politikasıdır. Ancak devlet eliyle yürütelen baskı ve terörün her biçimi faşizm diye nasıl tanımlanamazsa: faşizmin ille de sivil bir siyasi hareket olarak iktidara geleceği de ileri sürülemez. Bu noktaya tekrar döneceğiz.

b) Askeri diktatörlük tanımlanması ülkemizde yaşanan önceki askeri müdahalelerden hareket ediyorsa sanıldığının aksine, bu müdahalelerin bir "gelenek" yarattığı düşüncesi sosyalist sola, burjuva basının köşe yazarlarından sızmış bir "galat–ı meşhur"dur. Doğru olan her darbenin programına bakmaktır. Sınıflardan ve onların programlarından bağımsız bir ordu ve böyle bir ordunun zaman zaman gerçekleştirdiği darbeler şeklinde bir düşünceyle karşı karşıya olduğumuzu düşünmüyoruz. Dolayısıyla 27 Mayıs'a 12 Mart'a ve 12 Ey-

lül'e içinde yeraldıkları sınıf mücadeleleri çerçevesinde yaklaşmak gerekir. Sorunu genelleme yapma temelinde ele alınca. "12 Eylül dönemi"nin de, 12 Mart'a benzer biçimde bir "yumuşak iniş"le sonuçlanacağı gene 27 Mayıs ve 12 Mart'ta olduğu gibi" askerlerin çekilmesiyle" düzenin olağan işleyişine döneceği bir kısım sol'un beklediği gibi bir "demokratikleşme süreci"nin yaşanacağı beklentisinin, bu tanımlamanın mantıksal sonucu olacağı açıktır.

Özellikle bu yaklaşım, yaklaşık on yılda bir yapılan, askerlerin bir süre yöneticilik yapmasından sonra yerlerini sivillere terketmesiyle "demokratikleşme"nin başladığı bir "model" öngörmeleri bakımından, çok belirgin bir kendiliğindenci anlayış sergilemektedir. Birbirinden "nisbi demokratik dönemler"le ayrılan "askeri diktatörlük" dönemleri veya tam tersi gibi görünen "askerî diktatörlüklerle" kesintiye uğrayan "demokrasi" anlayışı aynı bilimdışılığın ürünüdür. Aksine sınıf mücadelesinin sürekliliği içinde önceden hazırlanmış ve ilan edilmiş, yahut yapılanlarla somutlanan programların sınıf niteliği bakımından askerî müdahalelerin "aynı işleri" yaptığı değil, birbirinin devamı niteliğinde programları uyguladığı söylenmelidir.

Gerçekten de "müdahale"den bir süre sonra yönetim sivil politikacılara, üstelik de seçimle devredilmektedir. Ancak müdahale öncesi ve sonrası, düzenin yasallığı bakımından her defasında önemli değişiklikler göstermektedir. Aynı zamanda, devletin yeni kurumlar ve eskilerinin reorganizasyonuyla güçlendirilmesi bu dönemlerin niteliklerindendir. Genellikle 12 Mart ve 12 Eylül'den farklı ele alınan 27 Mayıs da düzenin uzun vadeli güvencelerinin yaratılması ve devletin güçlendirilmesi, takviye edilmesi bakımından farklılık göstermemektedir. Bu güçlendirme ve takviye edişin ölçüsü, sınıf mücadelesinin gelişkinliğinin de bir göstergesini oluşturmaktadır.

Düzenin yasallığındaki değişikliğe daha sonra değine-

ceğiz. Ancak bu değişikliğin, daralma yönünde olduğunu söyleyebiliriz. Bu darlık, örneğin siyasi partiler "yelpazesi'nin sol ucunun iptal edilmesi gibi kolay görünen bir daralmayla sınırlı değildir. Daha da kapsamlı olarak seçimlerle iktidara gelmesi muhtemel düzen partilerinin program, kadrolaşma ve politikalarında bir aynılaşma, aralarındaki farkları, deyim yerindeyse "usul hakkında" farklara indiren bir daralmadan bahsetmek uygun olur. Daha açık bir ifadeyle sözkonusu daralma sadece tekelci politika yapmak anlamında bir daralmadır.

Zaten tekelci kapitalizm aşamasında yaşanan bunalımın çaresi olarak, tekeller devletle bütünleşme, içiçe geçme ve devlete bütünüyle sahip olma formülünü, yani devlet tekelci kapitalizmine geçmeyi önerirler. Bu öneri sahip olunan iktisadî ve siyasî manevra olanakları ve devlet geleneğinin güçlülüğü gibi karmaşık bir dizi faktöre bağlı olarak ve tabii bunalımdan çıkışın devrimci alternatifinin güçsüzlüğü durumunda, sözünü ettiğimiz "manevra"larla gerçekleştirilir. Bu geçişin tamamlanması devletin oligarşik bir nitelik kazanması mali oligarşinin devletle nihai bütünleşmesiyle gerçekleşir. Gelişkin kapitalist ülkelerin Almanya ve İtalya hariç, böyle bir gelişmeyi yaşadıkları biliniyor. Ancak iktisadî imkânları sınırlı, sömürgesi olmayan veya yeterli bulunmayan, kapitalistleme sürecine geç girmiş, devletin siyasi manevra imkânları yetersiz ülkelerde bu geçiş, yığınların geçişin maliyetini yüklenmek istememelerine karşı devletin sahip olduğu şiddetin açık ve sistematik kullanılmasıyla sağlanır.

Bu geçişin tamamlanması hangi yolla olursa olsun benzer devlet yapıları ortaya çıkarır. Bu devlet, kurumlaşmaları, halkı kontrol imkânları tekelci sınıf karakteri ve varsa, her türlü demokratik mekanizmayı sonuna kadar biçimselleştiren, iktisadî ve siyasî yapılanmasıyla oligarşik bir devlettir. Fakat bu geçişin tamamlanması, özellikle bağımlı ülkeler için düzenin sürekliliğini, istikrarını garanti etmez. Tekelci sömürü ne ölçüde yoğunlaşırsa yoğunlaşsın, işbirlikçi tekellere, di-

ğer sınıf ve tabakalara iktisadî ve siyasî tavizler verebilme imkânlarını hiçbir zaman vermez. Kaldı ki, işbirlikçi tekellerin sermaye birikiminin tek kaynağı, kendi ülkelerinin üretici güçleridir ve üretici güçlerin sonuna kadar sömürülmesi, aynı zamanda ülke kaynaklarının emperyalizme aktarılması anlamına gelmektedir. Geçiş süreci tekellere güçlü bir sermaye birikiminin istikrarını armağan edemediği gibi, gelir dağılımındaki aşırı bozulmalar ve şiddetin kullanıla kullanıla yıpranması ve karşıtını yaratması yoluyla yeni sürekli ve giderek derinleşen istikrarsızlıkların hazırlayıcısı olur. İstikrarsızlığın süreklilik arzetmesi gelişkin kapitalist ülkelerdeki gibi "finans oligarşi" değil, değişik mülk sahibi sınıflardan meydana gelen bir "oligarşi" olunmasından değil; emperyalizme bağımlı, yeni sömürgecilik politikalarının hedefi durumunda bir ülkede olunmasından kaynaklanır. Burada finans oligarşiden farklı bir oligarşi tanımı yapıyor değiliz. Ancak ülkemizde devletin sık sık şiddete başvurmasını böyle bir oligarşik yapıya bağlayanlar bulunuyordu. (Bknz. Kurtuluş Sosyalist Dergi Yayınları, Faşizm ve Anti-faşist Mücadele, s. 11–12 1979).

12 Eylül rejimini askeri diktatörlük olarak tanımlayanlardan bir bölümünün tezlerine burada değinmek yerinde olur. Ülkede zaten oligarşik devlet tesbiti yapmakta olan bu arkadaşlar, 12 Eylül'le gerçekleşen rejimi askeri diktatörlük olarak tanımlamaktadırlar. İki noktaya dikkat çekmek uygun olur. Birincisi 12 Eylül sonrasında meydana gelen değişikliklerin, yukarıdan beri belirterek geldiğimiz devletin güçlendirilmesi; yasallıkta ekonomi ve siyasette meydana gelen ve kalıcılaşmasının garantileri yaratılan daralma; yığınların teslim alınmasında sonuna kadar kullanılan şiddet ve ideolojik saldırı konularında yapılanların nitel değişiklik yaratan bir toplam oluşturduğu atlanmaktadır. İkincisi, faşizmin iki klasik örneğe bağlı anlaşılması, teferruatın da sınıf özü seviyesinde kavranmasına yolaçmakta, ülkemizde olup bitenlerin sınıf özü karşısına iki klasik örneğin teferruatına uygun olmayan farklılıklar çıkarılmaktadır.

MHP ve DEVLET

Yakın geçmişin siyasî tartışmalarında çok sığ biçimde gündeme gelen, "faşizmin aşağıdan yukarıya mı, yoksa yukarıdan aşağıya mı örgütlenir" tartışmasına değinmek yararlı olacaktır.

Hiçbir tarihî örnek, tekelci sermayenin sivil faşist bir parti kurduğunu ve bu partiyi güçlendirerek şartlar olgunlaştığında faşist bir iktidarı planladığını göstermemektedir. Tersine faşist partiler tekellerin ihtiyaçlarına cevap verebildikleri ölçüde artan bir destek sağlarlar. Diğer taraftan, sivil faşist partiler devlet mekanizması içinde yandaşlarını çoğaltarak ve kadrolaşarak güçlenmeye çalışırlarken, aynı zamanda devlet mekanizması içinden de himaye edilme, suçlarının üzerine gidilmemesi, bazan da rahatça "suç" işlemeleri için ortamın hazırlanması, devlet imkânlarından faydalandırılma gibi desteklerle gelişir.

Burjuva devletin, kendi legalitesini kendisinin ihlaline yolaçmadan önleyemeceği sol bir gelişmeye karşı, hem legaliteyi bizzat çiğnememek, hem de sola karşı saldırı düzenleyebilmek için, zaman zaman kendisinin dışındaki örgütlere "operasyon" fırsatı ve ortamı hazırladığı değişik ülkelerde ve tarihlerde görülmüştür. 1977 Mayıs'ında suçlu olarak yakalanan ve hakkında dava açılanların bu katliamdan zarar görenlerden olduğu asıl faillerin yakalanmadığı bilinmektedir.

Benzer şekilde 16 Şubat 1968'de, "Kanlı Pazar" olarak tarihe geçen, Amerikan 6. Filosunu protesto eden anti-emperyalist gençliğe karşı düzenlenen saldırıya katılmak için toplanan ve kışkırtılan dindar yurttaşlara, hazırlanan ortam örnek gösterilebilir.

Örnekleri çoğaltmak gerekmez. Devlet güçlerinin yasaların sınırları içinde kalarak engelleyemediği gençlik ve işçi hareketlerine sivil veya bazan yabancı gizli örgütlerin saldırması ve bu saldırıların sorumlularının araştırılmaması olayın

örtbas edilmesi neredeyse "vak'a-i adiyeden"dir. Bu tür faaliyetleri istihbarat örgütlerinin yürütmesi belirli durumlar için geçerli olabilmekte, üstelik yukarıda belirttiğimiz legalitenin çiğnenmesi sonucunu da yaratmaktadır. Bu bakımdan 1960'ların sonlarında, elde hazır bulunduğu için, yetenekleri sınırlı dinci gruplardan yararlanılmış, şiddet kullanmak üzere ve devletin hoşgörü ve desteğinden emin olunarak örgütlenmesine girişilen sivil faşist örgüt ve yan kuruluşların faaliyetleri gelişkinlik kazanınca, esas olarak bu örgütlere dayanılmıştır. Doğal olarak bu yöntem ve imkânların tarih içinde birbirini izleyen faaliyetlerinden bahsetmek yanlış olur. Birlikte, içiçe ve eşzamanlı olarak sola karşı anılan saldırı türleri kullanılmıştır.

MHP tekeller tarafından kurulmamış, tekellerin "biricik" partisi olmamıştır. Böyle bire bir ilişkiler aramak doğru değildir. Ancak bu örgüt, zaman içinde artan bir işlevselliğe ve desteğe sahip olmuştur.

Burada destek diye sözünü ettiğimiz, bir işbölümünü de sergileyen örnekler verebiliriz. 1978–79'da Erzurum MİT bölge toplantılarına MHP temsilcisinin katıldığı günlük basında yeralmıştı. MHP'li militanlar için zamanın Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay, "Onlar milliyetçi gençlerdir" diye övgüler düzerken, şimdilerin demokrasi şampiyonu Demirel, "Bana milliyetçiler suç işliyor dedirtemezsiniz" sözleriyle kol kanat geriyordu. Sokakta siviller işbölümünün kendilerine düşen bölümünü yerine getirirken, daha büyük çaplı işlerde bazan rol oynuyor, bazan da tamamen devre dışı kalıyorlardı. K. Maraş katliamında MHP'liler aktif rol oynamakla birlikte, planlama ve katliamın büyük boyutlara ulaşmasına göz yumma bakımından, konunun MHP'yi aşan boyutları bulunmaktaydı. 1 Mayıs 1977'nin failleri şüphesiz MHP'nin çok üzerinde odaklardı. İşbölümünün emperyalizm ayağı ise, örneğin Çorum olaylarının hemen öncesinde Amerikan ateşesinin bölgeyi bizzat dolaşması şeklinde sahnede görünüyordu.

Faşizm tehlikesini sadece MHP olarak gören ve 12 Eylül'den sonra bu partinin de tutuklamalara hedef olmasından ümitlenen anlayışlar, devlet mekanizması ve devlet–MHP ilişkilerini kavramayan sağ anlayışlar olmakla kalmamakta aynı zamanda örneğin Almanya'da SA'ların başına gelen ve benzerlerini gösterebileceğimiz "felaket"ten haberdar olmayanlardır. Nazilerin iktidara gelme sürecinde sokak hakimeyetini sağlayan SA örgütü "uzun bıçaklar gecesi" adı verilen bir gecede toptan ortadan kaldırılmışlardır. İlle de bütünüyle ortadan kaldırılmaları gerekmez. Sivil örgütlerle eğer hiyerarşik yapısı içinde ordu müdahaleyi gerçekleştirmişse, ordu arasında bir çakışma, bir aynılaşma örgütsel olarak gerçekleşmez. "Fikirler" iktidara geldi diye kadroların da hele hele "sokağa hakimiyet" genel kabul gören ordu eliyle sağlanmışken, artık fonksiyonel olmayan "serserilerin" de iktidara gelmesi, toplumda onlara karşı oluşan tepkinin orduya yansımasından endişe edilmemesi beklenemez. Bu örgütlerin tabanı genellikle "hizaya getirildikten" sonra başlangıçta kitle tabanı sadece devletin silahlı güçleri olan darbenin sivil kitle tabanına dahil olurlar. Eğer ordu tarafından gerçekleştirilen müdahaleden sonra iktidara el koyabilecek, askeri yönetime rakip olabilecek bir sivil güç durumunda bulunsa ve bunu gerekirse güç kullanarak gerçekleştirmenin imkânlarına sahip olsaydı, belki de "fikirleri iktidar" olduğu halde hapse düşmüş olmaktan yakınan siviller, daha hazin bir sonla karşılaşmış olabileceklerdi.

Diğer taraftan MHP tabanının hizaya getirilmesi büyük çaplı sertlik gösterilmesini de gerektirmemiştir. Amerikancılığı milliyetçiliğinden baskın, ırkçılığı genişlemeyi sınırlandıracağı için çok az zahmetle müslümanlığa çarkeden yönetimine itiraz etmeyen, örgüt yapısının sağlamlığını aynı zamanda içe yönelik şiddetle garanti etmeye çalışan, solun direndiği her yerde gerileyen ve devlet kuvvetlerini davet eden, kendi gücünü abartarak, sadece solu korkutmaya değil, kendi tabanına da bağlılık şırınga etmeye gayret eden hareketli

unsurları genellikle lümpenlerden meydana gelen, parti, iktidar ortağı olsun olmasın dünyalık edinmeyi başaran bu yapı orduyla ilk karşı karşıya gelmesinde dağıldı, hiyerarşik yapısr yerle bir oldu. Diğer taraftan uyuşturucu ve kadın ticaretine yönelen ve Mafiayla içiçe geçen yapı, bu alandaki kadrolarını yeraltı dünyasına, yerel politikacılarının önemli bölümünü iktidar olan sağ partiye bir bölümünü de dinci gruplara kaybetti. Geçmişteki işlevini tekrar yaşama fırsatı bulamadığı taktirde, ayrı bir parti olarak aynı kitle tabanına sahip olması mümkün görünmüyor.

Görüldüğü gibi faşizm meselesiyle ilgili olarak sadece MHP'ye bakmak meselenin bir bölümüne ama daha az önemli olan bölümüne bakmaktır.

Aynı şekilde ağırlıkla sivil bir örgütlenmenin kitleleri "harekete geçirmesi"ni temel kıstas almak da konunun biçimsel kavranmasıdır. Gene "ırkçı milliyetçilik" faşizmin ayırdedici ölçütü olarak tarif edilmektedir. Oysa ortak ve temel olan faşist ideolojinin ırkçı–milliyetçiliği değil, devrim düşmanlığı, şiddetli anti–komünizmidir.

Bölümün başında da işaret ettiğimiz gibi, hareket noktası ne olursa olsun, askerî diktatörlük tesbiti yapmak 12 Eylül sonrasını hafife almak anlamına gelmektedir. Çünkü "askerlerin çekilmesiyle" son bulacak veya son bulma sürecine gerecek bir dönemden bahsedilmiş olunmaktadır. Bu sürecin sonunda önceden varolan "oligarşik" yapı'yı görmek, burjuva demokrasisi görmek kadar vahim değilse de, yanlıştır.

ON YILDIR SIRTIMIZDAN ATAMADIĞIMIZ KAMBUR :12 EYLÜL!.

12 Eylül 1980'in onuncu yıldönümündeyiz.

12 Eylül, her türlü demokratik hak ve özgürlüğün son kırıntısına kadar yok edildiği faşist darbenin yıldönümüdür.

12 Eylül, parlamentonun kapatıldığı, mevcut anayasanın askıya alındığı, siyasi parti faaliyetlerinin dondurulduğu tarihtir.

12 Eylül yüz binlerce insanın gözaltına alındığı, işkencelerden geçirildiği her türlü insanı değerin hoyratça çiğnendiği, ülkenin en yiğit evlatlarının yıllar boyu zindanlara, darağaçlarına mahkum edildiği bir rejimin başlangıcıdır.

12 Eylül, emperyalizme köpekçe yaltaklanmanın utanmazca öğünme konusu yapıldığı bir rejimin adıdır.

12 Eylül işbirlikçi tekellerin emperyalizmle birlikte ülke kaynaklarını en vahşi yöntemlerle yağmaya açtığı dönemin adıdır.

12 Eylül işçi sınıfının ve emekçilerin başta her türden örgütlülüğü olmak üzere, ekmeğiyle, aşıyla, sağlığı ve eğitimiyle topyekün saldırıya uğradığı dönemin başlatıcısıdır.

Ama 12 Eylül bütün bunlarla birlikte ve bütün bunlara karşı, 12 Eylül'ü ve geride bıraktığı rejimi bütün sebep ve sonuçlarıyla birlikte paramparça etmek ve tarihe gömmek üzere sürdürülen bir direniş çizgisinin de odağıdır.

Kapitalist–emperyalist Dünyanın Derinleşen Bunalımı ve 12 Eylül

İlk işaretlerini 1960'ların ikinci yarısında vermeye başlayan ve 1970'li yıllarda iyice belirginleşen kapitalist–emperyalist dünyanın bunalımı, bu yıllardan itibaren İMF, Dünya Bankası gibi kuruluşlar ve "petrol krizi" dahil, dış ticaret ilişkileri yoluyla metropol ülkelerden azgelişmiş ülke ekonomilerine aktarılmıştır. Ağır borç ve faiz yükü zorlayıcı ödeme planları, düşük büyüme hızı, yüksek enflasyon ve yüksek oranlı işsizlik, az gelişmiş ülkelerin ithal ikameci birikim modelini tıkamış, iktisadi kriz bu ülkelerde derin istikrarsızlıklara yol açmıştır. "Karşılıklı bağımlılık ve yeni uluslararası işbölümü" ambalajıyla dayatılan sektörel ihtisaslaşma ve ihracata yönelik sermaye birikimi modeliyle, emperyalizme tek taraflı bağımlılığın derinleştirilmesi, hemen hemen bütün azgelişmiş ülkelerde yönetici sınıfların otoriter eğilimlerini güçlendirmiştir. Çünkü dünya bunalımının kaynağında metropol ülke ekonomilerinin işgücü ve teknoloji yedeklerini sonuna kadar kullanmaları sonucu işgücü açığını sermaye ile ikame etmeleri ve bunun da kâr oranlarının düşme eğilimini güçlendirmesi yatmaktadır. Bu durumda yüksek teknolojiye dayanan sektörler emperyalist metropollerde bırakılırken, emek–yoğun sektörler veya üretim sürecinin emek–yoğun bölümlerinin azgelişmiş ekonomilere kaydırılmasına yönelinmiştir. Bu yönelişin temelinde, azgelişmiş ülkelerin birer ucuz işgücü cenneti olduğu varsayımı yatmakta ve bu ülkelerin işçi sınıflarının bu durumda tutulmalarının, bunalımın yükünü taşımaları bakımından şart olduğu düşünülmektedir.

Birer açık pazar haline getirilmiş, kaynakları yağmalanmış, sanayileri çarpık geliştirilmiş azgelişmiş ülkeler, artık aynı zamanda işçi ve emekçilerinin de yağmaya açıldığı bir planın nesneleri haline gelmişlerdir.

Türkiye'de ve Azgelişmiş Ülkelerde İktisadi Bunalım Siyasi Bunalımla Birlikte Gelişmiştir

Gerek iktisadi bunalımın yükünün azgelişmişlere aktarılması, gerekse bu ülkelerdeki işbirlikçi sınıfların öteden beri aşırı dengesiz bir gelir dağılımı üzerine kendi varlıklarını sürdürüyor bulunmaları, kapitalizmin bu ülkelerdeki gelişmesine paralel olarak sınıfsal ayrışmaların ve çatışmaların sürekliliğine yol açmaktadır.

Türkiye'de ise, adaletsizlik ve eşitsizlikler, doğabilecek tepkilerin karşılanması için sürekli otoriter ve baskıcı bir devlet geleneği ile birlikte bir süreklilik kazanmıştır. Özellikle 1960'larda tepkilerini ifade etmenin kanallarını yaratmış bulunan işçi ve emekçi sınıflarla, bu sınıfların her düzeyde örgütlülükleri, hem işbirlikçi hakim sınıflar için, hem de bölgedeki çıkarları kritik önemde bulunan emperyalizm için bir endişe kaynağı olmuştur. Bu endişe 60'lı yıllar boyunca işçi ve emekçi sınıflarla, aydınların sosyalizme yönelmesine karşı, kısmi tedbirlerin gündeme gelmesine yol açmıştır. 1971 12 Mart faşist darbesi sosyalist ve devrimci örgütlenmeleri dağıtmak ve devletle tekelci sermayenin iç içe geçmesi amacına yönelik olarak gerçekleştirilmiştir. Ancak, siyasi örgütlenmelere karşı başarılar kazanmış ve devlet içinde bazı kurumlar yaratmayı başarmışsa da, gerek yığınlardaki demokratik özlemleri köreltmek, gerekse hakim sınıflar arasındaki ayrışmaları tekeller lehine nihai olarak çözümlemek imkanına sahip olamadan, yerini hayli daralmış olsa da bir burjuva parlamentarizmine bırakmak zorunda kaldı.

12 Mart çıkışı yaygın, ancak radikalleşmemiş bir halk muhalefetini toparlayan sosyal demokrasinin yükseliş dönemi oldu. Bununla birlikte devrimci ve sosyalist örgütlenmelerle, baskı ve asimilasyona karşı ulusal demokratik örgütlenmeler siyasi iktidarı almaya aday hale gelemedilerse de, özellikle anti-faşist mücadele temelinde yaygın ve mücadeleci bir kitlesellik kazandılar.

İktisadi bunalımın yanı sıra, giderek güçlenen ve toplumun bütün katlarını sarmaya başlayan devrimci radikalizm hakim sınıfları telaşlandırdı. Bir yandan MHP güçlendirilir, devletle açık bağlara dayanarak devrimci hareketin üzerine salınırken, diğer yandan MİT ödenekleri hızla artırıldı, istihbarat örgütü olmaktan çıkarılıp, aynı zamanda operasyonel bir örgüte dönüştürüldü ve CIA ve MOSAD ile işbirliği içinde çalışması sağlandı. 1977 yılından itibaren devletin ve devlet içindeki faşist kurumlaşmalarla karşılıklı birbirini güçlendirerek MHP'nin devrimcilere ve halk muhalefetine saldırıları iç savaş boyutlarına tırmandı.

Direnilen her yerde faşist saldırganlığı püskürten ve geleceğe çok değerli bir direniş mirası bırakan anti-faşist mücadele, MHP ile mücadelenin ufkunu pratikte aşamadı ve bu mücadeleye tabiri caizse kilitlendi. İşçi sınıfının sendikal örgütlerinin kritik noktalarını sosyal demokrasiyle birlikte devrimcilere karşı tutum alarak ele geçiren revizyonizm sınıfın ekonomizm sınırlarını aşan bir mücadeleciliğe yönelmesinin başka nedenlerle birlikte engellerinden biri oldu.

Bu sınır 12 Eylül yaklaşırken ender ama seçkin örneklerle aşılmaya başlanmıştı. Yeni Çeltek'te ve Tariş'te yaşananların bu anlamdaki örneklerden bazıları olduğuu söylenebilir.

Gerçekten de devrimci hareket iktidara aday hale gelememişti, ancak MHP'nin güçlenmesinin durması, yer yer kadrolarında çözülmelerin başlaması devlet kurumlarının da devrimcilerin mücadelesinden etkilenen insan unsuru nedeniyle, devlet açısından çürümeye başlaması, parlamentonun kilitlenmesi, burjuva siyasi formüllerin birbiri arkasına başarısızlıkla karşılaşması ve iktisadi bunalımın derinleşmesi, 12 Eylül'ü tekeller ve emperyalizm açısından tek çözüm haline getirdi.

12 Eylül Faşist Bir Darbedir

Bütün otoriter, baskıcı ve sağ geleneğine rağmen, burjuva parlamentarizmi içinde, kısmi demokratik hak ve özgürlüklerin de varolduğu rejim, 12 Eylül yaklaşırken, kendini olağan işleyişi içinde yeniden üretemez, dayanaklarına güvensizlik duyar hale geldi.

Polis teşkilatı içinde Pol–Der gibi çok önemli bir örgütlenmenin ortaya çıkması, özellikle Kara Kuvvetleri'nde genç subaylar arasında ve Kara Harp Okulu öğrencileri arasında devrimci eğilimlerin güçlenmesi, şehir şehir yürütülen iç savaş denemelerinde politik yelpazenin merkeze yakın yerlerinde duran yurttaşların uçlara doğru akmaya başlaması, işçi sınıfının reformizmin duvarlarını yıkmaya yönelmesi, ulusal hareketin bir cazibe oluşturmaya başlaması ve bütün bunlarla birlikte uluslararası konjonktür, tekeller ve emperyalizm için seçenekleri teke indirdi.

Afganistan ve İran'daki gelişmeler nedeniyle, ABD emperyalizminin Türkiye'de kendisine çalışan bir istikrara duyduğu ihtiyaç, işbirlikçi tekellerin planları ve özlemleriyle çakışmaktaydı.

12 Eylül faşist askeri darbesi, bir iktisadi ve siyasi bunalıma karşı emperyalizmin ve işbirlikçi tekellerin çözümüdür. Bu çözüm tekellerle devletin bütünleşmesi, başta işçi sınıfı ve emekçi sınıflar olmak üzere tekel dışı bütün sınıf ve tabakaların tekellerin sömürüsüne açık hale gelmeleridir. Bu çözüm en şiddetli karşı devrimciliktir. Bütün devrimci ve sosyalist örgütlenmelerin ezilmesi, sosyal–demokrasinin sağa çekilmiş sınırlar içinde yaşayabilmesi, ulusal demokratik hareketin yok edilmesi, yığınlardaki her türlü demokratik özlemin köreltilmesi bu çözümün temel doğrultusudur.

Bu çözüm, emperyalizmin bölgesel çıkarlarını korumak ve kollamak için, onunla tam bir teslimiyet ilişkisi anlamına gelir. Bu çözüm aynı zamanda işçi sınıfının faşizm koşulların-

da tekelci aşırı sömürüye maruz kalması, her türden sendikal hakkını ve özgürlüğünü kaybetmesi demektir. Bu çözüm tarımdan sanayiye sürekli kaynak aktarımı demektir.

Bu aynı zamanda tekel dışı burjuvazinin, tekellerin çıkarlarına göre tekellerle bütünleşmesinin yeni bir biçimi demektir.

Sonuç olarak emperyalizmle tam bir bütünleşme, tekellerle devletin bütünleşmesi ve tekellerle tekel dışı sermayenin yeniden bütünleşmesi, demokrasinin yok edildiği ve yeşermesine karşı önlemlerin alındığı bir ortamda gerçekleştirilmiştir.

12 Eylül Devrimci Hareketin Sadece Örgütsel Yenilgisi Değildir

Bunalımdan çıkışın devrimci alternatifiyle, tekelci alternatif karşı karşıya gelemeden, devrimci alternatif ezilmiş, tekellerin faşist rejimi kurulmuştur. Ancak bu devrimci hareketin sadece örgütsel bir yenilgisi olarak algılanamaz, teknik ve taktik boyutta ele alınamaz.

Özellikle 1977'den başlayarak devrimci harekete yönelen ve yoğunlaşmakta olan saldırılar, karşısında çok parçalı bir sol ve ideolojik bakımdan yetkin olmayan bir sol bulmuştur. Sosyalist hareket çeşitli sektörleriyle onurlu bir direniş ve mücadele çizgisi tutturmayı başarmış olsa da gerçek bir alternatif olmayı başaramamıştır. İşçi sınıfının ve emekçilerin örgütlerinin darbeden çok önce içi boşaltılmıştır. DİSK sosyal demokratlaştırılmış, İşçi sınıfı ücret bilincini aşan bir bilince ve buna tekabül eden bir mücadeleciliğe ana gövdesi itibariyle ulaşamamış, 15–16 Haziranları yaratan dinamiklerden uzaklaştırılmıştır.

Sonuçta "emir–komuta zinciri" henüz bozulmamış ordu, emperyalizm ve tekellerin formülü içinde iktidara el koy-

muştur. İşkenceler, zindanlar, savaş hali hükümleri, göstermelik 12 Eylül hukuku, faşizmi kurumlaştıran anayasa, faşist rejime köklü hiçbir eleştiri geliştirmeyen düzen içi partilerle oluşturulan göstermelik parlamento ve günlük hayattan kısmen çekilen, direnişle karşılaşılan her yer ve zamanda kullanılmak üzere, son derece geliştirilmiş ve güçlendirilmiş mekanizmalar eliyle yürütülen açık devlet terörü ile bugünlere gelinmiştir.

İşçi sınıfı ve emekçiler tekelci aşırı sömürü altında, aşırı dengesiz bir gelir dağılımının açlık sınırı altında yaşayan unsurları durumundadırlar. Tarımda küçük üreticiler, cumhuriyetin kuruluşundan bu yana sürdürdükleri sessizliklerini artık direniş ve tahrip güçlerini ortaya koyarak bozmaktadırlar.

Memurlar sokaklardadır. İşçiler yasaların izin verdiği değil, meşru zeminde tepkilerini yaygın olarak dile getirmektedirler. Gençlik düzenin kendilerini sunduğu geleceği reddetmekte, YÖK'e ve üniversitelerdeki polis varlığına karşı radikal ve kitlesel tepkiler ortaya koymaktadır.

Ulusal demokratik hareket ise, her türlü baskı ve sansüre karşı duvarları yıkmakta, özgürlük rüzgarını en ücra köşeye kadar taşımaktadır: Direniş ve mücadele coğrafyayı vatan haline getirmektedir.

Her türlü gericiliğin bayrakların taşıyan rejim, yığınların kendiliğinden veya kısmen örgütlü çıkışlarını bütünüyle meşrutiyet sınırları dışına itememektedir.

Ancak 12 Eylül faşist rejimi hâlâ ayaktadır ve öldürücü darbeleri sadece ulusal hareketten yemektedir. Türk sosyalistleri ve devrimci hareketi dağınıklığını aşma doğrultusunda adımlar atmış bulunsa da, daha işçi sınıfının başına geçmiş, direnişçi, mücadeleci bir siyasi çizgi üzerinde güçlerini birleştirebilmiş değildir.

12 Eylül'ü bütün kaynaklarıyla ve sonuçlarıyla birlikte tarihe gömecek siyasi mücadelenin zaferi, böyle bir çizginin yaratılması ve bu çizgi üzerinde güçlerin birleştirilmesiyle

mümkün olabilecektir. Türkiye sosyalist hareketi, enternasyonalist görevlerini de ancak böyle bir birlik ve zemin üzerinde layıkıyla başarabilir.

12 Eylül'ün onuncu yıldönümünde, görevlerimizi bir kere daha belirtmek, attığımız adımları bir sonrakilere bağlamak anlamlı olabilirdi. Bu yazıyla bunu yapmaya çalıştık.

"Yeni Halk Gerçeği gazetesi Eylül 1990"

12 Eylül darbesi sonrasında, faşist diktatörlüğe karşı mücadele görevi karşısında, solun bazı unsurları önlerine burjuva demokrasisi hedefini koydular. Bu çevreler, çok açık olarak, muhalif burjuva siyasi güçlerin elde edeceği bir "demokrasi"nin kendilerine de tanıyacağı yasallığın beklentisini, aynı zamanda teorileştirdiler, politikalarının merkezine koydular. Uzun yıllar kadrolarının, teorik gıdasını, Birikim dergisinden aldığı Devrimci Yol'dan bir kesim ise "sivil toplumculuk"u keşfetti. Bu tezin de özü, sınıfsız bir "bürokrasinin diktatörlüğü" ne karşı, burjuva siyasi güçlerin başını çektiği bir mücadeleyle açılacak "sivil" alanda kendine yer aramaktan ibaretti. Bu minarenin çalınması için de, gene diğer sağ teoriler gibi, Marksist kavramlar, çözümlemeler terkedildi. 1984'te elimize geçen, sözkonusu çevrenin bir yazısındaki görüşleri tartışan, gene 1984 tarihli bu yazı İktidar Yolu dergisinde yayınlanmıştı.

"SOSYALİZMSEVER DEMOKRAT " OLMAK

"Güçlü fırtınalarda direkleri kırılmış
Gemiler bize sığınır–bulduk sanırız"
Behçet Necatigil

Giriş

1980 Eylül'ünün, çok farklı alan ve düzeylerde, değişiklik ifade eden bir simge niteliği kazandığı ileri sürülebilir. Devletin sınıf niteliğinde, örgütlendirilmesinde, dış politika tercihlerinde, uygulamaya konulan ekonomi politikalarında, kültür ve sanata karşı tutumda ve yazının amacı açısından işaret etmeyi gerekli bulmadığımız diğer alan ve düzeylerde, başlangıcını çok daha önceki yıllardan alsa da, bu tarihin önemli bir uğrak noktası oluşturduğu değişim süreçlerinden bahsedilebilir.

Şüphesiz değişimi sadece "iktidar" tarafından tesbit etmek eksik olacaktır. Hatta, iktidarla ilişkilerinde, bugün, edilgen niteliği ağır basan bir alıcı durumundaki yığınlarda gözlemleyebileceğimiz değişmelere işaret etmek de, sözünü ettiğimiz eksikliği gidermeye yetmeyecektir. Hem "iktidar" dan ve değişimlerinden, hem yığınların durumundan, doğrudan ve çok değişik dolaylı biçimlerde etkilenen muhalif akımların değişiminden de bahsetmek, eksikliği tamamlamak için zorunludur.

Bu yazı, muhalif akımlardaki değişimin, özel bir yönüyle bir örnek çerçevesinde ilgileniyor.

Şöyle bir soruyla başlanabilir: Türkiye Sol'u, büyük ölçüde tahrip olan, kendine güvenini nasıl onaracak ve geliştirecektir? Güven duygusunu sürekli kendisinin dışındaki güç ve faktörlere dayayan, Kemalizme ve ordunun ilerici geleneği tasarımına veya dünya sosyalist sistemine veya Türkiye'nin ilişki içinde bulunduğu uluslararası kurum ve kuruluşların "demokratik niteliklerine" veya burjuvazinin kendi yasallığına saygı duymak zorunda olduğu yanlış inancına veya ülkedeki siyasi yapının uzun süreli bir "faşizmi kaldırmayacağı" önkabulüne veya yığınların açlık sınırlarındaki yoksullaştırılmasının yaratacağı devrimci potansiyellere, beklentilerini bağlayan ve bu yüzden kendisinde bir değişim değil umudunu dayayacağı neden ve faktörlerdeki değişikliklerin peşinde olan "sol" bu sorunun cevabını aramak zahmetine girmeyecektir. Ancak; politik ve örgütsel başarısızlıkların, tıkanıklıkların veya yenilgilerin kaynağını ideolojik–teorik düzeydeki yetersizlik, sığlık ve bu anlamda yenilgilerde gören bu yüzden arınmaya ve derinleşmeye yönelen bir sol vardır ve sınıf mücadelesinin geleceğinde başka bir dizi faktörle birlikte esas olarak bu "sol" rol oynayacaktır.

Gerçekten de sınıf mücadelesinde önemli rollere adaylığını koyan sol için bir arayış ve sorgulama çabasının sonuçları anlamında değil, bizzat bir arayış ve sorgulama çabasının ihtiyacını duymak anlamında değişim bugün içinde bulunulan durum bakımından kaçınılmazdır. Ülkemize yığınların tutum alışlarının kültürel ve tarihsel kökenlerine genel olarak sınıf mücadelesinin ve özellikle sol'un geçmişine tekrar tekrar ve çok sayıda yeni soruyla yaklaşmak bu bakımdan hem çok önemlidir, hem de örnekleriyle karşılaştığımız için, umutlandırıcıdır.

Burada, özellikle tarihe yönelmenin, tarihin yakın geçmişteki kavranışına ve giderek solun geçmişindeki kav-

rayışların tamamını değişik açıklamalara varabilmek amacıyla eleştirmenin önemli bulunması gerektiğini söylemeliyiz. Ancak tekrar bir soru sormak ve örnek metni tartışırken, bu sorunun cevabını araştırmak istiyoruz: Ülke tarihi ve özel olarak solun ideolojik–teorik tarihi, geleceğe yürürken ihtiyaç duyduğumuz doğruların ne kadarının saklı olduğu bir "hazinedir"? Daha doğru bir ifadeyle, doğruların tamamını geçmişteki yanlışlardan elde etmek mümkün mü? Şimdilik bu ilk ve genel cevapla yetinilebilir: Doğru ve yararlı bir yöntemin elde edilmesi bakımından, geçmişin ciddi bir eleştirisinin, hazine değerinde olduğu inkar götürmez; ancak geçmiş sadece doğrularının azlığıyla değil, aynı zamanda devrimci hareketin önüne koyduğu problemlerin miktarı ve bu problemlerin kendilerinin de oldukça "ilk halde" bulunuşlarıyla sınırlı bir hazinedir.

Bu girişten sonra "örnek metin" ile tanışmaya başlayabiliriz. Yirmi beş sayfa halindeki metinde imza yoktu. Ancak kimin kaleme aldığını anlamak için herkesin kullanabileceği iki imkân ortaydı. Birincisi metnin içinde Demokrat Türkiye'de yayınlanan bazı makalelere ve bunlara yönelik eleştirilere atıfta bulunuluyordu. Sözkonusu yazılardaki görüşleri, daha da açarak tekrarlayan elimizdeki metin, tezleri özellikle yurtdışındaki yürütülen bir tartışma ve "ayrışma" süreci içinde ortaya konulmuş önde gelen isimleri eski, ancak kendisi yeni bir oluşumun belgelerindendir.

Diğer taraftan metin, Birikim dergisinin 10 sayısında yayınlanan bir makaleyle, sadece Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kuruluş tarihini ısrarla 1930 yerine 1932 olarak hatırlamak gibi maddi bir hataya değil, pek çok ortak fikre ve paragrafa sahip.

Elimizdeki metin imzasız olsa da, iki makaleyi birlikte okuduktan sonra, hangi "eğilim"le tartıştığımızı biliyoruz demekte sakınca yok. Bu noktanın önemli olduğu yazının içinde eski makalenin bazı iddialarını aktardığımızda anlaşılacaktır.

Metin, bir tarih anlayışı çerçevesinde, devlet, demokrasi ve sosyalistlerin (bazen devrimci demokratların) demokrasi mücadelesi perspektifleri ile, bu perspektifi yığınlara götürmek durumunda oldukları "ortamı" tartışıyor. Şüphesiz, bu başlıkların çok kapsamlı, doğru tarif edilmeleri gerçekleştirilmek istenen çözümlemenin sonuçları bakımından hayati önem taşıyan başlıklar olduğunu belirtmek bile gerekmez. Bu bakımdan ortaya konulan sonuçları tartışmadan önce metin boyunca, sözkonusu kilit kavramların nasıl tanımlandığını, içlerinin nasıl doldurulduğunu görmemiz yararlı olacaktır.

"ÖZGÜL" DEVLET VE "ÖZGÜL" DEVLETÇİ ANLAYIŞ

Devlet, sınıflı toplumların ürünüdür ve üretim araçlarının mülkiyetini elinde bulunduran sınıf (veya sınıfların) egemen sınıf olarak örgütlenmesidir. Egemenliğin gerçekleştiği aygıttır. Dolayısıyla bir devletten söz ediyorsak, aynı zamanda bu mekanizmayla egemenliğini gerçekleştiren egemen sınıftan veya sınıflardan söz ediyoruz demektir. Ancak sözünü ettiğimiz sadece bu da değil. Aynı zamanda, özgün nitelikleri neler olursa olsun, bir üretim biçiminden de söz ediyoruz demektir. Metinde bu unsurları arayarak, bahsedilen "devlet" kavramını anlamaya çalışalım:

"Hayatın her alanına müdahale eden, hoşgörüşüz, baskıcı bir devlet anlayışı ve yüzyıllardır her şeyi denetleyen bir devletin baskısı altında yeteneklerini özgürce geliştirebileceği hiçbir boş alan bulamayan bir toplum.... Yasallarda ve kurumlarda mutlakiyetten Cumhuriyete geçen ama işçisiyle, köylüsüyle, burjuvasıyla ve aydınıyla kulluktan vatandaşlığa geçemeyen bir toplum", (s. 1)

İlk cümledeki niteliklerinde birleştiğimiz bir devlet var.

Ve bu nitelikleriyle işçilere, köylülere ve burjuvalara vatandaş olma şansı bile tanımıyor. Ama gene de bu devlet "yasalarda ve kurumlarda" cumhuriyetçidir. Neden böyle bir ihtiyaç duyulmuş olunabilir?...

"Devlet fideliğinde yetişen burjuvazi, en palazlanmış evresinde bile devlet desteğine ihtiyaç duymaktadır. Batı burjuvalarında olan müteşebbislik ruhu, burjuvazinin 83 Türkiye'sindeki kişiliğinde bile tam oturmamıştır. Daha doğrusu çifte kişiliğe sahip bir burjuvazidir bu... Bir yanıyla devletsiz yapamaz, diğer yanıyla da devletin iktisadi alandaki varlığından rahatsızdır."

Çifte kişilik veya oturmamış kişilik gibi "ruhsal" çözümlerin anlamsızlığını bir yana bırakarak, şu tesbiti yapabiliriz: Cumhuriyetçi yasalar ve kurumlar oluşturan devlet, aynı zamanda burjuvazi yetiştirmektedir. Bu devletin bir "burjuva devleti" olduğu metne göre ileri sürülemez. Çünkü burjuvazi devletten destek istemekte, ama aynı zamanda, devletin iktisadi alandaki varlığından rahatsız olmaktadır. Dolayısıyla devlete karakterini veren başka bir sınıf olmalıdır. Bu sınıf bilmediklerimiz arasında hangisidir?

"Hele birkaç yüzyıllık merkezî bir devletin yönetme deneyiminin süzüle süzüle, bir devamlılık halinde TC yönetici kadrolarına aktarılması düşünülürse .....(s. 2)

Bu kadrolar hangi sınıfın kadrolarıdır diye sorulabilir. Şöyle söyleniyor:

"...Kendisini devletle özdeşleştirmiş bir elitler zümresi" "Bunlar Türkiye toplumunun daha öncesinde Osmanlı toplumunun kapitalizm öncesi yapısında siyasal yönetim tekellerini sürdürebiliyorlardı. Ancak kapitalizmin gelişmesiyle ülkenin ekonomik–toplumsal yapısında dönülmez değişimlerin başlayıp hızlanmasıyla beraber bu konumlarını sürdüremez oldular." (s. 17)... "Biz, bu asker–sivil bürokrat zümreyi, burjuva devlette aynı işlevleri üstlenmiş bürokrasiden hayli farklı bir kategori olarak ele aldık. Bu zümrenin kendine özgü

bir siyasal anlayışa sahip olduğu noktası üzerinde özellikle durduk" "... Kapitalizm öncesi Osmanlı–toplum–devlet düzeninin kendine özgü yapısı içinde bu zümre, sıradan bir devlet görevlileri zümresi değil, en özet bir ifadeyle "devlet biçiminde örgütlenmiş egemen sınıftır" (s. 17–18).

"Kafaları Marksizmin ekonomik–dogmatik yorumuyla fosilleşmiş olanlar için bu sözler çarpıcı gelebilir. " (s. 18).

Küfürlerin ortaya konulan görüşlerle bir ilgisi yok. Aktarmamızın nedeni yazarların duyduğu ihtiyaçla aynıdır. Bu görüşleri yazdıktan sonra kim olsa, küfürlerden güç alma ihtiyacını duyardı. Yazarları güç kaynaklarından yoksun bırakmak istemedik.

"Devlet biçiminde örgütlenmiş egemen sınıf" olarak bu asker–sivil–bürokrat zümreden bahsedilen bölümler bunlar ve sağlanan açıklık, bütünüyle burada aktardığımız bölümlerin sağladığı kadar... Bu kadroların "birkaç yüzyıllık merkezi devlet yönetme deneyinin devamcısı" olduğu söyleniyor. "Merkezî devlet"in kuruluşu veya kurulmuş devletin "merkezi" bir nitelik kazanması başlangıç kabul ediliyorsa bir tarih verilebilirdi. Osmanlı devletinin kuruluşu bellidir.

Bürokrasinin köksüzleştirilmesi ve varlığını bütünüyle "hanedan"a borçlu sayması için alınan önlemler Fatih dönemindedir. Bu "bilgi" de kimseden gizli değil.

Eğer "merkezkaç" eğilimlerin gelişmesine karşı köklü önlemlerin alınmaya çalışıldığı ve bir ölçüde başarılı olunduğu bir dönem kastedilmek isteniyorsa, 2. Mahmut dönemi olarak belirtilebilirdi.

Ancak yazarlar için sorun, yazdıklarına bir "tarihîlik" kazandırmaktan başka bir şey değildir, bu yüzden hiçbir anlamı olmayan "birkaç yüz yıllık" sözünü söylemeyi yeterli gördükleri anlaşılıyor.

Bu "birkaç yüzyıl" içinde iki kere meşrutiyet ilan edilmiş, ikinci meşrutiyetin ilanından bir yıl sonra 31 Mart Vak'asıyla ilgili görülerek Abdülhamid tahttan indirilmiş, eski kadro-

lardan veya karma biçimde oluşturulan meşrutiyet hükümetlerinin ardından 1913'te İttihat ve Terakki'nin kendi hükümeti kurulmuş, birinci savaşa girilmiş, kurtuluş savaşı yaşanmış ve Osmanlı devletinin yerine, Türkiye Cumhuriyeti kurulmuş; ama yazarlara göre, nedense bu "egemen sınıf" varlığını ve egemenliğini sürdürmüştür.

"Merkezî devlet aygıtının her şeye rağmen yaygın ve güçlü varlığında toprak ve öteki üretim güçleri üzerindeki geniş devlet mülkiyeti dikkate alındığında sözünü ettiğimiz asker–sivil bürokrat zümrenin Osmanlı toplumunun yönetici seçkinleri, egemen sınıf fonksiyonu üstlenmiş zümresi olduğunu söylemek gerçeği daha fazla yansıtır. "Burada belirtilen ve sözkonusu "egemen sınıf" veya "egemen sınıf fonksiyonunu üstlenmiş zümre"nin maddi temeli olarak belirtilen mülkiyet olgusu da artık sözkonusu değildir, ama bu değişiklik de "egemen sınıf" olarak varlıklarını sürdürmelerine engel değildir.

Bugün "üretim araçlarının" sahibi olmayan, cumhuriyet yasaları ve kurumları oluşturan, burjuvazi yetiştiren, "kendine özgü siyasi anlayış" sahibi, egemen sınıf şeklinde örgütlenmiş, kendisini devletle özdeş gören, asker–sivil bürokrat zümre ve bu zümrenin devleti.... İşte metinde tarif edilen devlet ve egemen sınıf budur.

Özellikle Fatih sonrası Osmanlı devlet geleneğinin, uzun bir tarihî dönem boyunca değişimler geçirmiş olsa da, gerek meşrutiyetçi akım ve örgütlere, gerekse cumhuriyeti kuran kadrolara ideolojik bir miras bıraktığı fikrine katılıyoruz. Bu etkileyiciliğin araştırılması, boyutlarının, yaygınlığının çözümlenmesi elbette önemlidir. Ancak metinde yapılan farklı bir şeydir. Kapitalist olduğu söylenen bir toplumsal yapı içinde, bu toplum formasyonunun sınıflarının üzerinde, devlet biçiminde örgütlenmiş bir mülkiyetsiz egemen sınıf tarif etmek... İşte bu bambaşka bir şeydir.

Kaldı ki, "devlet fideliğinde yetiştirilen tahsislerle, ithal

ikâme politikalarıyla zenginleştirilip devletin "sanayici kulları" rolüne hazırlanan bu burjuvalar, kendilerinden beklenen saniyii oluşturamadılar; ama batıdaki burjuvalar gibi eski efendilerine "hürriyet" diye haykırıp "asi" de olmalıdır. "İktisadi ve siyasi liberalizm" gibi taleplerle de baş çekip nankörlük etmediler. Bu "batı" hastalığına tutulmadılar" şeklinde anlatılan burjuva sınıfı (tüccar, bankacı ve büyük toprak sahibi de olabildiklerini biliyoruz) talep etmediğine göre, bu garip zümre neden cumhuriyet ilân eder, neden burjuva düzenine uygun yasalar yapar, kurumlar oluşturur, anlamak mümkün görünmüyor. Meşrutiyetçi hareketlerden başlayarak, İttihat ve Terakki ve Cumhuriyeti kuran Kemalist kadroların burjuva karakteri görülmeden, bu hareket ve kadrolar üzerinde geleneksel devletçi anlayışın etkilerini çözümlemek, kaçınılmaz olarak benzersiz, özgün, üretim ve mülkiyet ilişkilerinden "bağımsız" devlet tahlillerine yolaçıyor.

"Eski" yazıda bu "bağımsızlık" daha açık vurgulanıyor. Ancak "Louis Bonaparte'in 18 Brumaire'inden teorik kanıtlar bulunmaya çalışılıyor. Oysa Marks, bu kitabıyla Lauis Bonaperte'in iktidarının sınıfsal karakterini anlaşılmaz kılan "Sezarizm" görüşlerine öldürücü bir darbe indirmişti. Marks'ın aklına getirebileceği en son şey, herhalde eserinin, bir iktidarın sınıfsal karakterinin bulanıklaştırılması üretim ve mülkiyet ilişkilerinden bağımsız bir devlet çözümlemesi için kullanılması olabilirdi.

Özgün bir tarih anlayışına ulaşmak iddiasıyla kaleme alınan metnin, devlet ve egemen sınıf kavramlarına bu tarz yaklaşması, daha işin başında, yazıları uzak dürmakla pek övündükleri görüşlerle yanyana getiriyor.

"Modern kemalizm'in 1960 sonrası ideologları, cuntayla devirip yerine geçmek istedikleri dönemin AP iktidarlarına karşı sosyalist eğilimli gençliği koçbaşı gibi kullanabilmek için yeni bir terminolojiyi devreye soktular. Karanlık elitist güdüleriyle halka diş bileyen bu "sol" Kemalistler kullanmak

istedikleri sosyalist gençliğin dikkatini halktan ve işçi sınıfından uzaklaştırmak için ordu gücüne dayanan ve hızla sosyalizme geçeceğini vaadettikleri bir "devrim" projesi öne sürdüler"(s. 16).

Burada "modern" veya "sol Kemalistler" olarak tarif edilenlerin işçi sınıfının cılızlığını ileri sürerek sosyalizmi "Asker–sivil zinde güçlerin" gerçekleştireceği bir darbe yoluyla kurma iddiasında bulunan Aydınoğlu, Uğur Mumcu, İlhan Selçuk vb.nin cuntacılığı olduğu anlaşılıyor. Sınıfları, sınıf mücadelesinin dışına çıkarıp, yerine ilericiliği veya gericiliği sonradan eklenen bir "asker–sivil zümre ile halk" ikilisi yerleştirdikten sonra, ister DP ve AP'ye oy veren halkı gerici ilân et, ister asker–sivil zümre'yi...Gerçekten metinde yapılan 1975–80 arasında sol adına söylenenlerden farklıdır. Ama sınıf mücadelesinin gerçek tarafları yerine sahte, bulanık kavramlar koyma bakımından, bir önceki dönemin cuntacılarıyla tıpatıp aynıdır. Yapılan sadece ilerici ve gerici kelimelerinin yerini değiştirmektir. O kadar.

Özgünlük iddialarının "hilaf–ı hakikat" niteliği burada bitmiyor. Biz bu metinde tarif edilen, "egemen sınıf fonksiyonu üstlenmiş", kendisine ait bir siyasi anlayışı olan "zümrenin "devlet'ini, bilinen sınıfların dışında, özgün, türünün tek örneği olan "devlet"i başka yerlerden tanıyoruz. Kemal Tahir'in "Kerim devlet'i ile, sanki bunun tam tersiymiş gibi görünen Mehmet Ali Aybar'ın "Ceberrut Devlet"i metinde tarif edilen "devlet'ten ne kadar farklıdır.

Biz devlet tahlillerimizi, devletin ne kadar baskıcı veya ne kadar şefkatli olduğuna veya yönetici kadroların "ilerici" veya "gerici" iddialar öne sürüp sürmediklerine dayamıyoruz. Marksist çözümleme yaptığını sık sık belirttiği halde üretim ilişkileri içinde yeri gösterilemeyen, bazan sınıf, bazan "sınıf fonksiyonu üstlenmiş zümre" diye tanımlanan bir elit grubun egemenlik aygıtı olarak devlet tarif etmenin anlaşılır bir yanı yok.

Bu ölçüde spekülatif bir devlet tahlili yapmaktaki amaç ne olabilir? Bu soruyu cevaplandırabilmek için, diğer anahtar kavramları da görmemiz gerekir.

Burada bir parantez açılabilir.

Siyasî kadrolar ve sınıf ilişkileri üzerine çözümleme yapmanın, genellikle iki tür tehlikeye açık olduğu söylenebilir. Ya teorinin kaba, mekanik bir kavranışı üzerine bina edilen sınıf mücadelesinde politikanın ve bireylerin işlevini, rolünü bütünüyle yok sayan bir yaklaşım şeklinde; ya da teorik önermeleri ihmal ederek, görünenle, biçimlerle ilgilenen, bireylerin ve politikanın rolünü "her şey" halinde anlayan yaklaşımlar şeklinde bu tehlikeler tezahür edebilir. Bu iki yaklaşım sanki birbirinin zıddını teşkil ediyormuş gibi görünüyorsa da, aslında sık sık birbirine dönüşebilen, birbirinin yerini alabilen yaklaşımlardır ve ikisi de kaynağını teorik olgunlaşmamışlıktan almaktadırlar.

Bilinen bir söyleyişle siyasi kadrolarla sınıf arasında bire bir ilişkiler aramamak gerekir. Bu ilkeye "kısa vadede" biçiminde bir ekleme yapmak yerinde olur. Özellikle sözkonusu olan siyasi önderlerse ve hele bu önderler tarihsel olaylar içindeki başarılarıyla bir kimlik kazanmışlarsa, önderin sınıftan göreceli bağımsızlığı, kaba, mekanik yaklaşımları daha da imkânsızlaştırır. En karizmatik liderlerin izlediği politikalar bile, sınıfının genel çıkarlarının çerçevesinin bir parmak bile dışına çıkmaz. Her eylem sınıf mantığının en genel çerçevesi içinde yeralır. Ancak bu çerçeveyi günlük gelişmeler içinde bulmak, çok dikkatli ve çözümleyici bir yaklaşımı gerektirir.

Evet, siyasi kadrolar temsilcisi oldukları sınıfın çıkarlarına hizmet etmek zorundadırlar ve konumlarını bu hizmete borçludurlar ama bu durum bir ajitasyon ifadesinden başka bir şey olmayan, örneğin "hükümetin Tüsiad'dan emir aldığı" iddiasını doğrulamaz. Veya Mustafa Kemal ve arkadaşlarının program ve eylemleriyle burjuva bir karakter gös-

terdiklerini söylemek, bu kadronun "üçbuçuk tüccar" dan "emir" aldığını söylemek değildir. Veya bu kadroya "emreden" burjuvaların olmayışı sözkonusu programı ve eylemlerinin bütününü burjuva sınıf karakterinin dışına çıkarmaz. Burada yapılacak olan uygulanan programın hangi sınıf çıkarlarını ifade ettiğini teşhis etmektir.

Kaldı ki, sözkonusu olan hangi sınıf olursa olsun, sınıf örgütlenmeleri içinde bir sıralama yapmak gerekirse siyasi örgütlenmenin, kadrolar açısından da siyasi kadroların başta geldiği tartışma götürmez. Sonuç alıcı olan "siyasi düzeydir".

Yüzeysel "organik ilişki" arayışı içinde olanlar, hemen göze çarpacak kanıtlarla karşılaşmayınca, siyasî kadroları sınıfların dışında bir kategori olarak ele alabilmektedirler. Önemli olan ve doğru olan dedektif mantığıyla fiziki ilişki peşinde olmak değil, izlenen programın ve eylem hattının sınıfsal muhtevasını çözümlemek, görmektir.

"ÖZGÜL HALK TEPKİSİ"

"Demokrasi mücadelesindeki perspektifimiz nasıl olmalıdır? sorusuyla ilgili görüşler, Türkiye'nin özellikle yakın dönem siyasal tarihinin analizinden çıkardığımız sonuçlar üzerine kurulmuştur. Bu analizde ilk öğe ise bir olgu tesbitidir: "Türkiye toplumunda asker-bürokrat zümrede ifadesini bulan özgül "devletçi" anlayış ve uygulamalara karşı tarihsel bir tepki potansiyeli vardır ve "Türkiye'nin yakın dönem siyasal tarihinin bütün olay ve gelişmelerinin sadece bu olgudan yola çıkılarak açıklanabileceğini "iddia etmedikleri belirtildikten sonra şöyle söyleniyor: "Türkiye toplumu kendi siyasî tercihini ifade edebildiği önemli siyasal aşamalarda tercihini esas olarak sözünü ettiğimiz olguya göre yapagelmiştir." (s. 11-12).

Sözü edilen aşamalara, seçmen yığınlarının 1946 ve

50'de CHP'ye karşı DP'ye, 1973–77'de Ecevit CHP'sine yönelmeleri örnek gösteriliyor. Devamla:

".....Sosyalist harekete katılsın veya katılmasın bir Deniz Gezmiş'de bir Mahir Çayan'da bir Ibrahim Kaypakkaya'da özlediği bir şeyleri görmüş gibi sembolleştiren basit insan yığınlarının bu ve benzeri birçok tavır alışlarında açıkça dile gelmemiş, gereğince eyleme dönüşmemiş bir potansiyel yattığını öne sürdük. Türkiye toplumunun yakın dönem siyasî tarihinin şekillenmesinde bu potansiyelin rolünü ve bunun zaman içinde, değişen iktisadî–sosyal koşullara bağlı olarak nasıl bir evrim izlediğini, yükseliş ve geriye çekilişlerini inceledik. Böylece genel çizgileriyle öznesi halk olan bir tarih anlatımı yaptık..." deniliyor.

Buradaki "tarih anlatımı"nın yazarlara göre tam karşısında yeralan "tarih anlatımını"da metinden aktarmakta yarar var:

"....Eleştiricilerimiz Türkiye'nin yakın dönem siyasal tarihini burjuvazi, onun çeşitli kesimleri, feodaller, emperyalist mihraklar ve ordu arasındaki ilişki ve çatışmalar tarihi olarak görüyor ve gösteriyorlar. Örneğin egemen burjuvazinin çıkarları öyle gerektirdiği için 1950'de DP iktidara getirilmiş, gene o nedenle 1960 darbesi yapılmış. 12 Mart rejimine geçilmiş, 1977'de CHP bunun gereği olarak iktidar olmuş vb." (s. 15) Gene yazarlara göre "eleştiriciler" "kahramanı halk olan bir tarih anlatımına "içgüdüsel" olarak karşıdırlar: "Eleştiricilerimiz ise, tarihsel gelişmeyi halkın kendi tavır alışı ekseninde açıklayan, dolayısıyla da halk kendi tavır alışlarının niteliğini, kapsamını yükselterek, yani herhangi bir "aracı" belirleyici katkısına gerek olmadan tarihi değiştirebileceği düşüncesini uyandıran böyle bir anlatıma içgüdüsel olarak karşıdırlar" (s. 14).

Özellikle tek parti döneminde, siyasî karar alma süreçlerinin bütünüyle dışına itilen, kurtuluş savaşına önderlik eden kadrolara ve onların birer Osmanlı aydını olarak ye-

tiştikleri düşünülürse, taşıyıcılığını yaptıkları devletçi ideolojiyle belirlenen, seçkinci siyasî anlayışlarına bağlılık göstermekle yetinmesi istenen halkın, bütün bunlarla birlikte karşılaştığı yoksullaşma, ağır vergiler ve fiziki baskı karşısında tepki duyduğunu, çıkış yolu aradığını bu yazılarda dile getirmiştik. Bu tepkinin çok değişik siyasi renkler gösterdiği ve bu çeşitlilikle birlikte her alternatif imkânıyla karşılaştığında kendini sergilediği bilinmektedir. Örneğin SCF olayında olsun, DP olayında olsun. CHF'na karşı, yeni partiye yönelenler arasında dinci grup ve eğilimlerle birlikte, sol muhalefet de yer alabilmektedir. Bu yönelişin biçimi değişik olabilmekle birlikte, sonuçta CHF'ye ve onun temsil ettiği seçkinci–devletçi anlayışa karşı birleşilmektedir. Ancak bu tepki "özgül" "nev'i şahsına münhasır" bir tepki değil, tersine ağırlıkla siyasî iktidarın sınıf politikalarına karşı sınıf temeline oturamamış, bu yüzden biçimi itibariyle özgünlüğü ileri sürülebileck bir tepkidir.

1930'da ve 1946'da CHF'na karşı alternatif olarak yığınların karşısına çıkan partilerin sınıf niteliği itibariyle, karşıtlarından farklı olmadığı açık. Zaten bu tercih sınıf niteliğini dikkate alan bir tercih olmaktan çok, anlayış farklılığını ve hatta, sadece CHF'den nefreti esas almaktadır.

Burada alternatifin tekliği ve yığınların tepkilerine sınıfsal bir muhteva kazandırabilecek alternatiflerin yaratılmasına karşı konan ağır engellemeleri belirtmek gerekir.

Ancak sözkonusu alternatiflerin kitlelere sağladığı katılım imkânının sınırlılığı da açıktır. Yığınların tepkilerini dile getirmelerini sağlayan mekanizma, bu tepkilerin sadece ifade edilişlerini sınırlayan bir mekanizma olmakla kalmamakta, aynı zamanda, artık bir ifade yolu bulunduğu için, muhtevasını da belirlemekte, yığınları düzen sınırları içinde tutmanın yolu olmak gibi bir fonksiyona sahip bulunmaktadır.

Siyasi tartışmaların en kolay yönteminin, muarızların gö-

rüşlerini gayet saçma görüşler halinde özetleyip, bu saçma yığınına "zekice" saldırmak olduğunu söyleyebiliriz. Ancak bu yöntemle yürütülen tartışmaların siyasî mücadele anlamında hiçbir değeri yoktur. Yukarıda aktardığımız bölümlerde de böyle davranıldığı düşünülebilir. En az metnin yazarları kadar karşılarında bulunduğumuz bazı "sol" grupların bile, kendilerine aitmiş gibi sunulan yukarıdaki görüşleri, bu saçmalıkta savunmadıkları rahatlıkla ileri sürülebilir.

Ne Fethi Okyar'a parti kurdurulması, ne DP hareketine karşı SCF'den farklı davranılması, yöneticilerin aklına birden bire gelivermiş muzipçe bir oyundur. Egemen sınıfların, artık o güne kadar kullandıkları yol ve yöntemlerle, konumlarını korumaları riske girdiği için, bu tehlikeyi yığınların tavır alışlarından gördükleri veya sezdikleri için, yığınları düzene tekrar kazanmak üzere "çok partili" yapıya ihtiyaç duydukları bellidir. Burada "burjuvazinin çıkarları öyle gerektirdiği için 1950'de DP iktidara getirilmiştir." şeklindeki iddianın kötü bir çarpıtma olduğu ilk bakışta bile anlaşılıyor. Gerçekten burjuvazi düzeninin, başta bir deyişle uzun vadeli ve genel çıkarlarının tehlikeye girebileceğini görerek, hissederek, kitlelere bir başka alternatif sunmanın gerekliliğine inanmıştır. Belki bu düşünceye, masa başında, kafa kafaya vererek, tam bir görüş birliği ve yığınları nasıl kandırırız anlayışla da varılmamıştır. Burjuvazinin farklı bir alternatif ihtiyacını duyan kadrolarıyla, aynı görüşte olmayan kadroları arasında ciddi sürtüşmeler, mücadeleler yaşanmıştır. Üstelik "biz yığınlardaki bu tepkiyi kandırmacalarla kullanır iktidar oluruz" biçimindeki bir düşüncenin bir tek kişinin bile kafasından geçmediğine inanıyorum. Ancak örneğin DP'nin yönetici kadroları, temsil ettikleri sınıf çıkarlarını, yığınların talepleriyle, kendileri açısından rasyonel biçimde birleştirebilmeyi başarmışlardır.

Burjuva siyasî kadrolar arasında, sınıfın çıkarlarına uygun siyasi anlayış farklılıkları ve buna bağlı gruplaşmalar yeni partileşmeye; bu partilerden DP'nin, sınıf çıkarlarıyla

yığınlar arasında, yaşanan koşullarda tercih edilir bileşimler gerçekleştirme başarısını göstermesi, iktidar olmasına yolaçmıştır.

Tarihi sınıf mücadeleleri olarak görmek ve bu anlamda sınıfların karşılıklı olarak durumlarını ve ilişkilerini incelemek yerine, mücadeleyi bir sınıfın "yaşam öyküsü" halinde anlamak, ister bu öykünün "kahramanı" burjuvazi olsun, isterse "halk" olsun doğru sonuçlar çıkarmayı imkânsız kılar. Her kimseler, tarihi egemenler arası ilişkiler şeklinde anladıkları söylenenler ne kadar Marksizm dışı bir tarih anlayışına sahipseler, "biz kahramanı halk olan bir tarih anlatımı sunduk" diyeyazarlar da o ölçüde Marksizim dışı bir anlayışa sahip görünmektedir. Kısa ve bilinen birkaç cümle hatırlatılabilir:

"Yeni olgular, bütün geçmiş tarihi yeni bir incelemeden geçmeye zorladılar ve bütün geçmiş tarihin bir sınıflar savaşımı tarihi olduğu, birbirine karşı savaşım durumundaki bu toplumsal sınıfların her zaman üretim ve değişim ilişkilerinin, kısacası çağlarındaki iktisadi ilişkilerin ürünleri oldukları; buna göre, toplumun iktisadî yapısının, her kez son çözümlemede, hukuksal ve siyasal kurumların tüm üstyapısını olduğu gibi, her tarihsel dönemin dinsel, felsefî ve öbür fikirlerini de açıklamayı sağlayan gerçek temeli oluşturduğu görüldü. Böylece idealizm, son sığınağından, tarih anlayışından kovulmuş; tarihin materyalist bir anlayışı ortaya çıkarmış ve şimdiye kadar yapıldığı gibi, insanların varlığını bilinçleri aracıyla açıklamak yerine, insanların bilincini varlıkları aracıyla açıklamak için yol bulunmuş oluyordu (Anti-Dühring, s. 78).

Buraya kadar söylenenler arasında önemli bulunması gereken nokta, kitlelerdeki "tepki" diye de ifade edilen arayışların "evrimi" üzerine ortaya konulan tezdir. Ancak öncelikle bir bulanıklığa işaret etmekte yarar var. Halk kelimesi ile kastedileninin hangi sınıfları kapsadığında, yazarlar-

la farklı düşüncelere sahip olduğumuz anlaşılıyor. "Asker–sivil elitçi vs. zümre" egemen sınıf olduğuna göre arkadaşların" "uysal, boynu kıldan ince" burjuvaziyi de halk kelimesiyle ifade ettikleri düşünülebilir. Bulanıklık son derece vahim bir noktada olmakla birlikte, buradaki tartışmamız açısından bu saçmalığın bir önemi yok. Sadece bulanıklığın altını çizmekle yetinilebilir.

Gerçekten de işçi, köylü ve emekçi yığınların ekonomik ve siyasî taleplerinin, 1930'lardan, 1946'lardan bu yana yükseldiği, arkadaşların deyimiyle bir evrim süreci yaşadığı tesbiti doğrudur. Bu yükselişte ülkenin üretici güçlerinin gelişmesi, dağılımı ne kadar dengesiz olursa olsun, milli gelirde önemli artışların meydana gelmesi kuşkusuz rol oynamıştır. Kırsal alanlardan kentlere ve değişik ülkelere işçi olarak gidenlerin sayısının büyüklüğü, gerek ulaşım imkânlarının gerek haberleşme ağının genişlemesi ve iletişim araçlarının çeşitlenmesi, yaygınlaşması bu yükselişte pay sahibidir. Buraya kadar belirttiğimiz faktörlerin yığınların taleplerinin artması, çeşitlenmesi ve yükselmesindeki etkilerinin genel ve dolaylı olduğu söylenebilir. Başka faktörlerin bulunmaması halinde, bu faktörlerin etkisi daha çok düzen içinde "emilebilir" talepler yaratmaktan ileriye, fazla gidemiyecektir. Ancak burada siyasi taleplerden ve özellikle "belli bir evrim sonucunda" düzenin dışına çıkması beklenen talep ve tepkilerden söz ediyoruz. Metinden bir aktarmayı ikinci kez yapmak gerekiyor:" ....Dolayısıyla da halk kendi tavır alışlarının niteliğini, kapsamını yükselterek, yani herhangi bir "aracı" belirleyici katkısına gerek olmadan tarihi değiştirebileceği düşüncesini uyandıran böyle bir anlatıma.. "Bu sözler bizzat bu metni kaleme alan arkadaşların kendi yaptıklarını inkâr etmeleridir. Süreç içinde, bir aracı olmadan taleplerini yükselten "halk" tarihi değiştirecek, söylenen budur ve tam bir kendiliğindencilikle, tam bir ekonomizmle karşı karşıyayız.

Yığınların siyasî talep ve tepkilerinin geliştirilmesi, yükseltilmesi... bu proletarya partisinin ve diğer ilerici, demokrat

partilerin, uyarmaları, eğitmeleri ve önderlik etmeleriyle gerçekleşebilir. Yığınların kendiliğinden ulaştığı talepleri şekillendirecek, bir program içinde dile getirecek ve bu taleplerin elde edilebilmesi için mücadeleyi örgütleyip yürütecek bir siyasi organizasyona ihtiyaç var.

Eğer yığınlar böylesi bir siyasî organizasyonun önderliğinden yoksunlar, böyle bir parti veya siyasî hareket yoksa veya çok cılız olduğundan yığınlara ulaşmıyorsa veya dar bir kadro hareketi durumundaysa, halkın kendiliğinden taleplerini düzen içinde eritmek, bir tepkiye dönüşmesini engellemek veya tepkileri yumuşatmak, düzen partileri için problem bile değildir. Zaten evrim'e kanıt olarak gösterilen 1946–50 noktasından 1973–77 yıllarında CHP'ye yönelme noktasına ulaşma olayı, arkadaşların tam bir körlükle atladıkları 1961–71 TİP ve MDD kökenli hareketlerin ve aydınların etrafında toplandığı kimi dergilerin sayesindedir. Üstelik burada bir evrim değil, bir törpülenme, yumuşatılma ve düzen içinde tutulma sözkonusudur. Deniz Gezmiş'e, Mahir Çayan'a, İbrahim Kaypakkaya'ya ve sayıları çok arttırılabilir, devrimci isimlere duyulan sevgi ve sembolleştirmede, kesinlikle 1961–71 döneminde yukarıda belirttiğimiz akımlara borçlu olunan bir uyarma, propaganda ve ajitasyon ve eğitimin ürünüdür. Sosyalizmle çok sınırlı tanışmanın ve geçmişten getirilen, yiğit insanlara sevgi duyma gibi bir geleneğin bu sembolleştirmenin nedenleri olduğu açıktır.

1961–71 döneminde sosyalizmle tanışan, çok sığ bir bilgilenme üzerinde legal örgütlenmelere giren ve 12 Mart çıkışında daha da genişleyen yığınsallığıyla gidip CHP'nin kuyruğuna takılan yığınların tepkilerinde bir evrimden nasıl söz edebiliriz? Doğal olarak buradaki "kuyruğa takılma" faaliyetinin organizatörlerini de atlamamalıyız. Yığınların siyasi taleplerindeki gerilemelerde de, aynen ilerlemelerde olduğu gibi, siyasi organizasyonların payı inkâr edilemez.

Özetle, işçi köylü ve emekçi yığınlarının zaman içinde siyasî ve iktisadî uyarıcıların etkisiyle gelişen, ancak tatmin

edilemediği veya saptırılamadığı hallerde tepkiye dönüşen taleplerinden ve belirli faktörlerin öne geçmesiyle gerileme veya yükselme gösterdiğinden bahsetmek isabetlidir.

Bu taleplere ve tepkilere karşı burjuva siyasî kadroların, sosyal demokratlar şüphesiz dahil, duyarsız olmadıkları, yığınları düzen içinde tutabilmek , aynı anlama gelmek üzere burjuvazinin uzun vadeli ve genel çıkarlarının gereğini yapabilmek için bu taleplere bir ölçüde cevap veren düzen içi düzenleme ve değişimlere yöneldikleri, örneğin ikinci veya üçüncü, dördüncü partiler kurabildikleri gibi , sosyal demokrat da olabildikleri, dahası düzenin sürekliliğini tehlikede görmüşlerse, burjuva devletin en önemli siyasi kurumu olan düzeni "iç ve dış" düşmanlara karşı korumak ve kollamakla görevli ordunun" siyasi faaliyetlerini sınırlamanın bayraktarlığını yapabildikleri kesinlikle söylenebilir.

Yığınların hayatından esinlenen, ancak onların taleplerini tutarlı perspektifli ve kapsamlı bir program şeklinde formüle eden, mücadeleyi öngören, örgütleyen ve önderlik eden bir organizasyon, çağımızdan bahsediyorsak, proletaryanın devrimci partisi olmaksızın, metin boyunca ileri sürülen "tarihsel halk tepkisi"nin (kendiliğinden) yükselerek tarihi değiştireceği varsayımı kesin bir ekonomizm ve aydınca bir fantaziden başka bir şey değildir.

DEMOKRASİ'YE GİRİŞ

Artık demokrasi ve demokrasi mücadelesi platformunun nasıl kavranması gerektiği sorununu tartışmaya başlayabiliriz.

Öncelikle metinde demokrasi kavramı üzerine söylenenleri geniş biçimde aktarmaya çalışalım:

1) "DP'nin etrafında 1946'nın o ünlü "yeter söz milletindir" sloganıyla toplanan yığınların bilincinde "demokrasi"

kavramı belki çok bulanıktı. Ama onlar "demokrasi'nin her şeyden önce "söz'ün millette olduğu bir düzen olduğu, başlangıcın, olmazsa olmaz ana kaidenin bu olduğunu bildiler." (s. 16).

2) "Demokrasinin asgarî toplumun egemenlik hakkının ancak toplum ya da onun doğrudan temsilcileri tarafından kullanılması, kullanım sınırlarının onlar tarafından belirlenmesidir." (s. 18)

3) "Popülist demokrasilerde [1] seçimlerden sonra yönetimin denetlenmesi ve yönetim üzerindeki demokratik muhalefetin tek alanı, bir başka deyişle demokrasinin tek alanı– parlamentoyla sınırlanır. Seçimlerin ve parlamentonun temel öğe olduğu bir demokrasi perspektifinde, kitlelerin örgütlenme ve ifade özgürlükleri doğal olarak tâlî öğeler olmaktadır. Bu nedenledir ki, bunlar popülist demokrasilerde belli konjonktürlerde yer alırlar ya da savunulurlar. Ama bu öğeler popülist demokrasiler için varlık şartı değildir. Bu burjuva demokrasisinde ise toplumun devletin belirleyiciliği dışındaki iktisadî, siyasî, sosyal, kültürel içerikli örgütlenmeleri, düşünce ve ifade özgürlükleri, seçimler dışında da yönetimi

(1) Burada karşımıza çıkan "popülist demokrasi"nin.. Yapıt dergisinin ilk sayılarında Korkut Boratav ve Haldun Gülalp tarafından Türkiye soluna pazarlamaya çalışılan "popülizm" ile aynı şey olmadığını belirtmek gerekir. Ancak yüklenilmek istenen anlam açısından benzer ihtiyaçlardan kaynaklandığı söylenebilir. "Popülist demokrasi, "popülizme" göre daha naif, daha amatörce, şimdilik sadece "devletçi–elitist" anlayışla DP–AP ve daha sonra Ecevit CHP'si çizgisi arasındaki farklılığı ifade etmek üzere uyarılmış bir "sözde kavram". Bu "kavram"ın Marksist terminolojiyle hiçbir ilgisi yok. Popülizm olarak sunulmaya ve bir tartışma konusu yapılmaya çalışılan diğer tezin de Marksist teoriyle "içerden" bir ilgisi bulunmuyor.

Bu bilinen kelimeye yeni bir muhteva yükleme çalışmalarının mahrecini ve bu faaliyetin niteliğini öğrenmeyi isteyenler için Y. Küçük'ün "Nereye Gidiyoruz?" adlı çalışmasında "Komprador İktisat yazısını, bu iddianın Türkiye'de ne ölçüde geçerli olduğunu merak edenler için, Nuri Karacan'ın Yapıt'ta, kavramın kendisini reddetmeksizin, iddianın dayandırıldığı varsayımların yanlış olduğunu gösteren yazısı önerilebilir.

denetleyecek, onun üzerinde baskı unsuru olabilecek tüm siyasi faaliyetleri ve örgütlenmeleri temel öğeleridir. Burjuva demokrasisinin olmazsa olmaz şartlarıdır bunlar. Çünkü burjuva demokrasileri devletin toplumun denetimi altına alma mücadeleleri ile sağlanmıştır. Bu nedenle burjuva demokrasisinin muhtevası, toplumun devlete rağmen yaşamın her alandaki özerk örgütlenmelerinde ve haklarında ifade bulur." (s. 4)

4) "Dolayısıyla Türkiye asgarî ve temel şartı gerçekleşmiş bir demokrasiyi hiçbir zaman yaşamadı. Türkiye'de demokrasinin sorunu demokratik hak ve özgürlüklerin hep kısıtlı oluşundan da önce buradaydı." (s. 24)

Türkiye'de her zaman "bir miktar" bulunmakla birlikte, özellikle 12 Eylül sonrasında "mensubu" oldukça artan ve temel özelliği Marksist–Leninist teorinin özünü ifade eden, temel özelliği, Marksist–Leninist teorinin özünü ifade eden, temel önermelerini "pek kaba" bulmaktan ibaret bir solculuk türü var. Adı Ekim devrimiyle birlikte anıldığı için, parti pratiği ve örgütlenmeyle ilgili makaleleri daha çok bilinen, eylem adamlığı bu yüzden daha öne çıkmış Lenin'i "sevmek" yerine, böyleleri için entellektüel kimliği, eylem adamlığından daha çok hatırlanan Marks'ı "sevmek" herhalde daha kolay olmalı ki, kendilerine Marksist demekten vazgeçemiyorlar.

"Sadece Marksist"lerin sözlerimizi "kaba" bulmalarını göze alarak, yukarıda demokrasi üzerine söylenenleri tartışmaya, temel, bilindiğini umduğumuz bazı önermeleri hatırlatarak başlamak zorundayız. Metin boyunca, belki yeri gelmediğinden, sadece Marksizm'den söz etmekle yetinen yazarın da hoşgörüsüne sığınmak durumundayız.

Demokrasi sınıflı toplumlara özgü bir kategoridir. Ve her demokrasi bir sınıf egemenliğinin, bir sınıf diktatörlüğünün biçimidir. Durum böyle olmakla birlikte, demokrasinin aynı zamanda kendi sınıf diktatörlüğü olduğunu aynı açıklık

ve vurguyla dile getiren tek "demokrasi" proleter demokrasisi, sosyalist demokrasidir. Kapitalizmden komünizme geçişin devlet biçimi olan proletarya diktatörlüğünün sona ermesi, devletin sönmesi ve sosyalist demokrasinin de ortadan kalkması anlamına gelir. Bu diktatörlük ve demokrasi bütünlüğü, sınıf tahlili yapmak yerine, işleyişin biçimlerini görmeye ve çözümlemeye çalışan ve sadece bununla yetinmek niyetinde olanlara bir paradoks gibi görünebilir. Halbuki sosyalist demokrasinin varlık şartı, proletarya diktatörlüğüdür.

Sosyalist demokraside olduğu gibi, burjuva demokrasilerinden söz ederken de, atlanmaması, ihmal edilmemesi gereken nokta, aynı zamanda bir burjuva diktatörlüğünden söz ettiğimiz noktasıdır. Sosyalist demokrasi, proletarya diktatörlüğünün devrimci özünün tek kaynağı ve sosyalist toplum düzeninin tek biçimidir. Oysa burjuva diktatörlükleri, burjuva demokrasisi dışında, farklı siyasî biçimlerde de varolmaktadırlar.

Kaldı ki, "burjuva demokrasisi"nin de sözkonusu olduğu ülkenin toplumsal ve tarihsel koşullarından bağımsız bir "genel biçimi"nden bahsedilemez.

Diğer taraftan serbest rekabetçi dönemin geride kalması ve kapitalizmin tekelci aşamasının gündeme gelmesi, burjuva demokrasisinin anayurdu olan Batı Avrupa'nın gelişmiş kapitalist ülkelerinde de burjuvazinin "demokrat" niteliğinin inkarı anlamına gelmiştir. Bu ülkelerde siyasi iktidarın tekelci, oligarşik yapısına rağmen burjuva demokratik hak ve özgürlüklerin yaşanıyor olması, artık burjuvazinin demokratlılığında bu ülkelerdeki sınıf mücadelesinin gelcneklerinde, tekellerin dışında kalan toplumsal sınıfların ve özellikle işçi ve emekçi sınıfların örgütlenme ve mücadele düzeylerinin yüksekliğinde güvencelerini bulmasındandır.

Özelikle emperyalizmde bağımlılık ilişkileri içinde bulunan, geri, buna rağmen ekonomisi tekelci bir yapı arzeden

ülkelerde bir burjuva demokrasisinin yaşanabilmesi çok daha ağır tehditlerle karşı karşıyadır. Bu yüzden bu tür ülkelerde demokratik hak ve özgürlüklerin sınırlılığı, burjuva demokratik kurumların biçimselliğin sınırlarını pek aşamayan işlerlik düzeyleri, "popülist demokrasi" gibi uydurma, bulanıklık yaratan ve böylece "burjuva demokrasisi"ni idealize etmeye yarayan, saçma kategorilerle açıklamak yerine, ülkedeki sınıf mücadelesinin gelişkinliği, sınıfsal ayrışmanın düzeyi, emperyalizme bağımlılığın somut biçimleri ve düzeyleri gibi bir dizi çözümlemeyle açıklamak zorundadır.

Demokrasi'nin "D"si, onun sınıf muhtevasıdır. Yoksa arkadaşların pek beğendiği "sözün millette olması" veya "toplumun egemenlik hakkının ya doğrudan, ya onun doğrudan temsilcileri tarafından kullanılması, kullanım sınırlarının onlar tarafından belirlenmesi" gibi sıradan bir burjuva gazetecisinin yazılarından alınmış görünen "bilgece" ifade edilmiş unsurlar değil. Burada kullanıldığı biçimiyle "demokrasi" ve "toplum" sözleri hiçbir anlama sahip değil. Hangi demokrasi sorusunun cevabını almadan önce, bu sözden anlayacağımız hemen hemen hiçbir şeydir. "Toplumun egemenlik hakkı" deyişi de aynı anlamsızlığı paylaşıyor. Köleler dahil mi? Mülk sahibi olmayanlar, kadınlar, gençler dahil mi?..

Bilindiği gibi antik demokrasilerde demokrasi sadece "vatandaşlar" içindi. Burjuva demokrasisinin ilk evrelerinde mülk sahibi olmayanların oy hakkı yoktu. Kadınların oy hakkına kavuşması neredeyse 20. yüzyıldadır. Gençlerin seçme ve özellikle seçilme hakkının yasalara geçmesi de, alt yaş sınırı değişmekle birlikte yakın zamanlara denk düşmektedir. Ancak bu sınırlamalar bir yana, "toplumun egemenlik hakkı" gibi sözde kavramlar uydurmakla meşgul görünen yazarları, "sınıf egemenliği", egemen sınıf" gibi biraz eski ve belki de "kaba " kavramları hatırlatarak şaşırtmak zorundayız.

Toplumun "özgür iradesi" gibi burjuva terminolojisinin unsurlarından dilimizi ve düşüncelerimizi kurtarmadan, burjuva ideolojisinin sınırları içinde hareket etmekten kurtulmak mümkün değil. İradenin özgürlüğü kimdendir? İdeoloji-

lerden özgür bir iradeden söz edilemez. Devrimcilerin en ağır saldırılar altında mücadele yürütmeye çalıştığı bugünün şartlarında, her türlü engellemeden uzak seçimler yapılsa, hatta örneğin "konsey"ler örgütlendirilip seçime gidilse burjuva ideolojinin egemenliği şartlarında yapılan bu seçimlerden kim başarıyla çıkacaktır?

Zaten "söz milletin" olsaydı, olabilseydi, "egemenlik hakkı" toplumun olsaydı, olabilseydi, gerçekten arkadaşların yazısından aktardığımız üçüncü pasajdaki gibi bir burjuva demokrasisi sözkonusu olsaydı ve olabilseydi; sosyalist demokrasi gene de parlaklığını ve cazibesini korumakla birlikte, aynen yazar arkadaşlar gibi gözleri burjuva demokrasisinden kamaşmış insanların sayısı daha fazla olacağından, mutlaka daha az taraftar bulabilecekti.

Örneğin kitle iletişim araçlarının, kamuoyu yaratma imkânlarının tamamına yakınını denetimlerinde bulunduran tekeller bu imkânları kendi yararlarına kullanmasalardı; siyasi mücadelede paranın, maddî imkânların hiçbir önemi bulunmasaydı; resmî eğitim kurumları burjuva devlet düzeninin temel ideolojik aygıtlarından biri olmasaydı; örneğin Federal Almanya'da olduğu gibi yurttaşlar siyasî görüşlerine göre fişlenmeseydi, işçi sınıfı ve emekçilerin entellektüel faaliyetler için ayıracakları zamanları, hiç değilse burjuvazininki kadar olsaydı ve tabii ordu sadece ulusal bağımsızlığın bir garantisi, polis sadece trafik ve "adi" suçların takipçisi olarak örgütlendirilmiş olsaydı vb. vb... Kısacası, burjuva demokratik hak ve özgürlükler demokratik kurum ve gelenekler, burjuva sınıf egemenliği altında yaşanıyor olmasaydı, devlet bu egemenliğin en somut görünüşü olarak varlığını korumasaydı, ancak o zaman "özgür irade"den bahsedilebilirdi ve arkadaşların burjuva demokrasisini hiç de idealize etmediklerini, soyut, ayakları havada bir "güzel biçimler" bütünü olarak görmediklerini söyleyebilirdik. Şimdi aksi söylenmelidir.: Arkadaşların demokrasiden ve özellikle burjuva demokrasisinden anladıkları, tam anlamıyla burjuvazinin göstermeye çalıştığıdır.

Zaten arkadaşların "Çünkü burjuva demokrasileri devletin toplumun yaşamı üzerindeki belirleyiciliğini tersine çevirme, devleti toplumun denetimi altına alma mücadeleleri ile sağlanmıştır. Bu nedenle burjuva demokrasisinin muhtevası, toplumun devlete rağmen yaşamın her alandaki özerk örgütlenmelerinde ve haklarında ifade bulur." şeklindeki sözlerinden, devleti sadece "fiziki" bir güç olarak algıladıkları ve özellikle bu gücü son derece kuralsız kullanan feodal devlet olarak algıladıkları görülüyor. Güç kullanma kurallara bağlanınca ve günlük yaşamın dışına çekilince sorun kalmıyor!...Devletin ideolojik fonksiyonlarının feodal devletle kıyaslanınca akıl almaz boyutlara ulaşan etkinliği bir yana, günlük hayatın dışına çıkarılan fizikî güç ortadan kalkmadığı, düzenin temellerine yönelik her muhalif örgütlenme ve eylem karşısında kullanılmaya hazır tutulduğu unutulmuş görünüyor. İngiltere'de maden grevi, IRA'ya karşı izlenen terörcü ve intikamcı politikalar, Federal Almanya'da Baader Meinhof örgütü üyelerinin hapisanede intihar "ettirilmeleri", Fransa'nın çevre örgütlerine karşı tutumu vb. vb... hatırlatıcı olaylar olarak sıralanabilir.

Buradan ne burjuva demokrasisinin önemsenmemesi gerektiği, ne burjuva demokratik kurumların bütünüyle reddi, ne de demokratik hak ve özgürlükler için mücadelenin küçümsendiği çıkarılmamalıdır. Hayır, söylediklerimizin içinde bunlar yok. Sadece soyut bir demokrasi kavramına karşı, demokrasinin sınıfsal muhtevasını hatırlatıyoruz. Burjuva demokrasisinin metinde çizilen resminin arkasını çevirip tualin ne kadar kötü bir bezden, çerçevenin ne kadar kalitesiz bir ağaçtan yapıldığını, yakından bakınca boyaların nasıl dökülmekte olduğunun görülebileceğini göstermeye çalışıyoruz.

Demokrasi üzerine genel olarak söylenmesi gerekenler bunlar. Artık daha somut konuşabiliriz. Bunun için gene uzun aktarmalar yapmamız gerekiyor;

1 – "Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçişi sağlayan yönetici kadrolar arasında, siyasî yönetim anlayışı itibariyle belli belir-

siz farklar sözkonusuydu. Bu farklılığın kökleri Osmanlı'nın kurtarılması tartışmalarının başladığı Tanzimat kadar dayanır.

Bu farklar, toplumun tek parti demokrasisine olan tepkilerinin ve daha iyi bir yaşam istemelerinin etkisiyle de derinleşmiş ve bugün halâ etkisini sürdüren, Türkiye toplumunun geleneksel iki siyasî eğilimi haline gelmiştir. Kitleleri politikanın dışında tutan ve kitlelerin denetiminden geçmeyen mekanizmalarla siyasal iktidarını sürdürme anlayışına sahip elitçi kanadın devletteki hakimiyeti ve karşı tarafın, yani DP'de daha sonra AP'de ifadesini bulan popülist kanadın ise bu hakimiyete karşı kitlelerin devlete olan tepkisinden faydalanarak, kitleleri siyasal yaşama sokacak bir çizgiyle etkinliğini sürdürme ve geliştirme çabası, bu farklılığı daha da derinleştirmiştir. Ve giderek bu popülist kanat, zaten etkili olamadığı devlet mekanizmasıyla ve onun etkili kurumu olan orduyla arasına bir mesafe de koymuştur."(s. 2)

2 – "1950–1960 arasında bu iki siyasal eğilimin demokrasi itibariyle olgunluk düzeyine baktığımızda devletçi bir elitçilik ve bunun karşısında demokrasi söylemi burjuva demokrasisinin temel kavram ve değerleriyle alâkası olmayan bir popülizmi görürüz. (s. 3).

3 – "Tek parti dönemine diktatörlük diye haklı bir biçimde karşı çıkan, ama seçimlerde çoğunluğu aldığında tek parti dönemini aratmayacak bir çoğunluk diktatörlüğüne yeltenen bir DP...

Kısaca bu dönemde burjuvazinin demokrasi perspektifi burjuva demokrasisi çerçevesinde bile çok ilkel bir durumda. Demokrasiyi sadece seçimler ve seçimlerde ortaya çıkan çoğunluğun parlamentoya yansıması düzeyinde kuran ilkel bir perspektif. Çoğunluğun kazanılmasının her türlü anti demokratik uygulamaya meşruluk sağladığı bir anlayış...Bir bütün olarak toplumda ve yöneticilerdeki demokratik değerlerin yokluğunun ortamında, siyasal faydacılığın ve entrikacılığın hakim temaları ile demokrasinin en kaba yorumunun karışımından oluşan bir perspektif.." (s. 3)

4 – "Ecevit'li CHP'nin demokrasi perspektifi ise, sol söylemli popülist bir demokrasi çerçevesinde içinde yer yer burjuva demokrasisinin öğelerini taşıyan bir muhtevadadır, 70–80 arasında.

5 – 1960'larda "AP Meclis'teki çoğunluğunu DP gibi sorumsuzca kullanmamakta, iktisadî ve siyasî uygulamalarında daha bir rasyonel olmaktadır" ama "70 sonrası Meclis'te eskisi gibi salt çoğunluk bulamayan AP, MC tezgâhlarıyla hiç de DP'yi aratmayacak bir şekilde demokrasi dışı uygulamalara ne kadar eğimli olabileceğini sergilerken, Ecevit CHP'si sivil sıkıyönetim gibi ilginç uygulamalarla halâ devletçi–elitçi geleneğini bütünüyle aşamadığını sergilcyebilmektedir." (s. 4).

Yazının "Özgül devlet anlayışı" ile ilgili görüşlerini tartışırken söylenenler hatırlanmalıdır: Sözkonusu görüşler, Cumhuriyeti kuran yönetici kadroların, Osmanlı'nın "egemen sınıf rolü üstlenmiş asker–sivil, elitist–devletçi zümre"nin devamı olduğunu dile getiriyordu. Osmanlı'daki varlığının maddî temelini "mülkün sahibi" olmakta bulan bu sınıf, Cumhuriyet döneminde maddî temelini kaybetmiş bulunuyordu. Şöyle bir açıklık getirilebilir: Osmanlı'da yönetici olduğu için, yönetici göreviyle birlikte, bu görevin düzeyi ve sürekliliğiyle sınırlı olmak üzere mülk sahibi olan kişiler, (doğal olarak burada kural olanı anlatmaya çalışıyoruz, yoksa rüşvet, yolsuzluk gibi kural dışı gelirlerle olması gerekenin üstünde varlıklı olunabilir veya pek yaygın bir uygulamayla, adına vakıf kurarak varlıklı oluşunu görevi sona erdikten sonra da sürdüren, en azından miras bırakanlar var. Bu tür kuraldışılıkların da uzun vadede ve genel olarak bir kural halinde düşünülebilmesi, hesaba katılabilmesi mümkündür. – Vakıf mallarına el koyma II. Mahmut'la başlıyor–) Cumhuriyet döneminde devletteki görevi nedeniyle değil, bu konumunu kullanarak, yürüttüğü özel iktisadî faaliyetini daha kârlı hale getirebiliyor. Zenginlik devlet görevinden değil, devlet dışı işlerinden. Ama devlet imkânları kural dışı kullanılarak zenginlik artırılabiliyor, bu artış hızlandırılabiliyor.

Kısaca arkadaşların tarif etmeye çalıştığı "mülksüz egemen sınıf"tır. Yukarıdaki paragrafta izah edilmeye çalışılan ise kişisel durumları ne olursa olsun, bir sınıfın çıkarlarını geliştirmek için politika yapan, bu anlamda bir toplumsal sınıfa dayanan, yer yer kendileri de bu sınıfın mensubu olan, yönetici kadrolar tarifidir. M. Kemal dahil, yönetici kadroların CHP eliyle yürürlüğe koydukları politikalar, hiç kuşkuya yer bırakmaksızın burjuvazinin çıkarlarını koruyan, geliştiren; toprak ağalarıyla burjuvazi arasındaki dengeleri kollamakla birlikte, burjuvaziden yana ağırlık koyan, süreç içinde ağırlığını artıran politikalardır. Gene başından itibaren işçi sınıfının her eyleminin karşısına şiddet kullanarak dikilen politikalardır.

Burada ve daha önce belirtilmeye çalışılan anlayış farkı önemlidir. "Önem"in anlaşılabilmesi için arkadaşların metnini izlemeye devam edelim.

Mülksüz egemen sınıf devleti elinde bulundurmaktadır. Ancak "1950'lerden başlayarak asker–sivil bürokrasi ile yükselen mülk sahipleri ittifakının iktidar mücadelesi açık kamplarda sürer. Artık bu mücadelenin içinde karşılıklı etkileriyle birbirlerini bir ölçüde belirleyen bu iki gücün çatışması etrafında 1950–71 döneminin siyasal, tarihinin aslî olayları cereyan eder. (Bu olayı, klasik kapitalizmin öncesinde merkantilist evre sonunda görülen gelişmelere benzetebiliriz. O dönemlerde, bahsedilen zamanı yaşayan toplumlarda iktidarın ilk ama kesin olmayan el değiştirmeleri başlar. İngiltere, Hollanda örnekleri gibi.)" (Birikim'deki yazı).

Bu "El elden üstündür" oyununu izleyeceğiz. Ancak üzerinde durmamız gereken iki nokta var. Birisi yapılan benzetmenin son derece "sakil" oluşu noktasıdır. 1900'lü yıllar dünyanın oldukça küçüldüğü yıllardır. Emperyalizm yaşanmaktadır. Emperyalizmin yarı–sömürgesi durumundaki ülkeler emperyalist ülkelerin tarihlerini "onlar gibi" veya "onlara benzer biçimde" yaşıyamazlar. Benzerlik olmaz mı? Olabilir, ama emperyalizmin ekonomik, siyasi ilişkiler ağının sıkıca içinde yeralan Türkiye'nin egemen sınıflarından bahsedi-

liyorsa, daha önce Louis Bonaparte'la kurulmaya çalışılan kaba paralellikten olduğu gibi, Hollanda ve İngiltere'de merkantilist dönemin politik gelişmeleriyle, 1950'ler Türkiye'si arasında benzerlikler kurmaktan da kaçınmak, en azından çok dikkatli olmak gerekir. Benzetme açıklayıcı, açıklık getirici olmalıdır.

İkinci nokta açmaya çalıştığımız gibi, mülkiyetsiz bir egemen sınıfın varlığını ve egemenliğini nasıl sürdürebildiği noktasıdır. Şu söylenebilir: "İdeolojiler, kendilerini oluşturan maddi şartlar esasta ortadan kalktığı zamanlarda bile sürer. Böylesi kendi maddi tabanı kalmamış ideolojiler kendilerini değişime zorlayan yeni oluşumlarla bir yerden bağ kurar ve bu kanaldan geçerek eski kılıfını terkeden bir sürece girerler" (Aynı yazı). Maddi temeli ortadan kalktığı halde ideolojilerin hemen, eşzamanlı olarak ortadan kalkmayacakları doğrudur. Hele felsefe, din gibi başından itibaren maddî temeliyle oldukça dolaylı bağları olan "ideolojiler" için, "ölümden sonraki hayat" daha da uzun sürebilir. Ancak buradaki durum bambaşkadır. Sadece bir sınıf ideolojisinin bu sınıfın bu sınıfın maddi temelinin ortadan kalkmasından sonra da hayatiyetini koruduğundan bahsetmiyoruz. Aynı zamanda bu sınıfın devlet olduğunu, egemen sınıf olduğunu ve üstelik, siyasî rakibî olan sınıfın çıkarına politikalar uyguladığını, üstelik de bu işin şimdilik 1950'ye kadar sürdürüldüğünü söyleyenlerle tartışıyoruz. Bu kadar da değil, bu tarihten sonra bu sınıfın daha da radikalleşerek 1971'de tekrar iktidarı ele geçirdiğini, ancak 1973'te artık kesin olarak kaybettiğini 1975'te yayınlanan yazıdan, 12 Eylül'de tekrar "kendisine layık bir iktidar" kurduğunu elimizdeki metinden okuyoruz. Üstelik her iki yazıda da tekelci kapitalizmden sözediliyor.

Bu garip ısrar amaçsız değil, Çünkü varılmak istenen nokta, bu sınıfın devletçi–elitist, müdahaleci çizgisine karşı olan bir politik mücadele platformu tarif edebilmek ve o platformdaki güçler arasında "devrimci–demokratlar"ın yerinin olduğunu göstermektir. Bu noktaya tekrar geleceğiz.

Beş pasaj halinde aktardığımız Türkiye'deki politik partilerde somutlanan iki anlayışın demokratik düzeyi üzerine söylenenlere dönebiliriz. Bu bölümlerde yer alan "çoğunluk diktatörlüğüne yeltenen bir DP...." ve yeralmayan "Ama aynı zamanda kitlelerin en ilkel duygularını koyu bir dinsel taassuba göz kırparak harekete geçiren bir DP..." gibi "Kemalist–CHP'li" yaklaşımların yanlışlığına işaret etmekte yarar var. Burada bir "çoğunluk diktatörlüğü"nden değil, çoğunluğun oylarına onaylatılmış bir burjuva yönetiminden söz etmek daha doğrudur. Unutulmamalıdır ki, proletarya diktatörlüğü de eski egemen sınıfı veya sınıfları oluşturan sömürücü azınlığa karşı, sömürüye karşı olan, çalışan sınıfların proletaryanın hegemonyası altındaki diktatörlüğüdür ve pekala bir çoğunluk diktatörlüğüdür. Dinsel taassub meselesiyse Kemalizmin teorik yanı bilerek ihmal edilmiş, pratik–yasakçı laikliğine karşı, onunla aynı platformda yeralan pratik–faydacı bir yaklaşımdır. Devrimciler laikliğin bu platformda yürütülen tartışmasının tarafı değillerdir.

Söylenenler özetle şudur: Tek parti yönetiminde somutlanan devletçi–bürokratik anlayış demokrasiden nasibini almamıştır. Karşısında yeralan 1950'lere doğru kapitalizmin gelişmesiyle güçlenmiş ve iktidara alternatif olmuş mülk sahibi kapitalist muhalefetin anlayışı ise çok ilkel bir düzeyde demokrasiyi kavramakla birlikte, hiç değilse kendisini halka onaylatmayı ilke edinmiştir. Ancak gerek bu dönem DP'si ve daha sonra AP, gerekse Ecevit'li CHP geniş kapsamlı bir burjuva demokrasisi programına sahip değildir, demokrasiyle ilgili ilgili anlayışları "olgunlaşmamıştır". Ancak bu kadar değil. Bürokrat sınıfa karşı mücadele eden ve iktidara gelen DP", çoğunluk diktatörlüğü kurmaya yeltenmiş", "sorumsuz" davranmıştır. AP "MC tezgâhlarıyla" anti demokratik uygulamalarda DP'yi aratmayacağını göstermiştir. Ecevit CHP'si "sivil sıkıyönetim gibi ilginçliklerle, elitist–devletçi geleneğinden kopamadığını" göstermiştir.

Cumhuriyeti kuran ve 1950'lere kadar "rakipsiz" yöneten "egemen sınıf" demokrat değildir; ama onu diktatörlükle

suçlayanlar da demokrasiyi içlerine sindirememişlerdir, sağ burjuva muhalefet de iktidarları döneminde "iyi sınav" vermemiştir. Üstelik "sol söylemli" Ecevit CHP'si de bazı burjuva demokrasisi öğelerinden bahsetmiş olsa da, kendisini devletçi–elitist gelenekten kurtaramamıştır. Acaba neden? Çünkü "Bizim burjuva siyasal güçlerimizin geleneklerinde ise devlete rağmen varolma sözkonusu değildir. Bu nedenle devletin bekası en demokratiklerin bile ayaklarında ağır bir pranga gibi sürüklenmekte, onların daha ileriye gitmesini engellemektedir." (s. 5).

Önce bir hatırlatmaya ihtiyacımız var: Bırakalım Cumhuriyet Türkiyesi'nin burjuva siyasi hareketlerini, Osmanlı-'daki burjuva demokrat hareket bile ortaya çıktığında Avrupa'da burjuvazinin, aristokrasiye, monarşik devlete karşı mücadele–dönemi geride kalmış; daha çok burjuvazi ve aristokrasinin uzlaşma ve bütünleşmelerle (zaman zaman çatışmalar sözkonusu olsa da) işçi sınıfının siyasî eylemine karşı ortak mücadele ve devletin güçlendirilmesi gündemin başına geçmiş ve orada kalmıştır. Hele büyük Ekim devriminden sonra sözkonusu "kutsal ittifak", zenginlik kaynakları farklı da olsa, mülk sahibi olmakta birleşen bu iki sınıf için kaçınılmaz, vazgeçilmez bir zorunluluk olmuştur. Dünya çapında burjuvazi için temel sorun, aristokrasiyi alaşağı etmek, devleti geriletmek, özgürlükleri ve demokratik hakları genişletmek vb. değil, yükselen proletarya hareketlerine karşı kendisini, düzenini korumak olmuştur.

Türkiye burjuvazisi de Avrupa burjuvazisinin tecrübesine, ille de aynı yoldan geçerek ulaşacak değildir. Bu zaten mümkün değildir. Uluslararası tecrübenin paylaşılmasıdır ki, Kurtuluş Savaşı'nın önder kadroları, daha Yunan Kuvvetleriyle hesaplaşmaya çok varken, aynı günlerde Mustafa Suphi ve arkadaşlarını katletmekte, Halk Iştirakiyün Fırkası'nı kapatıp yöneticilerini tutuklamakta, Çerkez Ethem'e komplo kurmaktadır. Onlar için demokrasi probleminden çok mülk sahibi sınıfların egemen olduğu bir düzen kurmak ve bu düzenin güvenliğini sağlamak problemi vardır.

Dolayısıyla Türkiye burjuva siyasî hareketlerinin ne Osmanlı ile ne TC ile köklü, uzlaşmaz, devletin geriletilmesini gerektiren temel bir çelişkisi olmuştur. Uzlaşma, zaman içinde isteklerini gerçekleştirme, kısa vadeli düzenlemeleri yeterli görme, esasa ilişkin olmayan, sert çatışmaları gerektirmeyen değişikliklerle yetinme.... Yaşanan çizginin özeti budur. Burada burjuva siyasî hareketlerin "kişiliğinin oturmamış olması" veya "çifte kişilik" gibi saçma tesbitler yapmak yerine, burjuvazinin tarih bilincini görmek, gerekli ve yararlıdır.

İkinci nokta Türkiye burjuvazisinin kendine güven duygusunun zayıflığı ve bu yüzden emperyalizmle uzlaşmaya, her durumda hazır ve istekli oluşudur. Bu özelliğidir ki, "Istiklâl Harbi" esnasında, neredeyse her Amerikalı Ankara'da özellikle Mustafa Kemal'in yakın çevresinde bir umut olmuş, İngiltere ile anlaşmanın ve geleceğe ilişkin güvence vermenin bin türlü yolu denenmiştir.

Aynı yoldaki çabaların sonu hiçbir zaman gelmemiş, NATO'ya girebilmek bir mutluluk düşü olarak yaşanmıştır. Emperyalizmin bölgesel örgütlerinin kurulması ve yaşatılması konusunda Türkiye kadar istekli, dünyada bir tek ülke gösterilemez. 1957 Süveyş bunalımında Ingiliz–Fransız ortaklığı ve İsrail işbirliği ile gerçekleşen işgale hemen arka çıkılmış, Cezayir'in bağımsızlığına karşı Birleşmiş Milletler'de oy kullanılabilmiştir. (1) Yüzlerce onur kırıcı ilişki gösterilebilir. Konumuz açısından örneklerin anlamı nedir? Emperyalizme karşı uzlaşmacı ve teslimiyetçi tutumun nedeni, burjuva iktidarların "ruhsal" durumları mıdır? Bir kere bu kendine güven duygusu eksikliği, kesinlikle emperyalizmin fizikî gücünden korkmaktan kaynaklanmıyor. Tam tersine korkunun kaynağı içerdedir. Burjuvazi kendi halkına karşı sürekli kendine güvensizlik ve zayıflık duyguları içindedir. Kurtuluş Savaşı içindeki mücadeleler, entrikalar, kan dökücülükler bir yana, Terakkî Perver Cumhuriyet Fırkası'nın, Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kapatılmaları, İzmir Suikasti davası ile İttihat ve Terrakki'nin kadrolarının temizlenmesi,

her iktidar partisinin diğer partiyi veya partileri anarşi çıkarmakla, komünistlikle suçlaması, basın üzerinde ağır sansür, sanat ve kültüre karşı kuşku ve düşmanlık, sürekli devletin güçlendirilmesi için atılan bitmez tükenmez adımlar, sivil faşist hareketin örgütlendirilmesi, güçlendirilmesi vb. vb...Bütün bir tarih boyunca burjuvazinin yaşam çizgisi, karakteri haline gelen, toplumsal hayatın her alanına yönelik baskı, terör ve en haklı taleplere karşı en uzlaşmaz tavır, dışarda emperyalizme karşı en utanmaz yataklanmaların ve teslimiyetçiliklerin diğer yüzüdür.

Burjuvazinin ne sermaye birikimi, ne tarihsel deneyleri, ne kültürel varlığı kendisine güven duymasına yetmemektedir. Üstelik herkesin felaketinden, kendisine yeni dersler çıkarmaktan da geri durmadıklarını söyleyebiliriz.

Özetle, bu korku ve güvensizlik içerde dolaysız olarak baskıcı ve terörcü bir devlet yapısı ile siyasi katılımı dar tutmaya, kurumları kendi geleneklerini oluşturamayan hak ve özgürlüklerin sınırlılığına dayalı bir siyasî yapı ortaya çıkarmıştır. Diğer taraftan devletin ve mevcut siyasî yapının baskıcı ve halkı dışarda tutan niteliği, emperyalizmle girilen çok yönlü ilişkiler nedeniyle doğrudan ve dolaylı olarak beslenmektedir.

Kısaca, devletteki gericiliğe, halk düşmanlığına, burjuvazi dışında bir kaynak arama çabası saçmadır, bu kaynak bizzat burjuvazidir.

Devletin geriletilmesi ve devlete rağmen demokrasinin sınırlarının genişletilmesi ise, burjuvazi ile birlikte değil, tersine burjuvaziye rağmen işçi ve emekçi sınıfların mücadelesinin ürünü olmakta ve bu mücadelenin özelliklerine göre şekillenmektedir. Burjuvazi içindeki ayrışmalardan yararlanma ise ancak, işçi ve emekçi sınıfların bağımsız politik mücadelesinin güçlenmesi, sonuç alıcı özellikler kazanması ile mümkün ve anlamlı olabilir. Yoksa güçlenmesini ve sonuç alıcılığını bu ayrışmaya bağlı olarak ele alan bir demokrasi mücadelesi, kendisini başarısızlığa ve uzlaşmacılığa mahkûm etmiş demektir.

Emekçi sınıfların mücadelesi genellikle sınıfsal bir temele oturmadığı, bunun aracı olarak örgütlenmeler ağır baskı ve sınırlamalara maruz kaldığı ve bu engelleri aşmayı başaramadığı için; 1961'den sonra sınıfsal bir nitelik kazanma yolunda adımlar atılmış olsa bile, esas olarak burjuva siyasî partileri etkileme yoluyla belli sonuçlar yaratabilmiştir. DP'nin "popülizmi" de Ecevit CHP'sinin, 12 Mart çıkışındaki solculuğu da bu etkileme–etkilenmelerin ifadesi olarak anlaşılmalıdır.

Doğal olarak "emekçi sınıfların mücadelesi" denilince, akla gelmesi gereken, burjuva siyasî partiler dışında, çoğunlukla meslek örgütleri içindeki mücadele olmamalıdır. Bu mücadelenin önemli bir bileşiminin sözkonusu partilerin taban örgütlerindeki hareketlilik şeklinde kendisini ortaya koyduğunu düşünmek gerekir.

Sonuç olarak, ülkede demokrasi geleneğinin sığ, büyük ölçüde biçimsel ve sürekliliğinin garantiden yoksun oluşunda, burjuja siyasî hareketlerin "sorumsuzluğu"nun veya kendilerini "devletçi–elitçi gelenekten" kurtaramamış olmalarının ve hele asker–sivil bürokrat zümrenin müdahalelerinin temel nedenler olmadığını söyleyebiliriz. Diğer taraftan burjuva siyasî hareketlerin "en demokratlarının bile devletin bekâsı fikrini ağır bir pranga gibi ayaklarında sürüklemeleri" şeklindeki "hayıflanma"nın, aynen bir önceki cümlede sözünü ettiklerimiz gibi, sınıf analizi yapmak yerine, duygusal–ahlâki yaklaşımların labirentleri içinde kaybolmaktan kaynaklandığı açıktır. Burjuvazinin üretim araçlarının özel mülkiyetine ve sömürüye dayalı düzenin "bekasını" istemesi en doğal hakkıdır ve bunun en önemli güvencesi bizzat devlet mekanizmasıdır. Tarihin hiçbir anında ve dünyanın hiçbir yerinde burjuvazinin demokrasi aşkına, kendi geleceğinin güvencelerini yoketmeye çalıştığı görülmedi.

Burada, burjuva siyasî kadroların bir bölümünün ve özellikle DP–AP çizgisinin sürekli, CHP çizgisinin 12 Mart'tan itibaren, askerî darbelere karşı çıkmalarının anlamı sorulabilir. Gerçekten de DP–AP çizgisi 27 Mayıs'a, 12

Mart'a ve 12 Eylül'e karşı olduğunu, her biri için farklı dozlarda öne sürmektedir. CHP ise 27 Mayıs'a yandaş olmakla birlikte 12 Mart ve 12 Eylül'e hiç değilse üst kademe kadrolarıyla karşı bir tutum sergilemektedir. Bu karşı oluşların cevabını, demokratlık olarak verenler bulunabilir. Özellikle 12 Mart ve 12 Eylül sonrasında Demirel'in demokratlığının keşfedilmesinde bu karşı çıkışların rol oynadığı açıktır.

Üstelik Demirel'in demokratlığı keşfedilmekle kalmamakta, solun hemen hemen tamamı bu demokratlığı daha da ileri götürmesi için veya en azından bu çizgide koruyabilmesi için Demirel'e yardıma koşmaya, bazıları da, bu metnin yazarları gibi, "demokratik sağ, demokratik sol ve devrimci demokratların "kendi demokrasi anlayışlarıyla yanyana yeralabilecekleri ve rekabet edebilecekleri bir platform tarif etmeye girişmektedirler.

Sosyalizmi geçmişte olduğu gibi "bir kalkınma modeli" olarak görenler sosyalizmden ne kadar uzaksalar, sosyalizmi "bir demokrasi modeli" olarak görenler de o kadar sosyalizmden uzaktırlar. Sosyalizmin bir yanını öne çıkarıp, bütünün karşısına koyanlar veya bu öne çıkarmayı bütünü gözden kaçırmak için yapanlar, burjuva bir platformun geçici konukları değil, tam tersine sosyalist hareketin geçici konukları, eski bir deyimle "abbas yolcuları"dır.

Burjuvazinin değişik kesimleri arasında, askerî darbeler konusundaki görüş ayrılıkları, aynı temel amacın sağlanmasında izlenen yolların karşılıklı olarak riskli, maceracı bulunması nedenine dayanmaktadır. İşbirlikçi tekeller, darbelerin öncesine bakarak devletin güçlendirilmesi gerektiğini, "komünizm tehlikesi"nin aksi taktirde güçleneceğini, ancak devleti güçlendirici tedbirlerin parlamento ile alınmasının güç ve zaman kaybettirici olduğunu ileri sürerlerken; burjuva siyasî kadroların, sivil ve askerî yüksek bürokratların bir bölümü bu görüşü paylaşırken; siyasî kadroların bir bölümü ve bazı burjuva kesimler bu tedbirlerin parlamentodan çıkarıl-

masında ısrar etmekte, darbeler ve parlamento dışı yolların riskli, komünizm tehlikesini daha da besleyen yollar olduğunu ileri sürmektedirler.

Bu fark bizce de önemlidir. Ancak buradan "ehven-i şer" mantığıyla demokrat imal edilmesi mümkün değildir. Dahası, kendi programlarını sunarken, övünmek maksadıyla, bu programın komünizme karşı en etkili bir tedbir olduğunu söylemede, sağ partilerle yarışa çıkan, çok net ve açık anti-komünist, şoven çizgilerine karşılık, gayet muğlak, belirsiz ve ısrarsız antifaşist, antitekel ve antiemperyalist görüşler belirten sosyaldemokratların demokratlığını ilan etmede de kimse acele etmemelidir.

PERSPEKTİF SORUNU

"Melen hükümetinin son dönemi, yalnız 12 Mart döneminin değil, tarihî sivil-asker bürokrasisinin iktidar olduğu veya iktidar alternatifi olduğu bir çağın kapanış günleridir." (---) "Burjuvazi direnmiş ve yenmişti. Eski kapısıyla yeni efendilerini uzlaştırmaya çalışan Melen de artık fazladır. 1973 Nisan'ı başlarken, işte asıl o zaman "Ordu kılıcını atmıştı". Ama kastedilen veya boşuna beklenen yere değil, galip burjuvazinin ayakları dibine. Atarken eğilmiş ve artık öyle kalmıştır. Yani olması gerektiği gibi." (Birikim)

Yazarımız 1975'te böyle söylüyordu. El elden üstündür oyunu artık bitmiş, burjuvazinin eli, kesin üstünlüğünü artık göstermiştir. Bundan böyle asker-sivil bürokrat zümre bırakalım iktidar olmayı, iktidar alternatifi de değildir. Yeni metindeyse şöyle söyleniyor: "1980 darbesi ile ordu, Kemalist diktatörlükten bu yana ülkenin siyasî düzeninde yapılmış en kapsamlı operasyonla kendine layık bir rejim kurdu." (s. 22).

"1982 Anayasası'nın ordu başta olmak üzere bürokratik düzenlemelere tanıdığı siyasal işlev ve yetkiler, topluma ait egemenlik hakkının açıkça hiçe sayılmasıdır." (s. 24)

Yanılmak, yazarlarımız da dahil, herkes için mümkün. Ancak sözkonusu yanılgının sıradan değil, özel bir yanılgı olduğu söylenmelidir. Yazılarda tarihe bir oyun mantığı ile yaklaşılmaktadır, fakat oyunun daha çok dekoruyla ilgilenildiği söylenebilir. Aynı mantık içinde kalınırsa, belki de Özal Melen'in yerine geçecek, "yeni efendileriyle eski efendilerini uzlaştırmaya" niyetlenecek, sonra tekrar burjuvazi zafer kazanacak ve ordu kılıcı atacaktır.

Ülkede tekelci kapitalizmden söz edip, burjuvaziyi, tabii ki tekelçi burjuvaziyi, devletin dışında bırakan, devleti mülkiyetsiz bir egemen sınıfın eline veren, "kahramanı halk olan bir tarih anlatımı" yaptığını ilân edip, bütün Cumhuriyet tarihini "mülksüz egemenlerle" burjuvazi arasındaki düellolar şeklinde özetleyenler için bu kadar yanılgı hoşgörülmelidir... Hoşgörülmemesi gereken, bu saçmalıklara "Marksist analiz" yakıştırması yapmaları ve üstelik kimsenin "Marksistliğini" de beğenmemeleridir.

Metnin bu yanı üzerinde yeterince durduk. Burada bir noktayı daha açmamız gerekiyor. "Ordu kendisine layık bir rejim" kurmuştur. Doğal olarak bu rejime yazar faşizm demiyor. Çünkü tekelci burjuvazi bu rejimin dışında ve herhalde karşısındadır. Bunun bütün tahlilleri yeniden yapmaktan kurtulmak gibi tembellere özgü bir faydacılıkla açıklanması mümkün. Aynı zamanda pratik bir yararı da var: Ülkede "sürekli faşizm" olduğunu yıllardır yüksek sesle söyleyen bir hareketin tabanına el atılmaktadır. Şimdi faşist darbe diyerek "yeni" tartışmalar açmanın âlemi yok. Sürekli faşizm tahlili için "emperyalizmin üçüncü bunalım döneminde "bizim gibi" yeni sömürge ülkeler için, emperyalizmin içsel bir olgu olması" yeterliydi. Durup dururken emperyalizmi, bunalımı, genel bunalımı, dönemlerini, sömürgecilik ve yeni sömürgeciliği, faşizmi, tabii ki emperyalizmin içsel olgu oluşunun somut özelliklerini vb. tartışmaya gerek yok.

Rejim tahlili yapmamanın böylesine pratik faydaları görülebiliyorsa da, eleştirilmesi gereken tutum, bu siyasî fayda-

cılık değil. Kolay kazanılan taraftarla kolay işler yapılır ve yollar gene kolayca ayrılır. Asıl sorun bugünkü rejimin sorumluluğunun burjuvazinin üzerinden alınması üstelik tam tersine bu rejim burjuvaziye rağmen kurulmuştur denildiği için burjuvaziye hiç de haketmediği demokratlığın yakıştırılmasıdır.

Sorun bu noktada da bitmemektedir. Birkaç aktarma yapılabilir:

1. "1973 sonrasında "sol, özgürce at koşturduğu demokrasi muhalefeti alanında, burjuvazinin geleneksel siyasi odağı CHP'nin kimlik değiştirmesi sonucunda yeni bir rakiple karşı karşıya kaldı. Ve bugün yine bir askerî darbenin ertesinde sol, bu alanda hiç ummadığı bir rekabetçi ile de karşı karşıya... Sağ cenahın geleneksel siyasal eğilimi de 83 gerçekliğinde cuntaya karşı demokrasi alternatifini öne sürüyor. Kısaca, demokratik muhalefet alanı, artık bir çok siyasal odağın hayat bulduğu bir yer olmakta." (s. 1)

2. "Birileri toplumun denetimi dışındaki mekanizmalarla ve topluma rağmen iktidarını gerçekleştirirken, diğerleri sınırlı da olsa toplumsal onaydan geçen mekanizmalarla iktidarını gerçekleştirmek istiyorsa, bu fark ciddiye alınmalıdır. Eğer sol, Türkiye toplumuna özgü gerçek bir demokrasi alternatifi üretmek istiyorsa, bu farkı kavramak zorundadır. Çünkü Türkiye toplumu, bizim solun anlayamadığı bu fark yüzünden 30 yıldır ağırlıkla sağ popülist güçlerin arkasından gitmektedir.

Önümüzdeki dönemde, burjuva muhalefeti, demokrasi söylemini muhtemelen daha kapsamlı hale getirecektir. Sağ söylemli popülist demokrasi yanlısı çevreler bu söylemlerine biçimsel demokratik öğeler katarak (çağdaş sağ) kimlikle çıkabileceklerdir. Öte yandan sosyal demokratların Ecevitçi çevreleri ise derli toplu bir burjuva demokrasisi programıyla demokratik muhalefet alanında yerini alacaktır." (s. 5)

3. "Marksizmin demokrasi alanında söyleyecekleri bir hayli fazladır."

4. "...Burjuva demokratik muhalefetle ilgili analizimiz "bu muhalefet görüşlerinde, tavrında "ciddi ise" varsayımından başlamaktadır." (s. 6) "...Dar görüşlü yaklaşım ise bundan telaşa kapılmakta, eğer bu varsayım doğruysa bize yapacak, söyleyecek pek az şey kaldığını düşünmekte, o yüzden de ya burjuva muhalefet olgusunu yok saymaya devam etmekte veya samimi olmadığını iddia edip önemsemektedir." (s. 6)

5. "...Burada, burjuva demokrasisinden nitelikçe farklı bir sosyalist demokrasi anlayışının varolduğu güvenle esas alınmaktadır. Dolayısıyla burjuva demokrasisini cidden temsil edenlerin varolduğu bir alanda sosyalistlerin pekala bu devrimci demokrasi tezi ve programıyla yeralabileceklerini ve eğer bu perspektifin hakkını verirlerse etkin bir varlık olmanın ötesine geçebileceği vurgulanmaktadır. Ayrıca Türkiye'nin hali hazır durumdaki tüm olumsuz görünüşlere rağmen, sözkonusu devrimci-demokrat perspektifin hayata geçirilmesine elveren istinaî koşullara, potansiyele sahip olduğu özellikle belirtilmiştir.

.... Türkiye'deki burjuva demokratik eğilimler ile devrimci demokrat eğilim işte bu potansiyeli harekete geçirmek umuduyla cuntaya karşı çıkmakta ve aynı zamanda o potansiyeli kendi eğilimlerine kanalize edebilmenin mücadelesine hazırlanmaktadırlar." (s. 6).

Sosyalist olmaktan vazgeçerek, 12 Eylül sonrasında sadece demokrat olanların kendilerine biçtikleri misyon konusunda, Demirel ve Ecevit'in samimi olamıyacaklarına bel bağlamaları, aksi takdirde "işsiz" kalacaklarından korkmaları hiç önemli değil. Demirel ve Ecevit samimi olmasa da (samimiyet ve ciddiyet burada ne anlama geliyorsa...) böylelerinin siyasî mücadelede hiçbir önemi yok. Ya bu işi bırakırlar, ya ait oldukları yere, bir sosyal demokrat partiye gider çalışırlar. Belki bir dergi de çıkarabilirler. Bu üçünü birlikte yapmaları da mümkün. Zaten yapanlar var.

Diğer bir grupsa, kendilerinin sosyalist olduğuna inanmaya devam etmekle birlikte, yenilgi dönemlerinde sosyalistlerin demokrat olması gerektiğini doğru, üstelik de genel bir doğru zannedenlerdir. Elimizdeki metnin yazarlarının bu grup içinde yeraldıklarını haksızlık etmediğimizi bilerek söyleyebiliriz.

Önce varsayımlarına bakalım. Daha önce burjuva demokrasisi üzerine söylediklerini aktarmıştık. Burada yapılan da aynı yaklaşımın ürünüdür. Burjuva demokrasisinin sadece kendi iddialarıyla ele alan, çıplak bir gözle bile görülebilecek olguları, burjuva demokrasisinin aynı zamanda bir burjuva diktatörlüğü olduğu, iktisadî gücün, kamuoyu oluşturmanın hemen hemen bütün araçlarının, eğitimin, asker ve polisin ve gizli örgütlerin burjuvazinin elinde bulunduğu gerçeğinin gözardı edildiği bu yaklaşım, gene karşımızdadır. Demirel'in cuntaya, anayasanın geçici maddelerine ve cumhurbaşkanının yetkilerine karşı olduğuna, bu konularda gayet ciddi ve samimi olduğuna kuşkusuz inanmak gerekir. Ama aynı Demirel'in anayasanın ve bu anayasa doğrultusunda çıkarılan yasaların çizdiği sınırlara, anayasanın sistematiğine taraftar olduğu da açıktır.

Anayasanın Demirel'e göre, daha çok maddesine karşı olduğunu ilan etmekle birlikte, sosyal demokrat partilerin de bu anayasanın genel anlayışlarına itiraz ettiklerini hiç kimse duymadı. Komünizme ne ölçüde karşı oldukları, "ulusal demokratik hareketi üzerinde uygulamaya çalışılan katliamlara bütün kanatlarıyla nasıl alkış tuttukları da biliniyor. Ayrı yasa maddelerinden yargılandıkları için faşist katiller af yasası kapsamına alınacakken, sivil faşistlere karşı silahlı direniş gösteren devrimcilerin içerde kalmasını nasıl candan ve gönülden kabullendikleri gayet açık. Hiçbirinin programında NATO'dan çıkma, emperyalizmin ülkedeki varlığına karşı, ikili anlaşmalara karşı köklü tedbirler alma anlamında bir tek madde yok. Hiçbiri DISK'in başına gelenleri problem bile yapmıyor, vs. vs....

Varsayım üretmeye gerek yok. "Burjuva muhalefet"in bütün sözlerine inansak bile, kendilerine demokrat payesi yakıştırıp, hemen kendileriyle içinde "rekabete" tutuşacağımız bir platform çizmenin heyecanına da gerek yok.

Diğer taraftan Türkiye Solunun "artık demokratlık zamanıdır" diyen kesimlerini bilemeyiz, ama sosyalistlerin "Türkiye'ye özgü, gerçek bir demokrasi alternatifi üretmek" gibi bir sorunları yok. Sosyalistler Türkiye için DEMOKRATİK HALK DEVRİMİNİ VE SOSYALİZMİ, faşizmin ve kapitalizmin alternatifi olarak yükseltmeye çalışıyorlar. Sosyalistlerin programı, sadece "daha iyi bir demokrasi" değil, yepyeni bir hayat tarif ediyor.

Bu durum, sosyalistlerin burjuva platformları da kullanmayı reddettikleri anlamına gelmiyor. Mümkün olan bütün platformlar devrimci propagandanın yığınlara götürülmesi, faşizmin, emperyalizmin, kapitalist sömürünün, gericiliğin, militarizmin, şovenizmin devrimci eleştirisinin yığınlara ulaştırılması için kullanılabilir, kullanılmalıdır. Ancak gerektiğinde aynı kurum ve mekanizmaları kullanmak veya bazı somut konularda eğer mümkün olursa işbirliği yapmak; kendimizi burjuva siyasî akımlarla aynı platformda tarif etmemizi gerektirmez.

Kaldı ki, sözde "sağ ve sol burjuva demokrat" siyasî akımların "demokrasi"leriyle, sosyalist demokrasi arasındaki, metinde de ifade edilen "nitelik" farkı, arkadaşların sandığından biraz daha önemlidir. Burjuva iktidar altında sosyalist demokrasinin ve onun temelini oluşturan halkın kendi iktidar organları, burjuva iktidar gücü kırılmadan, yani bu iktidar organlarının üstünde bir iktidar sözkonusuyken mümkün olamaz. Bu yüzden sosyalist demokrasiyi bir hedef olarak yığınlara götürenler, yığınlara DEVRİM'den bahsetmek zorundadırlar. En azından elimizdeki metinde, sosyalist demokrasinin önşartı olarak devrim hedefinden bahsedildiğini görmüş değiliz.

"Çağdaş sağ" gibi burjuva terminolojinin kıyıda köşede kalmış unsurlarını, içi boşaltılmış sol kavramların arasına karıştırarak kullananların, devrimden bahsetmemelerini anlamak kolaydır. Gene de bu bölümün son hatırlatmasını yapmakta yarar var. "Çağdaş sağ" Friedman'cı sağ oluyor ne yazık ki ..... Regan, Thatcher, Özal gibiler, Militarist, soğuk savaşçı, neo faşist ve "çağdaş"....

BULMAK MI, BULDUĞUMUZU SANMAK MI?

12 Eylül yazının başında işaret edildiği gibi, devlet mekanizmasında tekelci burjuvazi–devlet ilişkisinde, dış politika tercihlerinde, ekonomik politikalarda, siyasî yapıda ve bunlarla birlikte toplumsal değerlerde, halkın günlük tavır alışlarının biçim ve sınırlarında ve nihayet genel olarak sol'da, başlangıcını geçmiş yıllardan alsa da, sürmekte olan köklü, karmaşık, çok yönlü bir değişim sürecini simgelemektedir. Bizim bu yazı içinde ilgilendiğimiz, sol'daki değişimin bazı yönlerini tesbit etmek ve değişim sürecine müdahale etmek noktasındadır.

Buraya kadar yaptığımız, metnin içinde ortaya konulan temel görüşlerin, doğru bulmadığımız bir zemin üzerinde geliştirildiğini ve niçin doğru bulmadığımızı göstermeye çalışmaktı. Ancak çoğunlukla açılmamış olmakla birlikte, yazarların bizce de son derece önemli olan ve değişme isteğinin hareket noktalarını oluşturduğunu düşündüğümüz tesbitlerine de işaret etmek gerekir.

Metnin dokuzuncu sayfasında söylenen Kemalizm'in, "...Koyuşuna paralellik gösteren tanım ve algılanış tarzlarından sıyrılmak..." ihtiyacı bu anlamda önemsenmelidir. Sol'un görevi olarak belirtilen "Türkiye toplumunun "demokrasi" ile birlikte, hatta daha acil olarak derinden ihtiyacını duyduğu kimlik arayışına cevap" vermek şeklindeki tesbit de, da-

ha önce yayınlarımızda gösterilmeye çalışıldığı gibi zengin boyutlara sahip bir soruna işaret etmektedir.

Sol'un "eski bilgi malzemesi"nin sınırlarını aşması ve ülkedeki "büyük potansiyeli" harekete geçirebilmek için yeni araçlar üzerine düşünmesi ihtiyacının belirtilmesi, sol içinde derin farklılaşmalara yolaçacağına inandığımız bir ihtiyacın altının çizilmesidir. Ancak "eski" bilgilerin bilinmesi ve "eski araçların" doğru anlaşılması koşuluyla...

Tarihe ve özel olarak sol'un tarihine sorgulayarak yaklaşmayı da olumlu ve doğru bir eğim olarak görmek gerekir.

Ancak bütün bu olumluluklar, kendi başlarına kimseyi doğru noktalara götürme gücüne sahip değillerdir. Önceki bölümlerde de göstermeye çalıştığımız gibi, sınıfları atlayarak, sınıf mücadelelerini anlamaya çalışmak, hele hele sınıf netliği yerine, bulanık, muğlak kavramlar koyduktan sonra, ülke tarihinin özgünlüklerini abartarak, özgünlüğün parlaklığıyla büyülenip, bu özgünlüğün gözlendiği temeli, işin aslını gözden kaçırmak, büyük tehlikeler ihtiva etmektedir.

Örneğin, sınıf çelişkilerinden kaynaklanan, fakat sınıfsal bir şekillenmeye sahip olmaktan çok uzak, çünkü kendisine bu şekli kazandıracak bir siyasî örgütten yoksun, aynı zamanda sınıfsal ayrışmanın henüz geri olduğu bir toplumda gözlemlenen halk tepkisi; sınıfsal temelleri bir yana bırakarak, özgün, özel bir kategori halinde tarif edilmektedir. Oysa özgünlük, bu tepkiyi belirleyen nesnel ve öznel koşulların gelişkinliğiyle ilgili olarak ortaya çıkan "biçim"dedir. Zaten sınıfsal ayrışmanın derinleşmesiyle, siyasî mücadelenin yükseliş ve geri çekilişlerinin birikimiyle bu tepki değişik biçimler altında kendisini sergileyebilmektedir.

Analizlerin üzerinde yükseltildiği zemin, olguların kendilerine değil, biçimlerine ve özellikle bu biçimlerin özgün yanlarına dayandırıldığı için gayet sağ sonuçlara ulaşılmaktadır.

Bu nokta işin teorik çalışmayla ilgili yanıdır. Ve temelle-

rini politikadan aldığı rahatlıkla söylenebilir. Teorik çalışmada temel alanan kategoriler yanlış politik sonuçlara yolaçmamakta, aksine politik tercihler sözkonusu kategorilerin seçilmesini zorunlu kılmaktadır.

12 Eylül yenilgisinin başlıca sonucu olarak, devrim hedefinin artık çok uzaklarda olduğu varsayımını çıkaran başka sol grup ve partiler gibi, metnin yazarları da, kendilerine bir yaşama ortamı olarak gördükleri "demokrasiyi" ve herbiri değişik adlarla ortaya koymakta şaşırtıcı bir başarı gösteriyor olsalar da, "burjuva demokrasisi"ni hedef seçmişlerdir. Ancak Demokratik Halk Devrimi'nin ürünü olabilecek devrimci demokrasi ise bu anlayışlar için, bir burjuva demokrasisinin sonrası için düşünülebilir hedeflerdendir. Kimisi legal olanakların genişleyeceği bir ortamda kitlelere ulaşabileceği, kimisi de "burjuva demokratik akımlarla" sosyalist demokrasiyi yarıştırabileceği bir "demokratik ortam" peşindedir.

Faşizmin ne kadar yakın olursa olsun, henüz bir tehlike halindeyken, eğer varsa savunulması gerekli ve doğru olan "burjuva demokratik ortam", faşizm koşullarında, üstelik kesin bir idealizasyonla hedef haline getirilmektedir.

Hedef burjuva demokrasisi olunca, burjuva demokrasisi için mücadele eden burjuva "demokrat" güçler bulmak kaçınılmazlaşıyor. Bula bula, yılların Demirel'i, üstelik neredeyse tek başına ve Ecevit ile yakın çevresi bulunuyor. Legal, illegal sol yayınlar, dergiler, radyolar Demirel'siz yayın yapamaz hale geliyor. Demokrasi kahramanı Demirel imajının yanında pek sönük kalan ve unutulmaktan başka çare bulamayan, bildiğimiz, tanıdığımız yirmi küsur yıllık Demirel imajını pek münasebetsiz bulunması gereken bir açıklıkla hatırlatmak, sadece GIRGIR dergisine düşüyor. En ciddî işlerin GIRGIR'a bırakılması, bu derginin arşivinde geçmiş yılların gazetelerinin bulunduğu düşünüldüğünden değil, herhalde kitle ilişkilerinin genişliğinden dolayı olmalıdır.

Bugün Türkiye solu için burjuva demokrasisi ve devrim-

ci demokrasi hedefleri ayırdedici niteliktedir. Bu ayrım sağ oportünizmle, devrimci hareketler arasındaki ayrımdır.

Metnin yazarlarının kendi istekleriyle yaptıkları bu ayrımın sağ tarafında bir konum aramış olmaktır. Bu tercihi yaptıktan sonra solun geçmişte uzun uzun tartıştığı ve aştığı bazı tezleri, biraz da bu geçmiş iyi bilinmediği için, özgün, türünün tek örneği bir devlet, özgün mülkiyet ve dolayısıyla özgün sınıf ilişkileri, özgün devlete karşı özgün halk tepkisi gibi eski ve yanlış tezleri bulmak kaçınılmaz oluyor. Üstelik arkadaşların yaptığı sadece yanlış tezler ileri sürmek değil, bu tezleri kendilerinin ürettiğini de iddia etmektir. Tezlerin eskiliği, bizce yanlış oluşlarından daha önemli bulunmamalı. Şöyle de söylenebilir; arkadaşlar kendilerine sağ bir konum tesbit ettiklerinde, sağcılığın eski tezleri geldi onları buldu.

Geçmişin yeniden gözden geçirilmesi ve tarihe duyulan ilgi sadece geleceğe yürürken ihtiyaç duyulan doğruları bulmaya yetmemekle kalmıyor; öyle anlaşılıyor ki, şimdilik doğru bir yöntem elde etmeye de hizmet etmemektedir.

Kafaların fosilleşmesinden korkanların, metin boyunca yeniden keşfettikleri fosilleşmiş tezlere sevinmeleri, demokratlaşmanın sosyalistlerin kafalarında fosilleştirici etki yaptığını ortaya koyuyor.

Metindeki "arayış ve sorgulama" çabalarının sevindiricilikten uzak özeti, ne yazık ki, bu.

12 Eylül'ün İdeolojisi

İHD İzmir Şubesi'nin düzenlediği "12 Eylül yargılanmalıdır" toplantısına sunulan tebliğ.

12 Eylül'ü bir askeri darbe olarak ele alan ve beşli cuntanın yönetimi sivillere bırakmasıyla, darbe döneminin kapandığı ve yeni bir dönemin başladığı düşüncesini ileri sürenler var. Bu geçişi anayasanın kabulüyle başlayan bir sürcç olarak açıklayanlar veya ilk genel seçimleri yeni dönemin başlangıcı olarak algılayanlar veya sadece 12 Eylül partileri olarak adlandırılan üç partinin katılabildiği seçimleri değil, 1991 yılında yapılan genel seçimleri bir milad olarak ele almayı tercih edenler var. Aralarındaki çeşitli farklar bir yana bu görüşlerin ortak yanı, 12 Eylül darbesiyle başlayan dönemin istisnai ve geçici olduğu ve daha da önemlisi, bu geçiciliğin düzenin kendi işleyişi ve kanalları içinde gerçekleşebileceği düşüncesidir.

Bu yaklaşım sahipleri 12 Eylül'ü değerlendirmede ya faşizmi popüler bir adlandırma olarak, yoğun baskı, tutuklama, işkence, askeri mahkemelerde yürütülen yargılamalar gibi, uygulamaları açıklayan bir kavram olarak kullandılar ve cuntanın hazırlayıp, zorla onaylattığı anayasanın yürürlüğe girmesiyle veya göstermelik seçim uygulamalarıyla ortadan kalkabilecek bir rejim biçimi olarak faşizmi ele aldılar. Ya da 12 Eylül'ün faşizm olmadığını teorik planda isbata giriştiler.

Bu isbat çabalarında şöyle unsurlar görülüyordu:

1. Faşizmlerde bağımsız işçi sendikası olmaz. 12 Eylül Türk–İş'i kapatmadı. O halde faşizmden bahsedilemez. Şüphesiz küçük sendikalarda veya büyük sendikaların şube düzeyinde örgütlenmelerinde yapının genel karakterine aykırı gelişmeler için her zaman bir alan bulunsa da, Türk–İş kurulduğu günden bu yana, Türkiye'de en köklü devlet kuruluşlarından, kurumlaşmalarından biridir. Bağımsızlığı tamamen hukuk düzlemindedir. Yoksa işleyişi, sınıf mücadelesindeki rolü, üst kademelerine seçilen kadroların vasıfları ve bu vasıfların belirlenmesi, istikrarlı çizgisi gibi kriterlere göre bakıldığında Türk–İş'in ordu kadar oturmuş bir kurumlaşma olduğu ileri sürülebilir. 3 darbenin gerçekleştiği, başbakanın asıldığı, genelkurmay başkanlarının yargılandığı bir kırk sene boyunca Şevket Yılmaz'ı bu çalkantılar yerinden bile kıpırdatamamıştır.

Kaldı ki, bağımsız işçi sendikalarının varlığı, hiç de faşizmin ayırdedici bir kriteri olarak ele alınamaz.

2. "Anayasalı faşizm olmaz", 12 Eylül'ün faşizm olmayışının isbatında ileri sürülen bir tezdir. Ve Darbe faşist karakterli olsa da, anayasanın uygulanmaya başlanmasıyla faşizm çözülmeye başlamıştır, şeklinde süren bu iddia, hem anayasanın nasıl bir devlet ve toplumsal hayatı tanımladığı sorularına cevap vermemekte; hem de faşizmin klasik örneklerinin basit bir gözleminden elde edilmiş derinliksiz bir tesbitten öteye geçememektedir.

3. "Faşizm burjuvazi için son çaredir. Türkiye'de sosyalist ve devrimci hareket iktidarı alma noktasından çok uzaktaydı. Dolayısıyla bu darbe faşist nitelikte değildir." Bu tez de kendi durum tesbitini, burjuvazinin durum tesbiti olarak ileri süren bir tezden başka bir şey değildi. Burjuvazinin kendisini güvende hissedip hissetmediğinin ölçüleri, şüphesiz devrimcilerin kendilerini devrime yakın hissedip hissetmediklerinin ölçülerinden farklıdır. Ve kesin standartlara dayanılarak ölçülmeler mümkün değildir.

4. Tezlere pek çok başka örnek de verilebilir, ama konumuzla en ilgili olanı, "Darbeciler Kemalizmin sağ bir yorumuyla kendilerini ortaya koymuşlardır. Irkçı değillerdir. O halde bu darbe faşist değildir." şeklindeki tezdir.

Bu tezden yola çıkarak, 12 Eylül'ün ideolojisi incelenmeye başlanabilir. Ancak yukarıdaki altını çizdiğimiz bir noktayı, 12 Eylül'ün ideolojisini incelerken bir kez daha belirtmek gerekir. Bu nokta da, 12 Eylül'ün faşist bir darbe olduğu, devleti faşist bir reorganizasyona tabi tuttuğu ve düzenin olağan işleyişi içinde ortadan kalkmayacak bir rejim yarattığıdır. Dolayısıyla 12 Eylül'ün tartışılması, bizim için bitmiş, kapanmış bir dönemin tartışılması olmadığı gibi, esas olarak bitmiş, ama uzantıları devam eden bir dönemin tartışılması da değildir. Aksine 12 Eylül faşizmi bugünkü rejimin de adıdır. Bu yüzden ideoloji alanının araştırılması bugünü de, yakın geleceği de kapsamak zorundadır. Bugüne ve yarına sarkan sürecin ideoloji alanında sorgulanmasının özel bir yönü de bulunmaktadır. Bu yön, darbenin yapılışıyla hemen ertesindeki dönem ile, rejmin oturmuşluk kazandığı dönemde ideolojinin ortak bir sınıf karakteri arzetmekle birlikte, vurgu ve ağırlık kaymalarına, hatta zemin değiştirmeye açık olduğudur.

Faşizmin Irkçılığı Sorunu ve 12 Eylül

12 Eylül öncesinde Türkiye'de güçlü bir sivil faşist hareket vardı. Ancak 12 Eylül faşizmi devlet içinden gelen bir darbeyle gerçekleşti. Üstelik darbenin gerçekleşmesiyle birlikte sivil faşist hareket de gözaltı ve tutuklamalarla, açılan davalarla önemli darbelere maruz kaldı. Sadece bu olgu bile, örneğin o günün TKP'sine, cuntanın faşist olmadığını iddia etme cesareti vermişti.

Bir kaç noktanın altını çizmek gerekiyor.

1. MHP ve yan kuruluşları ile, devlet içindeki faşist kurumlaşmalar birbirinin dışında, birbirinden yalıtılmış ve birbirine karşı güçler değildi. Bu odaklar karşılıklı olarak birbirlerini beslediler ve güçlendirdiler. Devletin kendi yasallığı içinde kalarak müdahale edemiyeceği kitle mücadelelerine veya devrimci, sosyalist gelişmelere karşı saldırıları sivil faşist güçler gerçekleştiriyordu. Devlet de sivil faşist güçlerin suçlarına karşı soruşturmaları tıkayan, takibat yapmayan, tutuklanan varsa, kaçmalarını sağlayan bir tutum izliyordu. Sivil faşist güçlerin yetmediği yerlerde başka gizli güçler de devreye giriyordu. Ecevit'in başbakan olduğu sırada devlet iki saatte Kıbrıs'a çıkmış olmakla övündüğü halde, gene aynı şahsın başbakanlığı sırasında Kahramanmaraş'a iki gün girilemiyor, ama katliama müdehale etmek için civardan gelebilecek devrimci güçlerin dayanışmasına karşı yollar da kapatılıyordu. Böylece sivil faşist güçlerin katliam yapabilmesi için K. Maraş devlet tarafından kasabın MHP olduğu bir mezbahaya döndürülüyordu. Keza 1 Mayıs 1977'de boyutları o günün MHP'sini çok aşan bir katliama girişiliyor, devlet bu kez, kendi topraklarında, kendi yurttaşlarına karşı kendi gizli örgütleriyle yabancı gizli servislerin ortak operasyonunun tezgahlayıcısı oluyordu. Her iki olayda da, binlerce benzerinde olduğu gibi suçlular değil, mağdurlar hakkında dava açılıyordu.

Faşizmin iktidara gelişinden önce, kendisine engel olabilecek güç odaklarıyla hesaplaşması, hem bizde, hem de diğer örneklerde ortak bir yöndür. Faşizmin "son çare" olduğunu ileri sürenler, hesaplaşmanın iktidara gelişten önce olduğunu görmeyenlerdir. Hesaplaşma daha önce yapılır ve iktidar altında önceden felç edilmiş devrimci demokratik güçlerin son ve kapsamlı bir darbeyle dağıtılması, sindirilmesi ya da kökünün kazınması gündeme gelir. Tam bu esnada başka bir hesaplaşma gündeme gelir. Hitler faşizminin ikti-

dar öncesinde sokak hakimiyetini sağlayan SA örgütünü "uzun bıçaklar gecesi"nde yoketmesi, tarihte tek örnek değildir. Aynı şey, İtalyan faşistlerinin de, İspanyol faşistlerinin de başına gelmiştir. Faşist ideolojinin kapitalizm eleştirilerini ciddiye alan, bunlara fazla inanan ve zafer sarhoşluğu içinde kendine güven kazanmış sivil saldırganlık, iktidar sorunu çözüldükten sonra genellikle benzer bir darbeyle hizaya getirilir. Türkiye'de ise MHP faktörü, rejimin meşruiyeti açısından böyle bir darbe yemek zorundaydı. Çünkü, MHP'nin öngördüğü strateji, sosyal demokrasi dahil bütün solun kökünü kazımaya dayanıyordu ve bu dayatmanın gerçekleştiği Maraş ve Çorum örneklerinde olduğu gibi, geniş güçleri MHP'ye karşı tutum almaya yöneltiyordu. Bu sözkonusu örneklerde yerel içsavaşlar olarak şekillendi. Ülke düzeyinde ise çok daha kapsamlı bir içsavaş potansiyelini ne emperyalizm, ne de tekeller göze almadılar. Bu göze alamayışta, Türkiye'nin coğrafi konumu, Afganistan ve Iran'daki gelişmeler, Ortadoğu'da emperyalizm ve siyonizmin karşı karşıya bulunduğu sorunlar da rol oynamıştır. Sonucu belirsiz bir içsavaştan kaçınmak kadar, böyle bir savaşın yıkıntısı altında tahrip olmuş üretici güçlerle tekelci bir birikim sağlamanın güçlükleri ve sosyal-demokrat güçlerin kendisinin hemen solundan geçen kanlı çizgiden duyduğu ürküntü ile hizaya getirilebilme imkanları, emperyalizme ve tekellere MHP stratejisini bir kenara atma tercihini yaptırdı. Kaldı ki, MHP ve yan kuruluşlarının devrimcilerin ve halkın direnişi karşısında duran, gerileyen ve yer yer çözülen gücü, bu stratejiyi gerçekleştirmeye yetme noktasından çok uzaktı.

12 Eylül'de sokağa da hakim olan devlet, artık eski biçimiyle kullanma ihtiyacı duymadığı sivil faşist güçleri, daha sonra kendi kitle tabanı yapmak kaydıyla, ama o gün yığınlar nezdinde meşruiyetini sağlamlaştırmak, "sağa da sola da karşıyız" demogojisini yutturabilmek için gözaltına aldı, yargıladı.

düşmanlar Yahudiler olabilir. Batı olabilir. [illegible] diye verilmek zorundadır. Türkiye'de mülk sahibi sınıflar açısından genel olarak iki tarih yaklaşımı mevcuttur. Birisi Kemalist tarih yaklaşımıdır. Bu yaklaşım, Cumhuriyeti kuranların kendi meşruiyetlerini güçlendirmek için, kendilerinden bir önceki dönemi eleştirmeleri ve Osmanlıcılık ve islamcılık iki güçlü siyasi rakip olduğu için, bu güçleri zayıflatmak gerektiğinden, Osmanlı'nın ve islamın rolünü azaltan bir tarih yaklaşımıdır. Hitit, Sümer uygarlıkları ve Ortaasyadan göç bu yaklaşım içinde çok ağırlıklı bir yere sahiptir. Selçuklu ve Osmanlı ise görece asgari bir önemle ele alınır. Çünkü bu dönemler, Türklerin müslüman oldukları dönemlerdir. İslamcılık da, Kemalist kadroların karşısında Cumhuriyet'in kuruluşu esnasında en önemli siyasi güçlerden biri konumundadır. Kemalist tarih yaklaşımı ırkçılığa açık kapı bırakan bir yaklaşımdır ve ulusun aşırı yüceltilmesi ile bu kapı, özellikle başlangıçta açıktır. İsmet İnönü 'nün Milli şefliği ve Cumhuriyet gazetesi başta olmak üzere, Kemalist basının Hitler'e yağdırdığı övgüler, Nadir Nadi'nin Hitler'i Atatürk'ün görüşlerine en yakın Avrupalı lider olarak tanımladığı yazıları boşuna değildir. Keza bütün bir tarih boyunca TC devletinin Kürtlere karşı ırkçı, asimilasyoncu bir politika izlemesi kaynağını başka bir yerden alıyor değildir.

Diğer tarih yaklaşımı ise, Türklerin müslüman oluşlarından sonraki tarihi dönemi esas alan, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerini dayanılması gereken geçmiş ve gelenek olarak ileri süren yaklaşımdır. Bu yaklaşım islamiyete ve islam toplumlarına yüzünü dönerken, kendi üstünlüğünü, bir diğer deyişle ulusal kimliğin yüceltilmesini, bu tarih içindeki başarı ve değerlere dayandırır. Kemalist tarih yaklaşımı ise, ulusun yüceltilmesini, türklüğün tarihinin eskiliğine dayandırır. Bu eskilik, bütün uygarlıkların başlangıcını türklerin uygarlıklarından aldığı, bütün dillerin aslında türkçeden kaynak-

rih yaklaşımının da emperyalist ve yayılmacı [illegible] bu yaklaşımların sağ yorumlarının pekala faşist bir hareketin ideolojisi olabileceği açıktır. Ancak Kemalist tarih tezinde bu yayılmacılık ırkçı, ulusun aşırı yüceltildiği bir milliyetçiliğe daha açıktır.

Turancılık akımı, hareket noktalarını Kemalist tarih yaklaşımında bulabilmiştir. MHP'nin kurucu bileşenlerinden biri olan Turancılık, en net ifadesiyle Nihal Atsız ve arkadaşlarının fikirleriyle ortaya konulmuştur. Ülkedeki sağ partilerin kitle tabanının militan anti-komünistler haline getirmeyi amaçlayan MHP hareketi, bu tezlerle geleneksel sağ kitlelere değil, CHP'nin kitle tabanına, tarih yaklaşımı bakımından yakındır. Bu çıkmazın görülmesiyle MHP içindeki ırkçı-turancı-şamanist akım etkisizleştirilmiş ve partinin müslümanlığı öne çıkarılmaya çalışılmıştır. Bir başka ifadeyle 12 Mart çıkışından sonra adım adım MHP'nin ideolojik zemini sınıf özü aynı kalmakla birlikte değişmiştir. 12 Eylül'e gelindiğinde MHP propagandasında ırkçılık değil, Türk-Islam sentezi hakim söylem durumundadır.

Ancak faşizm açısından ırkçılığın bir ayırdedici unsur olduğu düşüncesinin de hiçbir ciddi temeli yoktur. Hitler faşizminin ırkçı olduğu doğrudur. Ama İtalyan faşizmi ırkçı değildir. Keza İspanyol faşizmi de ırkçı-kafatasçı değildir. Faşist ideolojinin ortak ve ayırdedici yanı, onun sınıf özüdür, tekelci karakteridir. Tekellerin tüm topluma egemen oluşunun, tekelci aşırı sömürünün örtülmesi, kitlelerde yanlış bir bilinç yaratılması için kullanılan motifler değişiklik gösterebilir. Hangi motiflerin öne çıkacağı ulusal-toplumsal koşullara göre değişebileceği gibi, sürecin özelliklerine bağlı olarak da değişiklikler gösterebilir.

Bu ideoloji her zaman bir kurtuluş vaadeder.

Her zaman bir kaç düşman gösterir. Bu düşmanlar arasında devrim ve sosyalizm her zaman birinci sıradadır. İkincil

düşmanlar Yahudiler olabilir, Batı olabilir, komşu ülkelerden biri olabileceği gibi, "çepeçevre düşmanlıklarla sarılı" olunduğu iddia edilebilir. Ermeniler, Yunanistan, islam radikalizmi vb. akla gelebilecek her şey düşman olabilir.

Kurtuluş vaadi de, başlangıçta düşmandan kurtarma, daha sonra bütün uluslardan daha güçlü ve üstün bir ulus haline gelme vaadidir.

Gene faşist ideoloji bir "en alttakiler" gösterir. Bu bazan yahudiler, bazan çingenelerdir. 12 Eylül'ün bütün topluma, bulunduğunuz yerden daha da aşağısı var demek için fuhuştan başka yaşama imkanı tanımadığı eşcinselleri, en alttakiler olarak tarif ettiği söylenebilir.

12 Eylül toplumda yandaşları olduğu gibi, karşıtlarının da ciddi bir kütle oluşturduğu ırkçı milliyetçilik veya Türk–İslam sentezi gibi tezlerle gelmek yerine hem darbenin gerçekleştiricisi ordunun kendisi için, hem de toplumun ezici çoğunluğu için meşruiyeti olan Kemalizm iddiasını ileri sürdü. Şüphesiz bu Kemalizm oldukça sağ bir yoruma taşınmıştı. Ilk kurtuluş vaadi olan "sağ ve sol terör"den kurtuluşun darbeyle birlikte sağlanmasıyla ve Kemalist ideallerin tekrarlanmasıyla darbe toplumda genel bir kabulle karşılaştı. Böylece darbenin tekelci bir programın taşıyıcısı oluşu gözlerden uzaklaştırıldı. Keza uzak vadeli bir kurtuluş olarak, yaşanan iktisadi krizin aşılması için bütün toplumun fedakarlığı, tekelci programa şöyle çevrilebilirdi: grevler yasaklansın, sendikal faaliyetler askıya alınsın, tarım gelirleri vergilendirilsin, kurum vergilerinin payı toplam vergiler içinde aşağıya çekilsin, dolaysız vergilerin payı artsın, bütün sınıflardan toplanan gelirler, tekellere teşvik, kredi ve kaynak olarak aktarılsın. Darbenin toplumdan ilk isteği de tam olarak anlamı yukarıda söylenen gibi olan fedakarlık isteği idi.

Bu aşamadan itibaren medya, televizyon, radyo ve yazılı basın darbe şakşakçılığı ile, darbecilerin ilk açıklamalarında ortaya konmuş yaklaşımları ayrıntılandırarak topluma taşınması çabalarıyla devreye girdi.

Yoksulluk ve aşağılanma ne kadar derinleşirse, faşist ideolojisinin tarih karşısındaki geleneksel tutumu, ulusal tarihin yağmalanması ve çarpık tarzda yeniden kurulması gündeme geldi. Hayat şartlarının düşüşü ile hayal ve efsanelerin büyüklüğü sürecin birbirine göre düzenlenen iki boyutuydu. İnsanlara karartılmış olan bugünlerine karşılık, faşizm parlak renklerle boyadığı bir geçmiş ve gelecek sunuyordu.

Kemalizm sağ yorumu, cunta önderlerinin ülke gezilerinde yaptıkları konuşmalarda dile getirilen islamın popülist bir yorumuyla da birleştirildi. İslamın akıl dini olduğu, Kur'an'ın türkçe okunması gerektiği ile başlandı ve islamın sadece akıl değil, birlik, kardeşlik dini olduğu da eklendi. Bu tezler de aynen Kemalizm gibi yeni tezler değildi. Cumhuriyeti kuran kadroların dine karşı geleneksel tutumu şöyle bir ikili yana sahipti: 1. İslamî siyasi güçleri etkisizleştirmek, bunun için tarikatlar dahil dinsel örgütlenmeleri yasaklamak, islamiyetin geleneksel yorumlarını gayri meşru ilan etmek 2. Resmi bir islam yorumunu bütün bunların yerine geçirmek. Bu yorum islamî ulusal birliğin bir bileşeni, kültürel bir bağ ve birleştirici olarak ele almaktaydı. İslami akımlar düzenle bütünleştikçe ve düzen kendi sınıf tabanının güçlendirdikçe, islamın resmi yorumu dışında kalan anlayış ve yaklaşımların önü tedricen açılmıştı ve sözkonusu 12 Eylül 'de yeniden dile getirilen yorumda ısrar edilmekten vazgeçilmişti. Ama 12 Eylül yeniden bu kapıyı açtı. Açılan kapıdan şüphesiz, sadece bu yorum geçmedi. Aksine, islamın resmi anlayışa ters düşmekle birlikte emperyalizmin ve tekellerin çıkarlarıyla ters düşmeyen yorumları da bu kapıdan geçtiler. TC'nin Ortadoğu'da oynaması istenen rol gereği 12 Eylül kendi kurumlaşmasını tamamladıktan sonra Kemalizmi de, İslamın resmi yorumunu da vitrinden çekti. Suudi Arabistan ve gerici Arap emirlikleriyle dostluk ve yakınlık ilişkilerini gölgelemesi muhtemel her türlü engel gibi bu engeller de sessizce ortadan kaldırıldı.

Kemalist ideoloji, 12 Eylül faşizmi için, aynen askeri

cuntanın kendisi gibi geçici bir role sahipti. Devletle tekellerin bütünleşmesinin ilk ciddi adımlarının atılması, devletin her türlü karşı devrimciliği kendisinde birleştiren reorganizasyonun gerçekleştirilmesi ve bu süreçte gereken meşruiyet ihtiyacı karşılandıktan sonra ne Kemalizme ihtiyaç kaldı, ne de cuntanın kendisine. Daha önce ABD'nin de tekellerin de açıklanmasını istedikleri "Demokrasi takvimi" açıklanmıştı ve süreleri dolunca, emekli köşelerine çekildiler.

Kemalist ideolojinin sonu

Faşizm, iktisadi ve siyasal kriz koşullarında, tekelci bir çözüm olarak gündeme gelir. En şiddetli karşı devrimcilik ve tekellerle devletin bütünleşmesi değişmez ayırdedici özellikleridir. Ancak bu bütünleşme aynı zamanda emperyalizmle yeni tarz ilişkileri de gündeme getirir. Faşizm her zaman emperyalizme ilişkin bir boyuta sahiptir. Türkiye bugün emperyalizme bağımlı bir ülke olduğu için, dünya pazarında veya bölgesinde, emperyalizmle çatışarak, pazar sahibi olmaya yönelemez. Bu anlamdaki bir yöneliş, ancak emperyalizmle işbirliğini bir üst düzeye çıkararak, emperyalizmin bölgedeki ortağı ve temsilcisi olarak gerçekleşebilir. 12 Eylül faşizmi de, gereken sermaye birikiminin uzun vadeli hedefleri bakımından, gerekse ideolojisi itibariyle yayılmacı, emperyalist bir yönelişe sahipti.

Diğer taraftan, emperyalist–kapitalist dünyanın 1970'li yıllar boyunca derinleşen ve seksenli yıllarda radikal önlemleri gerektiren krizinin özellikleri, Türkiye tekellerinin emperyalistleşme yönelişiyle örtüşüyordu. İhracata yönelik birikim modeli olarak adlandırılan, yeni emperyalist sömürü ve yağma modeli, kriz karşısında emperyalizmin bütün bağımlı ülkelere dayattığı bir model olarak Türkiye işbirlikçi tekellerin önündeki tek yol konumundaydı. Yeni uluslararası işbölümü ve uluslararasılaşma emperyalist krizin aşılmasının yolu

olduğu kadar, bir yandan devrim korkusuyla kendi halkına düşman, diğer yandan emperyalist finans kuruluşlarının borçlanma reçetelerine mecbur tekelci faşist yönetimin krizini aşmasının da yoluydu.

Bugün emperyalist–kapitalist dünya, krizini aşmayı başarabilmiş değil. Bağımlı bir ülke olarak Türkiye'nin bu model içinde krizini aşması ve istikrarlı siyasi–iktisadi bir yapıyı garanti edecek sermaye birikimi yaratması ise, bu koşullarda imkansızdır. Çünkü 12 Eylül faşizmin zorbalığı ile güvenceye alınmış tekelci sömürü ve yağma, emperyalizme kaynak aktarımının, emperyalist sömürünün büyüklüğü nedeniyle, böyle bir sermaye birikimini sağlamaktan uzaktır. Aksine emperyalist sömürü arttıkça, dış borçlanma da büyümektedir. Ancak, işbirlikçi tekellerin tercih edebileceği başka bir yol da görünmemektedir. Şu anda kendilerini hazır hissettikleri altemperyalist rol ise, daha çok reel sosyalizmin yıkıldığı ülkeler pazarında, istikrarsızlık nedeniyle emperyalist sermayenin yatırım yapmaya istekli olmadığı alanlarda bir keşif kolu görevinden ibarettir. Arap pazarları, Türk sermayesi için oldukça zor pazarlardır.

Tekellerle devletin bütünleşmesi ve emperyalizmle yeniden üst düzeyde bütünleşme, seksenli yılların sonlarına yaklaşırken, ideolojik zeminde de değişimleri zorlamıştır. Artık, burjuva ideolojisinin özgün bir versiyonu olarak Kemalizmin işlevi kalmamıştır. Globalleşme, ideoloji alanında da kendisini ortaya koşmuştur. Bunda uluslararası konjonktür belirleyicidir, ama emperyalist dünyanın iletişim ve bilgi alanındaki tekeline sahip olduğu medyanın rolünü olağanüstü öne çıkararak konjonktürün yarattığı ihtiyacı karşılamasıyla gerçekleşmiştir. Uluslararası habercilik, kültür alışverişi, ağırlıkla ABD tekellerinin elindedir. Ulusal medya kuruluşları da, ABD tekellerinde beslenmektedir. Böylece yoz, insanilikten uzak, çarpık bir kültür, dünya kültürü halini almaya başlamıştır. Filmler, televizyon dizileri, gösteri ve eğlence programları, her toplumun değerlerini aynılaştırmakta, günlük dilden başlayarak, toplumsal değerleri ve düşünceyi de değiştirmektedir. Meydanın gücü ve üzerindeki emperyalist kontrol, burjuva ideolojisinin ulusal ve ara versiyonlarını bütünüyle gereksizleştirmiştir.

Ulusal bağımsızlık kavramı artık bir gericilik olarak nitelendirilmektedir. Bunun yerine emperyalizme bağımlılık ve hatta uşaklık göklere çıkarılmaktadır.

Sömürü, artık ezeli ve ebedidir. Sömürü ve dolayısıyla üretim araçlarının özel mülkiyetine karşı çıkmak, gericilik, hatta taş devri düşüncesidir.

Para ve paraya sahip olmak, satın almak yeni tanrılardır. Bu yüzden dolandırıcılar efsane kişilikler haline gelmekte, kadın ve uyuşturucu tüccarı mafyacılık, delikanlılığın, yürekliliğin, cesaretin kurumlaşması olarak bugünün efsaneleri haline getirilmektedir.

Dayanışma, alın teri, üretme, değer yaratma, namus, güven, bütün bunlar artık eskici tezgahlarına düşmüş, kimsenin beş para vermediği eşyalara dönüştürülmeye çalışılmaktadır.

Bizde ve bütün ülkelerde, doğduğu ülkeden nefret eden, ABD vatandaşı olmayışını kara talih sayan ve bir an önce ABD'ye gitmenin hayaliyle yaşayan bir gençlik yaratılmaktadır.

Okuma yerine seyretme, kullanım değeri yerine marka, kendine güven yerine, kendini aşağılama yeni uluslararası kültür olarak bağımlı ülkeler halklarına pompalanmaktadır.

Çizilen tablo tam olarak sınıf mücadelelerinin bittiği, dolayısıyla tarihin sona erdiği, emperyalist hegomonyanın ebedileştiği bir tablodur.

BİR DİRENİŞ VE MÜCADELE KÜLTÜRÜ

Bu olumsuz tablo, şüphesiz, faşizmin yaratmak istediği tablodur. Ne sınıf mücadeleleri sona erdi, ne devrimler çağı kapandı, ne tarih durdu... Tekellerin egemenliği, emperyalist saldırganlığın konjonktürel başarıları ve bütün bunların üzerinde yükselen faşist gerici, tekelci ideoloji rakipsiz değildir. Ancak, ülkemizde bu değersizliklerin, toplumsal çürümenin ve aşağılanmayı kabullenmenin açıklaması sadece faşist terör ve demogojide bulunamaz. Belki bu ölçüde bir rol de devrimci ve sosyalist hareketin eksikliklerinden kaynaklanmıştır. 12 Eylül öncesinin büyük yığınları harekete geçirebilen devrimciliği, 12 Eylül karşısında hiç bir ciddi direnişi gösterememiştir.

Faşist terör ve kitlelere yönelik şiddet tehtidine karşı direnememe, derin bir toplumsal çürüme yaratmış ve bu koşullarda, 12 Eylül'ün sıradanlaşmış, hayal ve umut dünyası günübirlik gerçeğine hapsolmuş, derinliksiz, aşağılanmaya karşı tepkisiz insan tipi yaratmada başarı kazanmışlardır. Bugün faşist ideolojinin karşısına, sosyalizm ülküsünün ve yüksek insanlık ideallerinin çıkarılması çok önemlidir. Ama bu konuda başarılı bir propaganda bile tek başına yetersizdir. Aslolan, sosyalist hedef ve ideallerin bir direniş ve müca-

dele içinde dile getirilmesi ve yeni insan tipinin, yeni bir kültürünün mücadele zemininde yaratılmasıdır.

12 Eylül'ün kendi açısından başarılarından biri tam da bu alanda sözkonusudur.

1. 12 Eylül'de direnemeyen devrimci ve sosyalist hareket, rejimin açık terörünü sadece direnenlere karşı, direnişin olduğu yer ve zamanda kullanması karşısında, bu durumu dikkate alan bir etkilenme yaşamıştır. Toplumu kıskacına almış devlet terörüne karşı sınırlı protestolarla yetinmenin veya şiddete raslamamaya özen göstererek politika yapmanın sonucu itildiği toplumsal marjda yaşamaya razı solun, faşist ideolojiye karşı teşhir faaliyeti etkisizdir.

2. Solun bir bölümü reel sosyalizmin çöküşüyle birlikte sağ dalganın etkisiyle devrimci değerleri inkarda tekellerle ağız birliği etmiştir. Bu solun, faşizme karşı değil, onun meşruiyeti yönünde bir etkisinden bahsedilebilir.

3. Sağ dalganın devrimci değerlere, sosyalizme, devrime ve devrimci önderlere yönelik saldırısı karşısında, kendi değerlerini savunabilecek ideolojik–teorik olgunluğa sahip olmayan bir kısım sol, kendi değerlerini inkara, bu defa sol gerekçelerle yönelmiştir. Sadece faşist ideolojinin teşhiri, bu ideolojinin etkisini kırmaya yetmez. Aynı zamanda sosyalist değerlerin propagandası da zorunludur. Bu değerlerin yokluğunda solun düzen eleştirileri bir alternatif yaratmaktan uzak kalacaktır.

4. Faşizmin ideolojik saldırısı karşısında kalan kitleler içinde, işçi sınıfı da dahil, devrimci propaganda yapmanın güçlükleri artmıştır. Bu güçlükleri veri alan bir kısım sol, sınıf içinde sadece ekonomik mücadeleyle sınırlı bir propaganda ve ajitasyon yürüterek, düzenin işçi sınıfına verdiği burjuva rolü benimseyen, ekonomist bir çizgi geliştirmeye yönelmiştir. Diğer taraftan bir kısım sol da, sınıf içinde devrimci propagandanın bu güçlükleri karşısında, sınıf içinde ekonomik mücadeleyle sınırlı bir ufka hapsolurken, politi-

kayı sınıfın dışında, gizli ve yasa dışı bir faaliyet haline getirmişlerdir.

Faşist ideolojinin etkisinin kırılmasının en gerekli olduğu, orada kırılırsa, toplumun bütün emekçi kesimleri içinde de kırılmasının yolu açılacağı sınıf, işçi sınıfıdır. Varolan güçlüklerin bir bölümü faşist–tekelci–emperyalist propagandadan kaynaklanmaktadır. Bir bölümü de, direnmeyen, söylediğini yapmayan, yapamayan sola duyulan güvensizliktendir.

Şimdi sosyalistler, sosyalist değerlere sahip çıkararak, Marksizme–Leninizme, Komüne, Ekim devrimine sahip çıkarak, güçlükler ne olursa olsun sınıf içinde mevzilenerek, devlet terörüne karşı direnişin ve mücadelenin değerlerini yarata yarata düzenin t şhirini yapmalıdırlar. Bunun için bütün kadrolarıyla, bütün değerleriyle sınıfa, emekçilere yönelmek, ısrarlı, ısrarlı ve ısrarlı olmak zorundadırlar.

Komünizm bugün de insanlığın bütün ileri değerlerinin taşıyıcısıdır. Kendimize güvenmemiz için bugün dünden daha az imkana sahip değiliz.

Salih Zeki Tombak
İktidar Yolu Dergisi Yazarı

YENİ BİR DÖNEME DOĞRU

20 Ekim 1991 genel parlamento seçimleri yapıldı ve gerek seçime katılan partiler yelpazesinin niteliği ve gerekse alınan sonuçlar bakımından bu seçim, son derece sağ bir görüntü ortaya koydu.

ANAP, DYP, SHP ve DSP programları ve temsil etmeye, en azından onayını almaya büyük önem verdikleri güç merkezleri itibariyle aynı zemin üzerinde durmaktaydılar. Bu güç merkezleri ABD ve içerde TÜSİAD'la somutlanan tekelci sermayedir. Şüphesiz zemin ortaklığı, bu partilerin siyaset yapma tarzlarını da birbiriyle aynılaştırdı. Ama daha önemlisi, bu partiler önlerine aldıkları ve çözeceklerini iddia ettikleri sorunların öncelikler sıralamasında bile birbirinden farklılaşamadılar. **Gene de 12 Eylül'den bu yana gelişen sürecin neresinde olunduğu noktasında ANAP ile DYP'nin farklı değerlendirmelere sahip oldukları söylenmelidir. Bu farklılık bir seçim taktiği gibi görünen, Mesut Yılmaz'ın vaadde bulunmama tutumu ile Demirel'in vaad yağmuru tutumu arasındaki mesafenin kaynağı olmuştur.** Bu noktaya yeniden dönmek üzere, seçimlerde kendisini bir yana, diğer bütün partileri bir yana koymaya ve böyle bir kutuplaşmayı sahici hale getirmeye çalışan iki partiden sözetmek gerekiyor.

REFAH PARTİSİ'NİN İNANDIRICI OLMAYAN RADİKALİZMİ

Refah Partisi, seçim kampanyasına bir düzen değişikliği

sloganı ve bu değişimin içini doldurmaya yönelik vaadlerle, değişimi gerekçelendiren keskin bir eleştiriler toplamını etkin biçimde dile getirerek başladı ve yürüttü. Kendisiyle diğer partiler arasında yaratmaya çalıştığı kutuplaşma görüntüsünü ise, genel olarak bu partilerin "batıcı", emperyalizme teslimiyetçi partiler olduğu tezine dayandırdı. Eleştirinin doğruluğundan şüphemiz yok. Ancak eleştirenin, kendi eleştirisini zayıflatan, inandırıcılığını bırakalım seçmen kitleleri için, bizzat bazı kadro ve milletvekili adayları için bile ortadan kaldıran iki yönelişi oldu. Bu yönelişlerden birincisi MÇP ve IDP ile ittifaktır.

Refah önderliği, aynı dönemde sözkonusu olan HEP ittifakı ihtimaline önem vermeyerek, nihayet seçimlerden sonra ayrılıp gitmesi kesin bir müttefikin, seçim yasasının dezavantajlarını aşmada sağlıyacağı imkanları reddetmiş oldu. Bunda batıdaki seçmenini tedirgin etmeme kaygısı da rol oynadı. Ama MÇP–IDP ittifakı Refah'ın Kürdistan'daki kendi etkinliğini de zayıflatan bir etkiye başından itibaren sahipti. Refah önderliği kendi söyleminde önemli yertutan Osmanlıcı motiflere çok da sıcak bakmayan, müslümanlığına böyle bir tarihte payandalar bulmaya isteksiz, denetlenmesi güç ve bir mücadele dinamiği içinde devletten uzaklaşmış, anti–emperyalizmi gerçekçi, Kürt müslümanlardan kurtulmayı bile göze aldı. Hatta, batıda bu ittifakı Refah çizgisinin düzenle kirletilmesi olarak gören kadrolarının kopuşuna bile razı oldu. Bu razı oluşun bir kaçınılmazlık karşısında çaresiz boyun eğiş değil, seçim olduğu açıktır.

12 Eylül'de bir kısım kadrolarında küskünlük ve ümitsizlik yaratacak ölçüde korkular yaşamış, işkenceyle karşılaşmış MHP'nin devamcısı olan MÇP'de, düzene değil, düzen adına iktidarı elinde bulunduranlara karşı bir sitem gelişmiştir. Bazı önemli kadroları, bu tür korku ve endişeleri bir daha yaşamamak için, bazı solcuların sonradan sosyal demokrat oluşuna benzer biçimde, ANAP'a dahil olmuştur. Kalan kadrolar ise, kimliklerinin en belirgin çizgisi anti–komünistlik olduğu için, düzene ve emperyalizme karşı sözde bir tepki

bile geliştirememiştir. Aksine düzenin nimetlerinden yararlanmanın yolları aranmış, önce cuntaya, sonra ANAP hükümetlerine ve sürekli devlete yakın bir tutumda ısrar edilmiştir. Bu haliyle devre dışı bırakılmışlıklarından şikayetçi, bir gün göreve çağrılacaklarından ümitli, 12 Eylül öncesine göre çok daha devlet kontrolünde bir parti halinde ve kitleselleşemeden kalmışlardır. Kürt–Türk düşmanlığı temelinde kendilerine bir varoluş ve kitleselleşme alanı yaratmaya ve bu yolla devletle bütünleşmeye özel bir önem vermektedirler. Amerikan emperyalizmine karşı Türkiye'deki burjuva siyaset içinde en kuyrukçu eğilimi bu parti temsil etmektedir.

MÇP ile ittifak, RP'nin düzen ve emperyalizm karşıtlığının inandırıcılığını yoketmiş, amblemi MÇP'lilerin ağzında "başaklı hilal" olmuştur.

Seçimlerden sonra MÇP'nin elde ettiği 19 milletvekili ise, bu partinin en kitlesel olduğu dönemde bile ulaştığından daha yüksektir. Seçim sonuçlarının yarattığı avantajla, örgütlülük alanındaki açığın kapatılması hedeflenecektir. Refah kendi içinde eritmeyi hedeflediği bu çizgiyi, daha da güçlendirmiş ve eritilemez hale getirmiş bulunmaktadır.

Aynı tutum başka islamcı çizgilerde de gözlenmektedir. MHP mirasından pay alma ve "ülkücüleri" kazanma eğilimi, sünni islamcı çizgilerde yaygındır ve bu çaba yoğun bir Fatih/Yavuz edebiyatıyla birlikte anti–komünizm temelinde yürütülmektedir. Şüphemiz bu zemin MHP zeminidir. Dolayısıyla eski MHP'li kazanmaya çıkanlar, bu konudaki başarı veya başarısızlıklarının bedelini peşin ödemekte veya isteyerek böyle bir zemine yönelmektedirler.

Refah partisi diğer yandan emperyalizme ve batı karşıtlığına, İsrail'e karşı öfkeli bir edebiyata rağmen, Suudi Arabistan'ın şahsında bulunduğunu iddia ettikleri güvenilir müslüman müttefik hayali ile inandırıcılığına bir darbe daha vurmuştur. ABD'nin çok kınadıkları Irak'taki katliamlarının bölgedeki üssü ve dayanağı Suudi Arabistan'dır. CNN tele-

vizyonunun naklen savaş yayınları en sade vatandaşın bile hafızasında henüz tazedir. ABD, radikal Arap milliyetçiliğine veya islam radikalizmine karşı İsrail ile Suudi Arabistan arasında dolaylı ittifakın birleştirici halkasıdır. ABD ve İsrail'e öfke, Suudilere sevgi ve muhabbet! Erbakan hocanın inandırıcılığı buraya kadar!...

SOSYALİST PARTİ'NİN AĞIRLIĞI

Sosyalist Parti de, seçimlerde aslında iki partinin, sermaye partisi ile Sosyalist Parti'nin yarıştığını, kutuplaşmanın böyle olduğunu iddia etti. Kutbun bir tanesi 107 bin oy aldı ve parlemento içi bir muhalefet olmayı başaramadığı gibi, parlemento dışı bir muhalefet partisi olmanın gerektirdiği nicel güçlenmeden de epey uzak olduğunu farketti. Bu defa alınan oyun, büyük sıçramaları hazırlayacak çekirdek olduğu ileri sürülmeye başlandı.

SP'nin seçim kampanyası boyunca dile getirdiği görüşler içinde doğrular ağırlıktaydı ve cesur davranılırsa sosyalizmin yasal platformlarda kendisini ne kadar tam ifade edebileceğini ortaya koyuyordu. Bu görünümün bile, çeşitli yasal sosyalist veya devrimci demokrat partilerin kurulmasını teşvik ettiği söylenebilir.

Ancak SP'nin propagandasının ideolojik formülasyonları aşıp, gerçek, somut, yığınların hayatında bugün değişimler yaratmaya uygun önerilerle zenginleşme noktasına ulaşmadığı da görülmelidir. Örneğin valiliklerin ve belediyelerin kaldırılıp halk meclislerinin oluşturulacağı formülü iyidir, hoştur, ama bugün bunu gerçekleştirme noktasında bulunmuyorsun. Böyle bir hedefi de dilendirmek koşuluyla, bugün gerçekleştirilmesi mümkün iyileştirmeler ve emekçiler için bu yolda atılacak adımlar yoksa, doğru söylüyor diyenlerin oyu da alınamaz. Oy tabii ki her şey değildir, ama seçim çalışmasının başarısının ölçülebileceği temel kriterlerden biri oy sayısıdır.

Diğer taraftan, sosyalizm adına doğru şeyler söylemek, doğru sosyalist politika yapmak anlamına gelmez. Politika, doğru formüllerin arkasında biriktirilmiş, mücadeleci ve örgütlü bir güçle mümkündür. Gerçekten de seçimlere katılabilmenin gerektirdiği örgütlülük ve kitlesellik küçümsenemez. Ama politika yapmak için, yasal gereklilikleri aşan bir etkinliğe ihtiyaç olduğu açıktır.

SP seçimler öncesinde, kazandığı, seçimlere katılabilme imkanını diğer solla paylaşmayı istedi, çağrılar yaptı. Bu olumlu tutumun olumlu bir cevap almaması, diğer solun eleştirisiyle açıklanamaz. SP ve önderliği 1960'ların sonlarından bugüne getirdikleri çizgi içinde, önemli ölçüde güvenilmezlik biriktirmiştir. Daha seksenli yılların ortalarındaki tutum alışları bile bugün söylemeye çalıştıklarıyla derinden çelişmekteydi. Geçmişten gelen güvensizliğe bugün söylediklerinde ne kadar ısrar edeceklerinin belirsizliği de eklenmiştir. Kaldı ki, güven konusunda veri alınan unsurların içinde ideolojik–teorik formülasyonlar da bulunmakla birlikte; bunların içinde anlam kazandığı anlayış önemlidir. SP'nin kendi geleneği içinde bir anlayış değişimini ifade etmediği değerlendirmesi, en azından bizim düşüncemizdir.

Gerçek etkinlikle olması istenen düzey arasındaki açıklığı, abartıyla kapatma, farklı dinamiklerin mücadele ile elde ettiği etkinliği yasal düzlemde temsil etmeye talip olma, bu olmayınca çok sert eleştiriler geliştirme, ve sonuçta solun başka kesimlerinden de geldiği belli olan ve sonuçta oydan başka bir şey olduğu pek şüpheli yüz yedi bin rakamını "çekirdek" ve "serdengeçti" ilan etmek işaret ettiğimiz anlayışın bazı göstergeleridir.

SP'nin paylaşmaya çağrı çıkardığı yasal olanakları Türk solu gibi Kürt solu da paylaşmaya istekli görünmemiştir. Aksine PKK Genel Sekreteri Abdullah Öcalan'ın sözleriyle, "Biz Ona Şırnak'tan aday olmasını önerdik. Ama O, sosyalist önder havalarına girdi." gibi incitici tutumlarla da karşılaşmış

bulunmaktadırlar. Mücadele içinde elde edilmiş güçler arasında ve mücadele dinamiklerini temsil ölçüsünde güçbirliği veya destek ilişkileri gelişebilir.

Mücadele içinde kazanılmış bir etkinliğin gücüyle, hiçbir bulanıklığa meydan vermeden girilebilecek güçbirliklerinin sınırlarının ne kadar genişleyebileceğinin güzel ve sonuçalıcı bir örneği HEP–SHP güçbirliği olmuştur. Kürt özgürlük mücadelesine önemli kazanımlar sağlayan bu güçbirliği genel bir demokratikleşme mücadelesinin de kazanımı olmuştur. İlkeli politika yapmak diye yola çıkıp, politika yapmayı unutarak sadece ilkelerden bahseden veya politika yapmanın çeşitli ihtiyaçlarını elde etme adına ilkesiz destek ilişkileriyle bulanık zihniyetler geliştiren Türkiye solunun geleneğinden HEP–SHP güçbirliği, farklılaşmayı başarmıştır. Bu güçbirliği seçimlerin neredeyse yegâne sol sonuçlarını üretmiştir.

Seçimlerde, katılmanın çok çeşitli kanalları varken, boykot tavrını süren çevreler olmuştur. Boykot tavrının bu seçimler açısından, bir politika olmadığı açıktır.

"Düzen partilerine oy yok" sloganı, kimi içine alıyor, kimi dışarıda bırakıyor belirsizdir. SP'yi düzen partisi sayanların az olmadığı biliniyor. Ama bu sloganın başında, yer gösteren bir kayıt olmadığına göre, bu tutum, HEP'in SHP listelerinden gösterilen adaylarına da oy yok anlamınadır. Kürt yurtsever dinamiğine yeni açılım imkanları kazandırabileceği açık bu güçbirliğinin düzeniçilikle nitelenmesi düşünülemez.

109 seçim bölgesinde gerçekleşen seçimlere, sadece dört–beş bölgede bağımsız aday çıkararak katılmak, Devrimci Sosyalist Blok adıyla oluşturulan seçim platformunun tutumu olmuştur. Şüphesiz bağımsız aday göstermek olumludur. Ancak bir sınıra da sahiptir. En azından Kürdistan dışındaki 80 civarında seçim bölgesinde politika yapamayan bir seçim politikası durumundadır. Devrimci ve sosyalist örgütlerin teker teker veya platformlar oluşturmayı başarabilenlerin imkanlarının da bundan fazlasına bugün imkan ver-

mediği bellidir. Bu durumda değişik tutumlar geliştirilebilir. Bütünüyle güçsüzlükle ifade edilmesi mümkün bu tutumlar "Boykota devam" veya "düzen partilerine oy yok" veya bazı bölgelerde bağımsız adaylar gösterip, küçük oylar almaya razı olmak şeklinde kendisini göstermiştir. Bizce yapılması gereken güçsüzlüğümüzü tesbit etmek, kaynaklarını aramak ve aşmaya çalışmak, bu sırada da mücadelemizle ulaşabileceğimiz daha küçük ölçekli hedefler belirlemektir. Hiçbir şeye geç kalıyor değiliz. Telaş ve zorlama yoluyla yakalıyacağımız bir hedef de yoktur. Sürekli başarısızlığa talip olmak, başarı sağlayamıyacağımız kesin olan kampanyalarda kaynak ve enerji harcamak yerine başardıkça daha büyüklerine yönelebileceğimiz hedefler seçmektir.

Sonuç olarak, sosyalistlerin çeşitli tutum ve düzeylerde müdehale etmeye çalıştıkları seçimler, genel sonuçlar itibariyle dikkate değer sosyalist bir renk kazanmadan tamamlandı.

Seçmenlerin yüzde doksanına yakını seçime katıldı. SHP'deki HEP adayları bir yana, hepsi de sağ programlarla ortaya çıkmış düzen partileri oyları aralarında bölüştüler. Ancak bu bölüşüm, hiç bir partiyi tek başına iktidara taşıyacak oya sahip kılmadı. DYP, seçimlerden büyük hasar görerek çıkmış ve içindeki çalkantıları bitmemiş SHP ile koalisyon kurdu.

SÜRECİN DEĞERLENDİRİLMESİNDE FARKLILIKLAR

12 Eylül öncesinde başlayan, 12 Eylül'ü hazırlayan ve 1991'lere kadar gelen sürecin değerlendirilmesinde farklılıklar olduğunu söylemiştik. Bu süreç iki temelde gelişmiştir. Birincisi tekellerle devletin bütünleşmesi sürecidir. Değeri ise, krizden çıkışın devrimci alternatifini alternatif olmaktan

çıkarmak, etkisizleştirmek ve en en azından orta vadede düzene yönelik bir tehdit olmaktan çıkarmaktır.

Tekellerle devletin bütünleşme süreci, yoğun bir tekelci sömürü ile, düzenin uzun vadede istikrarını garanti edecek bir sermaye birikimini ortaya çıkarmalıdır. İstikrar, iktisadî krizlerin etkisini yumuşatacak, tekelci politikalara tepkili toplum kesimlerinin düzenle bütünleşmelerinin kanallarını açacak, tepkileri siyasileşmeden çözecek bir imkanlar toplamını ifade ediyor. Türkiye tekelleri böylesine büyük ölçekli bir tekelci sömürüyü gerçekleştirecekleri teknolojik temellere sahip değillerdi. Bu eksiklik, uluslararası şirketlerle ortaklıklar kurarak bütünleşme yoluyla, bu süreç boyunca giderildi. Dış pazarlara dönük büyük ölçekli üretime yönelindi, büyük ölçekli yatırımlara yeni teşvikler, muafiyetler getirildi.

Doğal olarak Türkiye tekelci sermayesi, emperyalizmle bir pazar savaşına girmek, mal ve sermaye ihracını emperyalist odak veya odaklara rağmen elde edilmiş pazarlara yapmak, kısacası emperyalizmle çatışarak yayılmak imkanına ve niyetine, bugün sahip değildir. Yayılma imkanları, emperyalizmle geçmişte olduğundan daha üst bir düzeyde bütünleşme ile elde edilmeye çalışılmaktadır. Emperyalizmin bölgedeki küçük ortağı rolü, bazan bir ileri karakol, bazan da bir keşif kolu rolüyle somutlanmaktadır.

Türkiye ekonomisi çevre ülkelere mal ihracı yapabilecek potansiyellere sahiptir ve bu potansiyeller genişlemektedir. Kısmen kendisinin ürettiği veya ortaklıklar yoluyla kullandığı teknolojiyi, bölge ülkelerindeki yeni ortaklarına pazarlama şansına sahiptir. Çok büyük dış borcuna rağmen sermaye ihracı imkanı da vardır. Ancak sermaye ihracı, daha çok, sermaye ihracına aracılık etmek şeklinde gelişebilir.

İç süreç, Türkiye'yi henüz emperyalistleşme noktasına getirmemiştir. Tekelci sömürü ile yaratılan sermaye birikimi, aynı zamanda uluslararası tekellerle ve emperyalizmle bütünleşme sonucu dışarıya kaynak aktarımı nedeniyle uzun vadede istikrar yaratacak, emperyalistleşmeyi zorlayacak bir

düzeye ulaşmış değildir ve kendi doğrusal seyri içinde böyle bir noktaya gelmesi de mümkün görünmemektedir. Kendi potansiyelleriyle yapabileceği sermaye ihracı çok kısmîdir, sınırlı miktarlarda ve alanlarda gerçekleşebilir.

Türkiye tekellerinin ve siyasi kadrolarının yayılma arzularının olması yeni bir şey değildir. Gerek Osmanlı tarihinden mülhem Ortadoğu ve Balkanlara ve Kuzey Afrika ülkelerine yayılma hülyaları, gerek Turancı düşüncenin Kafkasya ve Orta Asya cumhuriyetlerine yönelik düşleri yeni değildir. Bu hülya ve düşlerin emperyalistleşmeye yetmiyeceği de açıktır. Sonuçta emperyalistleşme iktisadi ve siyasi potansiyellerle ilgili bir süreçtir. Sözkonusu potansiyeller de yetersizdir. Üstelik yeterli hale gelmesi de ülkenin emperyalizmin yağmasına açık olması nedeniyle mümkün değildir.

Ancak bu değerlendirme, sürecin kendi iç dinamikleriyle ilgilidir.

Reel sosyalizmin çökmesi ve Sovyetler Birliği'nin ortadan kalkmasıyla birlikte, dünün hülyalarının gerçekleşebilmesinin önündeki en büyük engel kalkmış görünmektedir. Üstelik böylece bağımsızlaşan Türkî Cumhuriyetlere yönelik emperyalist planların zeminini arama, yaratma ve sağlamlaştırmada, Türkiye bir ileri keşif kolu rolüne uygun görülmekte ve bu role talip olmaktadır. Türkî Cumhuriyetlerin yeni yönetimleri de böyle bir ilişkiye açıktır.

Doğu Avrupa ve Balkanlar'daki çözülmelerin açtığı alana başta Almanya olmak üzere Avrupalı güçler girmiştir. Gerek ABD emperyalizmi için, gerekse Türkiye için bu pazarların imkanları büyük ölçüde kapalıdır. Dahası, Almanya hem yeni oluşturulan Bağımsız Uluslar Topluluğu üyeleri ve hem de Türkî Cumhuriyetlerle yoğun olarak ilgilenmekte, Türkiye'nin ABD'nin küçük ortağı olarak bölgede etkinlik aramasından da rahatsızlığını gizlememektedir. Bu durum ABD emperyalizmi için Türkiye'nin avantajlarını kullanmayı daha da gerekli hale getirmektedir.

Türkiye tekelleri, ülke içindeki dinamiklerin işleyişinin kendilerine vermediği bir imkanı, uluslararası şartlardaki olağanüstü değişimlerin sonucu elde edebilir hale gelmişlerdir.

Bölgedeki ve uluslararası koşullardaki köklü değişimler, tek başına bir altemperyalizmin hazırlayıcısı değildir. Aynı zamanda yaşanan on yılı aşan süre boyunca tekellerle kaynak aktarımının kanalları açılmış, özetle düzen oturmuştur. Diğer taraftan önce 12 Eylül darbesiyle gelişen açık terörle, daha sonra devletin güçlendirilmesi sonucu, istenen yer ve zamanda kullanılan açık terörle, kitle bağlarından koparılan devrimci hareket etkisizleştirilmiştir. Bu etkisizleştirilmede bir yandan solun ülke içinde iddialarına denk düşen bir mücadeleyi örgütleyememiş olmasının getirdiği itibar kaybı, bir yandan reel sosyalizmin çöküşüyle ortaya çıkan sosyalizm ideallerinin geçmiş pratik üzerinden yıpranması ve diğer yandan bu iki unsuru da çok iyi kullanabilen tekellerin toplumu kontrol araç ve mekanizmaları, en az fiziki darbeler kadar rol oynamıştır. Kısacası Türkiye solu, yakın vadede düzeni tehdid edebilecek bir güç olmaktan uzaklaşmış bulunmaktadır. Burada Kürt ulusal hareketini ayırmak için Türkiye solu adlandırmasını yaptığımızı belirtelim.

Tekelci düzeni oturmuş, devrim tehdidinden uzaklaşmış ve önünde emperyalistleşmenin imkanları açılmış bir Türkiye, 12 Eylül Türkiye'sinden de, 1989 Türkiye'sinden de farklı olacaktır.

ANAP ile DYP arasındaki farklılıklar da bu noktada ortaya çıkmaktadır. Büyük bölümünde ANAP'ın hükümet ettiği dönem tekelci kapitalizmden tekelci devlet kapitalizmine geçişin yaşandığı olağanüstü bir dönemdir. Bu olağanüstülük iki bakımdan kendini ortaya koymaktadır: 1. Hukuk dışı bir terörün yaygın kullanımı, 2. sermaye birikimini hızlandırmak için tekelci sömürünün yanısıra, yüksek enflasyon ve yolsuz, hayali ihracat vb. kuraldışı zenginleşmelerin teşviki.

TEKELCİ DEVLET

Tekelci kapitalizmin geliştiği bir aşamada yaşanan derin iktisadi–toplumsal krizler veya siyasi krizin unsurlarını da beslediği ve güçlendirdiği ölçüde iktisadî–siyasi krizler karşısında tekellerin cevabı, devletin bütün mülk sahibi sınıfların devleti olmaktan çıkarılması, tekelci bir devlete dönüşmesi ve emperyalistleşmedir.

"Devlet sorunu, günümüzde, teorik bakımdan olsun, siyasal ve pratik bakımdan olsun, özel bir anlam kazanıyor. Emperyalist savaş, tekelci kapitalizmin tekelci devlet kapitalizmi durumuna dönüşme sürecini büyük ölçüde hızlandırıp yoğunlaştırdı. Güçlü kapitalist topluluklarla durmadan daha sıkı bir biçimde kaynaşan devletin çalışan yığınlar üzerindeki korkunç baskısı, kendini gitgide daha çok gösteriyor. Gelişmiş ülkeler –"cephe gerileri"nden sözediyoruz bu ülkelerin–, işçiler için askerî angarya kampları haline geliyorlar." (Lenin, Devlet ve İhtilal, Birinci baskıya önsöz, s. 13, Bilim ve Sosyalizm yayınları 7. Baskı). Emperyalistleşme tekellerin ihtiyacıdır. İster dünya pazarlarının paylaşımı, ister yeniden paylaşım, ister üretim fazlasından kaynaklanan, isterse kâr oranlarının düşmesi eğiliminin ürünü olarak yaşanan kapitalizmin derin krizleri, hep en gelişkin kapitalist ülkelerden başlayarak, yayılan bir biçimde kapitalist ülkelerde devletle tekeller arasındaki bütünleşmeyi zorlamaktadır. 1930 bunalımı da, Birinci paylaşım savaşı öncesinde ve esnasında olduğu gibi tekellerle devlet arasındaki ilişkilerin yoğunlaşmasını doğurdu. Esasen 1929–30 bunalımı çıkışında ABD'de New Deal adını alan yönelişle İtalya ve Almanya'daki faşizmler arasında, devletin dönüşümü ve yeni niteliği bakımından bir fark yoktu. Ancak ABD'de kriz iktisadî–toplumsal bir kriz olarak yaşandı. Düzeni tehdit yeteneğine sahip bir devrimcilik sözkonusu değildi. İtalyan ve Alman tekelleri ise, bu dönüşümü başta işçi sınıfı ve diğer çalışan sınıflar olmak üzere, kendilerinin dışındaki sınıflara kabul ettirebil-

mek için; önce karşı karşıya bulundukları devrimci alternatifleri etkisiz hale getirmek zorundaydılar. Tekelci devlete geçişin açık terör gerektiren bu dönemi, faşizmdir.

Faşizm ya işlevlerini yerine getirecek ve tekelci devlete dönüşecektir; ya da iç veya dış bir müdahale ile, şiddet yoluyla yıkılacaktır. Alman ve İtalyan faşizmleri ülke içinde bir direniş olsa da, esas itibariyle dış müdehale yoluyla yıkıldılar. İtalya'da faşizmi yıkan dış güç ABD önderliğindeki emperyalist ittifak idi. İtalya'da devlet yeniden oluşturulurken, devletin faşizm öncesi biçiminden başlanmadı. Aksine tekelci bir devlet olarak, faşizm başarılı olsaydı ulaşacağı noktada şekillendirildi. Almanya'da ise faşizmi aynı emperyalist ittifak ile muzaffer Kızıl Ordu yıktr. Faşizmi yıkan güçlerin niteliğine bağlı olarak Almanya'nın batısında, aynen İtalya'da olduğu gibi tekellerin devleti başlangıç noktası olurken, Doğu'da işçi ve emekçi sınıfların demokratik cumhuriyeti kuruldu.

İspanya ve Yunanistan'daki faşizmler ise ülke içinden ve dışından işleyen, ama devrimci demokratik bir iktidar ortaya çıkaracak ölçüde güçlü ve derin olmayan mücadeleler sonucu, faşizmin, yani tekelci devlete geçişin gerektirdiği olağanüstü politik tutumlar ve kurumlaşmalar ortadan kaldırılarak, hatta Yunanistan'da geçişin siyasi temsilcilerinin yargılanmasını da gerçekleştirerek son buldu. Bunda Yunan cuntasının başarısız Kıbrıs macerasının rolü oldu. Tekelci devlete her iki ülkede de geçildi. Burada faşizmin çözülüşünden ziyade, tekelci devlete geçişin tamamlanmasıyla geçiş dönemine ait özelliklerden vazgeçmeden sözedilebilir.

Türkiye'de ise derinden derine işleyen bir hoşnutsuzluk ve tepki birikimi varsa da, bu birikim geniş halk kesimleri için bütünlüklü ve açık biçimlerde ortaya konulabilen bir düzeye yükselmedi. İşçi ve emekçilerin hak arama mücadeleleri yükseldi. Ancak bu yükseliş siyasi bir düzeye çıkamadığı için, kendi unsurları arasında bir bütünleşme yaratamadı. Herkes kendi hak arama mücadelesini yürüttü. Burada kitlelerin terörden doğrudan ve dolaylı etkilenişi; devletin toplumsal

kontrol mekanizmaları yaratma ve kullanmaktaki başarısı gibi faktörler şüphesiz büyük rol oynadı. Ancak bununla birlikte Türkiye solunun sınıfın ekonomik ve sendikal halk arama mücadeleleri arasında ve işçi sınıfı ile diğer emekçilerin mücadeleleri arasında siyasi bağlar yaratmadaki olağanüstü başarısızlığı özel bir öneme sahiptir. "Olağanüstü" sözcüğü, bizim geçmişten bu yana hep başarılarla geldiğimiz, ama 12 Eylül sonrasında başarısız olduğumuz düşüncesini ifade etmiyor. Faşizmin iktidara gelişi öncesinde ve gelişinden sonra, anti-faşist mücadelenin örgütlenmesi konusunda dünyadaki diğer örneklere göre Türkiye solunun başarısızlığı dikkat çekicidir ve kendimizi gözden geçirmede temel bir alan olmalıdır. Bu noktaya döneceğiz.

Sonuç olarak, Türkiye'de tekellerle devlet arasındaki bütünleşme sürecinin faşizm koşullarında gerçekleşmesi bir dış şiddetle kesintiye uğramadı. Sosyalist dönüşümlere yönelmeden kesintiye uğraması veya geri dönüşü de mümkün olan, örneğin Portekiz Devrimi gibi, bir demokratik halk devrimi ile emperyalizme bağımlı tekelci devletin kısmî veya bütünüyle parçalanması da gündeme gelmedi. Keza bir demokratik halk devrimi düzeyine yükselmese de, devletin tekelci sınıf yapısını değiştirmemekle birlikte, insan hakları başta olmak üzere demokratik hak ve özgürlükleri elde eden, bu hakların gaspından sorumlu olan siyasi kadrolarla devlet görevlilerini yargı önüne çıkarmayı ve devletin bazı kurumlarını tasfiye ettirmeyi başaran halk muhalefeti dalgası da yaşanmadı. Örneğin devletin gizli veya yarı resmî cinayetler işleyen kurumlarının öldürdüğü veya kayıp kişilerin ailelerinin örgütlü ve hiçbir baskıyla sona erdirilemeyen ısrarlı mücadeleleriyle ateşlenen bir muhalefet karşısında da (bu veya benzer, özel bir alandan hareket eden başka dinamikler de sözkonusu olabilirdi) devlet geriye püskürtülemedi. Hiçbir şey yapılmadı değil, yapılanların düzeyi bu türden ve çapta sonuçlar üretmeyi başaramadı. Ancak gene de faşist diktatörlüğü gerileten, başarısızlığa uğratan ve sa-

dece kendi talepleriyle sınırlı değil, genel demokratik sonuçlar yaratan Kürtlerin ulusal demokratik mücadelesi, sürece derin etkilerde bulundu. Bu müdahalenin içeriğinin bütün zenginliğine rağmen, Türkiye'deki mücadelelerle bütünlüğünün kurulamaması, sürecin esas itibariyle kendi hedeflerine yürümesini tehlikeye sokmadı. Bütünlüğün kurulamamasında rol oynayan faktörler şunlardı: 1. Ulusal–sınıfsal bir zemin üzerinde yükselen özgürlük ve kurtuluş mücadelesi, ağırlıkla ulusal kimliğiyle kavrandı. Bu kavrayışta devletin organı haline gelmiş bulunan kitle iletişim araçları etkin bir rol oynadı. Zonguldak grevi gibi büyük ölçekli ve etkisi kendi taleplerini aşma potansiyeli taşıyan eylemlerde bile ulusal önyargılar öne çıktı, çıkarıldı.

2. Kürt ulusal demokratik hareketi siyasi düzeyde kendini ifade eden bir dinamik iken, Türkiye'deki kitle muhalefeti siyasi bir düzeye yükselemedi. Siyasi nitelik kazanan mücadeleler ise, düzen içi muhalefetin sınırlarını zorlayamadı.

Doğal olarak saydığımız bu gerekçelerin ikisinde de, Türkiye sosyalistlerinin dönüştürücü ve birleştirici bir faktör olarak eksikliğini veya yetersizliğini bulmak ve sorgulamak gerekir. Kürtlerin Türkiye solunda işçi ve emekçi sınıfların muhalefetinin şu veya bu ölçüde, ama anlamlı bir temsilcisini bulma veya çok sayıda temsilciyle böyle bir anlamlılığı yakalama girişimleri de adı büyük ama içi boş ilişkiler yarattı. Kendisinin işçi ve emekçi sınıflar içinde ciddi bir karşılığı olmayan, bir mücadelenin ve mücadeleciliğin temsilcisi olmayan ve üstelik kendi aralarında güçlerini birleştirmeye yetenekli ve istekli olmayan çeşitli çevreler, PKK ile platform oluşturdular, ikili diyaloglar geliştirdiler. Bu ilişkiler bazan PKK'nın mücadelesiyle yarattığı itibardan hareket ederek Türkiye solu içinde hakedilmemiş ve sakat yararlanma tutumlarını üretti. Aynı zamanda PKK önderliğinden kendi zeminini kavramak, bu zeminin görevlerini tesbit etmek ve uygun mücadele ve örgütlenmeler yaratmak, bu mücadele-

ler üzerinden zengin bir teori üreticiliği yakalamak gibi alanlarda ilham almak yerine, bu çevrelerin bazılarında PKK'ya özenmek, yeni tür bir şablonculuğa yönelmek gibi etkiler ortaya çıktı. Laf düzeyinde de olsa "kasaba basarak çıkış yapmak"tan, işçi sınıfı içinde çalışmanın küçümsenmesine, kır gerillasının keşfinden, teorinin önemsiz bulunmasına kadar bir dizi tutumla birlikte, demokratik bir tutum olan ulusal mücadelenin "sözünün" Türkiye işçi, emekçi ve aydınlarına ulaştırılmasına katkıda bulanmayı esas iş, hatta karşılığı olan bir katkı olarak görme anlayışları türedi. **Öyle görülüyor ki, Türkiye solu kendi zemininde, kendi işini yaparak güç haline gelmeden böyle bir karşılıklı güçlendirici ilişki yaratılamıyacaktır.** Devletin tekelci dönüşümü sürecine bugüne kadar Türkiye'den de muhataplarını bulmuş ortak bir müdahalenin gerçekleştirilememesinin temelinde, Türkiye solunun zaafları kritik rol oynamıştır.

Buraya kadar söylediklerimizden sonra, özgün bir durumu tesbit etmemiz gerekiyor. Faşizm yıkılmadı veya tasfiyesine yolaçacak bir muhalefet birikmediyse ne olacak? Anti-faşist mücadeleyi örgütleme ve zafere ulaştırma "şansımız" sonsuza kadar bizi bekleyecek mi? Şüphesiz emek/sermaye çelişkisinin olduğu her yerde alternatif vardır ve sosyalizmdir. Bu çelişkinin yaşandığı değişik siyasal biçimler ve dönemler, sosyalist alternatifin güçlendirilmesi için, değişik zorluklar ve imkanlar açar. Çoğu zaman zorluklar ve imkanlar birbirinden farklı şeyler değildir. Çeşitli örnekler vererek neyi kastettiğimizi açalım. Baskı, terör, işkence sosyalist alternatifin önünde zorlaştırıcı unsurlardır. Ama bu unsurlar aynı zamanda, karşı çıkmak için sosyalist olmanın gerekmediği unsurlardır ve düzenin niteliğinin kavranmasında bir kolaylığı ifade ederler. Sosyalistlerin ne istediğini anlatmaları ve düzene tepkiyi bu temelde örgütlemeleri zor bir iştir. Çünkü burjuva ideolojik hegemonyanın kırılmasını, ısrarlı ve başarılı bir düzen teşhirini, sosyalist siyasi hedeflerin benimsetilmesini vb. gerektirir. İşkence ise, yapanların bile açıkça

kabullenmedikleri, aksine çoğunlukla "insanlık dışı" ilan ettikleri bir uygulamadır. Sadece bu tür baskı ve şiddetin varlığının görülmesi, sosyalistlerin de bu açıklığı kendilerine çıkış noktası yapmaları mümkündür ve bir imkandır.

Buna karşılık demokratik bir cumhuriyet, baskıcı ve işkenceci bir rejime göre yığınlar nezdinde daha büyük bir meşruiyete sahiptir. Bu sosyalistlerin işini zorlaştırır. Ama aynı zamanda demokratik zeminlerin genişlemesi, daha geniş yığınların mücadeleye katılımının, düzenin eleştirisinin daha yaygın yapılabilmesinin önünü açar.

Aslolan çoğu zaman bir ve aynı şey olarak önümüze çıkan imkan ve zorluklar karşısında bizim nasıl bir tutum geliştireceğimiz, zorlukları başarı imkanı haline dönüştürüp dönüştüremiyeceğimizdir.

"DÜZENİN ÇÖZÜMSÜZLÜĞÜ" SORUNU

Seçimlerden sonra iktidara gelen koalisyon hükümeti "ekonomik paket" ve "demokrasi paketi" olarak iki bölüm halinde programını açıkladı. Bu program karşısında soldan gelen çeşitli tavır alışların içinde iki tanesi şöyledir: 1. Demirel'i biliriz. Bu vaadlerinde samimi değildir. Bu hükümet bu vaadleri gerçekleştirmeyecektir. Vaadlerin sebebi, düzenin çözümsüzlüğüdür. 2. Demokrasi paketi, bizim programımızı bütünüyle içerdi. Programsız kaldık. Bu vaadlerin sebebi, dünya çapındaki demokratikleşme, yumuşama, insan hakları yöneliminin etkisidir.

Düzenin çözümsüzlüğü iddiasını irdelemek gerekir. 20 Ekim 1991 genel parlamento seçimlerine katılım oranı yüzde doksana yakındır. Yüksek katılımda katılmayanlar için öngörülen para cezasının rolü önemli değildir. İnsanlar seçim platformunu ve oluşacak parlamentoyu sorunlarının çözümü için önemsemektedirler. Eğer yüzde elliye yakın bir oranda

katılmama olsaydı, denilebilir ki, düzen zeminlerinden bir kopuş, bu zeminlere karşı bir güvensizlik sözkonusudur. Seçim ve parlemontonun yığınlar nezdinde, bugün yaygın bir meşruiyeti vardır.

Seçime katılan partilerin hemen hemen tümü sağ programlarla yığınlara gittiler. Bu sağ programlar içine yerleştirilen demokrasi vaadleri, programların emperyalizm ve TÜSİAD tarafından benimsenen sınıf niteliğini değiştiren unsurlar değildir. Sonuç olarak SHP listelerinden aday gösterilen HEP'lilerin aldığı sonuçlar dışında seçimlerin sol bir ürünü de olmamıştır. Bu kadar büyük bir katılma oranı ve oyların ezici çoğunluğunu sağ programların almasından sonra, düzenin çözümsüzlüğü tesbitini yapanların, bu tesbitin gerekçelerini de açıklamaları beklenirdi. Yoksa, kapitalizm ve emperyalizmin "son tahlilde" çözümsüz olduğunun altını çizmek, politik tesbit yapmak anlamına gelmez. Devrimci bir müdahale olmadığı sürece, hiçbir kapitalist düzen, kendi işleyişi içinde çözümsüzlük yaşamaz, kendiliğinden yıkılmaz. Kapitalist düzeni çözümsüz yapan, siyasi krizlerdir. Siyasi krizler de kriz yaratacak güç ve düzeyde devrimci bir alternatifin varlığıyla mümkündür. Şimdi, çözümsüzlük tesbiti yapanların kendi hallerine bakmaları gerekir. Bu tesbiti yapmış olan "sol"ların hepsi de teker teker ve biraraya geldiklerinde, bırakalım ciddi bir siyasi alternatif olmayı, ayakta duracak mecale muhtaçtırlar. Çözümsüzlük, asıl bu tarz bir solculuğun durumunu açıklayabilir. Düzenin işleyişindeki bir dizi olağanüstü ve kuraldışı politika ve uygulamanın "antisi" olmaktan öte, bu solların bir kimliği de yoktur. Geçmişte kimliklerin oluşturulmasında ciddi bir paya sahip olan reel sosyalizm artık yoktur. Reel sosyalizmin tarihte kalmış bir dönemi sahiplenilerek de bugün bir kimlik geliştirilemez. Bu kimliksizliği görmemekte ısrar ettikleri için de, kitleler nezdinde hiçbir cazibeye sahip olamayan çeşitli çevreler, kendileri farkına varsın veya varmasın, bugün gözle görülür biçimde tasfiye olmaktadırlar. Zaten düzenin çözümsüzlüğü-

nü sık sık ve gerekçesiz tekrarlamanın arkasında da, bu çözümsüzlükte kendi varlığına bir gerekçe bulma isteği durmaktadır. Düzen olağan işleyişi içinde kendisini yeniden ve genişleterek yeniden üretirken de, yolsuzluk, rüşvet gibi her zaman olan; ama kuraldışı uygulamalar, en asgariye indirildiği zaman da; düzen, meşruiyeti sağlanmış bir hukuk düzeninin dışına çıkmadığı hallerde de, sosyalist bir programın geçerli, sosyalist bir siyasi faaliyetin başarılı olabilmesi gerekir. Bu yüzden hükümetin samimiyetsizliğine vurgu yapmak, demokratik hakların, insan haklarının gerçekleşemiyeceğinde ısrar etmek, sadece işkence, açık terör, yolsuzluk gibi unsurlara karşı çıkmaktan ibaret bir kimlikten kaynaklanmaktadır. Aslolan, düzenin işleyişindeki restorasyonlarla barutu tükenmeyecek bir programın taşıyıcısı olmaktır.

"Bizim programımız hükümet programı tarafından içerildi, programsız kaldık" düşüncesi isc, tekelci bir restorasyondan ibaret programla, sosyalizm adına ortaya çıkmanın çaresizliğini ortaya koymaktadır. Şu söylenebilir, programsız kalanlarla, bu hükümetin samimiyetsiz olduğunu, bu programı düzenin çözümsüzlüğü nedeniyle ilan ettiler diyenler aslında toplumsal devrimi savunan bir programa sahip olamamak bakımından aynı konumdadırlar. Sadece kendilerini sağ reformist ve görece radikal söylemlerle ifade etmek bakımından ayrılmaktadırlar.

TEKELCİ RESTORASYON

Sonuca gelebiliriz. Tekellerle devletin bütünleşme süreci tamamlanmıştır. Düzeni yakın vadede tehdit potansiyeline sahip bir devrimcilik yoktur. Reel sosyalizmin yıkılışıyla da düzen ideolojik hegemonyasını kurmak ve yeniden üretmekte, kendisine olağanüstü güven duymaktadır. Toplumu kontrol mekanizmaları müthiş gelişmiştir. Dün radikal muhalefetin kendisini ürettiği ve ifade edebildiği zeminler olan

mesleki demokratik örgütlenmeler, toplumsal denetleme mekanizmalarının halkaları haline gelmiştir. Hem tekelci sömürünün yarattığı sınırlı sermaye birikimiyle, hem de uluslararası şartlardaki değişmeler nedeniyle Türkiye tekelci devleti emperyalistleşmeye yönelmektedir.

Koalisyon hükümeti tam da bu noktada düzenin dayandığı meşruiyet zeminini zedeleyen, muhalefet biriktiren olgulardan kurtulmanın programını ortaya koymuştur. Yolsuzluk, rüşvet, kuraldışı zenginleşme gibi tekelci sömürünün yanısıra yaşanan "pislikler"in üzerine gitmeyi vaadetmiştir. Gidebilir ve yolsuzlukları asgariye indirebilir. Böylece tekelci sömürünün meşruiyet zemini genişler, sağlamlaşır. Tekellerin ve emperyalizmin, görüş ve yaklaşımlarına tam olarak güvendikleri bir siyaset adamı olan Özal'dan vazgeçebilmelerinin nedeni de buradadır. The Economist dergisi Ocak 1992'nin ilk haftasında yayınlanan sayısında, Özal'ın Türkiye'nin geleceğini en iyi gören politakacı olduğu kaydedildikten sonra, yakınlarının açıklanamayan zenginleşmeleri nedeniyle "o çürümüş bir politikacıdır" tesbiti yapıldı. Politik perspektifler başka politikacılar eliyle de gerçekleştirilebilir. Ama tekeller, yetenekleri düzen için bir maliyete dönüştüğü noktada, siyasi kadroları gözden çıkarabilmektedir.

Yolsuzlukların ortadan kalkması düzenin temelindeki sömürü ilişkilerini meşrulaştırırken, sosyalist propagandayı bu kolaylık sağlayan unsurlardan mahrum etmektedir. Bu dönüşüm hemen olmayabilir, bir süre daha benzerlerini azalarak da olsa gözleyebiliriz. Keza gelecekte de benzerleri ortaya çıkabilir. Ama şu anda devletin yöneliminin bu doğrultuda olduğunu görmek, bunun önümüze koyduğu yeni şartları kavramak zorundayız.

12 Eylül, devrimciliği düzeni tehdit eder konumdan uzaklaştırmak için yaygın işkence, açık terör, savaş hali hükümlerine göre yargılama, 90 günlük, üstelik te uzatılabilen gözaltı süreleri gibi unsurlara dayanan bir dönemdi. Devlet-

teki dönüşüm tamamlanmış, bu esnada devrimcilik bırakalım iktidara yakın zamanda aday olmayı, muhalefet olmaktan da çıkarılmıştır. Bugün muhalif olmaya muhalifiz, ama muhalefet olmanın gerektirdiği kitlesellikten bile oldukça uzağız. Hatta muhalif olmanın gereklerini bile yapmayan bir görünümümüz vardır. En az altı–yedi bin kişinin olduğu Açık Hava Tiyatrosundaki Yılmaz Güney'in Arkadaş filminin gösterildiği gecede ilan edilmesine, afiş ve duyurulara rağmen, ertesi gün yapılan yasal izinli İnsan Hakları Mitingini bin kişi ile yaptık. İstanbul'da insan hakları ihlallerine duyarlı, bırakalım herkesi, sosyalistlerin ve üstelik hakları bizzat ihlal edilmiş sosyalistlerin sayısı bu katılımın onlarca katıdır. "Hareket " kavramı, kendi örgütlülüğü dışından insanları da kendi talepleri için harekete geçirebilen güçler için kullanılır. Sosyalist hareket bugün kendi örgütlü insanlarını bile harekete geçiremez durumdadır ve "hareket" kavramı ile anılmasının doğruluğu şüphelidir.

Durum böyleyken, devletin yaygın işkence uygulamasında ısrar etmesinin anlamı yoktur. Aksine, yaygın ve keyfi işkence ve baskı uygulamasından vazgeçmenin, sorgulara avukatların katılması, gözaltı süresinin kısaltılması düşünce açıklamanın üzerindeki baskıların kaldırılması gibi değişimlerin sağladığı meşruiyetle, seçilmiş örgüt ve kişilere karşı terör hukukileştirilebilir. Örneğin Eskişehir cezaevinin kapatılmasının beklenir bir şey olduğu söylenemez. Ama kapatıldı ve diğer vaadler için bir güven duygusu geliştirdiler. Çok daha sınırlı olmak kaydıyla Kürdistan'da da benzeri bir baskıyı daraltarak, seçerek meşruiyeti genişletme yönelişi gerçekleşebilir.

Doğal olarak bu yönelişler devlet içinde hiç itirazsız ve direnişsiz olacak değildir. Zaten hükümet kurulur kurulmaz gözaltında kayıpların artışı, Türk–Kürt gerilimi yaratmaya yönelik çabaların hız kazanması, Simavi'nin ölüm yıldönümünde mezarlıkta patlayan "tuhaf bomba", bu türden direnişlerin örnekleridir. Keza Kulp ve Diyarbakır ilçelerinde

görülen halkın üzerine ateş açma olayları, zaten kullanılmakta olan insiyatifin hükümetin eline geçmesini önlemenin çabalarıdır.

ANAP ile DYP arasındaki farklılık buradadır. ANAP bu yönelişleri erken bulmaktadır. Baskı, terör ve işkencenin daraltılmasını erken bulan, hatta vazgeçmeye hiç niyetli olmayan devlet kurumlarının sözcülüğünü yapmaktadırlar. DYP ise siyasi insiyatifi kendi elinde toplamak ve sözkonusu dönüşümü gerçekleştirmenin şartlarının olduğu düşüncesiyle adım atmak niyetindedir. Gene ANAP siyasi kadroları ve bu kişilerin hükümetleri döneminde tekellerle kurdukları ilişkiler, haksız zenginleşmeleri meşru gören bir zihniyeti bugüne taşımıştır. Esas olarak tekellerin yararlandığı hayali ihracat ve yolsuzluklardan, şahsı zenginleşmeler için de yararlananlar olmuştur. Şimdiki hükümet ise, zenginleşmenin düzenin hukuku içinde gerçekleşmesini öngörmektedir. Şüphesiz bu aslî yöneliştir, istisnalar yaşanacaktır.

YENİ BİR DÖNEME GİRİYORUZ

Hükümet programında ifadesini bulan vaadlerin gerçekleşmesinde gecikmeler geri dönüşler olabilir. Ancak yönelişler itibariyle yeni bir döneme girdiğimizi tesbit etmek gerekir. Bu dönem, ekonomide tekelci sömürünün ve emperyalistleşmenin, devlet uygulamalarında, bir hukukiliğin egemenliğinin yerleşeceği bir dönem olacaktır. Bu dönem demokrasi dönemi midir? Hayır, aksine tekelci devletin toplumu en küçük hücresine kadar kontrol edebildiği, son derece güçlendirilmiş bir devlet mekanizmasının varlığını koruduğu, düzenin zeminleri içinde politika yapmanın tekelci sınırlara sahip olduğu, muhalif akımların bu zeminlerde güç kazanmasının çok zorlaştırıldığı bir döneme giriyoruz. Üstelik genişlemiş bir meşruiyetle devlet çok dar alanlarda da olsa, kendi hukukunu çiğnemeyi hukuk haline getirebilecektir.

"Kapitalist sömürü sonucu, bugünün ücretli köleleri, yoksulluk ve sefalet yüzünden öylesine bunalmış, öylesine bitkin bir durumda bulunuyorlar ki, "demokrasiye boş veriyorlar", siyasete boş veriyorlar" ve olayların dingin akışı içinde, nüfusun büyük çoğunluğu siyasal ve toplumsal yaşamın dışına atılmış bulunuyor." (Lenin, Devlet ve İhtilal) Bugün "yoksulluk ve sefalet"in bunalttığı işçiler, ayrıca tekellerin televizyonları ve basını eliyle, çalışma saatleri dışında da, kendilerini siyasetin ve toplumsal hayatın dışına atacak bir ideolojik bombardımana tabi tutuluyorlar. Yetmiyor, kendi sendikaları tarafından da bir kez daha kontrol altına alınıyorlar.

Bununla birlikte, önümüzdeki dönem insan hakları ve demokratik hak ve özgürlüklerin genişleyebileceği, siyasi mücadelenin açık biçimlerinin önem kazanacağı ve öne çıkacağı bir dönem olacaktır. Ezilen ve sömürülen yığınların hak arama kanallarının genişlemesi ve yeni mevziler elde etmenin mümkün hale gelmesi, bu kanallardan çok geniş yığınların akmasına yolaçacaktır. Sendikal mücadele üzerindeki sınırlamaların azalması, sendikalaşma imkanına sahip toplum kesimlerinin, kamu çalışanlarının da bu hakkı elde etmesiyle genişlemesi, grev yasağı kapsamının daraltılması vb. işçi hareketine ivme kazandırabilir. Gene düşünce yasaklarının ortadan kalkması veya azalması, sosyalist siyasi mücadelenin yasal alanının genişlemesi, yeni imkanlar açabilir.

Sorun, bu döneme sosyalistlerin nasıl girdiği noktasındadır.

DEVLETİN NİTELİĞİ SORUNU

Burada bir parantez açmamız gerekiyor. Açık terör ve işkencenin ortadan kalkabileceği ve tekelci baskı aygıtı devletin, baskısını hukukileştireceği söylendikten sonra ve üstelik faşizm, faşizm karşıtı güçler tarafından tasfiye edilme-

diğine göre, devletin durumu nedir? Faşizm sürekli hale mi geldi. Bu soruyu cevaplandırmadan önce Parti/Cephe geleneğinin "Sürekli Faşizm" kavramından kurtulmak gerekir. Bu kavram, faşizmi iki unsurla açıklar. Birinci unsur, ülke içinde üretici güçlerin gelişkinliği ve sermayenin yoğunlaşması ve merkezileşmesinin bir sonucu olarak tekelleşme var mı, tekelci sermaye devletle bütünleşmiş mi, sorularını cevaplandırmak yerine, faşizmin emperyalizmle açıklanmasıdır. Eğer metropol bir ülkede faşizmden bahsediyorsak, tekellerle açıklanan faşizm, emperyalizme bağımlı veya sömürge bir ülkede, emperyalizmin "içsel bir olgu" oluşuyla açıklanır. Bu yaklaşım yanlış ve temelsizdir. Çünkü sömürgecilik her zaman ülke içindeki işbirlikçi sınıflara dayanarak sömürü ve ülke kaynaklarının yağmalanması demektir; ama her sömürü faşizm değildir. Emperyalizm Liberya'yı Uganda'yı sömürür. Bunu yaparken ülke içindeki işbirlikçilere dayanır. Ülke kaynaklarını yağmalar. Bunun adı sömürgeciliktir. Faşizm tesbiti yapabilmek için sadece emperyalist sömürü ve yağma yetmez. Ayrıca ülkedeki zenginlik kaynaklarının bir kaç elde toplanmış olması da yetmez. İşbirlikçi mülk sahibi sınıfların çok dar olması tekelcilik anlamına gelmez. Tekelcilik, kapitalist üretim tarzının belli bir gelişkinlik düzeyini ifade eder. Eğer ülke içindeki kapitalizm böyle bir düzeyde gelişmemişse, emperyalizme kaynak aktarımı faşizm olarak adlandırılamaz. Faşizm her zaman ülke içindeki tekelciliğin devletle bütünleşmesinin ve emperyalistleşmeye yönelmesinin, devrimci bir alternatifin varlığı şartlarında gündeme gelmesidir.

İkinci unsur ise hukukla örtülmeyen baskı ve zulümdür, açık terördür. Bütün sınıflı toplumlarda devlet bir baskı aygıtıdır. Bu baskı aygıtı rejimin tehdit altında olmadığı dönemlerde kendi hukuku içinde, tehdit sözkonusu ise, kendi hukukunu çiğneyerek işler. Köleci toplumda da, feodal toplumda da, kapitalist toplumda da şiddet, egemen sınıfın örgütlenmiş baskı aygıtı devlet tarafından ezilen sınıflara karşı

uygulanmıştır. Bu şiddetin hukuk dışı olduğu dönemler her zaman olmuştur. Önemli olan kendi başına açık şiddet değildir. Tekelci sermayenin devletle bütünleşmesi sürecinde işçi sınıfına, emekçi sınıflara ve onların siyasi temsilcilerine karşı uygulanan açık şiddetin tekelci karakteridir.

Osmanlı İmparatorluğu da son dönemlerde emperyalizmin yarı sömürgesi durumundaydı. Maliyesi de, ordusu da, dış politikası da, iç politikasının pek çok alanı da emperyalist odaklar tarafından belirleniyor, yönetiliyordu. Baskı ve şiddet de vardı. Ama kimse bu dönemi faşizm olarak nitelendirmiyor. Cumhuriyet döneminde başından itibaren emperyalizmle ilişkiler hiç kesilmedi. DP iktidarlarından itibaren de bu ilişkiler güçlü bir bağımlılık temelinde gelişti. Bununla birlikte Kemalist kadrolar ve devamcısı siyasi iktidarlar, işçi ve emekçi sınıflara karşı her zaman hukuk gözetmeyen bir şiddeti gündemde tuttular, uyguladılar. Daima, çok sert bir anti-komünist çizgide yeraldılar. Ama Türkiye'de tekelleşme olgusunun gelişimi ve devletle bütünleşebilecek düzeye yükselmesi Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren değil, 1970'lere gelirken ortaya çıkan ve sonrasında gelişen bir süreçtir. Çalışan nüfus içinde işçi sınıfının oranı, ortalama emek üretkenliği, şehirleşme, sermayenin örgütlenmesinin biçimleri ve sermaye sınıfı içindeki ayrışmanın düzeyi dikkate alınmadan, tekelleşme; tekelcilik dikkate alınmadan, faşizm tesbiti yapılamaz.

"Sömürge tipi faşizm" kavramı iki açısından yanlıştır. 1. Türkiye emperyalizme bağımlıdır, ama sömürge değildir. Sömürge kavramının Marksist-Leninist literatürdeki karşılığı bellidir. Bağımlılık ilişkilerine sömürge demenin ajitatif bir anlamı olabilir. Parti/Cephe görüşlerinin oluştuğu dönemde Kemalizme bulaşık bir anti-emperyalist dalga yaşanıyordu ve bu dalgayı yükselten Dev-Genç önderlerinden olan Çayan'ın tezlerinde, sömürge tesbiti bunlardan en bariz olanlarından biridir, ulusal duygulara seslenme, bu yönde ajitasyon ihtiyacı belirgindir. 2. Sömürge tipi faşizm kavramı, bütü-

nüyle faşizm teorisine katkı niteliğindedir. Ancak her katkının doğru katkı olması beklenemez. Emperyalizmin ülke içindeki varlığına, bağlantılarına, egemen sınıflar ittifakının Amerikancılığına ve baskı ve zulme karşı bir tanımlama olarak geliştirilen kavramın ajitasyondan öte hiçbir teorik değeri yoktur.

Keza, emperyalizmin siyasi, iktisadi, askeri bağları koparılmadığı ve devlet de baskıcı olduğu sürece kalıcı olacak bir faşizm türü olarak "sürekli faşizm" kavramının da içi boştur.

Faşizm "sıradan bir hükümet değişikliği değildir". Rejimin işleyişinde olağanüstü bir değişikliği ifade eder. Sürekli olduğu söylenen faşizmin başlangıcına dair değişik tarihler sözkonusu edilmektedir. Tek Parti diktatörlüğü dönemindeki sıradan hükümet değişikliklerinden herhangi birisi faşizmin iktidara gelişi olarak ileri sürülemez. Alman Nazizmine yakınlık duyan siyasi kadrolar Nazizmin yükselişi döneminde hükümetlerde yeralmış, İnönü kendisini Milli Şef ilan etmiştir. Ama aynı İsmet İnönü, işçi ve emekçi sınıflara karşı hiçbir tutum değişikliği yapmaksızın, Nazizm gerilemeye başlayınca, Turancı faşistleri toplatıp işkenceden geçirmiş, devlet kademelerinde yeralanları tasfiye etmiştir. DP'nin iktidara gelişi ise bir seçim sonucu olmuştur. DP'nin faşist bir parti olduğunu hiç kimse şu ana kadar iddia etmedi. 1950 seçimlerini faşizmin iktidara gelişi olarak ilan etmek ise, fanatik bir CHP'li tavrı olur.

Tabiidir ki, bütün bu dönemlerde Türkiye mülk sahibi sınıfları, emperyalizme dayanmaya çalışmışlar, işbirlikçiliği arzulamışlardır. Ancak 1950'lere kadar, gelişmemiş bir pazar olduğu için emperyalizm Türkiye'ye sermaye ihracı yapmaya bile istekli görünmemiş, yapılan bütün çağrıları cevapsız bırakmıştır. Bu yüzden bütün anti-Sovyetikliğine rağmen Tek Parti Diktatörlüğü, sanayi yatırımlarının büyük çoğunluğunu Sovyet kredi ve yardımlarıyla gerçekleştirmiştir.

Gene yakın dönem tarihin kaba bir incelenişi bile, bu

n ilk sahibi sınıflar iktidarının emekçi sınıflar üzerindeki baskıcı, işkenceci politikalarını görebilir. Ama ne işbirlikçilik konusundaki derin arzular, ne de halk düşmanlığı kendi başlarına faşizm anlamına gelmez.

Parti/Cephe'nin sürekli faşizm kavramı başlangıcını "sömürge tipi faşizm" kavramıyla yapar. Ama kendisinden de "açık" ve "gizli" olmak üzere iki faşizm kavramı türetir. Çünkü sürekli faşizm olduğu ileri sürülen uzun bir tarihi dönem boyunca, siyasi hayatta önemli değişiklikler yaşanmakta, dönem dönem, demokratik hak ve özgürlüklerin yaşandığı zaman dilimleri sözkonusu olmaktadır. "Açık faşizm" devlet terörünün bütün çıplaklığıyla uygulandığı dönemlerdir. Nisbî demokrasi dönemlerinde ise faşizm "gizli"dir. Bu iki kavramın geliştirilmesi sürekli faşizm kavramından sonra kaçınılmazdı. Çünkü sürekli faşizm kavramıyla 1961–71 dönemini açıklamak zordu. Aslında faşizm kavramını sınıfsal içeriğinden boşaltarak kullanınca, bu kavramın açıklamakta zorlanacağı tek dönem de 1961–71 dönemidir. Çünkü Cumhuriyet tarihinin neredeyse üçte ikisi sıkıyönetimler altında geçmiştir. İşkence her zaman sadece siyasilere değil, bütün yurttaşlara arzedilen bir "kamu hizmeti" niteliğinde olmuştur. Örnek vermek gerekirse, İdi Amin, Uganda nüfusunun üçte birine yakınını, iktidarı döneminde katletti. Baskı ve zorbalık onun yönetiminin temel karakteriydi. Ama kabile yaşamını aşamamış bir toplumda, sadece bu yüzden faşizm tesbiti yapılamaz. Parti/cephenin bütün faşizm kavramlarında rejimin sınıfsal ve siyasal niteliğinin tesbitinde bir kolaycılık hakimdir. Bu kolaycılık sadece bu gelenekte de kalmamakta, teorik sığlığın hakim olduğu farklı geleneklerde de "açık faşist diktatörlük" gibi ibarelere raslanmaktadır.

Yapılması gereken, faşizm kavramını, ait olduğu yerde, tekellerle devletin bütünleşme sürecinin özel bir durumunu açıklamak için kullanmaktır. Bunun dışındaki kullanmalar, teoriye katkı çabasıyla da yapılsalar, sadece kavram kargaşasına ve teorik sığlığa katkı olur.

Biz bütün bu çalışma boyunca, faşizm kavramını anılan geçiş sürecine ilişkin kullandık. Ama bölümün başlangıcındaki sorunun cevaplanması hala gerekiyor. Faşizm bir dış veya iç müdahale sonucu yıkılmadıysa, geriletilmediyse, devletin faşist kurumları tasfiye edilmediyse ne olacaktır? Anti–faşist mücadeleyi örgütlemek ve faşizmi yıkmak şansı sonsuza kadar önümüzde duracak mıdır?

Faşizm sürekli değildir, anti–faşist mücadele de sürekli bir görev değildir!

Tekellerle devlet bütünleşmişse, süreç tamamlanmışsa, bu sürecin nasıl işleyeceği ve ne kadar süreceği, ülkenin özgün şartlarına bağlıdır; ve devrim tehdidi gündemden düşmüşse, tekelci devlet kendi olağanlığını yaratacaktır. Bu olağanlık ekonomide tekelci sömürünün, sermaye birikiminin hukuki biçimi olması, kuraldışılıkların temizlenmesi ve emperyalistleşmedir. Bugün Türkiye'nin dış pazarlara sermaye ihracı emperyalizmle bir pazar mücadelesini gerektirmemektedir. Aksine, emperyalizmle işbirliği halinde bu yönelişe girilmiştir. Altemperyalizm kavramı bu bakımdan isabetlidir. Fakat Türkiye ancak altemperyalistleşebilir düşüncesi de doğru değildir. Emperyalizme bağımlılık ve bütünleşme bu düşüncenin temelidir. Ancak Alman ve Japon emperyalizmleri de 2. Paylaşım savaşı sonrasında ABD sermayesinin yardımı, ABD'nin siyasi himaye ve kontrolü altında uzun bir dönem yaşadılar. Uzun vadede, sermaye birikiminin kendi dinamikleri işler ve bölgesel bir emperyalistleşmenin ABD işbirlikçiliği sınırları da zorlanabilir.

Açık terör de, gerektiğinde yeniden gündeme gelmesinin mekanizmaları devlet içinde kalmak kaydıyla, bugünkü konjonktürde gündemden kalkabilir. İngiltere faşist bir rejimde yaşamıyor. Ama 80'lerin başlarında devlet madenci grevlerine işçileri tarıyarak saldırdı. Almanya bugün faşist değil. Ama düzene karşı radikal tepki gösterenler, cezaevlerinde "intihar ediyorlar". Bütün tekelci devletler, yurttaşları-

nı fişliyor. Bütün demokrasinin inkarı anlamındaki tutumlar hukuk veya meşruiyet veya zorbalıkla gerçekleşebiliyor. Türkiye artık benzer şekilde tekelci bir devlete geçişi tamamlamaktadır. Bu devlet faşizm döneminin uygulamalarından vazgeçmekte, ama hiçbir kurumunu tasfiye etmemektedir. Tekelci devlet, faşist devlete göre küçülmüş bir devlet değildir. Aksine tekelci devlet, sivil toplum kurumlarını da içine almış, toplumu kontrol aletleri haline getirmiştir. Bunu zor ve tehditle değil, tekelcilikle bütünleşme, mülkleştirme ve ideolojik hegomonya ile başarmıştır.

Bu noktadan itibaren düzenin insanlık dışı, anti-demokratik, tekelci, baskıcı niteliğini açıkça ortaya koyan dolaysız görüntüler, gündemden çıkmaya, dolayısıyla bunların eleştirisinden güç alan bir muhalif kitleselleşmenin imkanları devrimci faaliyetten uzaklaşmaya başlayacaktır. İşçi yığınlarının içinde tekelci sömürünün, kapitalizmin deşifre edilmesi; tekelci devletin teşhiri ve bunlarla birlikte, bizim asıl ne istediğimizi ortaya koymamız önem kazanacaktır. Faşizme karşı mücadele döneminde başarısız olduk. Bu dönemde neye karşı olduğumuz önemliydi. Neyi istediğimiz bunun arkasından, sosyalist hareketin dönüştürücü işlevi olarak gündeme geliyordu. Ama şimdi, neyi istediğimiz, sosyalist bir kimlik sorunu öne çıkmaktadır.

FAŞİZM ÇÖZÜLÜYOR MU?

"Sürekli faşizm" kavramının bir açıklama kolaylığı sağladığını söylemiştik. Ama bu kolay açıklama, aslında hiçbir şeyi açıklamıyor. Zaten, her zaman bir baskı mekanizması olan devletin, bu niteliğinin hemen hemen her zaman keyfilik ve hukukdışılıkla uygulandığı Türkiye tarihi boyunca sınıfların birbirleriyle ve kendi içlerindeki bileşenleriyle ayrışma ve ilişkilerinin çözümlenmesi, bu ilişki ve ayrışmaların siyasi düzlemde işleyişinin hangi biçim ve görüntülerle ortaya çık-

tığının analizi yerine, "faşizm süreklidir" derseniz, devrimci siyasi bir önderliğin yapması zorunlu bir dizi teorik çalışmadan kurtulursunuz. Ama bu kavram aslında hiçbir şeyi açıklamaz. Devrimci siyasi önderliğin görevi de orta yerde durur.

Benzer bir kolaycılık da, gene keskin bir söylemle, ama içi tamamen boş kavramlarla, faşizmin çözüldüğü iddialarıyla yapılmaktadır. Önce TKP İşçinin Sesi, her şeyi, herkesten önce söylemeyi seven bir merkez olarak "Faşizmin Çözülüşü" adlı bir broşürle bu iddiayı ileri sürdü: 1984 "Çözülme süreci, zaman olarak "demokrasi oyunu' ile, anayasanın kabulü ile başladı. Anayasa çözülmenin nedeni değil, kendisi çözülmeyi baştan yeni güç dengesinin sonucudur." (R. Yörükoğlu, a.g.e. s. 25). R. Yörükoğlu, Nicos Poulantzas'ın Geçiş Süreci adlı eserine atıfta bulunarak, aktardığımız cümledeki "yeni güç dengesi" ibaresine açıklık getiriyor. "O, bir–iki adet yerini bulsun cümlesi dışında, "geçiş sürecinde" birinci önemi halkın savaşımına değil, burjuvazinin iç ilişkilerine vermektedir. Dolayısıyla, görüntüyü gerçek diye sunma, gelişmelerin altında yatan temel unsur olan halkı küçümseme hatasını işlemektedir." (a.g.e.s. 29). "Bu süreci yaratan Türkiye toplumundaki güç ilişkileridir." "Türkiye'de faşizmin çözülme sürecinin başlangıcına kesin bir tarih belirlemek olanaksızdır. Çünkü içinde bazı zıplama noktaları, köşe taşları taşıyan bir süreçtir. Ancak anlayış kolaylığı için bu köşe taşları belirlenebilir. Günümüzde geriye sayarsak, yerel seçimler çok önemli bir dönemeçti. Genel seçimler, planlananın tersine, büyük bir dönemeç oldu. (Şu ANAP'ın iktidara gelip MDP ile HP'nin muhalefette kaldığı seçimler! S. Z.T.) Siyasal partilerin kuruluşu gerçek bir renk değişmesi getirdi. Hemen öncesinde partiler yasası önemli bir dönemeçti. Bir adım daha geriye, perşembenin gelişini çarşamba söyledi. Faşist cuntanın bir anayasa vermek zorunda kalışı çok önemli bir dönemeç oldu. "(a.g.e. s. 25).

Okuyanlardan, özür dileyerek bir benzetme yapmak istiyorum. Sınavlarda öğrenciler birbirinden kopya çekmesin diye, bazı öğretmenler, sıranın sağında oturanların A, solun-

da oturanların B şeklinde ayrıldığı iki grup soru sorarlar. R. Yörükoğlu böyle bir sınavda parlak bir öğrenci olduğunu bildiği Poulantzas'ın yanına oturmayı başarmıştır. Onun kağıdından sonuç cümlesini de kopya etmiştir. Ama farklılık olsun diye, bir de bu sonuç cümlesinden yola çıkarak, onu eleştirmeye kalkmaktadır. Sorular farklıdır, çünkü Yörükoğlu'na Türkiye sorulmaktadır. Türkiye henüz işleyen süreçtir. Poulantzas'ın incelediği Portekiz, İspanya ve Yunanistan ise tamamlanmış süreçlerdir. Bu örneklerde halkın demokratik muhalefeti somut siyasi biçimlerde kendini ifade etmiş ve belli sonuçlar yaratmıştır. Yörükoğlu'nun çözülüşe kanıt olarak sunduğu Anayasa, partiler yasası, üç partinin katıldığı yerel ve genel seçimler, nasıl ve hangi siyasal biçimlerle, görüntülerle kendini ortaya koymuş bir halk savaşımının ürünüdür, merak etmek gerekir. Üstelik bu kanıtlardan bahsetmek halk savaşımı ile gelişmeleri açıklamak oluyor, Poulantzas bunu bile yapmıyor!... Ayıptır! Aksine Geçiş Süreci adlı yapıt, halk muhalefetinin kendini ifade edişinin her biçimi üzerine ince çözümlemeler yapar ve değerli ayrıntılar sunar. Yörükoğlu'nun ahlakını bir yana bırakıp, çapını ortaya koyacak bir tesbitini aktarmak istiyoruz:

"Orduyu kendi iç disiplinini koruyabilmesi için siyasal yaşamdan geri çekme zorunluluğunun da çözülme sürecinin altında yatan öğelerden biri olarak saymalıyız." (a.g.e. s. 23). Bu kitap, Yörükoğlu'nun 10 Eylül 1984'te Londra'da düzenlenen toplantıda yaptığı konuşma metnidir. Ve Marksist önder ordunun siyasal yaşamdan geri çekilmesinden bahsetmektedir. Ordu, burjuva egemenliğinin baskı aygıtından başka bir şey olmayan devlet mekanizmasının, baskıyı gerçekleştiren en önemli, en siyasal organıdır. Ordu zaten bu niteliğiyle burjuva siyasal partiler arasındaki yaşama müdehale etmek için değil, ezilen sınıflar üzerinde baskı yapmak için vardır. Siyasal yaşam denilen şey de tam olarak ezilen ve sömürülen sınıflarla mülk sahibi sınıflar arasındaki mücade-

ledir. Ordu bu alandan çekildi mi, çekilebilir mi?... Eğer kastedilen ordunun her köşe başında kimlik kontrolü yapmak ve devriye gezmek işinden çekilmesi ise, bu gelişmeyi biz şöyle izah etmiştik: faşizm açık terörü, direnişin olduğu yer ve zamanda kullanmak üzere, direnişin olmadığı alanlardaki halkın günlük hayatından çekmektedir. R. Yörükoğlu çözülme tesbitini yapmakta acele etmeseydi ve her şeyi herkesten önce söyleyerek, şampiyonluk iddialarına bir yenisini ekleme sevdasından vazgeçseydi, 1984 Ekim ayında Eruh ve Şemdinli baskınlarıyla başlayan "Atılım" karşısında ordunun siyasal yaşam içindeki rolünü anlayabileceği bir örneği görme fırsatı bulabilirdi.

Şöyle özetlenebilir: bağımlı ülkelerde gerek askeri diktatörlükler, gerek faşist diktatörlükler, daha darbenin ertesi günü, amaçlarının "demokrasiyi" kurtarmak ve yeniden kurmak olduğunu açıklamaktadır. Ve gene en baştan yeni bir anayasa ve seçimler vaadedilmektedir. Önemli olan bu anayasaların ve seçimlerin, seçime katılan partilerin hangi sınıf kriterlerini ifade ettiği, siyasi yelpazenin hangi sınırlara sahip olduğudur. Faşist cuntanın daha işin başından ilan ettiği takvimi uygulamasını, halk savaşımının sonuçları gibi görmenin ve göstermenin devrimci siyasi çözümleme ile bir ilgisi yoktur. Erken ve büyük laflar etmenin rizkini azaltmak için, zaten çözülme her zaman demokratikleşme imkanları yaratsa da, çözülme ile demokratikleşme aynı şey değildir ibareleri ile tedbir almak yetmiyor. Keza faşizm ile burjuva demokrasisi arasında "Çin Seddi" yoktur gibi içi boş laflar da çözülüş tesbitlerini kurtarmaya yetmez. Çin Seddi o kadar büyük bir şey ki, kimse size bu kadar büyük bir mazereti hediye edemez.

ÇÖZÜLME NE ANLAMA GELİYOR

Faşizm ilişkin kullanılan çözülme kavramı, devrim veya

dış askeri müdahale ile yıkılmayı dışarda bırakıyor. Ama bununla birlikte faşizm üzerindeki bir halk muhalefeti baskısı sonucu elde edilen demokratik kazanımları ve bunların genişlemesini ifade ediyor. Baskı, zoru çözüyor.

Öncelikle çözülme kavramı, sürecin ve dönüşümün sonuçlarıyla ilgilidir, kendisiyle değil. Bu kavramla açıklanan, 1. Tekellerle devletin bütünleşmesini. 2. Toplumun tekeldışı sınıflarının, tekelci bir programa göre yeniden konumlandırılışını ve toplumun tekelci dönüşümünü, 3. Emperyalizmle yeniden ve üst düzeyde bir bütünleşmeyi ve emperyalistleşmeyi açıklamaz. Bu dönüşümleri gerçekleştirmiş, devrim tehdidinden yakın dönem için endişe duymayan bir rejimin, bu sonuçları elde etmek için kullandığı politikalar ve bu politikaların siyasi sorumlularından vazgeçmesi, çözülme kavramının içeriğinin tamamını oluşturur. Bu politikalardan vazgeçmek ne anlama geliyor? Büyük basının tekelcileştirilmesinden sonra, sol. sosyalist basın üzerindeki baskı ve sınırlandırmalar azalabilir, kaldırılabilir. Sendikal hareketin üzerinde kontrol oluşturulduktan sonra, sendikal örgütlenme üzerindeki daraltıcı hükümler kalkabilir. Zaten tekelci sömürü sendikal mücadele ile ilgili şikayetlerde bulunuyor olsalar da, rejime ücretler temelinde bir esneklik imkanı sağlamaktadır. Kaldı ki, yüksek bir işsizlik oranı, tekellerin pazarlık imkanlarını genişletmektedir. Gene politikanın yapılış tarzındaki değişikliklerle, politik yelpaze fiilen çok daraltıldıktan sonra, bu yelpazenin hukuki sınırlarının genişlemesi rejim için bir tehdit oluşturmamaktadır. SP veya başka sosyalist partiler seçim ve parlamento zemininde kendini ifade edebilir. Saydığımız ve eklenebilecek hukuk, cezaevleri şartlarının iyileştirilmesi, insan hakları vb. demokratikleşme alanları, bir çözülmeyi değil, bir dengeyi ifade ediyor. 1. Bu talepler için halkta bir tepki birikimi vardır. 2. Düzen bu talepleri karşılarsa, yakın vadede bir tehditle karşılaşma endişesinde değildir. 3. Bu taleplerin karşılanması ile sağlana-

cak yığınlar nezdindeki meşruiyet genişlemesi, tekelci rejimin işleyişinin eleştirisini zayıflatmakta kullanılacaktır.

Çözülmeden bahseden hiç kimse, tekellerle devletin bütünleşmiş olduğu gerçeğini reddedemez. Tekellerin demokrasinin kaynağı değil, inkarı olduğu gerçeği değişmedi. Keza, hiç kimse devletin beş veya yedi yıl öncesine göre daha küçülmüş, bazı baskı mekanizmalarını tasfiye etmiş olduğunu ileri süremez. Hatta ne cuntacılar, ne işkenceciler yargı önüne çıkarılmış değildir. **Üstelik, sözkonusu demokratikleşme alanları da, ancak içi mücadele ile doldurulursa, bugünkü tepkiler kitlesel ve militan bir mücadele düzeyine yükselirse, potansiyel olmaktan çıkıp, fiilen kullanılan haklar yaratabilir.** Bu bakımdan Türkiye, Portekiz'den olduğu gibi, Yunanistan ve İspanya'dan da farklıdır. Halkın mücadelesi bu ülkelerde rejimin meşruiyet alanını çok daralttığı için, fonksiyonlarını tamamlamış veya henüz "işi" olan kurumlar tasfiye olmuştur. Türkiye'de devletin meşruiyet alanını daraltan mücadele Türkiye'den değil, özel ve genelleşmesi ulusal önyargıların ustaca tahrikiyle engellenen Kürt mücadelesinden gelmiştir. Bu mücadelenin çözücü etkisi güçlüdür, ama sınırlıdır. Faşizmi ve tekelci devleti bütünüyle gayrı meşru konuma sürekleme imkanı, kendi talepleri doğrultusunda olmuş bunu aşan ve Türkiye genelinde derinleşen yeterli bir etki yaratamamıştır. Aksine rejim ulusal önyargıları kullanarak, ülke içinde bu mücadeleye karşı tedbir almak adına, kendi meşruiyetindeki daralmaları aşma imkanı bulabilmiştir.

Şimdi rejimin kendisini dönüştürmeyi vaadettiği biçimi bütün gerçekliğiyle görmek, bu yönelimin devlet ve tekeller içindeki çeşitli unsurlar tarafından tersine döndürülmek istenebileceğini, dolayısıyla mutlak bir dönüşümden çok bir dönüşüm yönü ve dönemi tarif etmek gerektiğini söylemeliyiz. Bu dönemi kendi imkanları ve kendi güçlükleriyle kavramak zorunludur.

YENİ DÖNEM VE SOSYALİST KİMLİK SORUNU

Türkiye sosyalist hareketi yeni döneme, belki de tarihinin en derin bunalımıyla giriyor. 12 Eylül öncesiyle, sonrasıyla devrimci hareketin insan malzemesine, örgütlü yapısına çok ağır fiziki darbeler vurdu. Örgüt yapıları tahrip oldu, daraldı. Kitle bağları koptu.

12 Eylül sonrasında solun gücü ve imkanlarına denk düşen, büyük çaplı direnişler gerçekleştirilemedi. Bu durum, kitle bağları üzerinde derin güvensizlikler yarattı. İşkencehanelerde, cezaevlerinde yükselen direnişler çok önemli olmakla birlikte, bu eksiği gidermede yetersiz kaldı. Çeşitli ve değerli örgütsel toparlanma ve çıkışlar, yeni umutlar yaratsa da, kitlesel bir muhalefet örgütleme sonucuna ulaşamadı.

1980'lerin ortalarında bir yandan Kürt hareketinin 84 atılımıyla yarattığı moral etkiler, bir yandan sosyalist basının yeniden, kendini ifade imkanları yaratmasıyla bir toparlanma dönemine girilmiş görüntüsü ortaya çıktı. Ama 1989'la birlikte reel sosyalizmin birbirinden çok farklı olduğu iddia edilen örneklerinin birbirine benzer sebep ve biçimlerde çöküşü, etkisi hemen ortaya çıkmayan derin bir kimlik bunalımı yarattı.

Kendisini esas olarak reel sosyalizmle bağlantılı olarak tanımlanan bir kimlikle ortaya koyan sol, sadece Türkiye'de değil, bütün dünyada bu kimlik bunalımını yaşadı, yaşıyor ve yaşıyacak.

Çöken reel sosyalizmin merkezinde yeraldığı bir kimlik tanımı artık kimliksizliktir.

Reel sosyalizmin eleştirisine dayanan bir politik kimlik bugün nesnesini kaybetmiştir .

Reel sosyalizmin, geçmişte kalmış bir dönemi öne çıkarılarak, kimliğini bu dönemle açıklayanlar, "bir tarihle ve üstelik burada yaşanmamış bir tarihle" kimliklerini tarife çalışmaktadırlar.

"Bizim sosyalizmimiz, öyle olmayacak" bir kimlik açıklaması değildir, negatif kimliğin, zayıf ve anlamsız bir ifadesidir.

Gene son on yılda, kapitalizmin çok özel bir döneminin, kitleler açısından da görülebilir özelliklerinin eleştirisi, sosyalist propagandanın neredeyse tamamını oluşturuyordu. Şimdi Marksist kimliği, teorinin üzerindeki reel sosyalizmin molozlarından temizleyerek, yeniden bilimsel ve teknolojik gelişmenin ulaştığı en ileri noktaları içerir düzeyde üretmek gerekiyor. Şimdi Marksist kimliği, reel sosyalizmin önemli ölçüde tahrip ettiği insanlığın en ileri insanî ve kültürel değerleri üzerinden üretmek gerekiyor. Şimdi Marksist kimliği ezilen ve sömürülen yığınların talep ve mücadeleleri içinden, kendi ülkemizin toprağında yeniden mücadeleci bir kimlik olarak üretmek gerekiyor. Kapitalizmin görece geriliği ve bu geriliğin siyasi biçimlerine alternatif bir sosyalizm değil; kapitalizmin en gelişkin olduğu hallerde de bir alternatif olarak sosyalizmi tanımlamak gerekiyor. Şimdi ekonomik kalkınmanın bir yolu olarak veya açlara ekmek, evsizlere ev gibi tüketimin asgarileri üzerinden bir sosyalizm tanımlamak yerine, insanın özgürleşmesinin ve kendisini insan olarak geliştirmesinin önündeki bütün engellerin yokedildiği, demokrasinin gerçekten fethedilebileceği bir toplum tasarımı olarak sosyalizmi kimliğimiz haline getirmek gerekiyor. Üstelik bu tasarımı savunabilecek, bugünden böyle bir kimliğin gerektirdiği dönüşümleri de sosyalist siyasi mücadele ve mücadelenin aygıtlarında gerçekleştirmemiz gerekiyor.

Yeni bir döneme girerken, artık kaba bir düzen eleştirisi, her şeyi bildiğini iddia eden, ama hiçbir şeyi tam bilmeyen anlayışları aşmak, bilginin temsilcisi olmak gerekiyor.

Şimdi kendini venilemek adına devrim hedefinden, sosyalizmden vazgeçen düzeniçi solla yollarımızın çoktan ayrıldığı şartlardayız. Ancak yukarıda işaret ettiğimiz kimlik oluşturmanın yanlış zeminlerinden de, reddiyeyle değil; dev-

rimci sosyalist, mücadeleci bir kimliğin köşe taşlarını koya koya ayrışma gündemdedir. Ülke gerçekliği üzerinden varlığını temellendirme imkanı yaratamamış, kimliğini kendi dışındaki gelişmelerle kodlayarak ifade eden ve kaba, kaba olduğu kadar da sınırlı bir eleştiri ile yaşıyan, ama buna rağmen kendisini ülkedeki doğrunun tek sahibi ilan eden, kendisi dışındaki hiçbir düşünceye, hatta içindeki farklı düşüncelere, gücü yetse hayat hakkı tanımamayı tarifi haline getirmiş sol gelecceksizdir.

Marksist kimliğin yeniden üretilmesi, bu kimliğin ezilen ve sömürülen yığınlar içinde kitleselleşmesi ve mücadele içinde yaratılmış kitlesellığin merkezileştirilmesi, bugünün görevleridir.

Böyle bir çaba, geçmişten daha fazla motivasyonu, daha büyük enerjiyi gerektiriyor. Bu enerji daha geniş ve çok, demokratik kanallar açılması, katılımın istenmediği değil, istenirse değil, önşart olduğu ilişkilerle elde edilebilir. Bu çalışmanın yaptığı da, devrime ve sosyalizme bağlılıkla mücadeleye bir katılım ve görüşlerini eleştiriye açmaktan başka bir şey değildir.

Ocak 1992

ZEKİ TOMBAK

TÜRKİYE'DE FAŞİZM